ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ
ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန

မြန်မာ့သမိုင်းမြေပုံများ

သန်းထွန်း
မြန်မာသမိုင်းအဖွဲ့ဝင်

အတိတ်ဆောင်အံ့

မြန်မာသမိုင်းအဖွဲ့

Myanmar Historical Commission
1955-2005

Golden Jubilee
1955-2005

မြန်မာ့သမိုင်းမြေပုံ

အချီး

ရှေးရှေးအခါက ရေပြင်နဲ့ မြေပြင်ကို နှိုင်းစာတဲ့အခါ ရေပြင်က များတယ်လို့ ဘူမိဗေဒပညာဆိုင်ရာ မိတ်ဆွေတွေက ပြောပြလေ့ရှိပါတယ်။ ဒါနဲ့ သတို့ကပဲ အရင် အနှစ်သန်း (၆၀၀) လောက်က စပြီး ကနေ့ မြန်မာဒေသဆိုင်ရာ ရေနဲ့ မြေ အနေအထားကို ခေတ်အပိုင်းအခြားနဲ့ သိသာထင်ရှားအောင် ပြောပြကြပါတယ်။ ဆရာ ဘသန်းဟက်က သမိုင်းဌာနမှာ လာရောက်ပြီး 'မြန်မာ့နယ်ပယ်တွေရဲ့ ဘူမိဗေဒ အခြေခံ'ဆိုပြီး ဟောပြောပို့ချဘူးပါတယ်။ တက္ကသိုလ် ပညာပဒေသာမှာ ဦးသိန်းရေးတဲ့ စာတမ်းတွေက မြေပုံတွေကို တဆင့်ကူးယူပြီး ဒီစာအုပ်မှာ အသုံးပြုလိုက်ပါတယ်။

(၁) အရင် အနှစ်သန်း (၅၇၀) မှာ ဖီမော်၊ ဂေါ်လန်၊ ကန်ဖန်နဲ့ ကျိုင်းတုံ ဝန်းကျင်မှာပဲ မြေပေါ်သေးတယ်ဆိုရင် ယုံကြမှာလား။ မယုံချင်လဲ ယုံရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။
(၂) နောက်နှစ်သန်း (၄၃၅) လောက် ရောက်တဲ့အခါ ယခုပင်းတယနားမှာ ကုန်းမြေနဲ့စပြီး ပေါ်လာပါတယ်။
(၃) အရင်အနှစ်သန်း (၂၀၀) ကျော်လောက် ရောက်ခါမှ တနင်္သာရီ ကမ်းရိုးတမ်းရှိလာပါတယ်။
(၄) အရင်အနှစ်သန်း (၂၀) ကျော်က ရွှေဘို၊ ကသာ ဒေသဟာ မြစ်ဝကျွန်းပေါ် ဖြစ်ပါတယ်။
(၅) အရင်အနှစ် (၅) သန်းမှာ ဟသ်ၤာတက မြစ်ဝကျွန်းပေါ် ဖြစ်လာပါပြီ။

လူတွေကလည်း လက်နက်အဖြစ် ကျောက်ခဲကိုပဲ သုံးစွဲတယ်။ ပထမတော့ ကျောက်ခဲအတိုင်း သုံးကြရာက လိုသလိုဖွဲ့ပြီး ခုတ်ဖို့ ခြစ်ဖို့ စင်းဖို့ အသွားကျအောင် နဲနဲ ပြုပြင်ယူကြပါတယ်။ ပထမတော့ လူရိုင်းတွေ (Savages)၊ နောက် လူကြမ်းတွေ (Barbarians)လို့ ခေါ်နိုင်တဲ့အခါမှာ ပြည်၊ မကွေး၊ မြင်းခြံ၊ တောင်သမန်၊ မြစ်ကြီးနားက လူတွေဟာ လူကြမ်းတွေဖြစ်ပါတယ်။ တောင်ဘက်မှာ သပေါ့လိပ်၊ ကြိမ်ချောင်းက လူတွေဟာ လူကြမ်းစာရင်းမှာ ပါပါတယ်။ ဆည်ရေသောက် စပါးစိုက်တဲ့ လယ်တွေကို ကျောက်ဆည်နယ်၊ မင်းဘူးနယ်တွေမှာ စိုက်တတ်လာပါတယ်။ ဘာလူမျိုးတွေလဲလို့ မေးရင် ဘယ်လို အတိအကျ ပြောတတ်မှာလဲ။ အခု မြန်မာနိုင်ငံတွင်းဆိုပေမယ့် ပျူ၊ မွန်နဲ့ ထိုင်း (ရှမ်း) တွေလဲ ဖြစ်နိုင်စရာ ရှိတယ်။ အခုလို အတိအကျ မပြောနိုင်လို့ ဒါတော့ဖြစ်ကောင်းရဲ့ဆိုပြီး ဝါးတားတား ပြောရတဲ့ ကာလက သိပ်ကြာပါတယ်။

ဂေါတမမြတ်စွာဘုရား ကြွလာပြီး ဗျာဒိတ်ပေးသွားတယ်ဆိုတဲ့ ပုံပြင်တွေ အများကြီးရှိနေပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ မြတ်စွာဘုရား မြန်မာနိုင်ငံကို ကြွလာတယ်ဆိုတဲ စကားကစပြီး ဟုတ်ပါ့မလားလို့ မေးနေရပါတယ်။ မင်းမသိ ဗြဟ္မဒတ်၊ ပြည်မသိ ဗာရာဏသီဆိုသလို လုပ်ရင်လဲ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းမဟုတ်ပဲ အိန္ဒိယ သမိုင်းဖြစ်သွားမယ်။ ဒီလိုလဲ အဖြစ်မခံချင်ပါ။ စေတီတည်ဆူတွေ့ရင် တည်ဆောက်သူ အာသောက (သို့မဟုတ်) မဏိစည်သူလို့ အပြောများတယ်။ အာသောက က ခရစ်မပေါ်မီ နှစ် နှစ်ရာကျော်က၊ စည်သူမင်းက ခရစ်နှစ် တဆယ့်တရာစုအတွင်းက ဖြစ်ပါတယ်။ ကွာဟလွန်း အားကြီးတယ်။ ဒီလိုဖြစ်နေရဒါ ဘာကြောင့်လဲလို့ မေးရင် မသိဘူးလို့ ဝန်မခံချင်ဘ မှန်းဆပြောနေကြလို့ ဖြစ်ပါတယ်။ စာနဲ့ရေးပြီး မှတ်တမ်း မရှိတဲ့အခါ မြေထဲသမိုင်း (Archaeology)ကို အားကိုးရပါတယ်။ မြေထဲ သမိုင်းဆရာတွေက တူးဖော်မပေးသေးတဲ့အတွက် စောင့်ရပါတယ်လို့ ဖြေကြရပါတယ်။ အခုလို အကျိုးအကြောင်းတွေ စီကာစဉ်ကာ ရေးကြည့်လိုက်တဲ့အခါကြမှ လေးလေးနက်နက် မလုပ်ကြဒါတွေ မဖုံးသာမဖိသာ ပေါ်လာပါတယ်။ တဖက်က ကြည့်ပြန်ရင်လဲ တူးဖော်ရေးက လွယ်တဲ့ကိစ္စမဟုတ်ပါ။

(၁) ငွေ အများကြီးလိုတယ်။
(၂) ရောင်းဝယ်ရေးမှာလို အကျိုးအမြတ် တွက်မရပါ။
(၃) မသိသေးသည်ကို သိရခြင်းဟာ အကြီးဆုံးအမြတ်လို့ ယူဆနိုင်ပါမှ နဲနဲ စိတ်ဖြေလို့ ရနိုင်ပါတယ်။
(၄) တွေ့သမျှကို အကျိုးအကြောင်း ဖော်ထုတ်ဘို့ ဓါတ်ခွဲခန်း ကောင်းကောင်း မရှိသေးပါ။
(၅) ခေါင်းဆောင်ပြီး တူးမယ့်လူ သိပ်ရှားတယ်။
(၆) တွေ့သမျှ မှတ်တမ်းယူရမယ်။ လေ့လာသူများ လက်တွင်းကို သတင်းမှန်မှန် ပေးနိုင်ရမယ်။ အဲဒါကိုလဲ အလေး အနက်ထားပြီး မလုပ်ပါ။
(၇) အားကိုးလောက်တဲ့ အစီရင်ခံစာတွေကို မှန်မှန် ပုံနှိပ် ဖြန့်ဝေနိုင်ရမယ်။ (တချို့ အစီရင်ခံစာက ရုံးက စာတွဲထဲမှာပဲ ရှိတယ်။ အပြင်ကို ထွက်မလာပါ။)

ဒါမျိုး မဖြစ်သင့်ပါ။ အစီရင်ခံစာ ဖြန့်ဝေရေး အင်မတန် အားနည်းနေပါတယ်။ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေတာနဲ့ ပတ်သက်တဲ့ သဘောထားတွေကို ပြင်သင့်ပါတယ်။

မကြာခင်က ကျွန်တော့်ကို ကူညီမယ့်လူပေါ်လို့ ရာဇမိရာဇ် မင်းခေါင်တို့ခေတ် (ခရစ်နှစ် ၁၅၀၀ ဝန်းကျင်) အိမ်မဲ နယ်ထဲမှာ နောင်ရိုးကို သွားရှာတယ်။ ညီရိုးနားမှာ ရှိကောင်းရဲ့လို့လဲ သရော်မိပါတယ်။ မွန်ဘုရင် သုရှင်တကာရွတ်ပိက နောင်ရိုးမှာ စစ်ရှုံးတော့ ဝင်္ကမြစ်အတိုင်းဆန်တက်ပြီး ခရစ်နှစ် (၁၄၃၇) မှာ အင်္ဂပူမှာ ကွယ်လွန်ပါတယ်။ ရှမ်း၊ မွန်၊ မြန်မာ၊ ရခိုင် ပတ်ခြာလှည့်ပြီး တိုက်ခိုက်ကြတဲ့အခါ နှစ်တရာစစ်လို့ ခေါ်မယ်ဆိုတောင် ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၀၀ ဝန်းကျင်မှာ (၁) မဟာနာဂရတိုင်း၊ (၂) စိန့်တိုင်း၊ (၃) ခေမာဝရတိုင်း၊ (၄) ကမ္ဘောဇတိုင်း၊ (၅) ကြိုင်းရုံ တိုင်း၊ (၆) အာယုဒယတိုင်း၊ (၇) သုနာပရံတိုင်း၊ (၈) ကမ္ဗဒီပတိုင်း၊ (၉) ရာမညတိုင်းလို့ တိုင်း (၉) တိုင်း ပိုင်းခြားထား တာကို တွေ့ရပါတယ်။ အဲဒီတိုင်းတွေထဲမှာ မြန်မာတွေက အရှေ့ မိုင်းတိမ်၊ တောင် မြေထဲ၊ အနောက် ကန္နီ၊ မြောက် မိုးကောင်းရွာဝန်း အပိုင်းအတွင်းမှာ နေကြတယ်။ ဆိုလိုတာက အဲဒီဝိုင်းအတွင်းမှာပဲ မြန်မာ တိုင်းရင်းသားတွေ နေထိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။

ခရစ်နှစ် (၁၇) ရာစုနှစ်များက စစ်သုံ့ပန်းတွေကို နေရာချထားတဲ့နေရာတွေက အရှေ့ စဥ့်ကူး၊ တောင် ရေစကြို၊ အနောက် ချင်းတွင်းမြစ်၊ ဗမြောက် တကောင်းလို့ အပြောရှိပါတယ်။ သုံ့တွေဟာ ခရစ်သာသနာဝင်နဲ့ အစ္စလာမ် သာသနာဝင်တွေ များတယ်။ ခရစ်သာသနာဝင်တွေက မြန်မာနဲ့ရောပြီး ပျောက်သလောက်ဖြစ်သွားတယ်။ မူဆလင်က မရောပါ။ အခုထိ အများကြီး ရှိနေပါတယ်။ ဒါလဲ အံ့သြစရာ အချက်တခု ဖြစ်နေပါတယ်။ တရုတ်က လာရောက် နှောက်ယှက်သည့်အခါ ပုဂံနဲ့ကျိုင်းရုံအတွင်းပါ ရန်သူကို အမြဲကြောက်ရွံ့နေရတဲ့ ဒေသဝန်းကျင် ဖြစ်လာပါတယ်။

တိုင်း (၁၀) တိုင်း ခွဲထားပုံက စိတ်ဝင်စားစရာ ဖြစ်ပါတယ်။

(၁) သုနာပရန္တ – စကု၊ စလင်း၊ လယ်ကိုင်း၊ ဖောင်လင်း၊ ကလေး၊ သောင်သွတ်
(၂) တမ္ဗဒီပ – ပုဂံ၊ အဝ၊ ပင်းရ၊ မြင်စိုင်း
(၃) ကမ္ဘောဇ – သီပေါ၊ ညောင်ရွှေ၊ မိုးနဲ

(၄) ဇိန် – ဝမ်း၊ ခွေလံမ်၊ စန္တာ
(၅) သီရိခေတ္တရာမ – သရေခေတ္တရာ၊ ဥဒေတရစ်၊ ပန်းတောင်း
(၆) ဇေယဝဍ္ဍန – ကေတုမတီ၊ ဇေယဝတီ
(၇) ရာမည – ဟံသာဝတီ၊ ဒဂုံ၊ ကုသိမ်၊ ရောင်မြ၊ ||တ္တိမ
(၈) ခေမာဝရ – ကျိုင်းတုံမ်
(၉) ဟရိပုဥ္စ – ဇင်းမယ်၊ ကျိုင်းသဉ်
(၁၀) မဟာနာဂရ – ကျိုင်းရုံမ်၊ မိုင်းစဉ်

ခရစ်နှစ် (၁၈) ရာစုနှစ်၏ ထက်ဝက်တွင် ပေါ်ပေါက်လာသော အလောင်းမင်းတရား၏ စစ်ရေးတို့မှာ ရှစ်နှစ်အတွင်း များပြားလှသဖြင့် မြေပုံများ ခွဲ၍ ဖော်ပြရပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းခွဲပုံမှာလည်း များစွာ စိတ်ဝင်စားဖွယ် ဖြစ်၍လာပါသည်။

(၁) လဝပြည် (အရှေ့ရှမ်းအလယ်ပိုင်း)
(၂) ခေမာဝရတိုင်း (သံလွင်မြစ်ညာပိုင်း အနောက်ခြမ်း)
(၃) ဟရိဘုဥ္စတိုင်း (သံလွင်မြစ်အလယ်ပိုင်း အရှေ့ခြမ်း)
(၄) အာဠဝီတိုင်း (ဗန်းမော်၊ မြစ်ကြီးနား၊ ပူတာအို)
(၅) စိန့်တိုင်း (ရွှေလီမြစ်ဝှမ်း)
(၆) မဟိံသကတိုင်း (ရွှေလီမြစ် တောင်ဖက်၊ ကျောက်မဲ၊ မန္တလေးအထိ)
(၇) ကမ္ဘောဇတိုင်း (အရှေ့ကုန်းမြင့်၏ အနောက်ဘက်တောင်စောင်း)
(၈) ဇေယဝဍ္ဍန (စစ်တောင်းမြစ်ညာ)
(၉) သုနာပရန္တတိုင်း (ဧရာဝတီအနောက်ကမ်း၊ သရက်အထိ၊ မူးမြစ်ဝှမ်း၊ ချင်းတွင်းမြစ်ဝှမ်း)
(၁၀) နာဂသုန္တရတိုင်း (နာဂတို့ဒေသ) မီဇိုရမ် (Mizoram)
(၁၁) ယက္ခပူရတိုင်း (ရခိုင်)
(၁၂) ရာမညတိုင်း (မွန်)

အခုပြောတဲ့ တိုင်း (၁၂)တိုင်းကို ပြတဲ့မြေပုံကို ဗြိတိသျှဘားမား ပုံနှိပ်တိုက်က (၁၉၂၄) မှာ နံရံဆွဲ မြေပုံကားချပ်ကြီး အဖြစ်နဲ့ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေပါတယ်။ ကျောင်းသုံးပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်း ဖြစ်မယ်လို့ ထင်ပါတယ်။

မြန်မာ နာမည်မသုံးပဲ ခမ်းနားတင့်တယ်အောင် ပါဠိနာမည်တွေ ပေးထားပေမယ့် လူသုံးများတာကတော့ ရှမ်း၊ တလိုင်း၊ ကရင်၊ ဗမာဆိုတဲ့ နာမည်တွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ငယ်သူငယ်ချင်း ဖိုးခွေးကို ကြီးလာကြတဲ့အခါ ကိုဘုန်းကျော်လို့ ပြင်ပြီး မခေါ်ချင်သလို တလိုင်းတို့ တလုတ်တို့ကိုလဲ ပြင်ပြီး မခေါ်ချင်တော့ပါ။ ဥပမာ အလုပ်ခွင်မှာ အသက်ငယ်ထားပေမယ့် သေတဲ့အခါ အသက်မှန်ရေးကြတယ်။ ဒီလိုပဲ ဟဲ့ကုလားကို ဦးမာမွတ်လို့ မပြင်ချင်ပါ။ သူတို့ကလဲ ကျွန်တော်တို့ကို ဟဲ့ဗမာလို့ တကြိမ်တခါမှ မခေါ်ပါ။ ငါတို့က ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်တယ်။ သူတို့က ခရစ်ယာန်လို့ မခွဲခြားပါ။ မွတ်ဆလင်ကလဲ ကျွန်တော်တို့ကို ဂရုတစိုက် အရေးထားပြီး ဆက်ဆံတာမျိုး မရှိပါ။ ယုံကြည်မှု သည်းခံရေး (Religious Toleration)ကို အဲဒီအခါကပဲ ကျွန်တော်တို့ ကျင့်သားရပြီး နားလည်ပြီးသား ဖြစ်ခဲ့ပြီလို့ ထငရပါ တယ်။ ယုံကြည်မှုနဲ့ ပတ်သက်ပြီး ကိုယ်က အနိုင်ရအောင် အလုအယက် မပြောသင့်ဘူးလို့ နားလည်ပြီးသား ဖြစ်ခဲ့ တယ်လို့ ဆိုလိုပါတယ်။ ကောလိပ်ကျောင်းကိုရောက်ပြီး သမိုင်းဘာသာကိုစပြီးသင်တဲ့အခါ ယုံကြည်မှုစစ် (Religious Wars) ကြောင့် ဥရောပမှာ ဘယ်အထိ ဒုက္ခရောက်ကြရတယ်။ အနောက်အာရှမှာ ဘယ်အထိ ဒုက္ခရောက်ခဲ့ကြတယ် ဆိုတာတွေကို ကောင်းကောင်းကြီး သိရှိ နားလည်လာပါတယ်။ ယုံကြည်မှုစစ် (Religious Wars) ပြီးတော့ နယ်မြေလုစစ် (Expensionism) ပြီးတော့ စီးပွားရေးစစ် (Mercanlism) တွေ ဆက်ခါ ဆက်ခါ တွေ့ကြုံပြီးမှ ငြိမ်းချမ်းရေးစစ် (Fightingsm or Peace) က တွေ့ရပြန်ပါတယ်။ ငြိမ်းချမ်းရေးရဘို့ စစ်တိုက်ရတယ်လို့တောင် ပြောကြပါသေးတယ်။ ဒါပေမဲ့ စစ်ဟာ စစ်ပါပဲ၊ ဘယ်လို အကျိုးအမြတ်တွေ ရတယ်ဆိုပေမယ့် လူတွေရဲ့ အသက်နဲ့ ရင်းနှီးရတာဖြစ်လို့ အကြီးအကျယ် ဝမ်းသာအားရ ထောက်ခံသင့်လှတယ်လို့ မပြောနိုင်ပါ။ ကျွန်တော်တို့ ပြောနေကျစကားအတိုင်း ပြောရရင် အနိဋ္ဌာရုံတွေ့ရင်လဲ နောက်ထပ် ဒါမျိုးမတွေ့အောင် ရှောင်ရှားနိုင်ရန်၊ ဣဋ္ဌာရုံတွေ့ရင်လဲ ဒါမျိုးထပ်ပြန်တလဲလဲ ရရှိနိုင်အောင် ကြိုးစားကြဖို့ တိုက်တွန်းခွင့် ရပါတယ်။

သမိုင်းမြေပုံတိုင်းဟာ တိုင်းပြည်၊ လူမျိုး ဓလေ့ထုံးစံတွေကို အမြဲပြသနေတဲ့အတွက် ဘယ်လုပ်ငန်းမျိုးမဆို အရှုံး မပေါ်အောင် သတိပေးလျက် အောင်မြင်မှုရနိုင်ဖို့ မျက်ခြေမပြတ် ဆက်လက်ကြိုးစားဖို့ နှိုးဆော်လျက်ရှိပါတယ်။ နိုင်ငံ တခုရဲ့ တိုးတက်ရေးအစဉ်ကို ပြသနေတဲ့ သမိုင်းမှတ်တိုင်များ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီ မှတ်တိုင်တွေကို အလေးဂရုပြုပြီး လေ့လာနိုင်မယ်ဆိုရင် အကျိုးကျေးဇူး ဖြစ်ထွန်းဖို့ပ ရှိပါတယ်။

သမိုင်းမြေပုံတွေကို နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနဲ့ ဓလေ့များကိုပါ တတ်နိုင်သလောက် အလွယ်တကူ မြင်နိုင်အောင် ရေးဆွဲထားတာဖြစ်လို့ တိုင်းပြည် တခုရဲ့ ကြီးပွားတိုးတက်မှုကို ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ကြရာမှာ အရေးပါသော အကြံပေးလမ်းညွှန်များဟူ၍ အားကိုးနိုင်ဖွယ်ရှိပါသည်။ ရုပ်ပုံ၊ မြေပုံတွေကို (ကိုယ်တိုင်ကူး၊ သူတပါးကူး ရနိုင်သ လောက်) စုဆောင်းထားသည်ကို တခုစီ အနည်းငယ် ရှင်းလင်းတင်ပြပါမယ်။

သန်းထွန်း

မာတိကာ

၁။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေသားထု အနေအထား
၂။ သက်ဦးကပ်ရှေ့ပိုင်း မြန်မာနိုင်ငံ
၃။ ဆိုငလူရီယန်ယုဂ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ
၄။ ပါမီယန်ယုဂ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ
၅။ ဂျူရာဆစ်ယုဂ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ
၆။ မိုင်အိုဆင်း အဏုယုဂ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ
၇။ ပလိုင်အိုဆင်းအဏုယုဂ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ
၈။ ကျောက်ခေတ်သစ်နှင့် ကျောက်ခေတ်ဟောင်းဒေသများ
၉။ မြန်မာနိုင်ငံ ကျောက်ခေတ်လူနေအရပ်များ
၁၀။ အင်ဒိုချိုင်းနားမှ ကျောက်ခေတ်နေရာဟောင်းသုံးခု
၁၁။ အနဝတ္တအိုင်က စီးထွက်လာသည့် မြစ်ကြီးလေးစင်း (စိတ်မှန်း)
၁၂။ မဇ္ဈိမဒေသနယ်ပုံ
၁၃။ ဗုဒ္ဓနှစ် ၂၀၀ ကျော်မှ ၂၀၀၀ အတွင်း ဗုဒ္ဓသာသနာ ပျံ့နှံ့ တည်ရှိခဲ့ဖူးရာ အရိယ (ဖယ့) ဗုဒ္ဓသာသနိက မြေပုံ
၁၄။ ဗုဒ္ဓသာသနိက မြေပုံ
၁၅။ သီဟိုကျွန်းမြေပုံ
၁၆။ ကျင်ချီ–ရွှေလီမြစ်ညာနေ ပလောင်၊ ရအန်၊ လဝ၊ ချိ–အန်–ကန်စုတပိုက်နေ မြန်မာနှင့် ပန်ယွန်မန်–ဆီချွမ် ဝန်းကျင်နေ ထိုင်း တရုပ်တို့၏ မူလဒေသများ
၁၇။ ဗိဿဏိုး မြို့ဟောင်းမြေပုံ
၁၈။ ဟန်လင်းမြို့
၁၉။ ဂြိကွေ့တြမြို့
၂၀။ မြန်မာအစ၊ ခေတ်ဟောင်းမြေပုံ
၂၁။ ခရစ်နှစ်ကိုးရာစုနှစ် မြန်မာတို့၏ မူလအခြေစိုက်ဒေသများ
၂၂။ မြေပုံဘုရားတွေ့ရှိရာအရပ်
၂၃။ ပုဂံနယ်တပိုက် ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦးများ မြေပုံ
၂၄။ အာမနာ(မင်းနန်သူ)ရှိ အေဒီ၁၂၃၃ခုတည် အနန္တသူ ကျောင်းတိုက်ပုံစံ
၂၅။ ချင်းတွင်းမြစ် အနောက်ဘက်ကမ်း ယောနယ်
၂၆။ ချင်းတွင်းမြစ် အနောက်ကမ်း ရွှေတန့်ကြည်တောင်ရိုးအတွင်း ယမားချောင်းနှစ်ချောင်းကြား ဗန့်ကျီဆယ်တိုက် တည်နေရာ
၂၇။ ကျိုင်းတုံ သုံးဆယ်နှစ်မြို့
၂၈။ မဒမ (သုံးဆယ့်နှစ်မြို့)
၂၉။ ကိုးရှမ်းပြည် (ယူလ် ၁၈၅၈ကို မှီးသည်)
၃၀။ ရှမ်း ကိုးဆယ့်ကိုးနယ် (၁၈၆၆)
၃၁။ ၁၁၀၃–၀၄၊ အဝ ဟံသာဝတီ စစ်ပွဲပြ ပုံကြမ်း
၃၂။ ရာဇဓိရာဇ်၏စစ်ရေး ၁၃၆၄–၁၄၀၆
၃၃။ ရာဇဓိရာဇ်၏စစ်ရေး ၁၄၀၇–၁၄၂၁
၃၄။ တပင်ရွှေထီးစစ်ရေး ၁၅၃၁–၅၀
၃၅။ နောင်ရိုးတည်နေရာ မှန်းဆချက်
၃၆။ ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင် စစ်ရေး ၁၅၅၀–၈၀
၃၇။ ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင် နိုင်ငံ တိုင်း၊ ပြည်၊ မြို့၊ ရွာများ
၃၈။ ညောင်ရမ်းမင်း၏ စစ်ရေး ၁၅၆၇–၁၆၀၆
၃၉။ အနောက်ဘက်လွန်မင်း၏ စစ်ရေး အောက်တိုဘာလ ၁၆၀၇–၁၆၂၃
၄၀။ သာလွန်မင်းနိုင်ငံဆက်ထိန်းပုံ
၄၁။ ပင်းတလဲမင်း–တရုပ်အရေးတော်ပုံ ၁၆၄၉–၂၄ မေလ ၁၆၆၁
၄၂။ မြန်မာနိုင်ငံ တိုင်းဆယ်တိုင်း
၄၃။ စစ်ကိုင်းတိုင်းအတွင်း ၁၇ရာစုနှစ်များမှစ၍ စစ်သံ့များ ချထားပုံ
၄၄။ ကသည်းတို့ လာရောက်တိုက်ခိုက်ဖန်များသဖြင့် ခံတပ်တည်၍ နေရသည့်မြို့များ
၄၅။ အင်းဝမင်း ပိုင်နက်မြေပုံ
၄၆။ ခရစ်နှစ် ၁၇၅၂၊ အလောင်းမင်းတရားမပေါ်မီ အဝနှင့် ဝန်းကျင်ဒေသများ
၄၇။ အလောင်းမင်းတရား၏ စစ်ရေး (၁၇၅၂–၅၄)
၄၈။ အလောင်းမင်းတရား၏ စစ်ရေး (၁၇၅၄–၅၇)
၄၉။ အလောင်းမင်းတရား၏ စစ်ရေး (၁၇၅၇–၆၀)
၅၀။ အယုဒ္ဓယကို အလောင်းမင်းတရား ဝန်းရံ တိုက်ခိုက်ခြင်း
၅၁။ မြေဒူးမင်း (၁၇၆၃–၇၆)၏ ထိုင်းလင်း၊ ကသည်း၊ တရုပ်စစ်ရေး
၅၂။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ၁၈ရာစုနှစ်နှောင်းပိုင်းကာလ တိုင်းများ
၅၃။ ဗဒုံမင်း၏ စစ်ရေး (၁၇၈၄–၈၇)
၅၄။ အင်္ဂလိပ်–မြန်မာ ပထမစစ် (၁၈၂၄–၂၆)
၅၅။ သာယာဝတီမင်း ပုံကန်မှုအရေးအခင်း (၁၈၃၇)
၅၆။ မင်းတုန်းမင်း၏ စစ်ရေး (၁၈၅၂–၆၇)
၅၇။ မန္တလေးမှ သွယ်တန်းသော ဗန်းမော်၊ မိုးနဲ၊ မြေထဲရောက် ကြေးနန်းလမ်းများ
၅၈။ မြန်မာ အင်္ဂလိပ် ဒုတိယစစ်နှင့် တတိယစစ်ပွဲ (၁၈၅၂–၁၈၈၅)
၅၉။ သီပေါမင်းလက်ထက် နိုင်ငံအရှေ့နှင့် မြောက်စစ်ရေး (၁၈၇၈–၈၅)
၆၀။ ရှမ်းပြည်နယ်များ (၁၉–ရာစုနှစ် ကုန်ခါနီး)

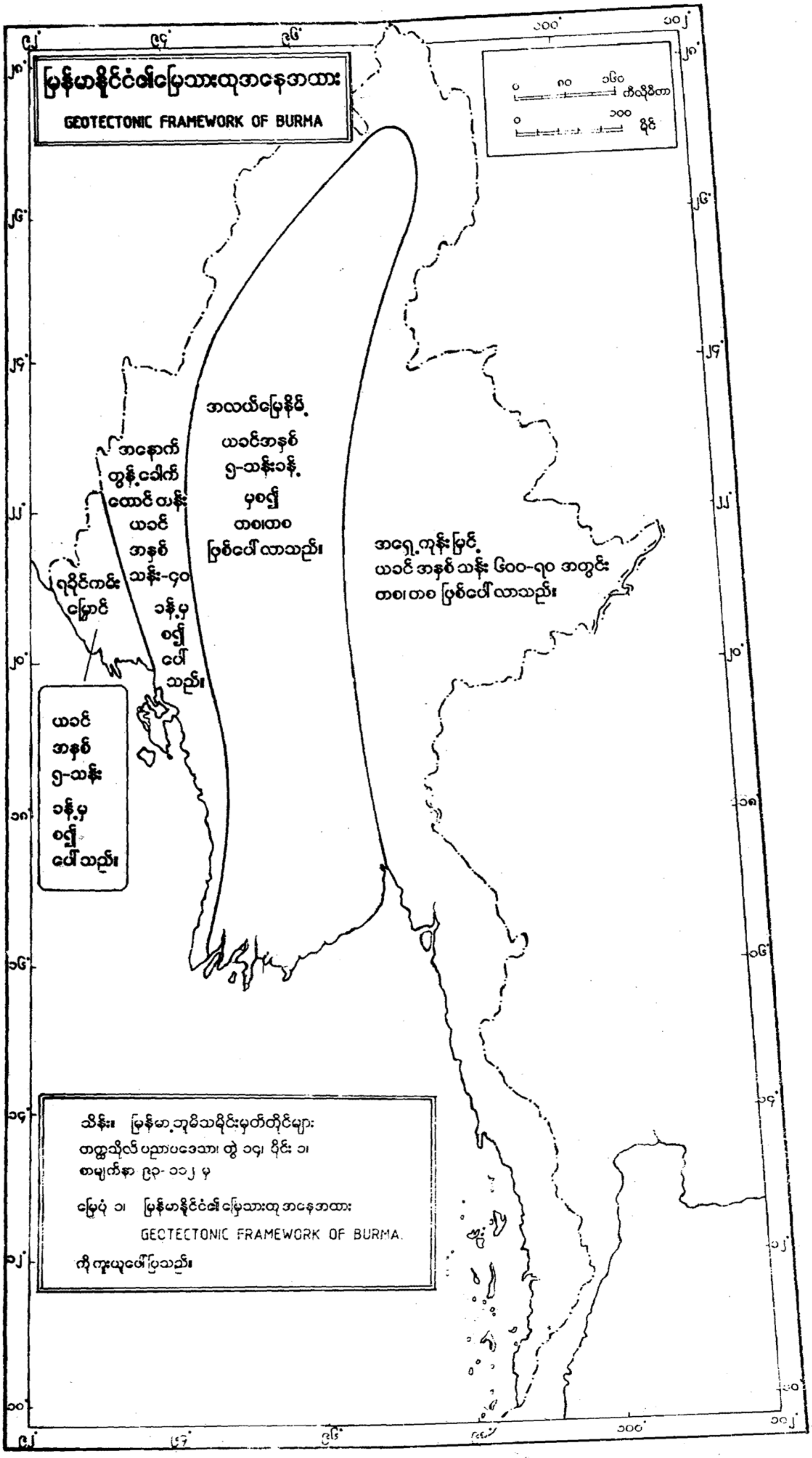
မြန်မာနိုင်ငံ၏မြေသားထုအနေအထား
GEOTECTONIC FRAMEWORK OF BURMA
၀ ၈၀ ၁၆၀ ကီလိုမီတာ
၀ ၁၀၀ မိုင်
အလယ်မြေနိမ့် ယခင်အနှစ် ၅-သန်းခန့် မှစ၍ တစ၊တစ ဖြစ်ပေါ်လာသည်၊
အနောက် တွန့်ခေါက် တောင်တန်း ယခင် အနှစ် သန်း-၄၀ ခန့်မှ စ၍ ပေါ် သည်၊
ရခိုင်ကမ်း မြောင်
ယခင် အနှစ် ၅-သန်း ခန့်မှ စ၍ ပေါ်သည်၊
အရှေ့ကုန်းမြင့် ယခင် အနှစ် သန်း ၆၀၀-၇၀ အတွင်း တစ၊ တစ ဖြစ်ပေါ်လာသည်၊
သိန်း၊ မြန်မာ့ဘူမိသမိုင်းမှတ်တိုင်များ
တက္ကသိုလ် ပညာပဒေသာ၊ တွဲ ၁၄၊ ပိုင်း ၁၊
စာမျက်နှာ ၉၃- ၁၁၂ မှ
မြေပုံ ၁၊ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေသားထု အနေအထား
GEOTECTONIC FRAMEWORK OF BURMA.
ကို ကူးယူဖော်ပြသည်၊

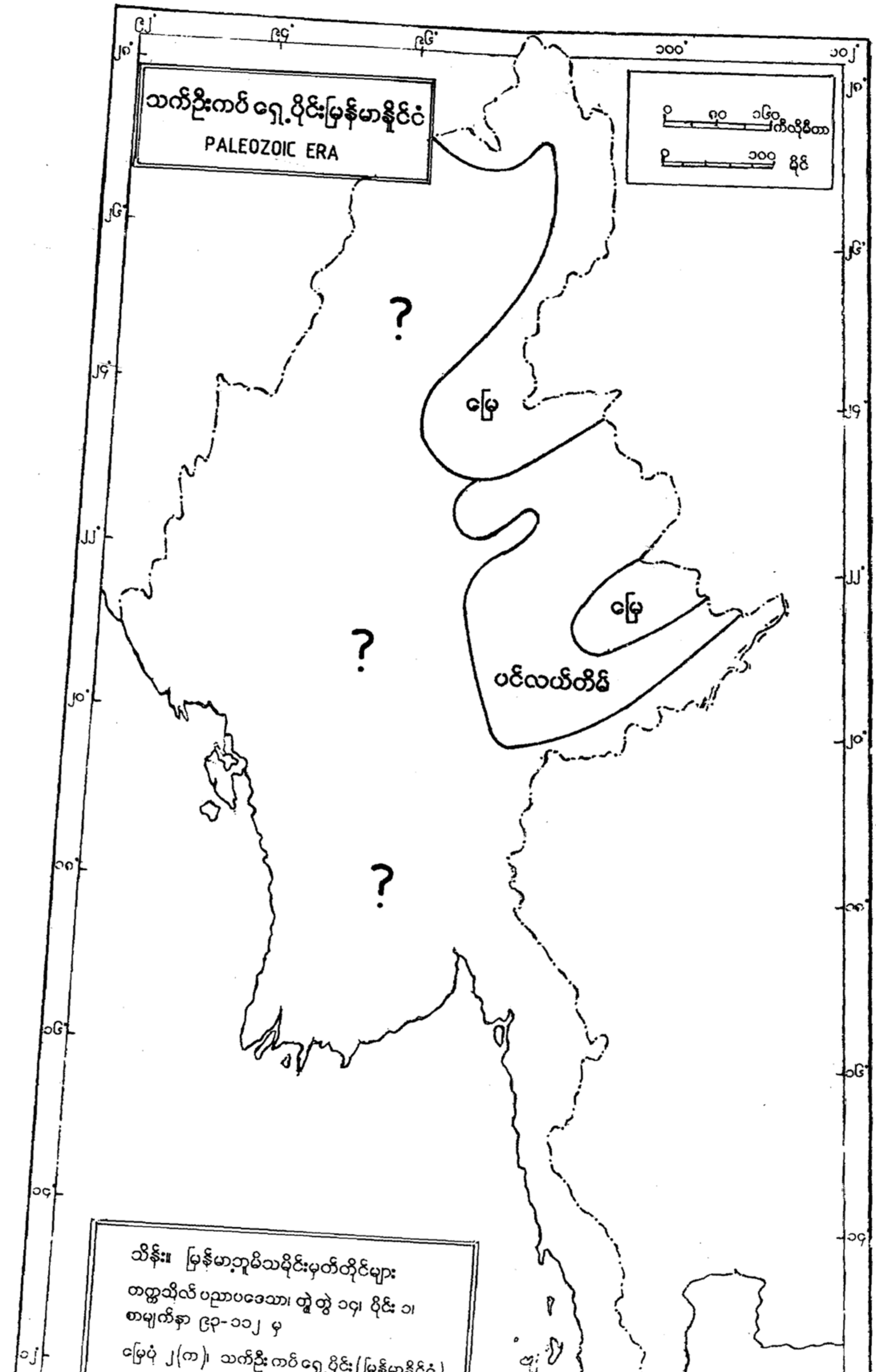

သိန်း။ မြန်မာ့ဘူမိသမိုင်းမှတ်တိုင်များ
တက္ကသိုလ် ပညာပဒေသာ၊ တွဲ တွဲ ၁၄၊ ပိုင်း ၁၊
စာမျက်နှာ ၉၃-၁၁၂ မှ
မြေပုံ ၂(က)၊ သက်ဦး ကပ် ရှေ့ပိုင်း (မြန်မာနိုင်ငံ)
PALEOZOIC ERA.
(ယခင် အနှစ် သန်း ၅၇၀-၄၅၀ ထိ)
ကို ကူးယူဖော်ပြသည်။

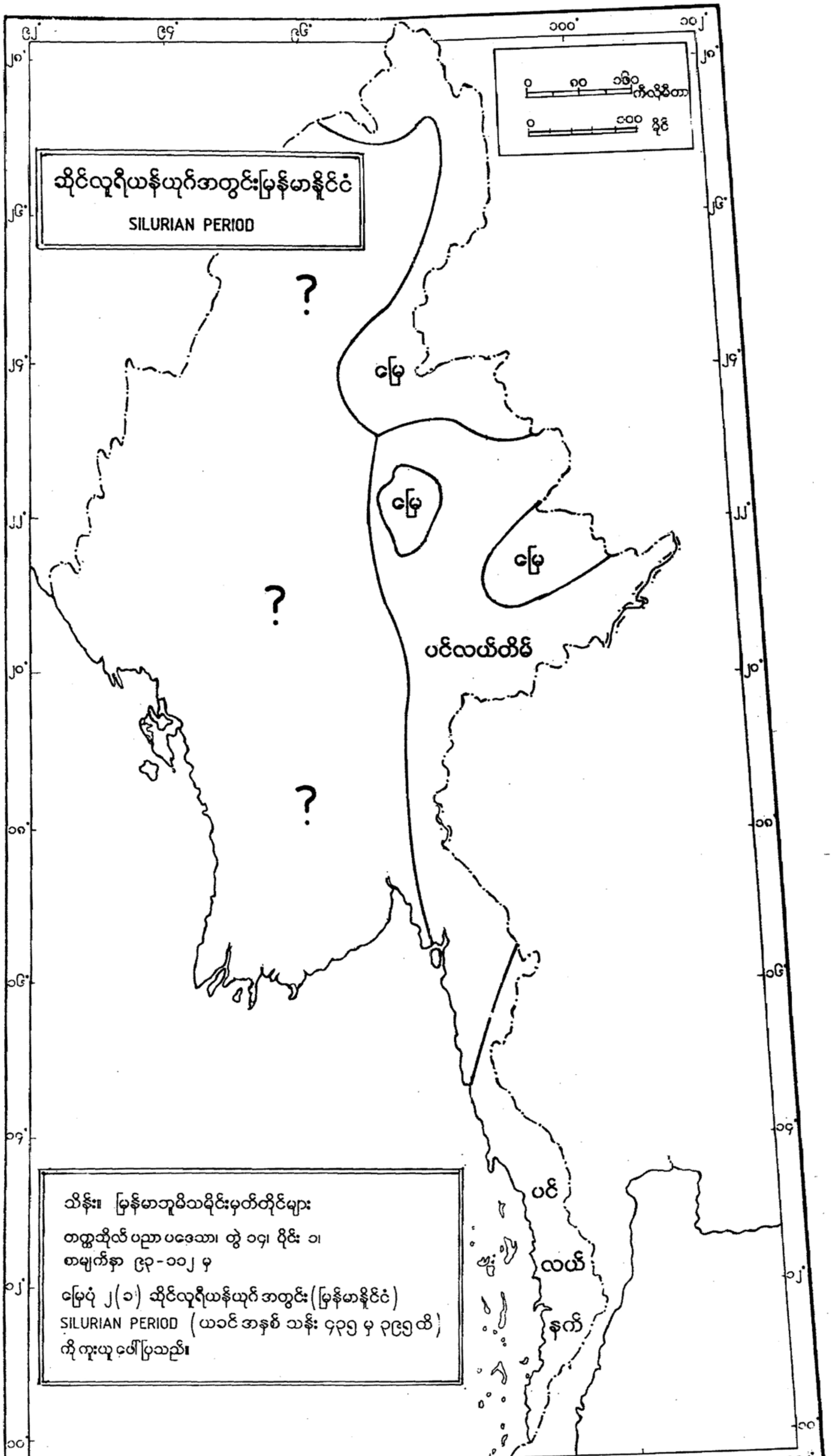
ဆိုင်လူရီယန်ယုဂ်အတွင်းမြန်မာနိုင်ငံ
SILURIAN PERIOD
?
?
?
မြေ
မြေ
မြေ
ပင်လယ်တိမ်
ပင်
လယ်
နက်
ကီလိုမီတာ
မိုင်
သိန်း၊ မြန်မာဘူမိသမိုင်းမှတ်တိုင်များ
တက္ကသိုလ် ပညာပဒေသာ၊ တွဲ ၁၄၊ ပိုင်း ၁၊
စာမျက်နှာ ၉၃-၁၀၂ မှ
မြေပုံ ၂(၁) ဆိုင်လူရီယန်ယုဂ် အတွင်း(မြန်မာနိုင်ငံ)
SILURIAN PERIOD (ယခင် အနှစ် သန်း ၄၃၅ မှ ၃၉၅ ထိ)
ကို ကူးယူ ဖော်ပြသည်။

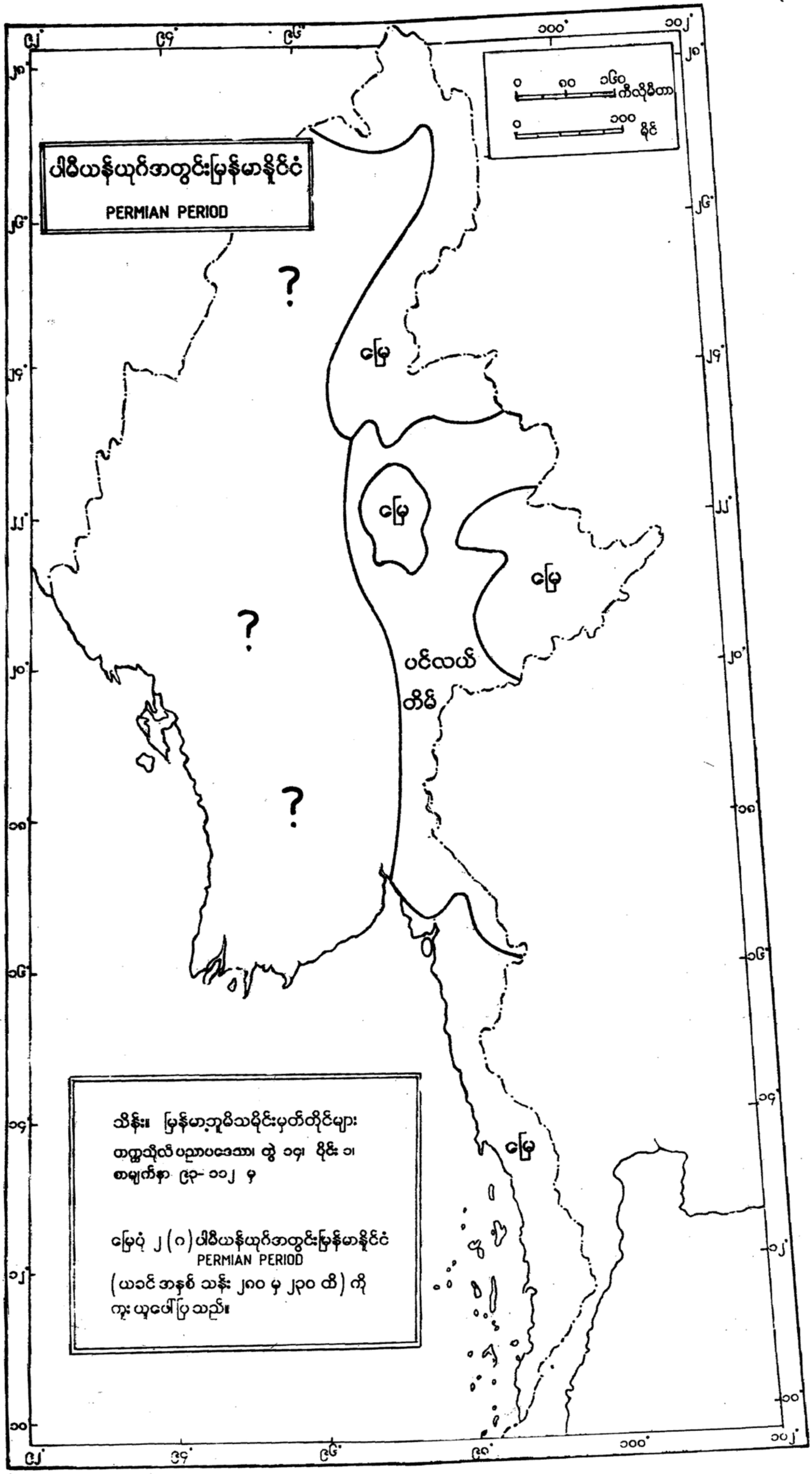

သိန်း။ မြန်မာ့ဘူမိသမိုင်းမှတ်တိုင်များ
တက္ကသိုလ် ပညာပဒေသာ၊ တွဲ ၁၄၊ ပိုင်း ၁၊
စာမျက်နှာ ၉၃-၁၁၂ မှ

မြေပုံ ၂ (ဂ) ပါမီယန်ယုဂ်အတွင်းမြန်မာနိုင်ငံ
PERMIAN PERIOD
(ယခင် အနှစ် သန်း ၂၈၀ မှ ၂၃၀ ထိ) ကို
ကူး ယူဖော်ပြ သည်။

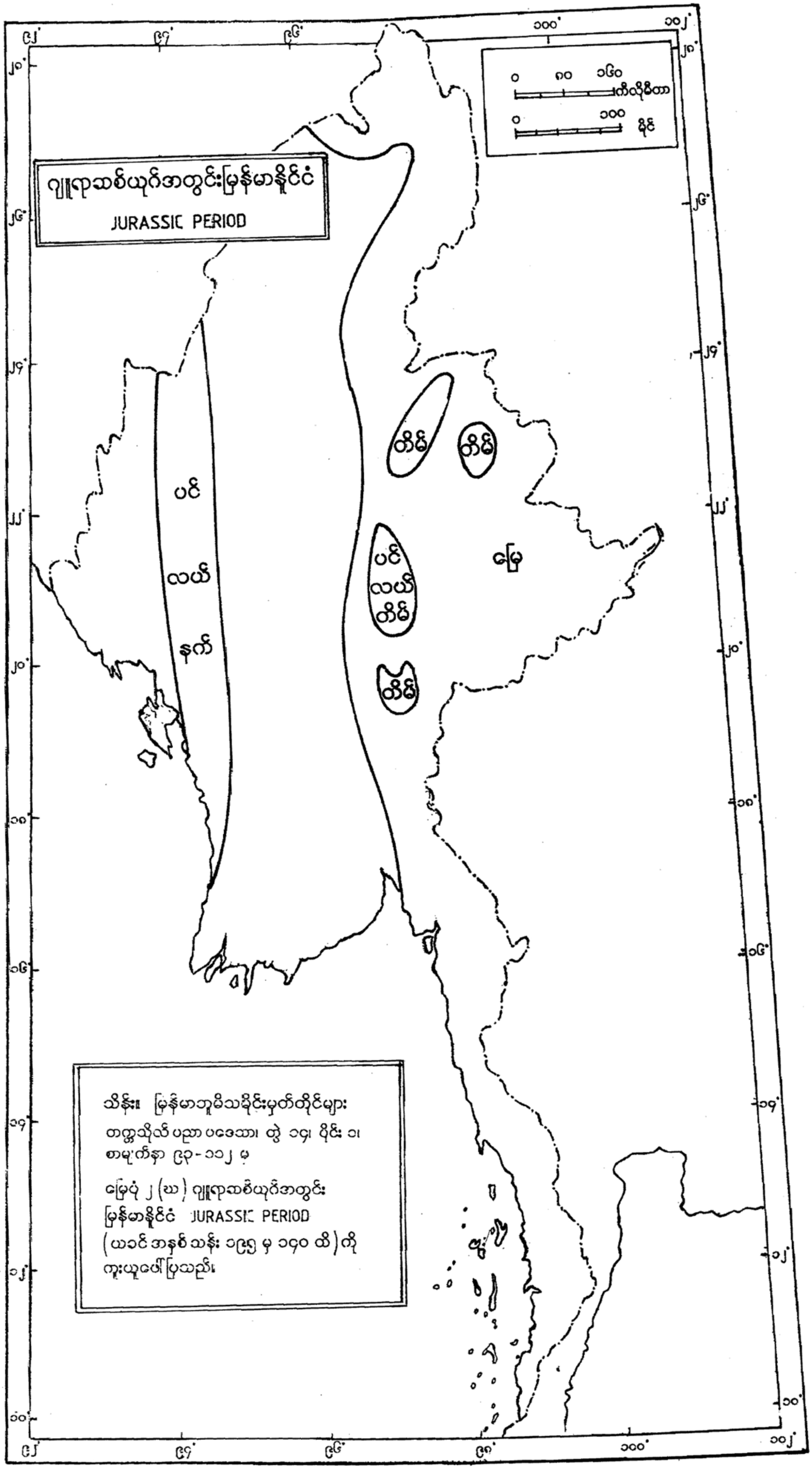

သိန်း။ မြန်မာဘူမိသမိုင်းမှတ်တိုင်များ
တက္ကသိုလ် ပညာ ပဒေသာ၊ တွဲ ၁၄၊ ပိုင်း ၁၊
စာမျက်နှာ ၉၃-၁၁၂ မှ

မြေပုံ ၂ (ဃ) ဂျူရာဆစ်ယုဂ်အတွင်း
မြန်မာနိုင်ငံ JURASSIC PERIOD
(ယခင်အနှစ်သန်း ၁၉၅ မှ ၁၄၀ ထိ) ကို
ကူးယူဖော်ပြသည်။

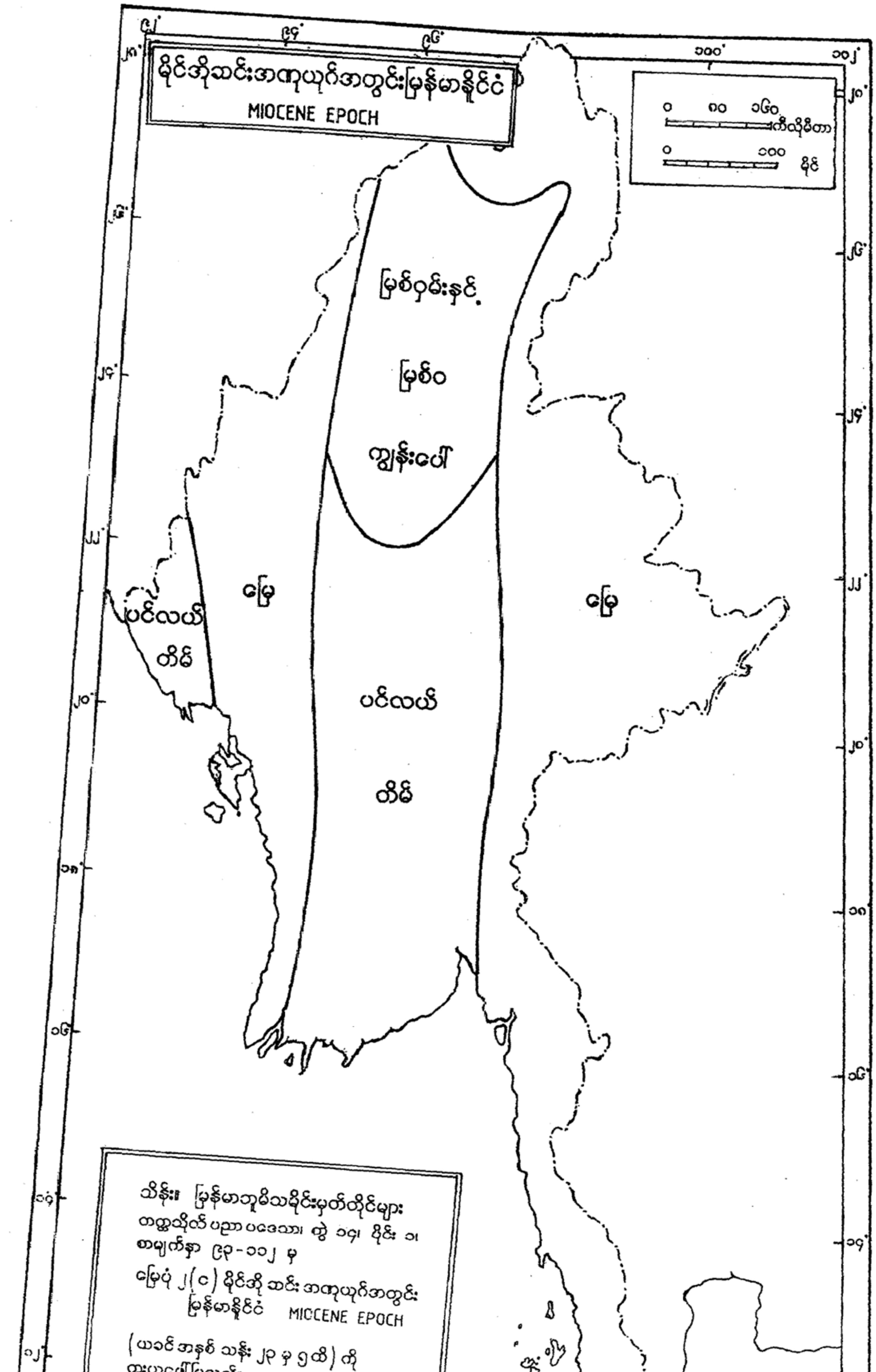

သိန်း။ မြန်မာဘူမိသမိုင်းမှတ်တိုင်များ
တက္ကသိုလ် ပညာ ပဒေသာ၊ တွဲ ၁၄၊ ပိုင်း ၁၊
စာမျက်နှာ ၉၃-၁၁၂ မှ
မြေပုံ ၂(င) မိုင်အို ဆင်း အကာယုဂ်အတွင်း
မြန်မာနိုင်ငံ MIOCENE EPOCH
(ယခင် အနှစ် သန်း ၂၃ မှ ၅ထိ) ကို
ကူးယူဖော်ပြသည်။

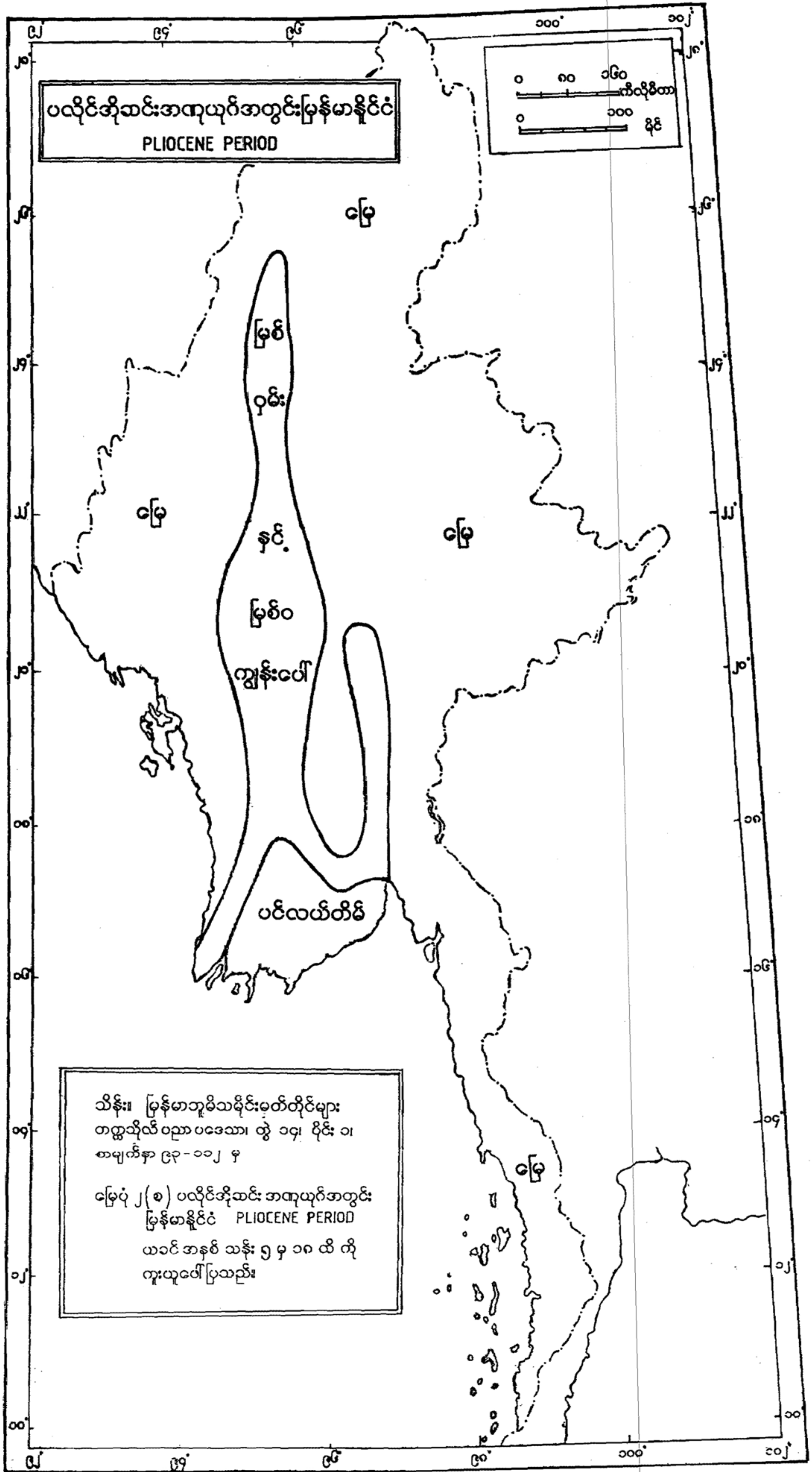

သိန်း။ မြန်မာဘူမိသမိုင်းမှတ်တိုင်များ
တက္ကသိုလ်ပညာပဒေသာ၊ တွဲ ၁၄၊ ပိုင်း ၁၊
စာမျက်နှာ ၉၃ - ၁၁၂ မှ

မြေပုံ ၂ (စ) ပလိုင်အိုဆင်း အဏုယုဂ်အတွင်း
မြန်မာနိုင်ငံ PLIOCENE PERIOD

ယခင်အနှစ် သန်း ၅ မှ ၁၈ ထိ ကို
ကူးယူဖော်ပြသည်။

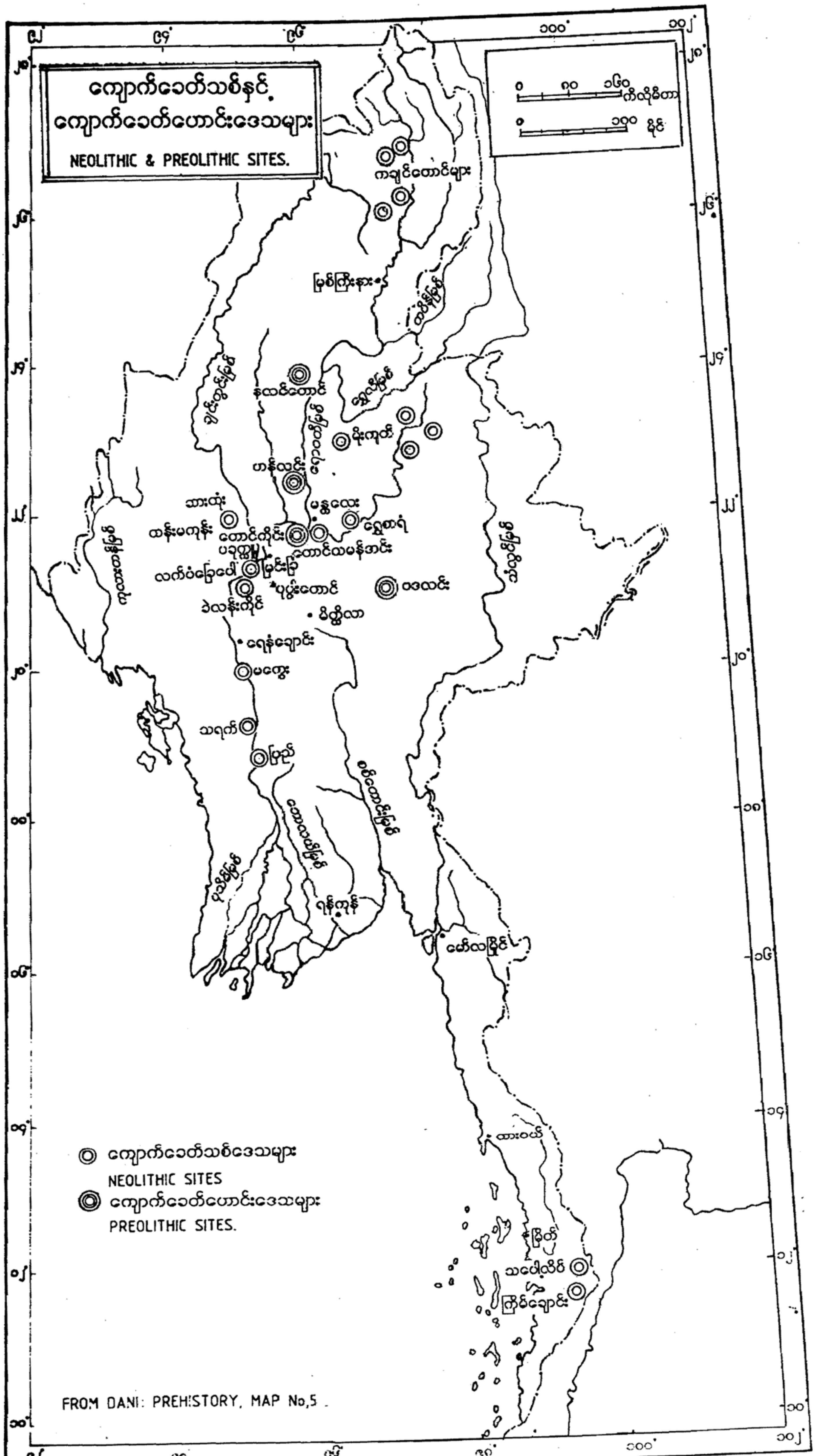
ကျောက်ခေတ်သစ်နှင့်
ကျောက်ခေတ်ဟောင်းဒေသများ
NEOLITHIC & PREOLITHIC SITES.
ကိုလိုမီတာ
မိုင်
ကချင်တောင်များ
မြစ်ကြီးနား
နသင်တောင်
မိုးကုတ်
ဟန်လင်း
ဘားတုံး
မန္တလေး
ထန်းမကုန်း
တောင်ထိုင်း
ရွှေစာရံ
တောင်သမန်အင်း
လက်ပံချောင်
ပုပ္ပါးတောင်
ဇာလင်း
မိတ္ထီလာ
ရေနံချောင်း
မကွေး
သရက်
ပြည်
ရန်ကုန်
ရေဝတီ
ထားဝယ်
မြိတ်
ကြိုင်ချောင်း
ကျောက်ခေတ်သစ်ဒေသများ
NEOLITHIC SITES
ကျောက်ခေတ်ဟောင်းဒေသများ
PREOLITHIC SITES.
FROM DANI: PREHISTORY, MAP No,5

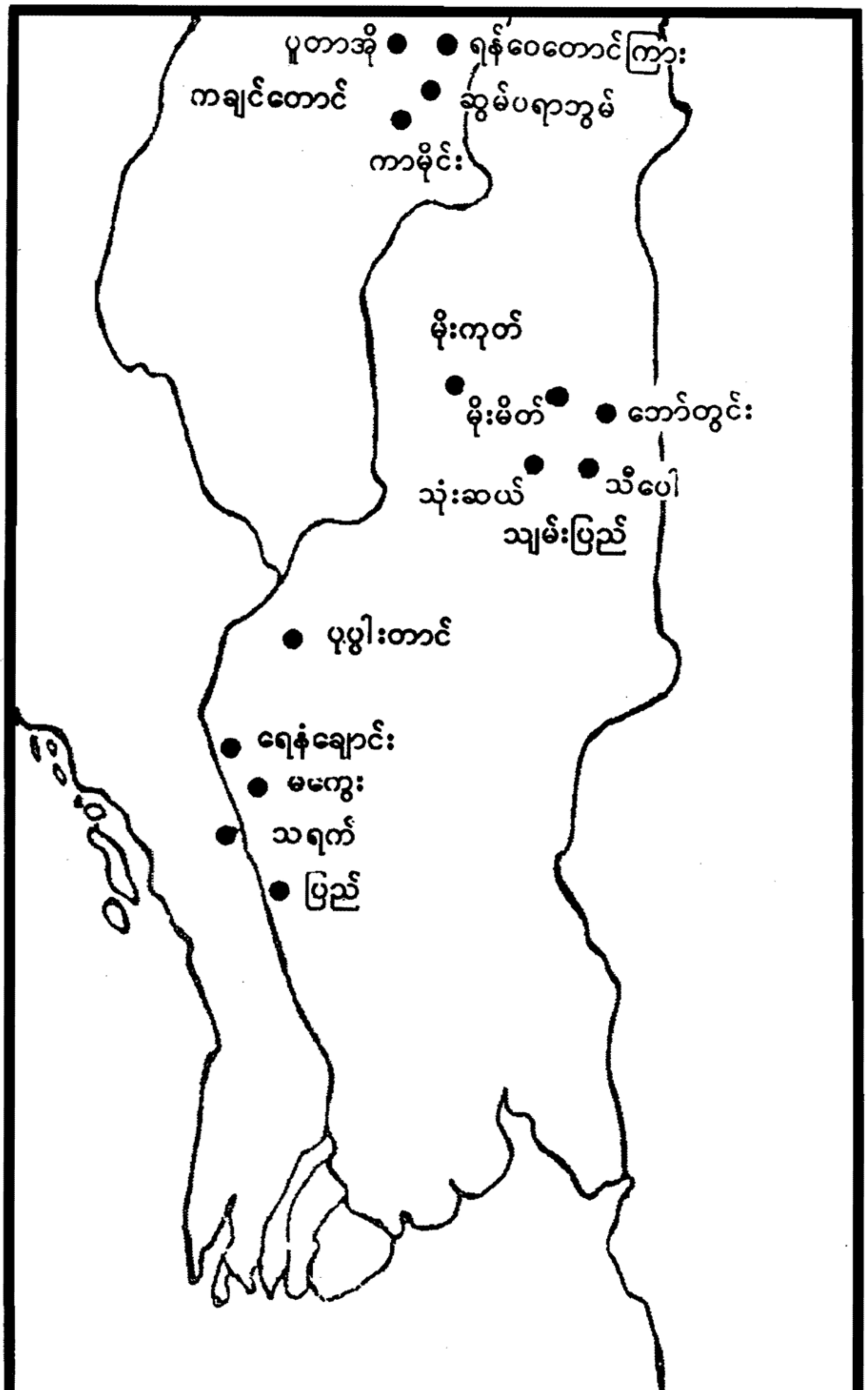

မြန်မာနိုင်ငံ ကျောက်ခေတ်လူနေအရပ်များ

အင်ဒိုချိုင်းနားမှ ကျောက်ခေတ် နေရာဟောင်းသုံးခု

အနဝတတ္တအိုင်က စီးထွက်လာသည့် မြစ်ကြီးလေးစင်း
(စိတ်မှန်း)

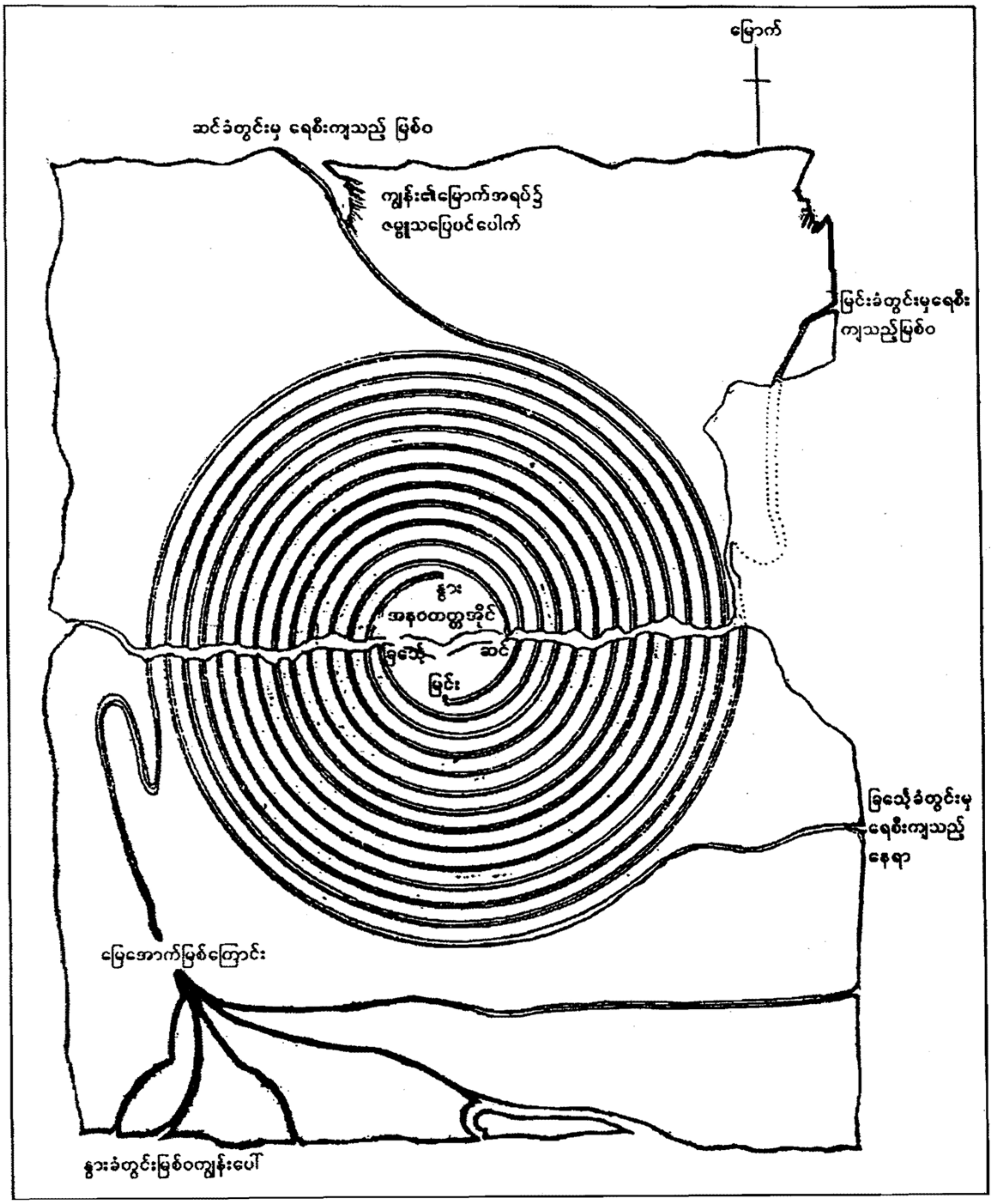

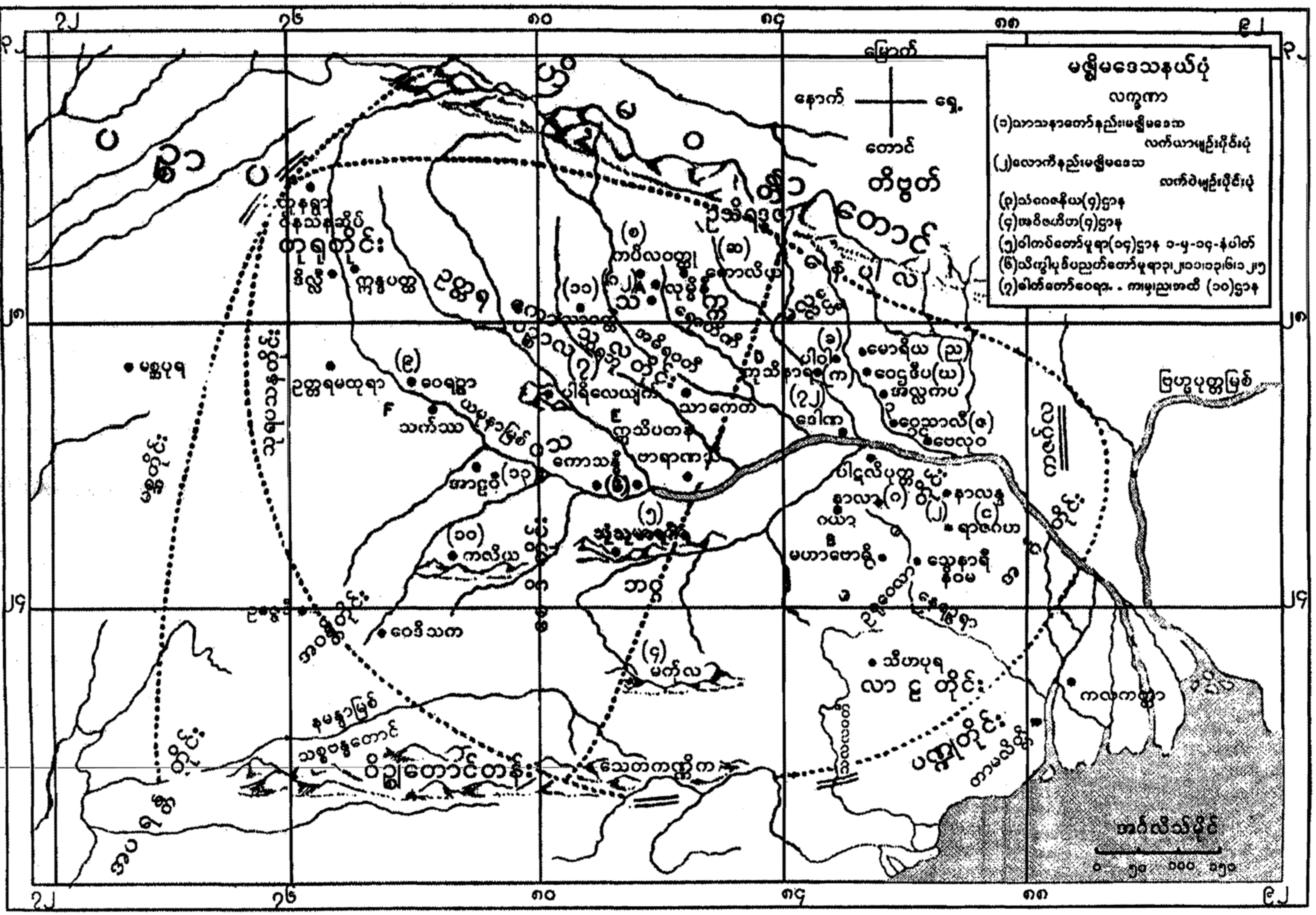

မဇ္ဈိမဒေသနယ်ပုံ
လက္ခဏာ
(၁)သာသနာတော်နည်းမဇ္ဈိမဒေသ လက်ယာမျဉ်းပိုင်းပုံ
(၂)လောကီနည်းမဇ္ဈိမဒေသ လက်ဝဲမျဉ်းပိုင်းပုံ
(၃)သံဃေဇနီယ(၄)ဌာန
(၄)အဝိဇဟိတ(၄)ဌာန
(၅)ဝါကပ်တော်မူရာ(၁၄)ဌာန ၁-၄-၁၄-နံပါတ်
(၆)သိက္ခါပုဒ်ပညတ်တော်မူရာ၃၊၂၊၁၁၊၁၃၊၆၊၁၂၅
(၇)ဓါတ်တော်ဝေရာ. . ကာမှုညာအထိ (၁၀)ဌာန
မြောက်
နောက်
ရှေ့
တောင်
တိဗ္ဗတ်
ဟိမဝန္တာ
ဥတ္တရ
ဗြဟ္မပုတ္တမြစ်
ဂင်္ဂါ
မဇ္ဈိမ
ပစ္စန္တ
အင်္ဂလိပ်ပင်လယ်
လာဠတိုင်း
ပဏ္ဍုတိုင်း
ဝိဉ္ဈတောင်တန်း
ကလကတ္တာ
သီဟပုရ
တာမလိတ္တိ
နမ္မဒါမြစ်
ဝေဒိသက
မက်လ
ဘဂ္ဂ
ကောသမ္ဗီ
ပါဋလိပုတ္တ
နာလန္ဒ
မေဂဓ
ဂယာ
မဟာဗောဓိ
ဝေသာလီ
ပါဝါ
မောရိယ
ကုသိနာရ
သာဝတ္ထိ
ကပိလဝတ္ထု
ဥဇ္ဇေနီ
မထုရာ
ဝေရဉ္ဇာ
သင်္ကဿ
တက္ကသီလ
ကုရုတိုင်း
ကုရုပဏ္ဍ
မဇ္ဈိမပုရ

ဗုဒ္ဓနှစ်-၂၀၀-ကျော်မှ-၂၀၀၀ အတွင်းဗုဒ္ဓသာသနာပျံ့နှံ့တည်ရှိခဲ့ဖူးရာ၊ အရိယ(ဇယ)ဗုဒ္ဓသာသနိက မြေပုံ။

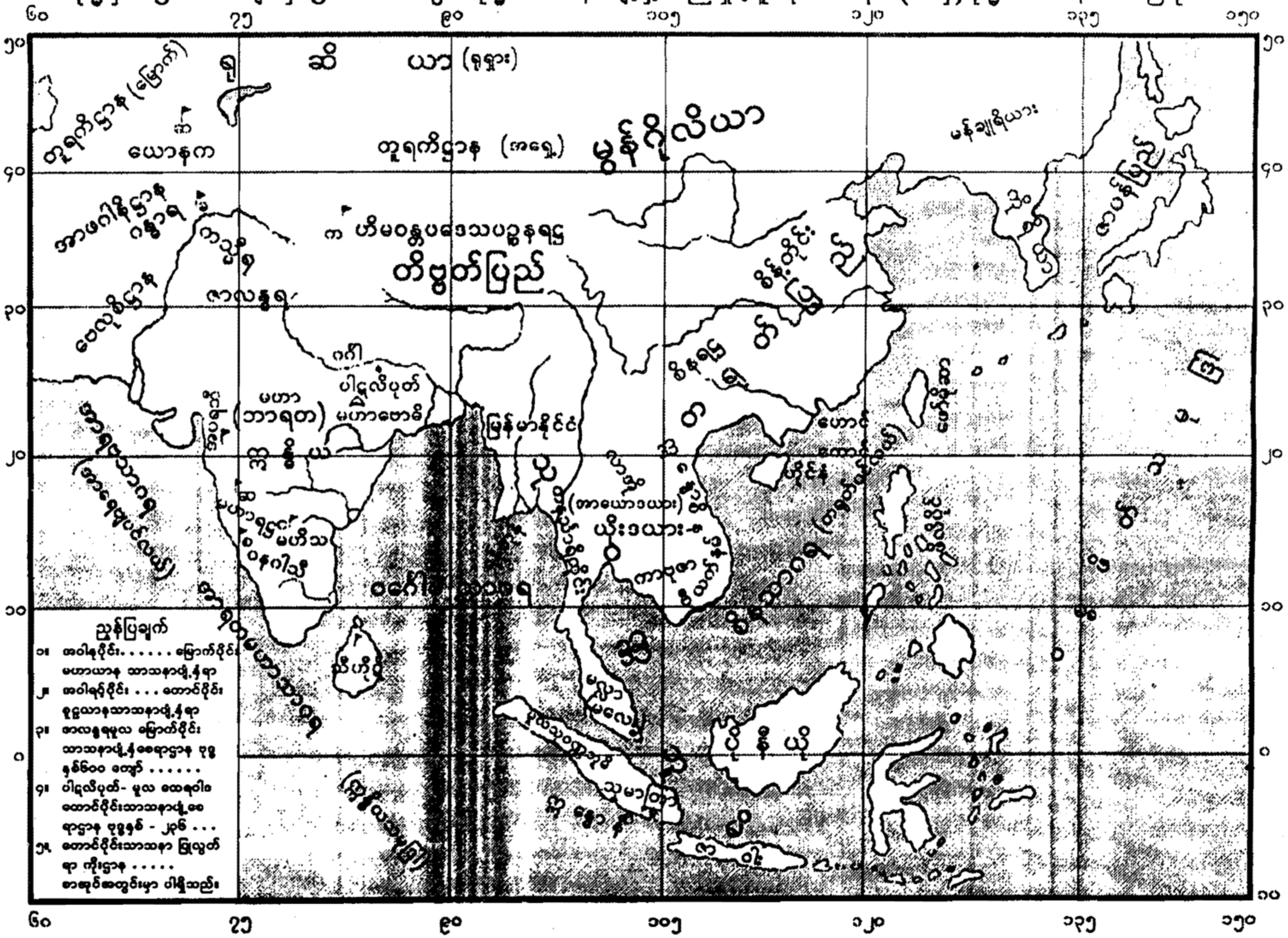

ဗုဒ္ဓသာသနိကမြေပုံ

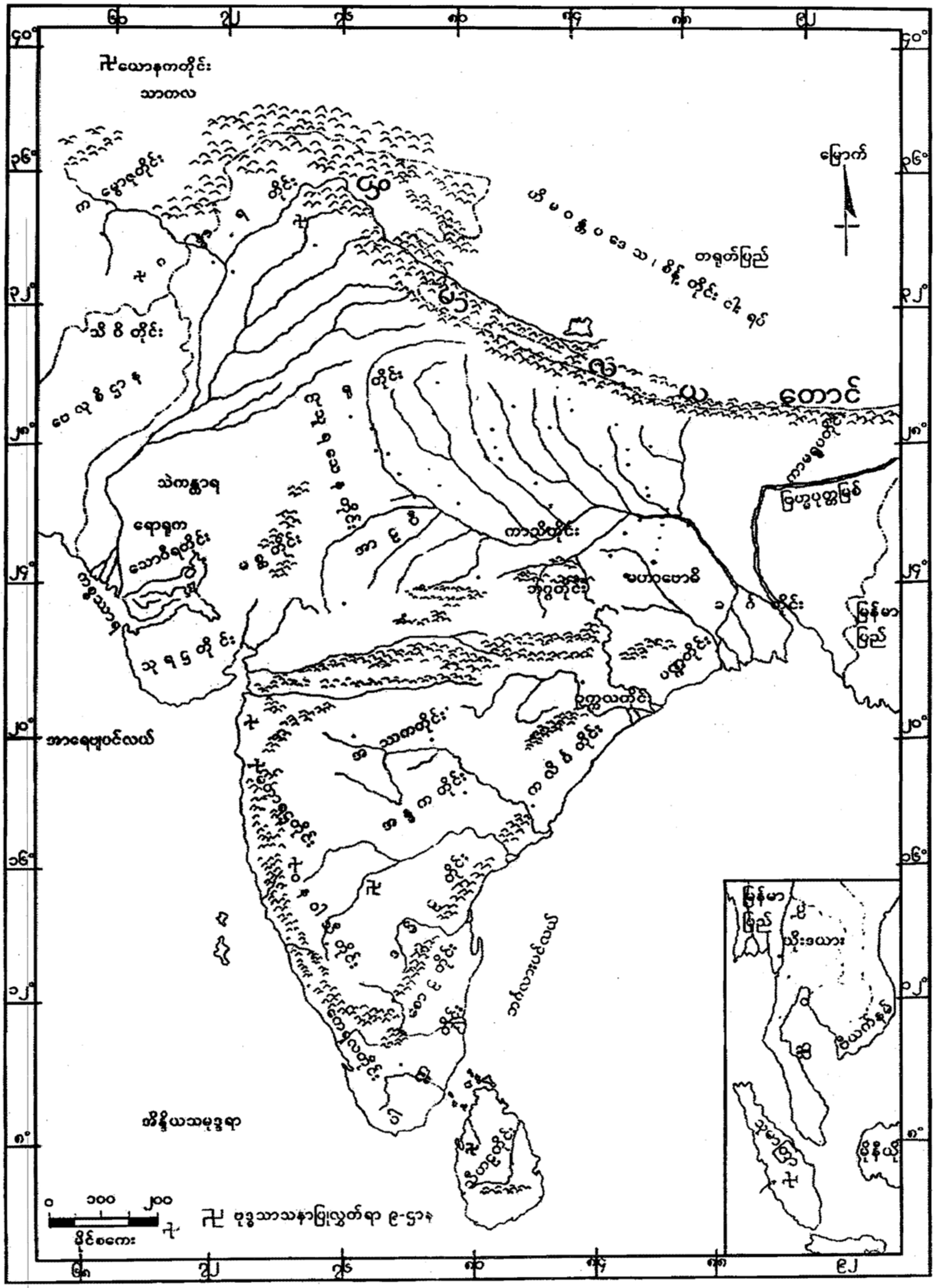
ယောနကတိုင်း
ကမ္ဗောဇတိုင်း
တရုတ်ပြည်
မြောက်
ကာသိတိုင်း
မဟာဗောဓိ
ဗြဟ္မပုတြမြစ်
မြန်မာပြည်
သုရဋ္ဌတိုင်း
ဥက္ကလတိုင်း
အာရေဗျပင်လယ်
ဘင်္ဂလားပင်လယ်
အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာ
ယိုးဒယား
၀ ၁၀၀ ၂၀၀
မိုင်စကေး
ဗုဒ္ဓသာသနာပြုလွှတ်ရာ ၉-ဌာန
၆၈ ၇၂ ၇၆ ၈၀ ၈၄ ၈၈ ၉၂
၄၀° ၃၆° ၃၂° ၂၈° ၂၄° ၂၀° ၁၆° ၁၂° ၈°

သီဟိုဠ်ကျွန်းမြေပုံ

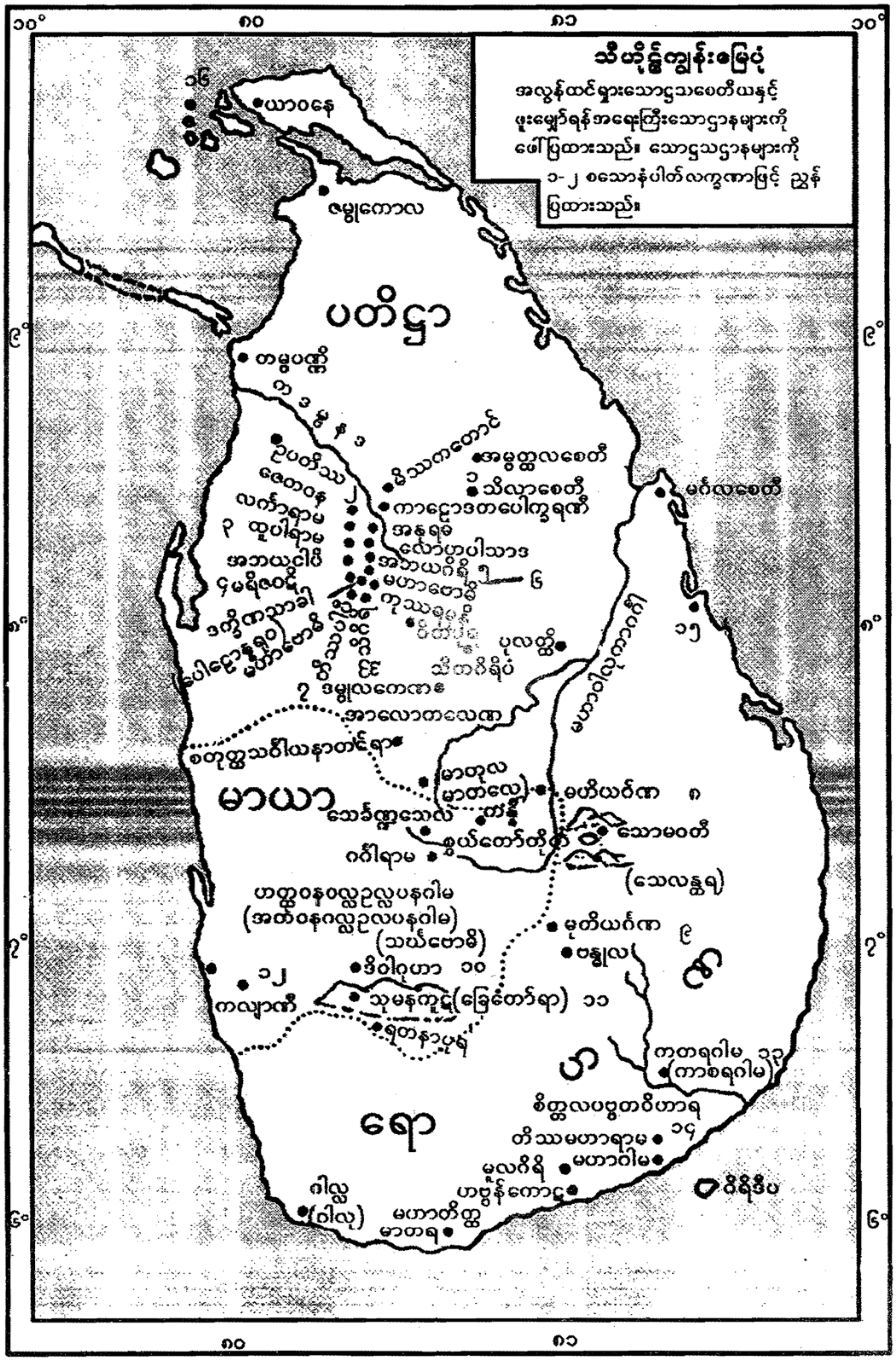
သီဟိုဠ်ကျွန်းမြေပုံ
အလွန်ထင်ရှားသောဌာသစေတီယနှင့်
ဖူးမျှော်ရန်အရေးကြီးသောဌာနများကို
ဖေါ်ပြထားသည်။ သောဌသဌာနများကို
၁-၂ စသောနံပါတ်လက္ခဏာဖြင့် ညွှန်
ပြထားသည်။
၁၀°
၈၀
၈၁
၉°
၈°
၇°
၆°
ယာဝနေ
ဇမ္ဗုကောလ
ပတိဋ္ဌာ
တမ္ဗပဏ္ဏိ
မိဿကတောင်
အမ္ဗတ္ထလစေတီ
သိလာစေတီ
ကာဠေဝဒတပေါက္ခရဏီ
မင်္ဂလစေတီ
ပုလတ္ထိ
မဟာဝါလုကဂင်္ဂါ
အာလောကလေဏ
မာယာ
မာတုလ
မဟိယင်္ဂဏ
သောမဝတီ
(သေလန္တရ)
ဂင်္ဂါရာမ
ကလျာဏီ
သုမနကူဋ (ခြေတော်ရာ)
ရတနပူရ
မုတိယင်္ဂဏ
ရောဟ
ရော
ကတရဂါမ
(ကာစရဂါမ)
စိတ္တလပဗ္ဗတဝိဟာရ
တိဿမဟာရာမ
မဟာဂါမ
ဂါလ္လ
(ဂါလု)
မဟာတိတ္ထ
မာတရ
ဝိဂ်ဒီပ

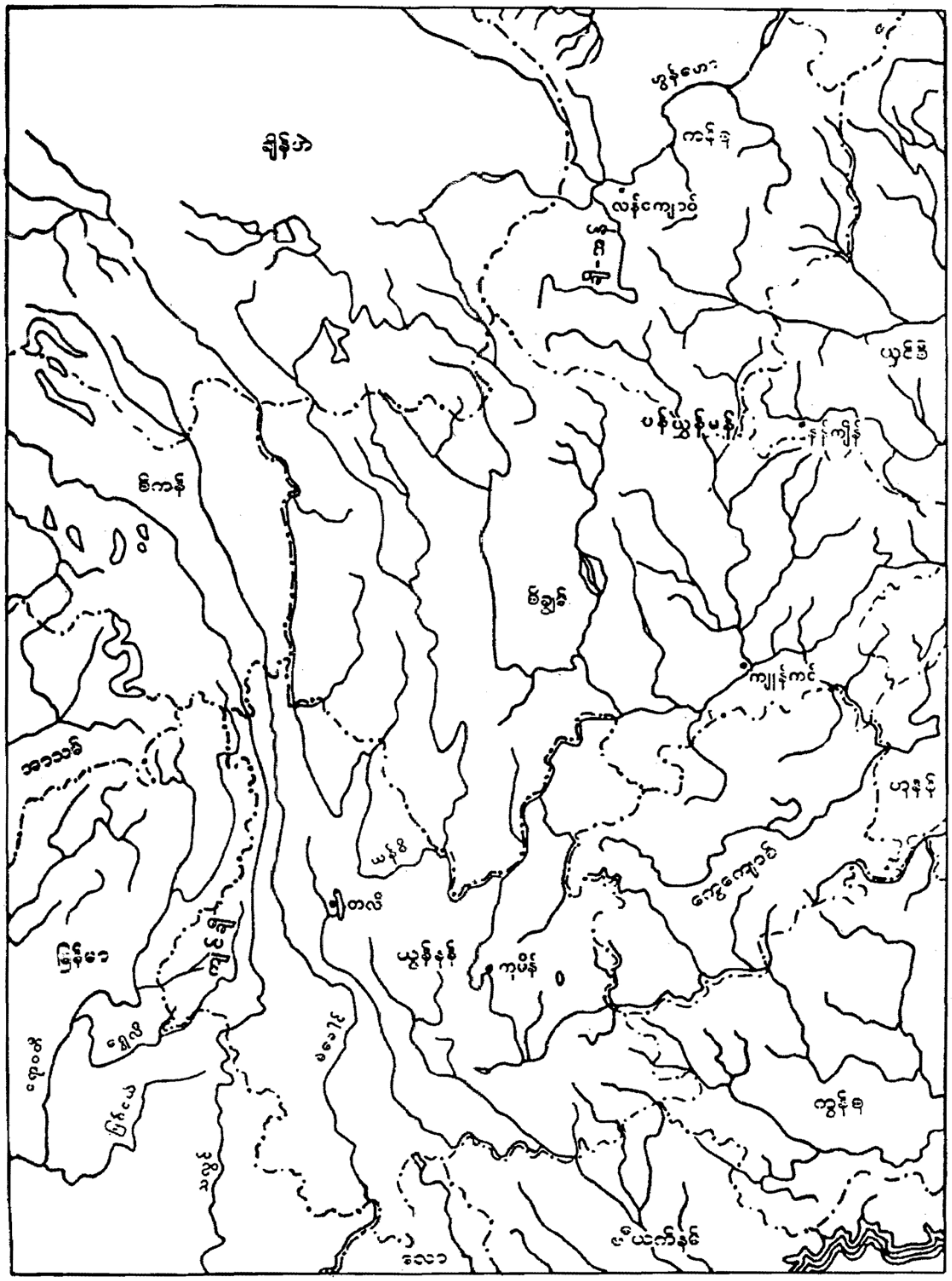

ကျင်ချီ–ရွှေလီမြစ်ညာနေ ပလောင်၊ ရိအန်၊ လဝ၊ ချီ–အန်–ကန်စုတဝိုက်နေ
မြန်မာနှင့် ပန်ယွှန်မန်–ဆီချွမ် ဝန်းကျင်နေ ထိုင်းတရုတ်တို့၏ မူလဒေသများ

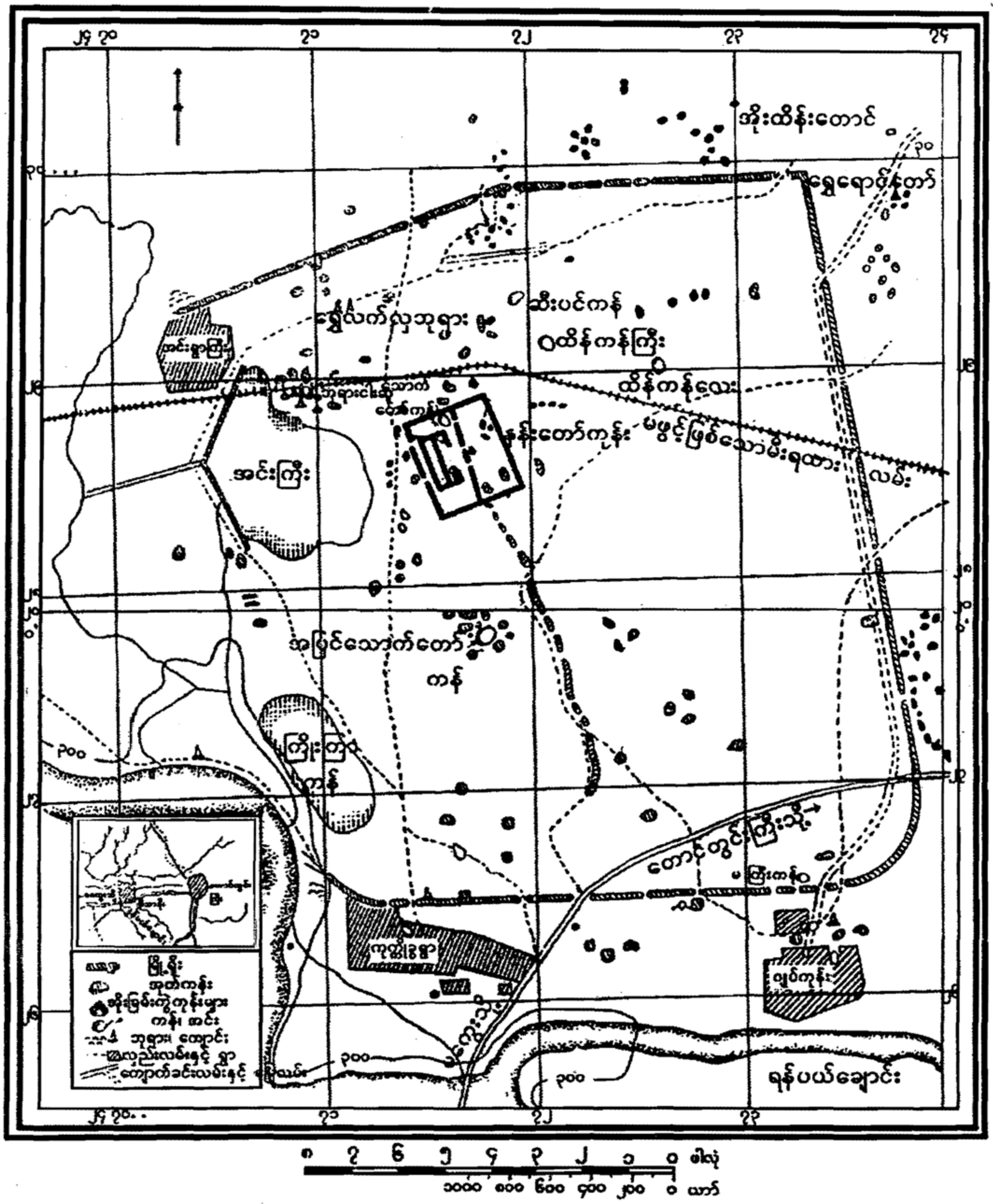

ဗိသဏိုးမြို့ဟောင်းမြေပုံ

(တောင်တွင်းလှဖေ၏ ဗိဿနိုး၊ ရန်ကုန်ရွှေမြို့တော်ပုံနှိပ်တိုက် ၁၉၆၂၊ ၄၁-၂ မှကူး)

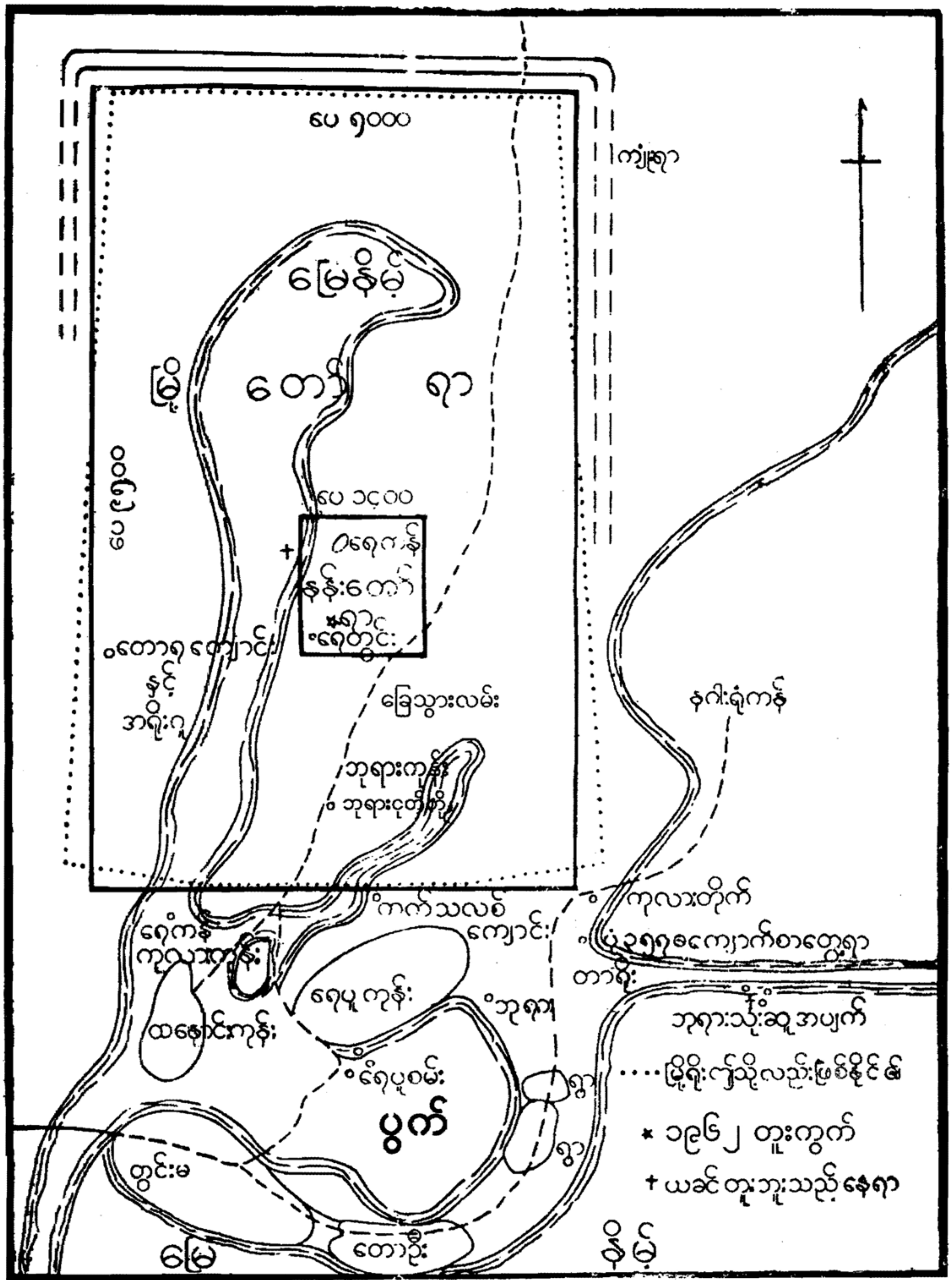

ဟ န် လ င်း မြို့

(မြန်မာနိုင်ငံ ရှေးဟောင်း သုတေသန အစီရင်ခံစာ၊ ၁၉၀၅ မှ ကူးယူဖေါ်ပြသည်)

နန်းတော်ရာနှင့် မြို့တော်ရာပတ်လယ်တွင် အုတ်များပြိုပျက်ပြန့်ကြဲနေသဖြင့် ခန့်မှန်းချက်မျှသာ ဖြစ်၏။ မြို့တံတိုင်းသည် ထု ၁၆-ပေ၊ နန်းတော်တံတိုင်းသည် ထု ၈-ပေမျှ ရှိကောင်း၏ဟု မှန်းသည်။

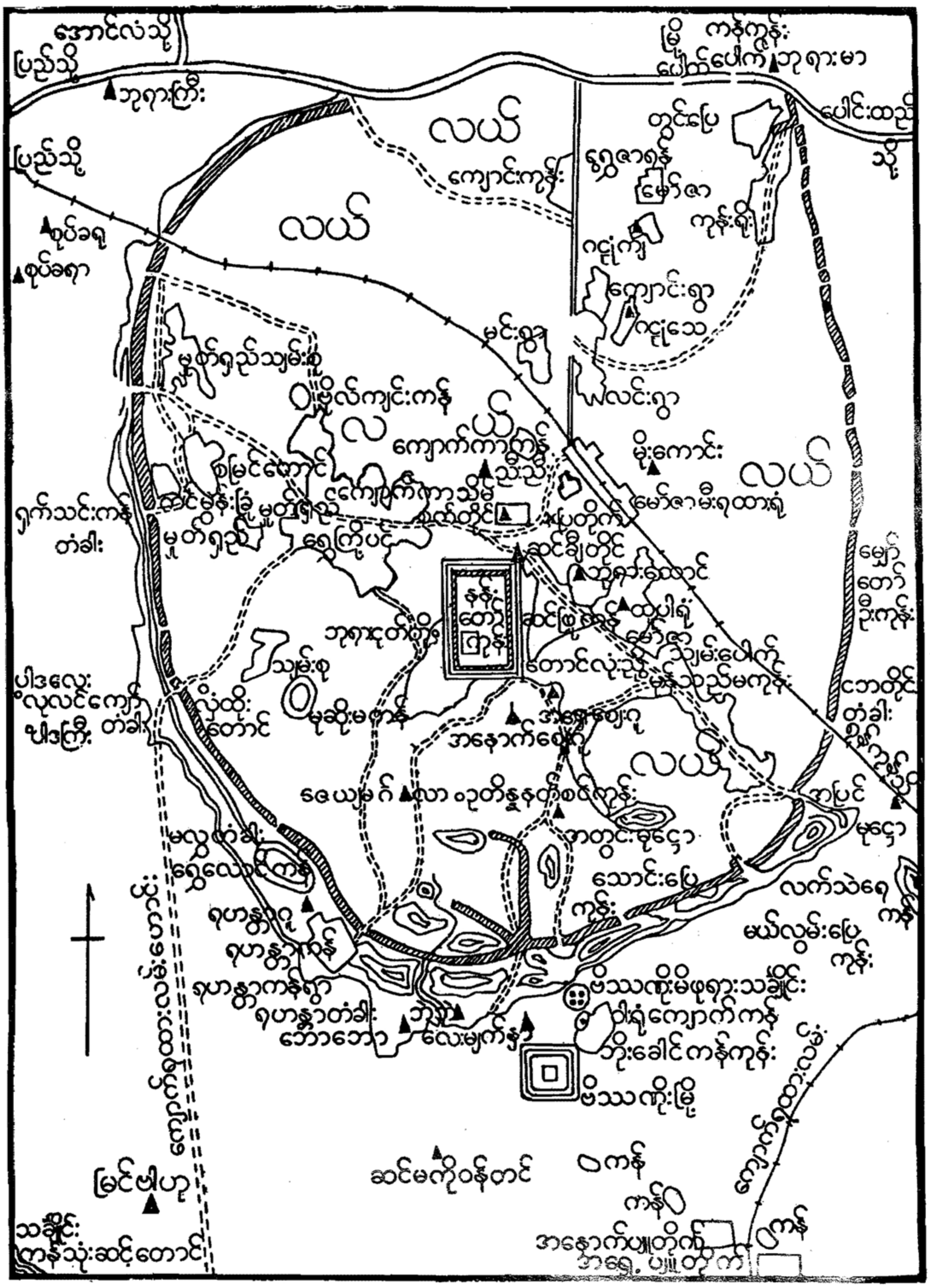

ဗိဿနိုးမြို့
(မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနဂျာနယ် အတွဲ ၂၀၊ အပိုင်း ၂၊ စာမျက်နှာ ၈၂-၃ အကြားမှ မြေပုံနှင့် ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာန ဓါတ်ပုံ ၅၁၆-၈ တို့ကို ပေါင်းစပ်ဖေါ်ပြသည်။)

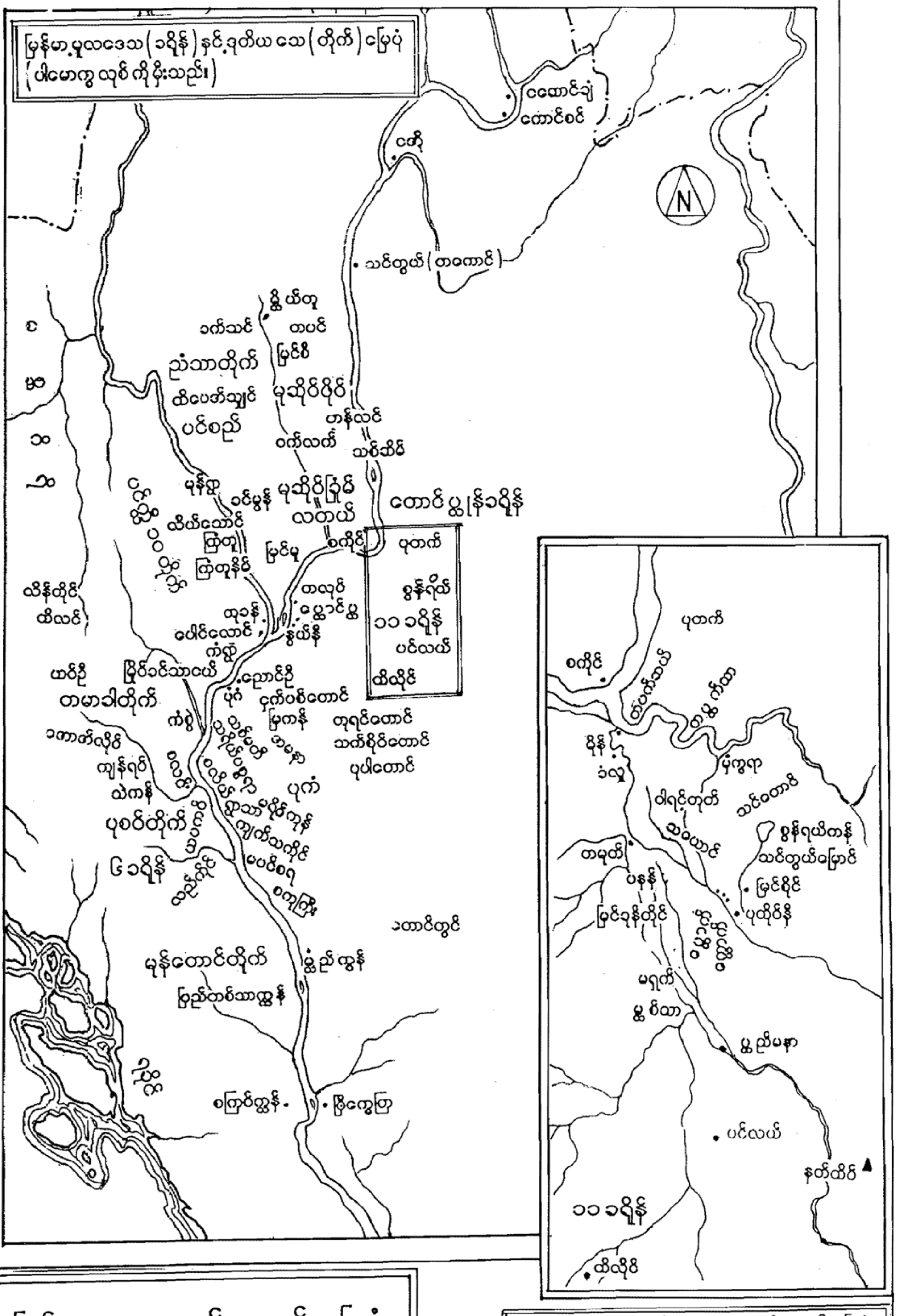

မြန်မာအစ၊ ခေတ်ဟောင်းမြေပုံ

ဒေါက်တာသန်းထွန်း-မြန်မာအစ၊ ခေတ်ဟောင်းမြေပုံ၊
စာမျက်နှာ-၁၀၀၊

ခရစ်နှစ် ကိုးရာစုနှစ် မြန်မာတို့၏ မူလအခြေစိုက်ဒေသများ

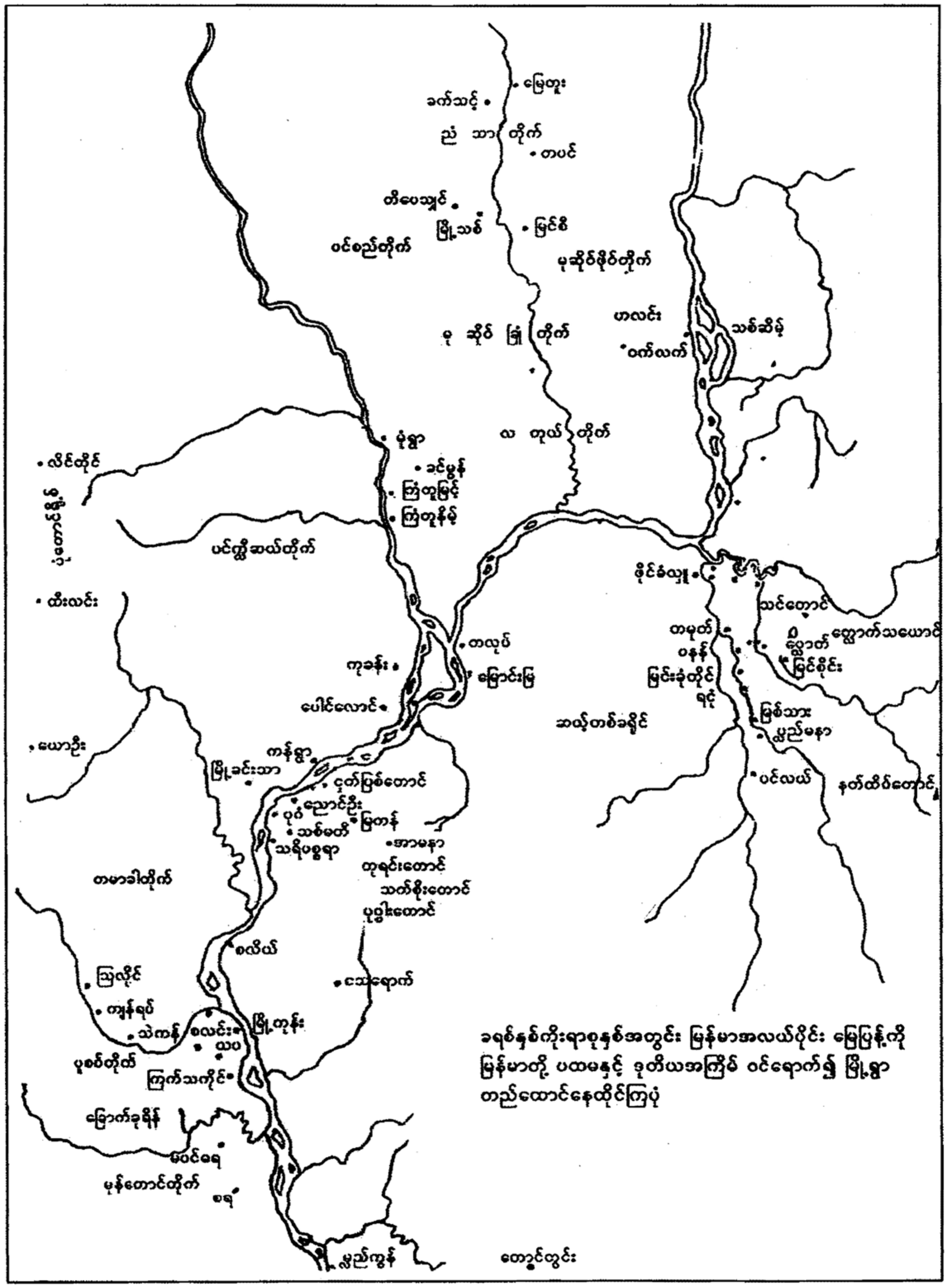

မှတ်ချက် - မြန်မာတို့စတင်နေထိုင်ရာကို ခရိန် (ခရိုင်)ဟုခေါ်၍ တိုးပွားရာကို တိုက်ဟုခေါ်ပါသည်။
(ဂျီအိပ်ချ်ရေ့စ်ကိုမှီးသည်။)

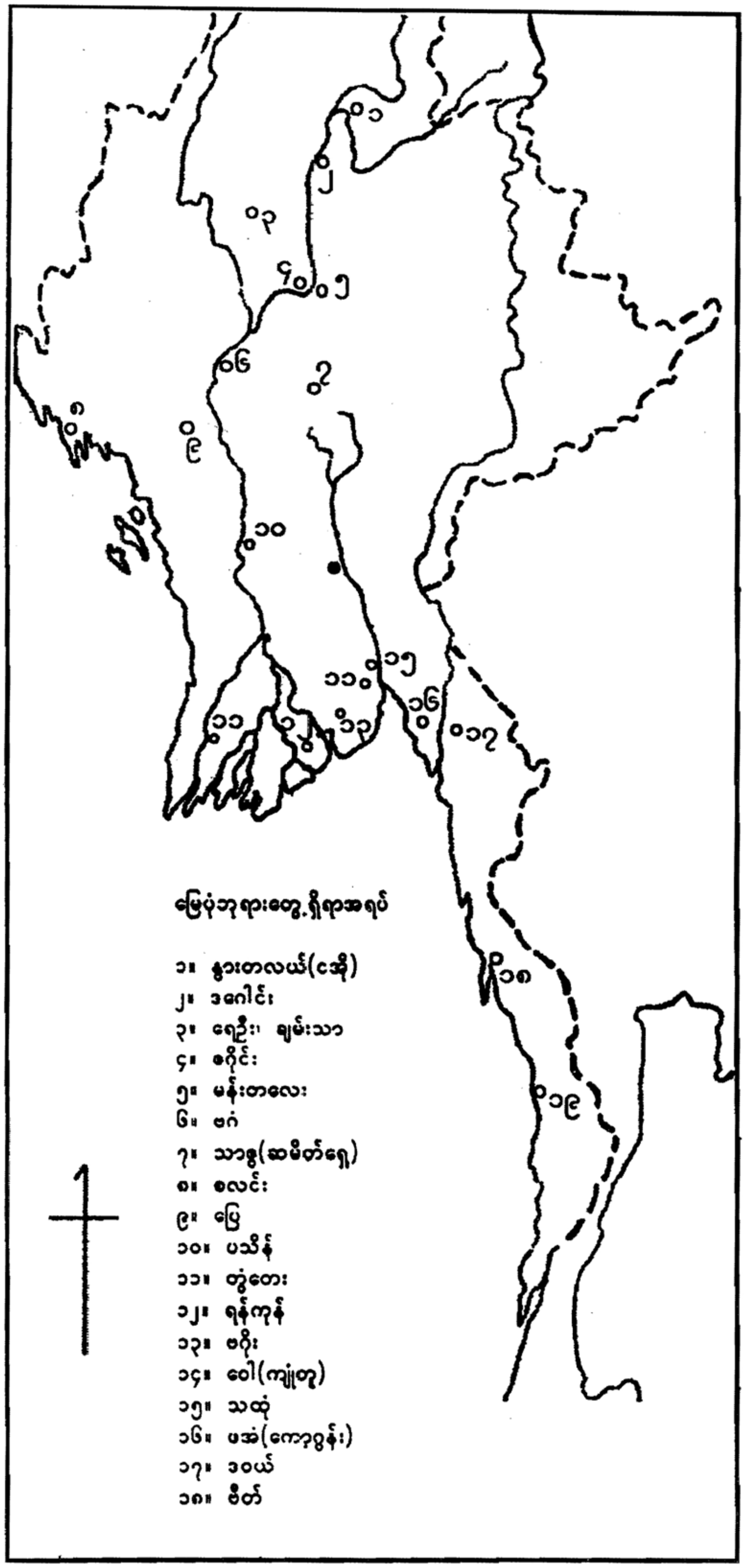
၁၀
၁၂
၁၃
၄၀
၀၅
၀၆
၀၇
၀၈
၀၉
၀၁၀
၁၁၀
၀၁၅
၁၆
၀၁၇
၁၁
၁၂
၁၃
၁၈
၁၉
မြေပုံဘုရားတွေ့ရှိရာအရပ်
၁။ နွားတလယ်(အို)
၂။ ဒဂေါင်း
၃။ ရေဦး၊ ချမ်းသာ
၄။ ဧကိုင်း
၅။ မန်းတလေး
၆။ ဗဂံ
၇။ သာစွ(ဆမိတ်ရှေ)
၈။ စလင်း
၉။ ပြေ
၁၀။ ပသိန်
၁၁။ တွံတေး
၁၂။ ရန်ကုန်
၁၃။ ဗဂိုး
၁၄။ ဝေါ(ကျုံတူ)
၁၅။ သထုံ
၁၆။ ဗအံ(ကော့ဂွန်း)
၁၇။ ဒဝယ်
၁၈။ မိတ်

ပုဂံနယ်တဝိုက် ရှေးဟောင်းအဆောက်အဦးများ မြေပုံ

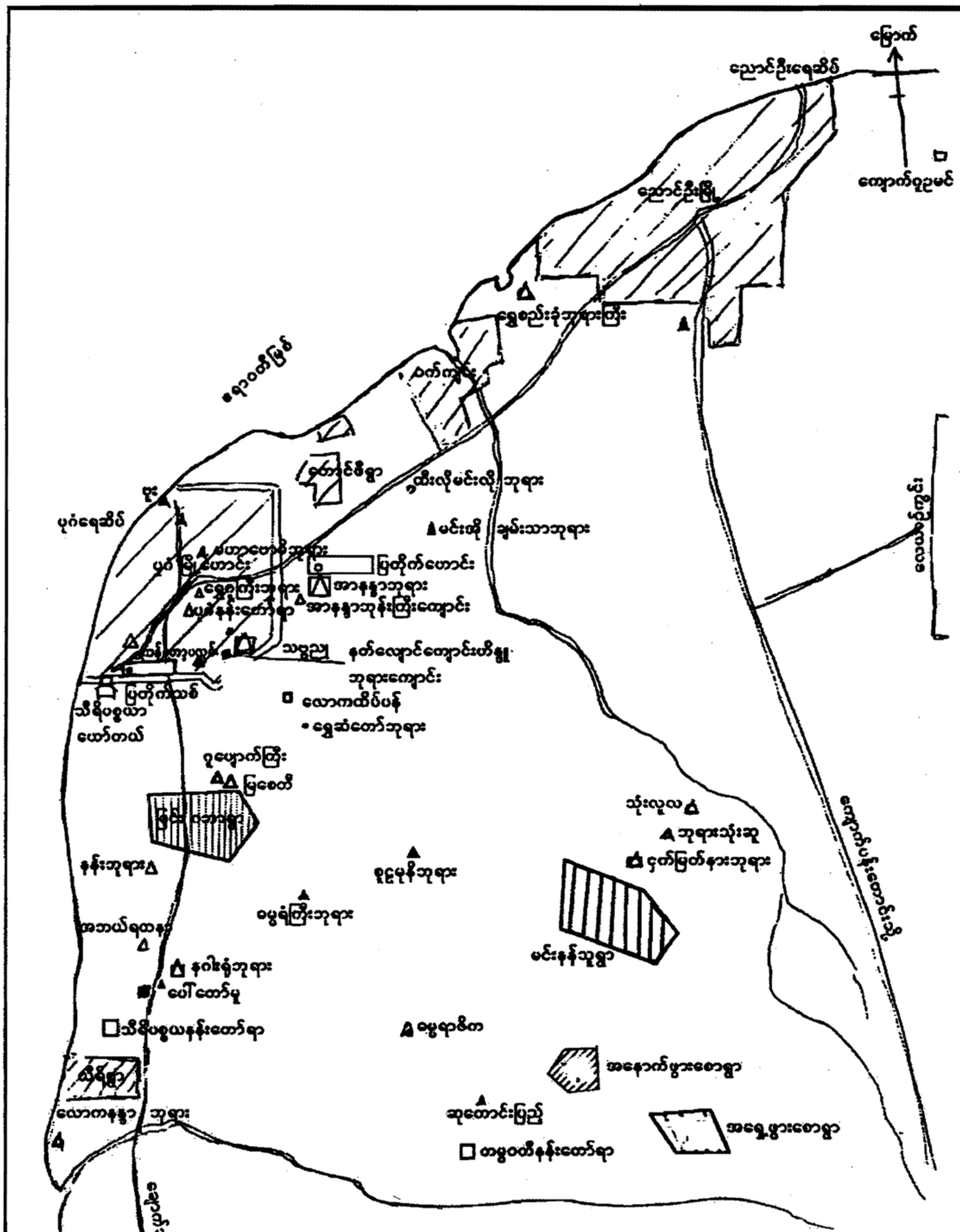

မှတ်ချက် - သမ္ဗုလ၏ ပုလအမည်မှာ သူ့မ္ဗုလ (တိလောကစန္ဒာ) ဖြစ်သည်။

အာမနာ (မင်းနန်သူ) ရှိ အေဒီ ၁၂၃၃ ခုတည် အနန္တသူကျောင်းတိုက်ပုံစံ

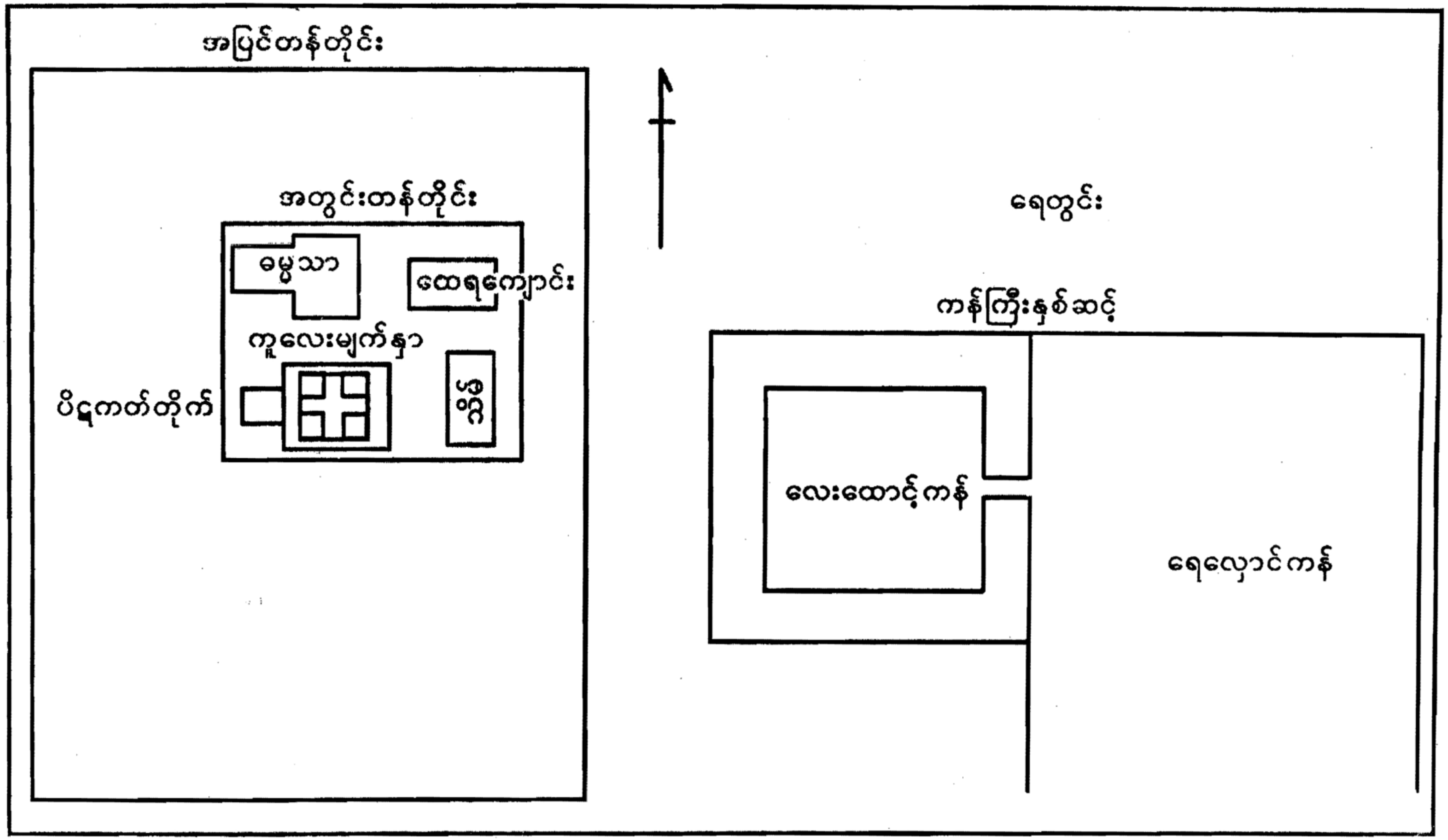

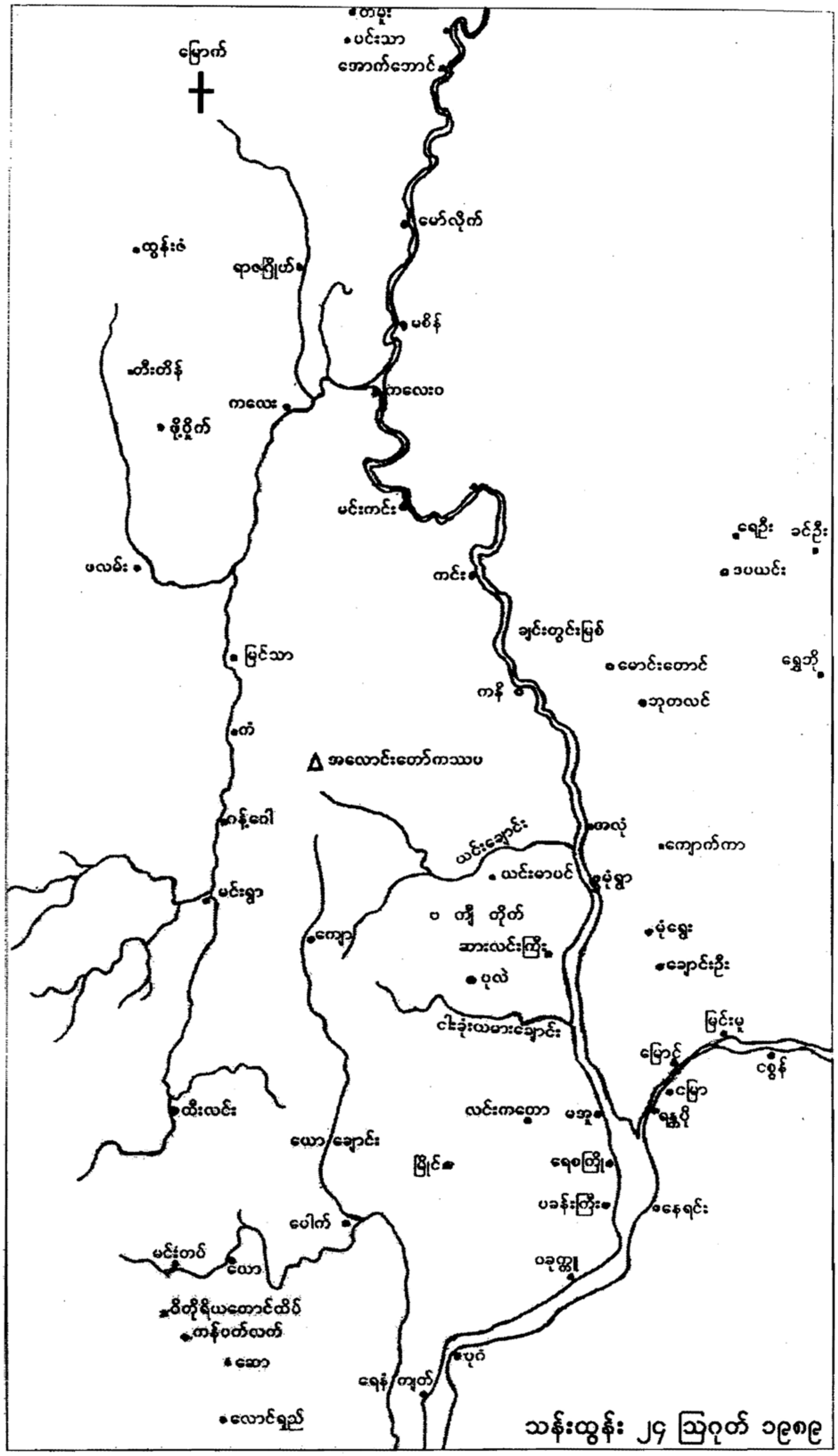

ချင်းတွင်းမြစ်အနောက်ဘက်ကမ်းယောနယ်

ချင်းတွင်းမြစ် အနောက်ကမ်း

ရွှေတန့်ကြည်တောင်ရိုးအတွင်း

ယမားချောင်းနှစ်ချောင်းကြား ဗန့်ကျီဆယ်တိုက်

တည်နေရာ

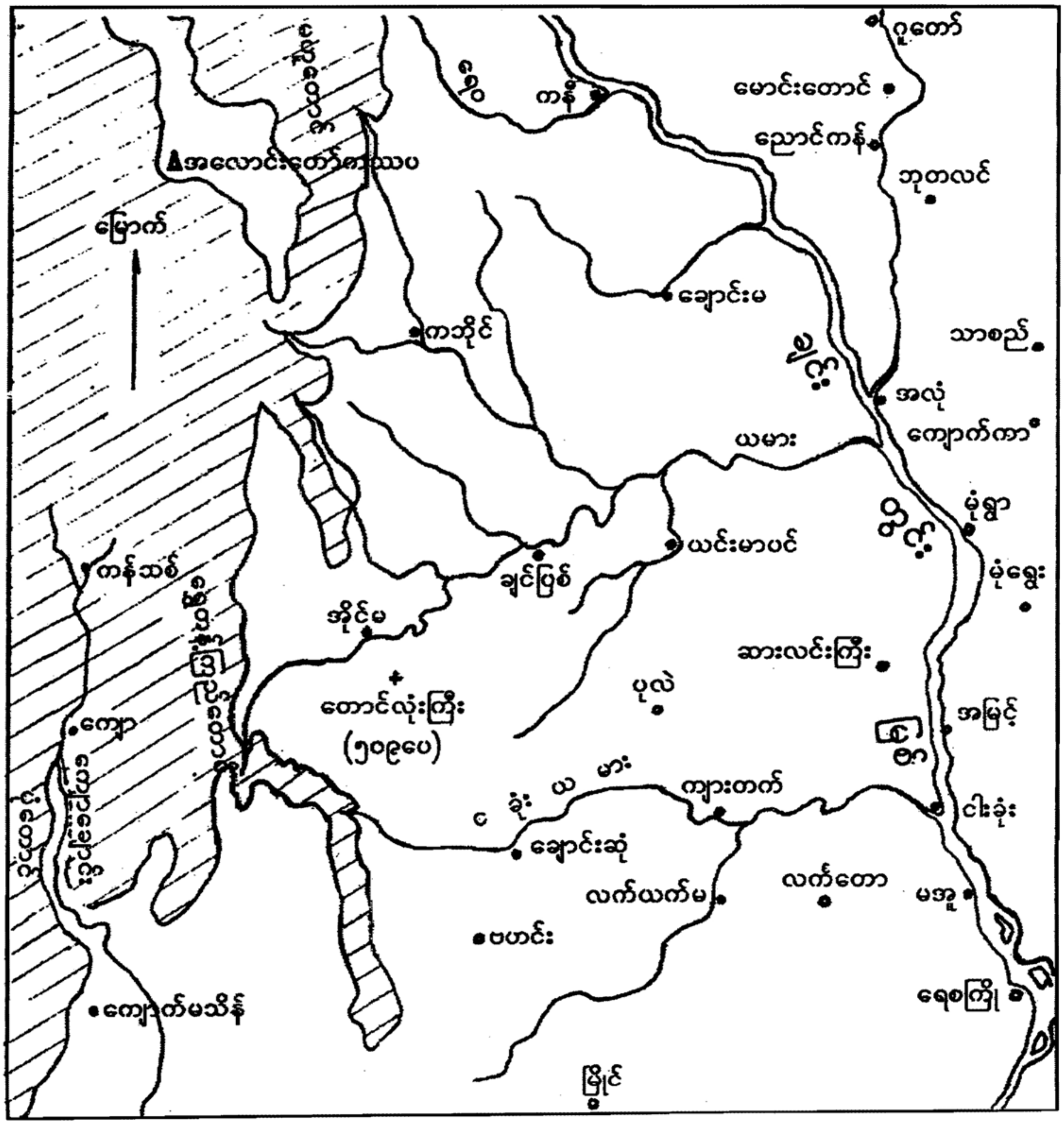

ကျိုင်းတုံသုံးဆယ့်နှစ်မြို့

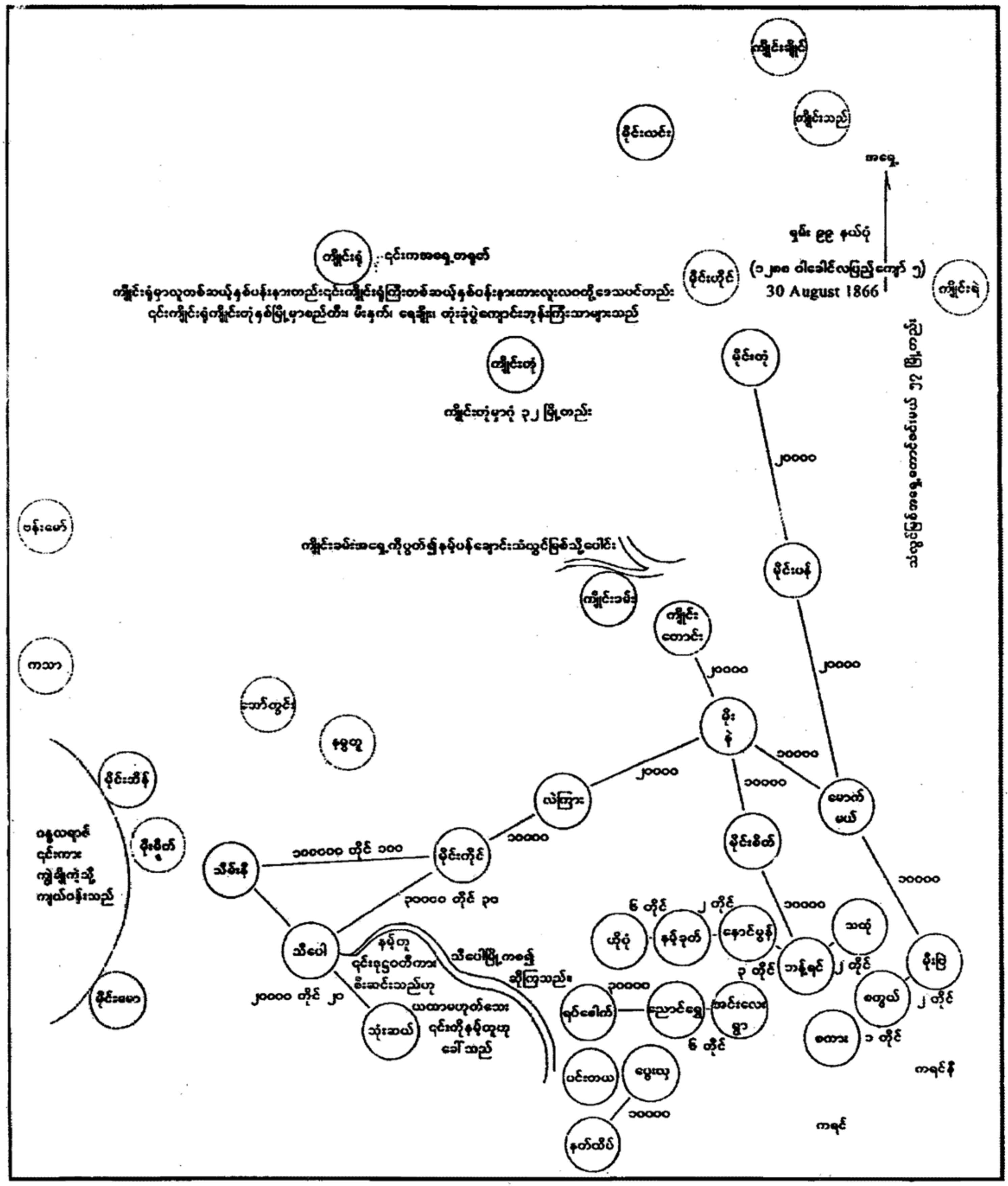

မြို့စာရေးဇေယျသိင်္ခ ၃၀ ဩဂုတ် ၁၈၆၆ ရေးဆွဲသည်။ မြန်မာပုံစံအရ အရှေ့ကို ထိပ်ဘက်မှာထား၍
ဘောင်ကို လကျာ၊ အနောက်ကို အောက်၊ မြောက်ကို လက်ဝဲဟု မှတ်ယူကြပါ။

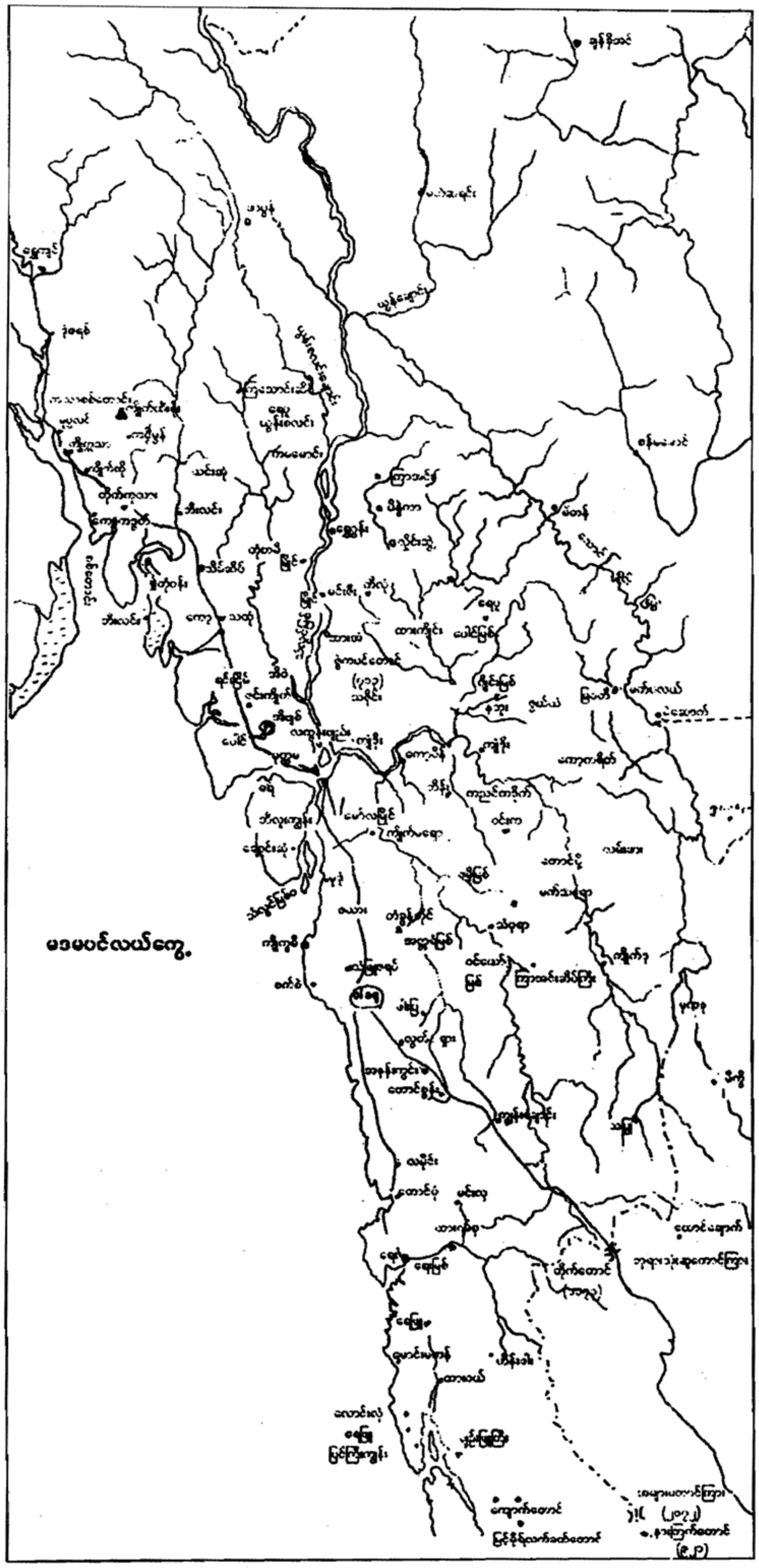

မဒမ (သုံးဆယ့်နှစ်မြို့)

ကိုးရှမ်းပြည် (ယူလ် ၁၈၅၈ ကို မှီးသည်)

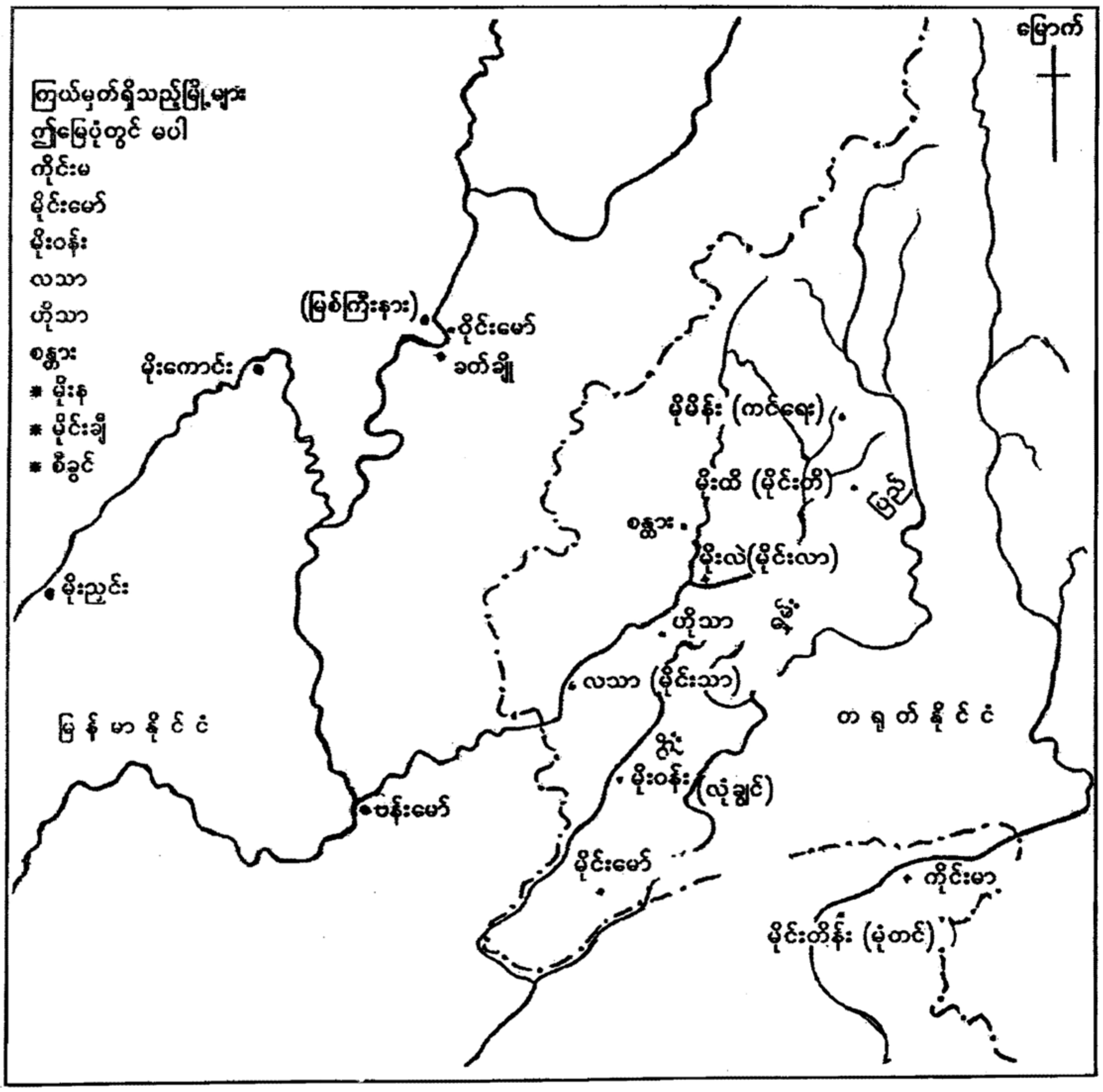

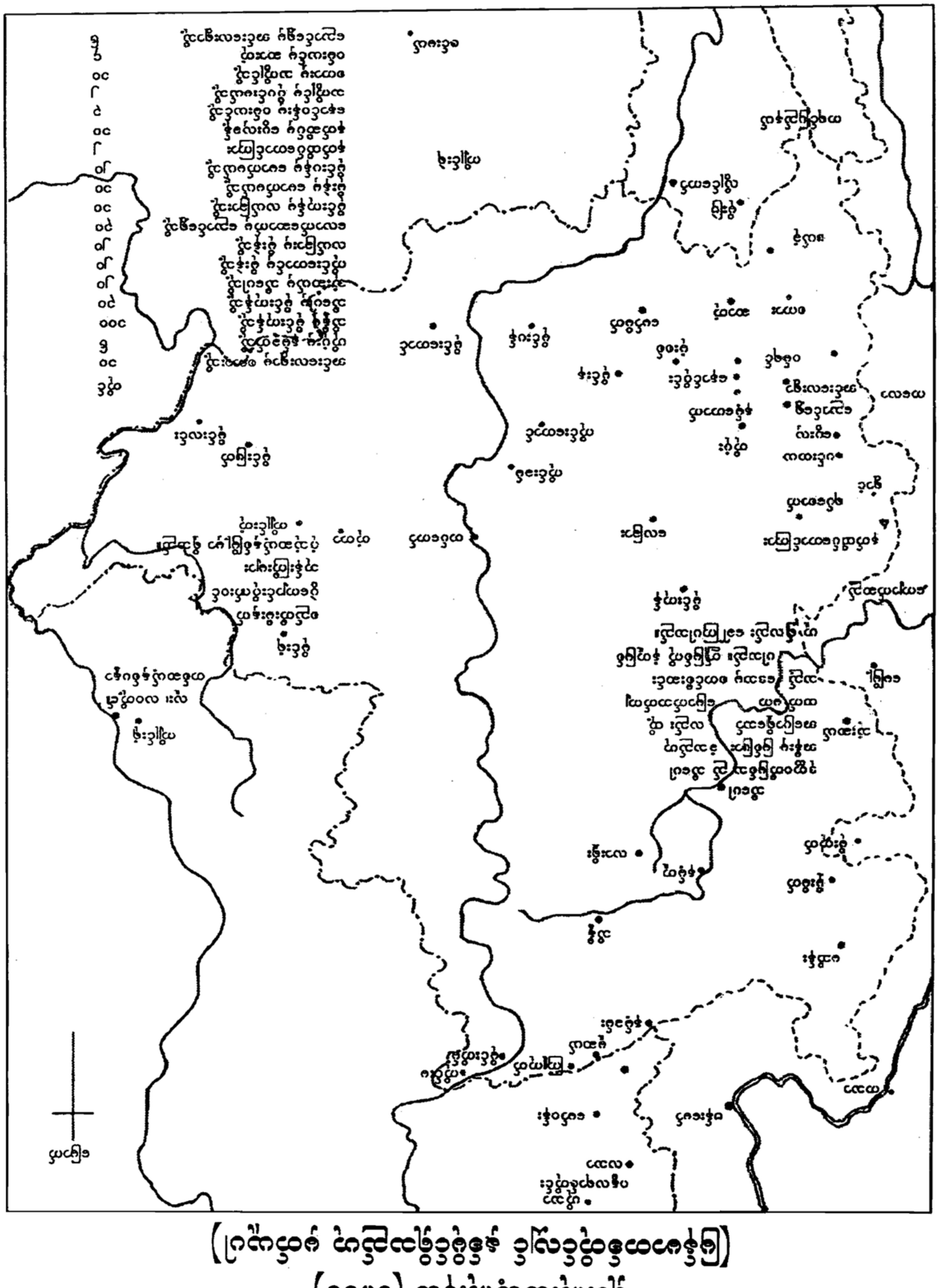

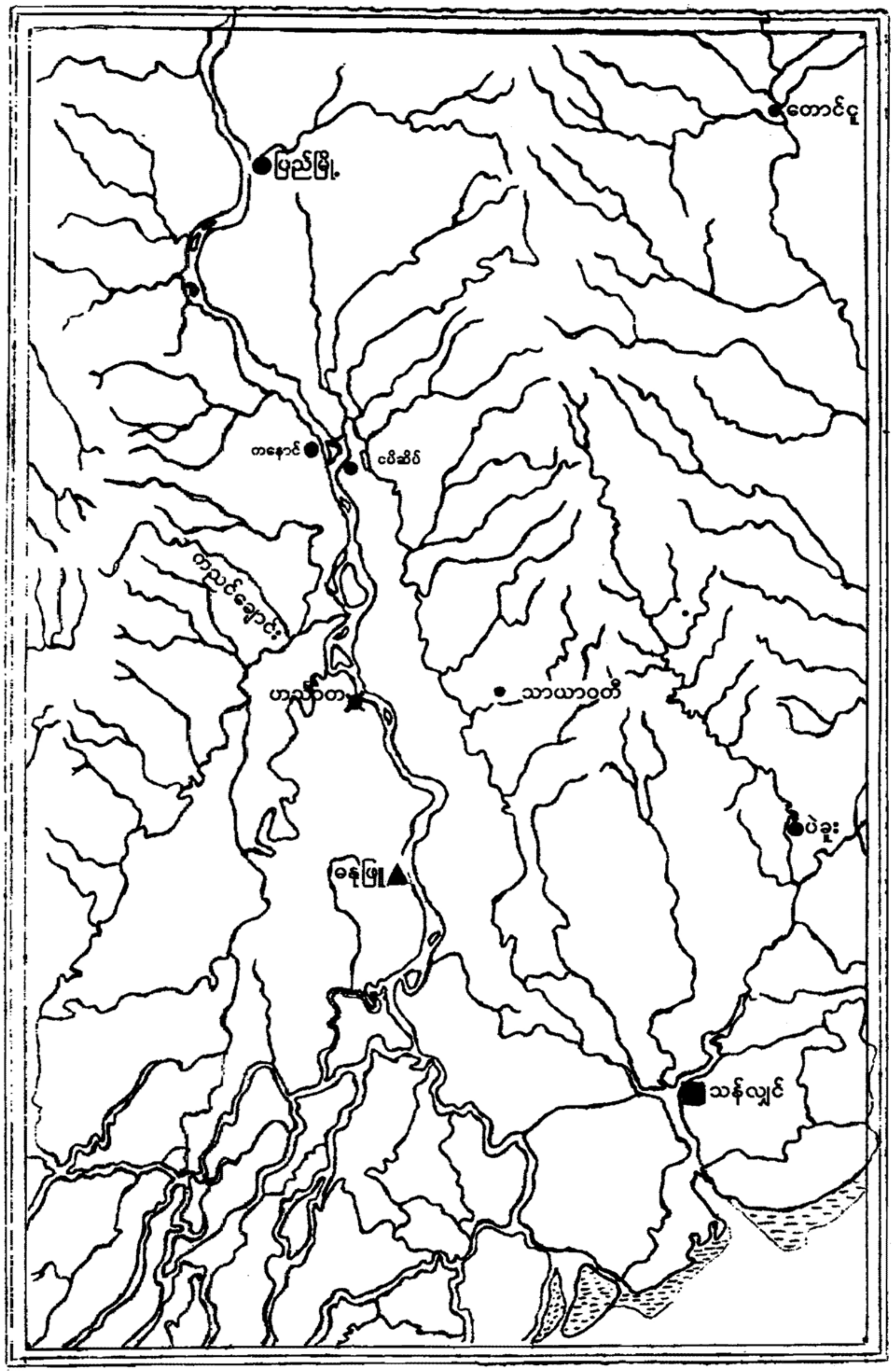

၁၁၀၃- ၀၄၊ အဝဟံသာဝတီစစ်ပွဲပြပုံကြမ်း

ကညင်မြောင်သည် ကညင်ချောင်းအနီးတွင်လည်းကောင်း သန်လျင်ကင်းသည်သန်လျင်ကင်း အနီးတွင်၄င်း ရှိမည်။

- ● အဝတပ်တော်များ
- ● ဟံသာဝတီတပ်တော်များ
- ■ အဝတပ်တော်များ ချင်းနင်းဝင်ရောက်သည့်နယ်မြေ
- ▲ ဟံသာဝတီတပ်တော်များ ချင်းနင်းဝင်ရောက်သည့် နယ်မြေ

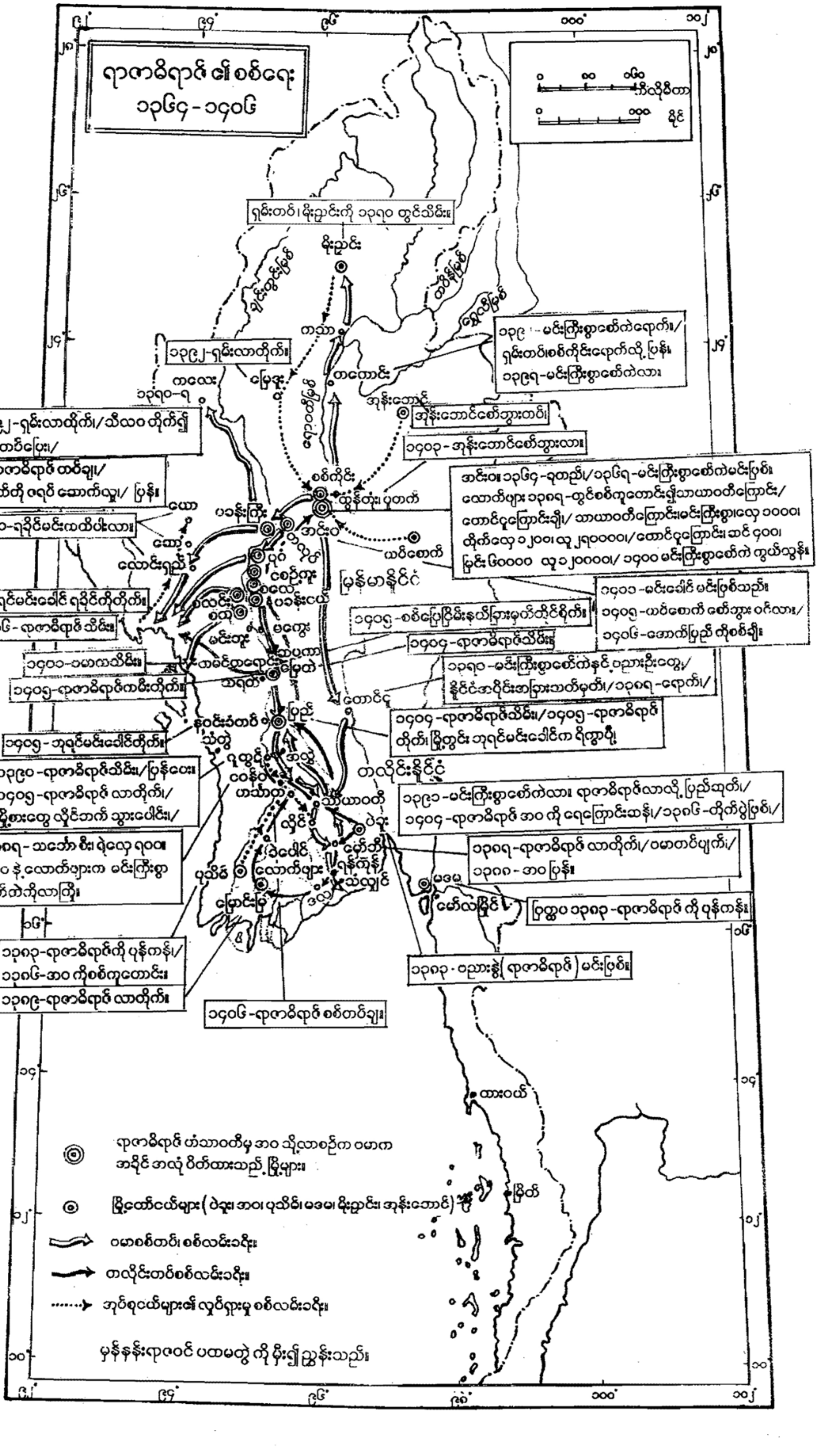
ရာဇာဓိရာဇ်၏ စစ်ရေး
၁၃၆၄-၁၄၀၆
ကီလိုမီတာ
မိုင်
ရှမ်းတပ်၊ မိုးညှင်းကို ၁၃၇၀ တွင်သိမ်း။
မိုးညှင်း
၁၃၉၂-ရှမ်းလာတိုက်။
၁၃၉၇-မင်းကြီးစွာစော်ကဲလာ။
ကလေး
မြေဒူး
တကောင်း
အုန်းဘောင်
အုန်းဘောင်စော်ဘွားတပ်၊
၁၄၀၃-အုန်းဘောင်စော်ဘွားလာ။
၁၃၉၂-ရှမ်းလာတိုက်၊/သီလဝ တိုက်၍ ရှမ်းတပ်ပြေး၊/
၁၄၀၄-ရာဇာဓိရာဇ် တပ်ချ၊/ စကြိုသူမြတ်ကို ဇရပ် ဆောက်လှူ၊/ ပြန်။
၁၄၀၁-ရခိုင်မင်းကထိပ်ပါးလာ။
စစ်ကိုင်း
အင်းဝ
ပုဂံ
စလေ
ယပိစောက်
မြန်မာနိုင်ငံ
၁၄၀၁-ဘုရင်မင်းခေါင် ရခိုင်ကိုတိုက်။
၁၄၀၆-ရာဇာဓိရာဇ် သိမ်း။
မင်းဘူး
မကွေး
၁၄၀၆-ရာဇာဓိရာဇ်သိမ်း။
၁၄၀၀-ဗမာကသိမ်း။
၁၄၀၅-ရာဇာဓိရာဇ်ကမီးတိုက်။
မြေဒဲ
တောင်ငူ
ပြည်
၁၄၀၅-ဘုရင်မင်းခေါင်တိုက်။
၁၄၀၁-မင်းခေါင် မင်းဖြစ်သည်။
၁၄၀၆-အောက်မြှည် ကိုစစ်ချီ။
၁၄၀၄-ရာဇာဓိရာဇ်သိမ်း။
တလိုင်းနိုင်ငံ
သာယာဝတီ
ပဲခူး
ဒလ
မုတ္တမ
မော်လမြိုင်
ပုသိမ်
မြောင်းမြ
ထားဝယ်
မြိတ်
၁၃၉၀-ရာဇာဓိရာဇ်သိမ်း။/ပြန်ပေး။
၁၃၈၈-ရာဇာဓိရာဇ် လာတိုက်။
၁၄၀၆-ရာဇာဓိရာဇ် စစ်တပ်ချ။
ရာဇာဓိရာဇ် ဟံသာဝတီမှ အဝ သိုလာစဉ်က ဗမာက အခိုင် အလုံ ပိတ်ထားသည့် မြို့များ။
မြို့တော်ငယ်များ (ပဲခူး၊ အဝ၊ ပုသိမ်၊ မဒမ၊ မိုးညှင်း၊ အုန်းဘောင်)
ဗမာစစ်တပ်၊ စစ်လမ်းခရီး။
တလိုင်းတပ်စစ်လမ်းခရီး။
အုပ်စုငယ်များ၏ လှုပ်ရှားမှု စစ်လမ်းခရီး။
မှန်နန်းရာဇဝင် ပထမတွဲ ကို မှီး၍ ညွှန်းသည်။

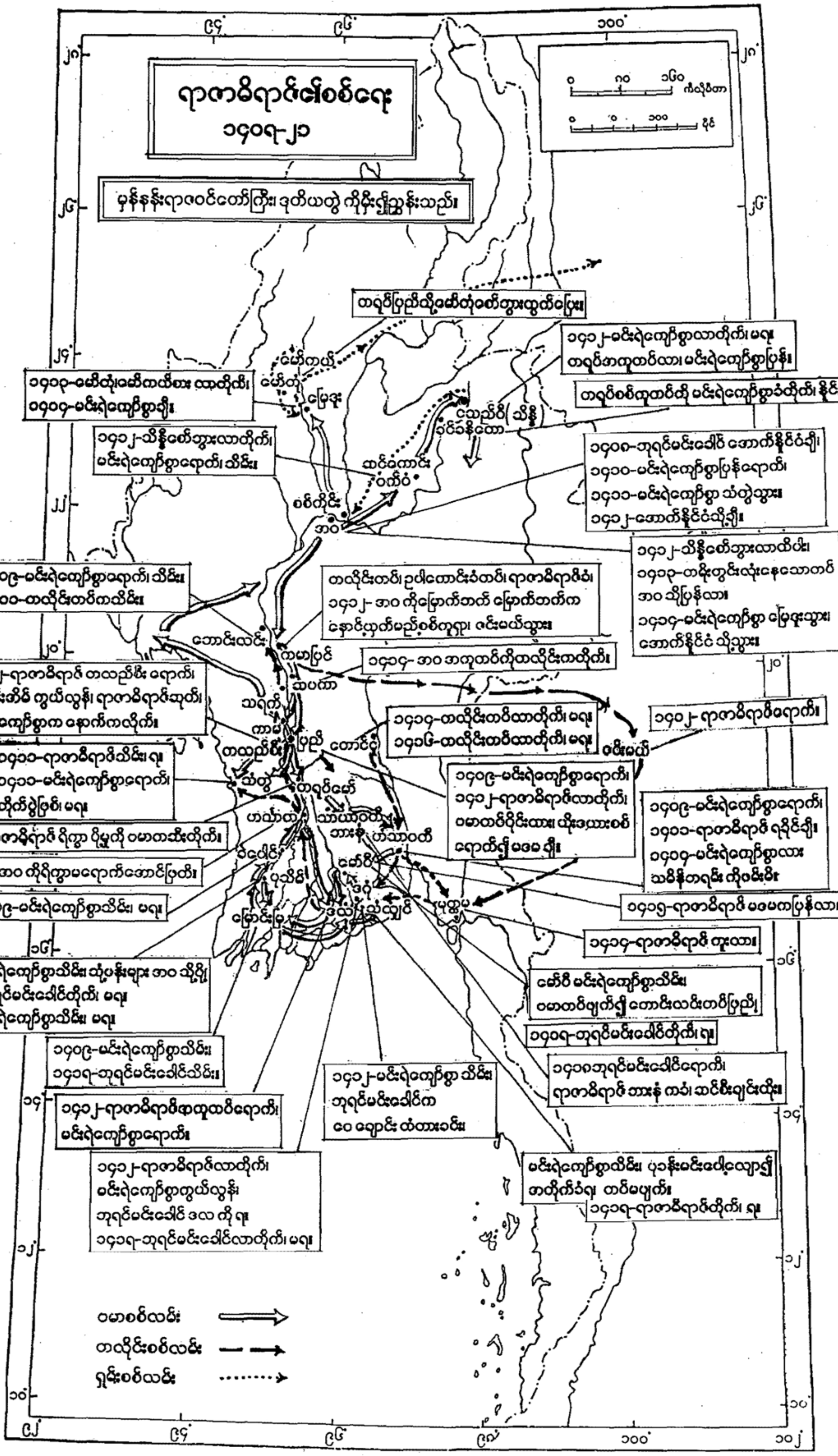

ရာဇာဓိရာဇ်ခေါ်စစ်ရေး
၁၃၈၇–၁၂၁
မှန်နန်းရာဇဝင်တော်ကြီး၊ ဒုတိယတွဲ ကိုမှီး၍ညွှန်းသည်။
ဝ ၈၀ ၁၆၀ ကီလိုမီတာ
ဝ ၅၀ ၁၀၀ မိုင်
တရုပ်ပြည်သို့ဓော်တုံစော်ဘွားထွက်ပြေး။
၁၄၁၂–မင်းရဲကျော်စွာလာတိုက်၊ မရ။
တရုပ်အကူတပ်လာ၊ မင်းရဲကျော်စွာပြန်။
တရုပ်စစ်ကူတပ်ကို မင်းရဲကျော်စွာခံတိုက်၊ နိုင်။
၁၄၀၄–ဓော်တုံ၊ဓော်ကယ်စား လာတိုက်၊
၁၄၀၄–မင်းရဲကျော်စွာချီ။
၁၄၁၂–သိန္နီစော်ဘွားလာတိုက်၊
မင်းရဲကျော်စွာရောက်၊ သိမ်း။
၁၄၀၈–ဘုရင်မင်းခေါင် အောက်နိုင်ငံချီ၊
၁၄၁၀–မင်းရဲကျော်စွာပြန်ရောက်၊
၁၄၁၁–မင်းရဲကျော်စွာ သံတွဲသွား။
၁၄၁၂–အောက်နိုင်ငံသို့ချီ။
၁၄၁၂–သိန္နီစော်ဘွားလာထိပါး၊
၁၄၁၃–တမိုးတွင်းလုံးနေသောတပ်
အဝ သို့ပြန်လာ။
၁၄၁၄–မင်းရဲကျော်စွာ မြေဒူးသွား။
အောက်နိုင်ငံ သို့သွား။
၁၄၀၉–မင်းရဲကျော်စွာရောက်၊ သိမ်း။
၁၄၁၀–တလိုင်းတပ်ကသိမ်း။
တလိုင်းတပ်၊ ဥပါကောင်းခံတပ်၊ ရာဇာဓိရာဇ်ခံ၊
၁၄၁၂– အဝ ကိုမြောက်ဘက် မြောက်ဘက်က
နှောင့်ယှက်မည့်စစ်ကူရှာ၊ ဇင်းမယ်သွား။
၁၄၁၄– အဝ အကူတပ်ကိုတလိုင်းကတိုက်။
၁၄၁၂–ရာဇာဓိရာဇ် တလည်စီး ရောက်၊
လဝွန်းအိမ် တွယ်လွန်၊ ရာဇာဓိရာဇ်ဆုတ်၊
မင်းရဲကျော်စွာက နောက်ကလိုက်။
၁၄၁၄–တလိုင်းတပ်လာတိုက်၊ မရ။
၁၄၁၆–တလိုင်းတပ်လာတိုက်၊ မရ။
၁၄၁၂– ရာဇာဓိရာဇ်ရောက်။
၁၄၁၁–ရာဇာဓိရာဇ်သိမ်း၊ ရ။
၁၄၁၁–မင်းရဲကျော်စွာရောက်၊
တိုက်ပွဲဖြစ်၊ မရ။
၁၄၀၉–မင်းရဲကျော်စွာရောက်၊
၁၄၁၂–ရာဇာဓိရာဇ်လာတိုက်၊
ဗမာတပ်ပိုင်းလာ၊ ယိုးဒယားစစ်
ရောက်၍ မဒမ ချီ။
၁၄၁၂–ရာဇာဓိရာဇ် ရိက္ခာ ပို့မှုကို ဗမာကဆီးတိုက်။
၁၄၀၉–မင်းရဲကျော်စွာရောက်၊
၁၄၁၁–ရာဇာဓိရာဇ် ရရှိင်ချီ၊
၁၄၀၄–မင်းရဲကျော်စွာလား
သမိန်တရုဏ် ကိုဖမ်းမိ။
၁၄၁၄–အဝ ကိုရိက္ခာမရောက်အောင်ဖြတ်။
၁၄၀၉–မင်းရဲကျော်စွာသိမ်း၊ မရ။
၁၄၁၅–ရာဇာဓိရာဇ် မဒမကပြန်လာ။
၁၄၁၄–ရာဇာဓိရာဇ် တူးလာ။
၁၄၁၂–မင်းရဲကျော်စွာသိမ်း၊ သုံ့ပန်းများ အဝ သို့ပို့
၁၃၈၇– ဘုရင်မင်းခေါင်တိုက်၊ မရ။
၁၄၀၉–မင်းရဲကျော်စွာသိမ်း၊ မရ။
ဓော်ဝီ မင်းရဲကျော်စွာသိမ်း၊
ဗမာတပ်ပျက်၍ တောင်းလင်းတပ်ပြည်၊
၁၃၈၇–ဘုရင်မင်းခေါင်တိုက်၊ ရ။
၁၄၀၉–မင်းရဲကျော်စွာသိမ်း၊
၁၃၈၇–ဘုရင်မင်းခေါင်သိမ်း၊
၁၄၁၂–မင်းရဲကျော်စွာ သိမ်း၊
ဘုရင်မင်းခေါင်က
၀၀ ရှောင်း ထံတားခင်း။
၁၃၁၀ဘုရင်မင်းခေါင်ရောက်၊
ရာဇာဓိရာဇ် ဘားနဲ ကခံ၊ ဆင်စီးချင်းထိုး။
၁၄၁၂–ရာဇာဓိရာဇ်ဆုတ်ပဲရောက်၊
မင်းရဲကျော်စွာရောက်။
၁၄၁၂–ရာဇာဓိရာဇ်လာတိုက်၊
မင်းရဲကျော်စွာတွယ်လွန်၊
ဘုရင်မင်းခေါင် ဒလ ကို ရ။
၁၃၈၇–ဘုရင်မင်းခေါင်လာတိုက်၊ မရ။
မင်းရဲကျော်စွာသိမ်း၊ ပုခန်းမင်းပေါ့လျော၍
အတိုက်ခံရ၊ တပ်မပျက်။
၁၃၈၇–ရာဇာဓိရာဇ်တိုက်၊ ရ။
မော်ကယ်
မော်တုံ
မြေဒူး
သည်ဝိ(သိန္နီ)
ဝင်ခံနိုင်တော
ဆင်ခေကောင်း
ဝက်ဝံ
စစ်ကိုင်း
အဝ
တောင်းလင်း
ကမာပြင်
ဆပကာ
သရက်
ကာမ
တလည်စီး
ပြည်
တောင်ငူ
ဇင်းမယ်
သံတွဲ
တရုပ်မော်
ဟင်္သာတ
သာယာဝတီ
ဘားနဲ
ဟံသာဝတီ
ဓော်ဝီ
ဝခေါင်
ပုသိမ်
ဒဂုံ
မြောင်းမြ
ဒလ
သံလျင်
မုတ္တမ
ဗမာစစ်လမ်း
တလိုင်းစစ်လမ်း
ရှမ်းစစ်လမ်း

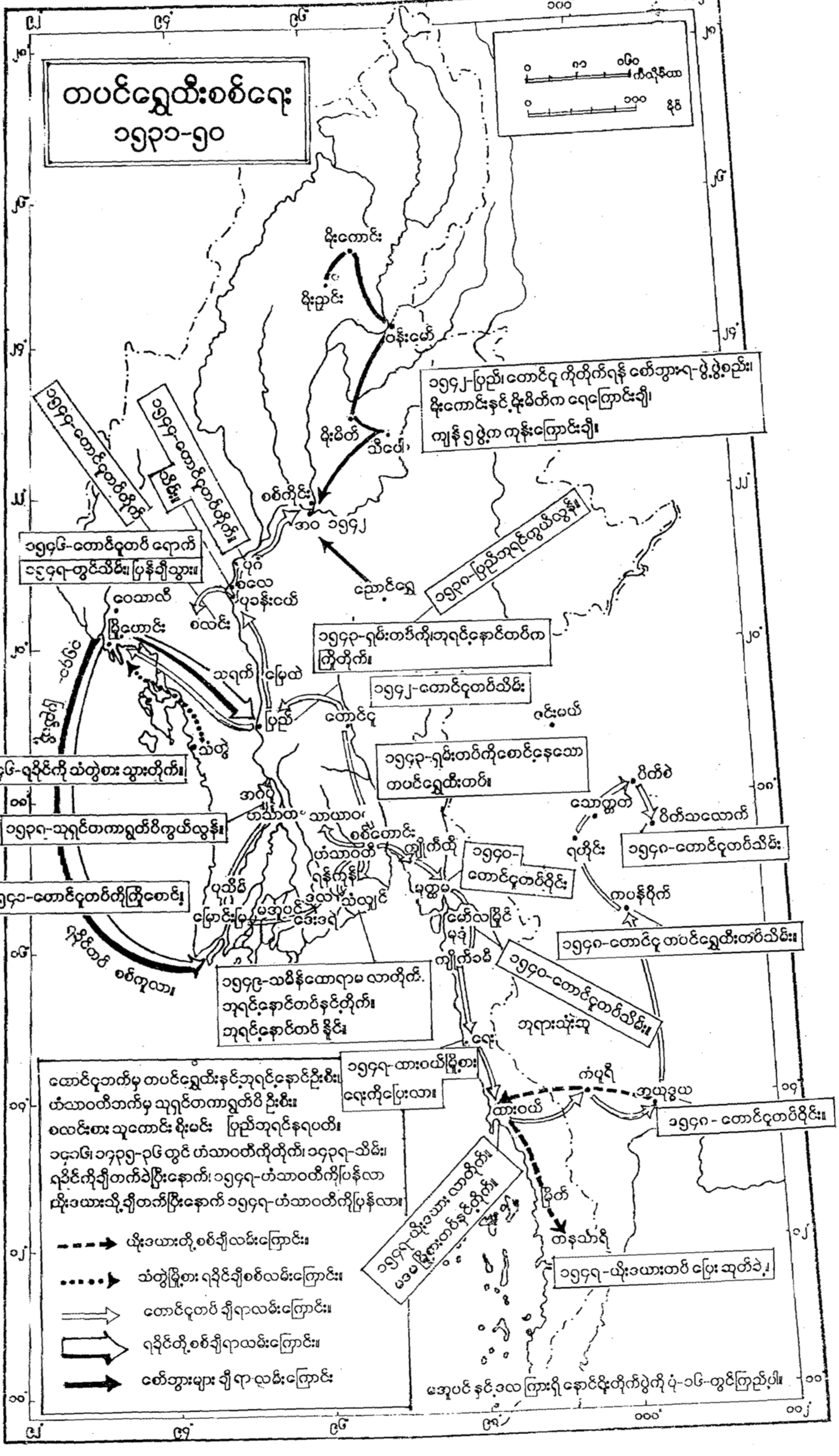
တပင်ရွှေထီးစစ်ရေး
၁၅၃၁-၅၀
မိုးကောင်း
မိုးညှင်း
ဝန်းမော်
၁၅၄၂-ပြည်၊ တောင်ငူ ကိုတိုက်ရန် စော်ဘွားရှ-ဖွဲ့ပွဲ့စည်း၊ မိုးကောင်းနှင့် မိုးမိတ်က ရေကြောင်းချီ၊ ကျန် ၅ ဖွဲ့က ကုန်းကြောင်းချီ၊
မိုးမိတ်
သီပေါ
စစ်ကိုင်း
အဝ ၁၅၄၂
၁၅၄၄-တောင်ငူတပ်တိုက်
၁၅၄၄-တောင်ငူတပ်တိုက် ဆုတ်၊
၁၅၄၆-တောင်ငူတပ် ရောက်
၁၅၄၇-တွင်သိမ်း၊ ပြန်ချီသွား၊
၁၅၃၈-ပြည်ဘုရင်ကွယ်လွန်၊
ညောင်ရွှေ
ပုဂံ
စလေ
ပုခန်းငယ်
ဝေသာလီ
မြို့ဟောင်း
စလင်း
၁၅၄၃-ရှမ်းတပ်ကို ဘုရင့်နောင်တပ်က ကြိုတိုက်၊
သရက်
မြေဒဲ
၁၅၄၂-တောင်ငူတပ်သိမ်း၊
ပြည်
တောင်ငူ
ဝင်းမယ်
သံတွဲ
၁၅၄၆-ရခိုင်ကို သံတွဲစား သွားတိုက်၊
၁၅၃၃-ရှမ်းတပ်ကိုစောင့်နေသော တပင်ရွှေထီးတပ်၊
ပိတ်စဲ
သောက္ကတ်
ပိတ်သလောက်
အင်္ဂပူ
ဟင်္သာတ
သာယာဝတီ
စစ်တောင်း
၁၅၃၈-သုရှင်တကာရွတ်ပိကွယ်လွန်၊
ကျိုက်ထို
ရဟိုင်း
၁၅၄၈-တောင်ငူတပ်သိမ်း
ဟံသာဝတီ
ရန်ကုန်
၁၅၄၀-တောင်ငူတပ်ဝိုင်း
မုတ္တမ
ကပင်နိုက်
၁၅၃၁-တောင်ငူတပ်ကိုကြိုစောင့်
ပုသိမ်
မြောင်းမြ
မအူပင်
ဒလ
ဒေးဒရဲ
သံလျင်
ဇော်လမြိုင်
ကျိုက်ခမီ
၁၅၄၈-တောင်ငူ တပင်ရွှေထီးတပ်သိမ်း၊
ရခိုင်တပ် စစ်ကူလာ၊
၁၅၄၉-သမိန်ဓောရာမ လာတိုက်၊ ဘုရင့်နောင်တပ်နှင့်တိုက်၊ ဘုရင့်နောင်တပ် နိုင်၊
၁၅၄၀-တောင်ငူတပ်သိမ်း၊
ဘုရားသုံးဆူ
ရေး
၁၅၄၇-ထားဝယ်မြို့စား ရေးကိုပြေးလာ၊
ကံပုရီ
အယုဒ္ဓယ
ထားဝယ်
၁၅၄၈ - တောင်ငူတပ်ဝိုင်း၊
ဓောင်ငူဘက်မှ တပင်ရွှေထီးနှင့်ဘုရင့်နောင်ဦးစီး၊
ဟံသာဝတီဘက်မှ သုရှင်တကာရွတ်ပိ ဦးစီး၊
စလင်းစား သုကောင်း စိုးမင်း ပြည်ဘုရင်နရပတိ၊
၁၄၈၆၊ ၁၅၃၅-၁၅၆ တွင် ဟံသာဝတီကိုတိုက်၊ ၁၅၃၇-သိမ်း၊
ရခိုင်ကိုချီတက်ခဲ့ပြီးနောက်၊ ၁၅၄၇-ဟံသာဝတီကိုပြန်လာ
ယိုးဒယားသို့ချီတက်ပြီးနောက် ၁၅၄၇-ဟံသာဝတီကိုပြန်လာ၊
၁၅၄၇-ယိုးဒယား လာတိုက်၊ မဒမြို့စားတပ်နှင့်တိုက်၊
မြိတ်
တနင်္သာရီ
၁၅၄၇-ယိုးဒယားတပ် ပြေး ဆုတ်ခဲ့၊
ယိုးဒယားတို့စစ်ချီလမ်းကြောင်း၊
သံတွဲမြို့စား ရခိုင်ချီစစ်လမ်းကြောင်း၊
တောင်ငူတပ် ချီရာလမ်းကြောင်း၊
ရခိုင်တို့စစ်ချီရာလမ်းကြောင်း၊
စော်ဘွားများ ချီ ရာ လမ်းကြောင်း
မအူပင် နှင့် ဒလ ကြားရှိ နောင်မိုးတိုက်ပွဲကို ပုံ-၁၆-တွင်ကြည့်ပါ၊

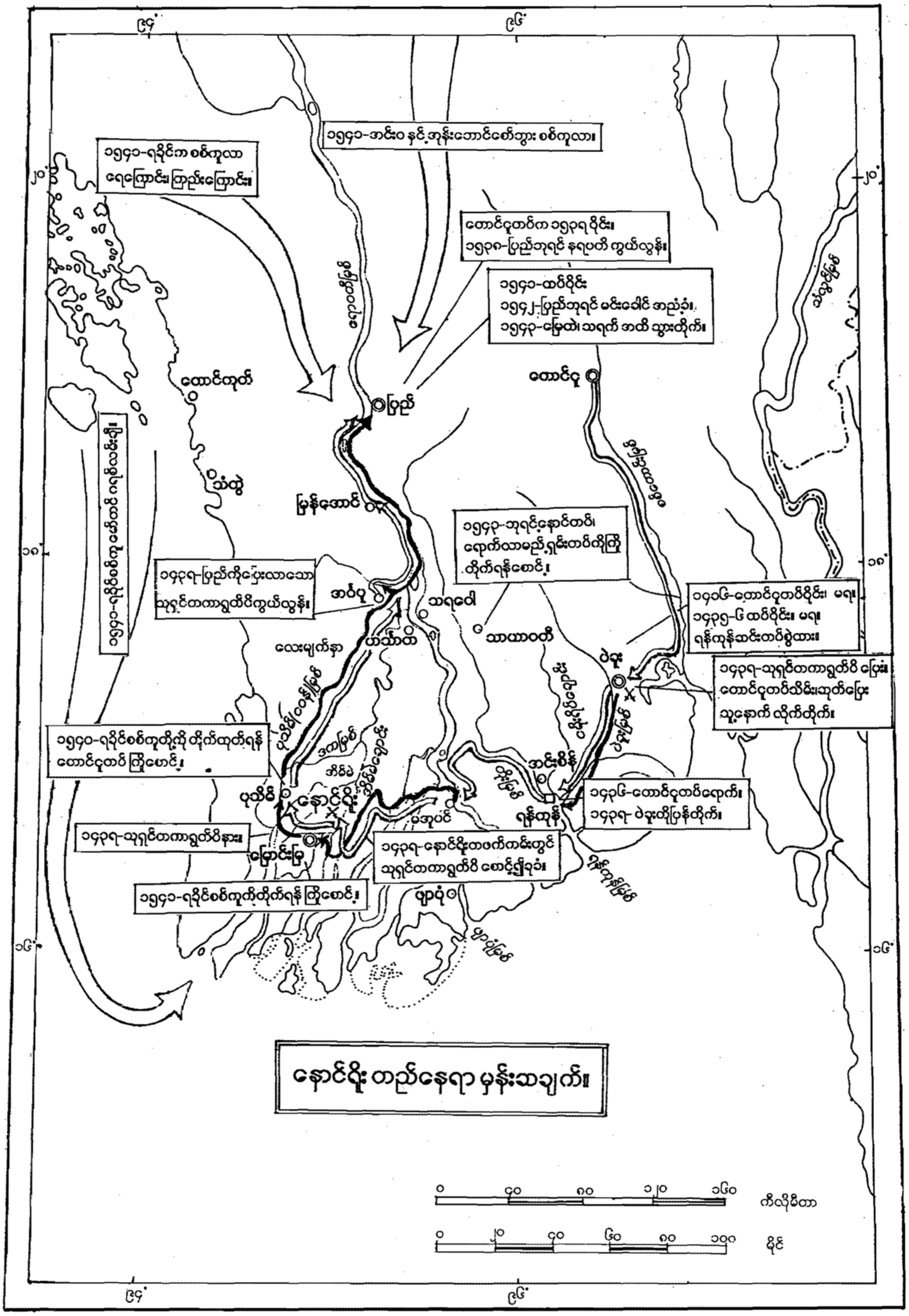

နောင်ရိုး တည်နေရာ မှန်းဆချက်။

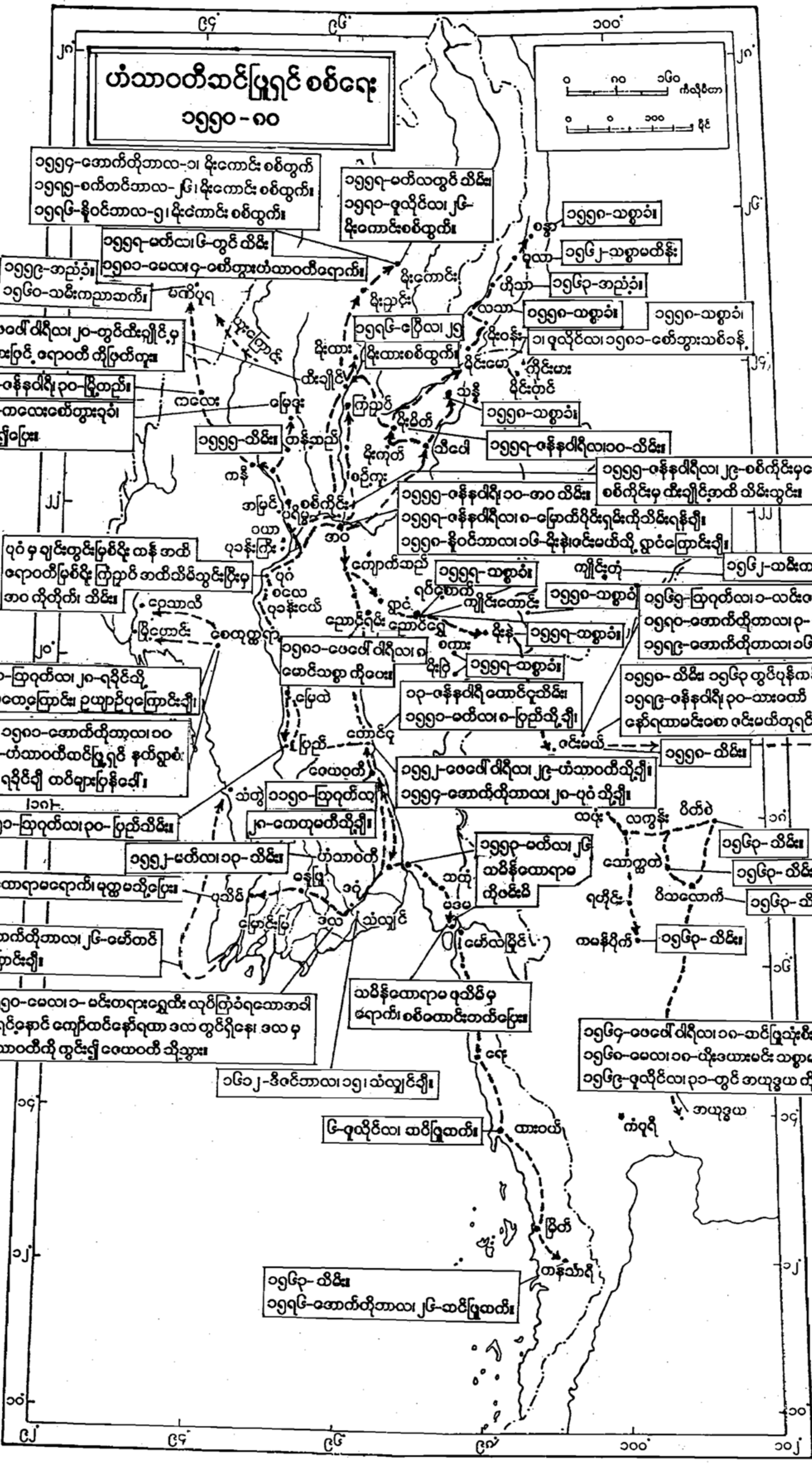
ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင် စစ်ရေး
၁၅၅၀-၈၀
ကီလိုမီတာ
မိုင်
၁၅၅၄-အောက်တိုဘာလ-၁၊ မိုးကောင်း စစ်ထွက်
၁၅၇၅-စက်တင်ဘာလ-၂၆၊ မိုးကောင်း စစ်ထွက်၊
၁၅၇၆-နိုဝင်ဘာလ-၅၊ မိုးကောင်း စစ်ထွက်၊
၁၅၅၇-မတ်လတွင် သိမ်း။
၁၅၇၁-ဇူလိုင်လ၊ ၂၆-မိုးကောင်းစစ်ထွက်၊
၁၅၅၇-မတ်လ၊ ၆-တွင် သိမ်း။
၁၅၈၁-မေလ၊ ၄-စေတီတွားဟံသာဝတီရောက်၊
၁၅၅၉-အညံ့ခံ၊
၁၅၆၀-သမီးကညာဆက်၊
မကိုဝ္ယ
၁၅၅၇-ဖေဖော်ဝါရီလ၊ ၂၀-တွင်ထီးချိုင့်မှ ဖေါင်တံထားဖြင့် ဧရာဝတီ ကိုဖြတ်ကူး။
၁၅၈၁-ဇန်နဝါရီ၊ ၃၀-မြို့တည်၊
ကလေး
မြေဒူး
၁၅၅၅-ကလေးစော်ဘွားခုခံ၊ မနေဝံ့၍ပြေး။
၁၅၅၅-သိမ်း၊
တန့်ဆည်
ကန်နီ
အမြင့်
စစ်ကိုင်း
အဝ
မိုးညှင်း
မိုးကောင်း
၁၅၇၆-ဧပြီလ၊ ၂၅
မိုးထား
မိုးထားစစ်ထွက်၊
ထီးချိုင့်
ကြည့်ပ်
မိုးမိတ်
မိုးကုတ်
သီပေါ
စဉ့်ကူး
စနွာ
မုလာ
ဟိုသာ
လသာ
မိုးဝန်း
မိုင်းမော
ကိုင်းမား
မိုင်းတုံင်
သိန္နီ
၁၅၅၈-သစ္စာခံ၊
၁၅၆၂-သစ္စာမတိန်း
၁၅၆၃-အညံ့ခံ၊
၁၅၅၈-သစ္စာခံ၊
၁၅၅၈-သစ္စာခံ၊
၁၊ ဇူလိုင်လ၊ ၁၅၈၁-စော်ဘွားသစ်ခန့်
၁၅၅၈-သစ္စာခံ၊
၁၅၅၇-ဇန်နဝါရီလ၊ ၁၀-သိမ်း။
၁၅၅၅-ဇန်နဝါရီလ၊ ၂၉-စစ်ကိုင်းမှမြေဒူး အထိ၊ စစ်ကိုင်းမှ ထီးချိုင့်အထိ သိမ်းသွင်း။
၁၅၅၅-ဇန်နဝါရီ၊ ၁၀-အဝ သိမ်း။
၁၅၅၇-ဇန်နဝါရီလ၊ ၈-မြောက်ပိုင်းရှမ်းကိုသိမ်းရန်ချီ၊
၁၅၅၈-နိုဝင်ဘာလ၊ ၁၆-မိုးနဲ၊ဖင်းမယ်သို့ ရွှင်ကြောင်းချီ၊
ပုဂံ မှ ချင်းတွင်းမြစ်ဝိုး ကန် အထိ ဧရာဝတီမြစ်ဝိုး ကြည့်ပ် အထိသိမ်သွင်းပြီးမှ အဝ ကိုတိုက်၊ သိမ်း။
ဝယာ
ပုခန်းကြီး
ပုဂံ
စလေ
ဇွာနီးယ်
ကျောက်ဆည်
၁၅၅၇-သစ္စာခံ၊
ရဝ်ငံစောက်
ကျိုင်းတောင်း
ကျိုင်းတုံ
၁၅၅၈-သစ္စာခံ
၁၅၆၂-သမီးကညာဆက်၊
၁၅၆၅-ဩဂုတ်လ၊ ၁-လင်းဇင်းမင်းပြေး။
၁၅၇၀-အောက်တိုဘာလ၊ ၃-စစ်ထွက်၊
၁၅၇၉-အောက်တိုဘာလ၊ ၁၆-လင်းဇင်းစစ်ထွက်၊
ရွှင်
ညောင်ရမ်း
ညောင်ရွှေ
မိုးနဲ
၁၅၅၇-သစ္စာခံ၊
စကား
မိုးဗြဲ
၁၅၅၇-သစ္စာခံ၊
ငွေသာလိ
မြို့ဟောင်း
စေတုတ္တရာ
၁၅၈၁-ဖေဖော်ဝါရီလ၊ ၈ မောင်သစ္စာ ကိုပေး၊
၁၃-ဇန်နဝါရီ တောင်ငူသိမ်း။
၁၅၅၁-မတ်လ၊ ၈-ပြည်သို့ချီ၊
၁၅၅၈- သိမ်း။ ၁၅၆၃ တွင်ပုန်ကန်၊
၁၅၇၉-ဇန်နဝါရီ၊ ၃၀-သားတော် နော်ရဟာမင်းစော ဇင်းမယ်တုရင်ခန့်၊
လင်းဇင်း
၁၅၈၁-ဩဂုတ်လ၊ ၂၈-ရခိုင်သို့ လင်ပတေ့ကြောင်း၊ ဥယျာဉ်ပုကြောင်းချီ၊
မြေထဲ
၁၅၈၁-အောက်တိုဘာလ၊ ၁၀ -ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင် နတ်ရွာစံ၊ ရခိုင်ချီ တပ်များပြန်ခေါ်၊
ပြည်
တောင်ငူ
ဇင်းမယ်
၁၅၅၈- သိမ်း၊
ဇေယျဝတီ
၁၅၅၂-ဖေဖော်ဝါရီလ၊ ၂၉-ဟံသာဝတီသို့ချီ၊
၁၅၅၄-အောက်တိုဘာလ၊ ၂၈-ပုဂံ သို့ချီ၊
သံတွဲ
၁၅၅၀-ဩဂုတ်လ၊ ၂၈-ကေတုမတီသို့ချီ၊
၁၅၅၁-ဩဂုတ်လ၊ ၃၀-ပြည်သိမ်း၊
လဖုံး
လကွန်း
ဝိတ်ဓဲ
၁၅၆၃- သိမ်း၊
သောက္ကတဲ
၁၅၆၃- သိမ်း၊
၁၅၅၂-မတ်လ၊ ၁၃-သိမ်း၊
ဟံသာဝတီ
၁၅၅၃-မတ်လ၊ ၂၆ သမိန်ထောရာမ ကိုဖမ်းမိ
သမိန်ထောရာမရောက်၊ မုတ္တမသို့ပြေး၊
ပုသိမ်
ဒနုဖြူ
ဒဂုံ
သထုံ
ရဟိုင်း
ဝိသလောက်
၁၅၆၃- သိမ်း၊
မြောင်းမြ
ဒလ
သံလျင်
ပဲခူ
မော်လမြိုင်
ကမန်ပိုက်
၁၅၆၃- သိမ်း၊
၁၅၈၀-အောက်တိုဘာလ၊ ၂၆-မော်တင် နဂါးရစ် ကြောင်းချီ၊
၁၅၅၀-မေလ၊ ၁- မင်းတရားရွှေထီး လုပ်ကြံခံရသောအခါ ဘုရင့်နောင် ကျော်ထင်နော်ရထာ ဒလ တွင်ရှိနေ၊ ဒလ မှ ဟံသာဝတီကို ကွင်း၍ ဇေယျဝတီ သို့သွား၊
သမိန်ထောရာမ ပုသိမ်မှ ရောက်၊ စစ်တောင်းတက်ပြေး၊
၁၆၁၂-ဒီဇင်ဘာလ၊ ၁၅၊ သံလျင်ချီ၊
၁၅၆၄-ဖေဖော်ဝါရီလ၊ ၁၈-ဆင်ဖြူသုံးစီးဆက်၊
၁၅၆၈-မေလ၊ ၁၈-ယိုးဒယားမင်း သစ္စာမတိန်း၍
၁၅၆၉-ဇူလိုင်လ၊ ၃၁-တွင် အယုဒ္ဓယ ကိုသိမ်း၊
ရေး
အယုဒ္ဓယ
ကံဗုရီ
၆-ဇူလိုင်လ၊ ဆင်ဖြူဆက်၊
ထားဝယ်
မြိတ်
တနင်္သာရီ
၁၅၆၃- သိမ်း၊
၁၅၇၆-အောက်တိုဘာလ၊ ၂၆-ဆင်ဖြူဆက်၊

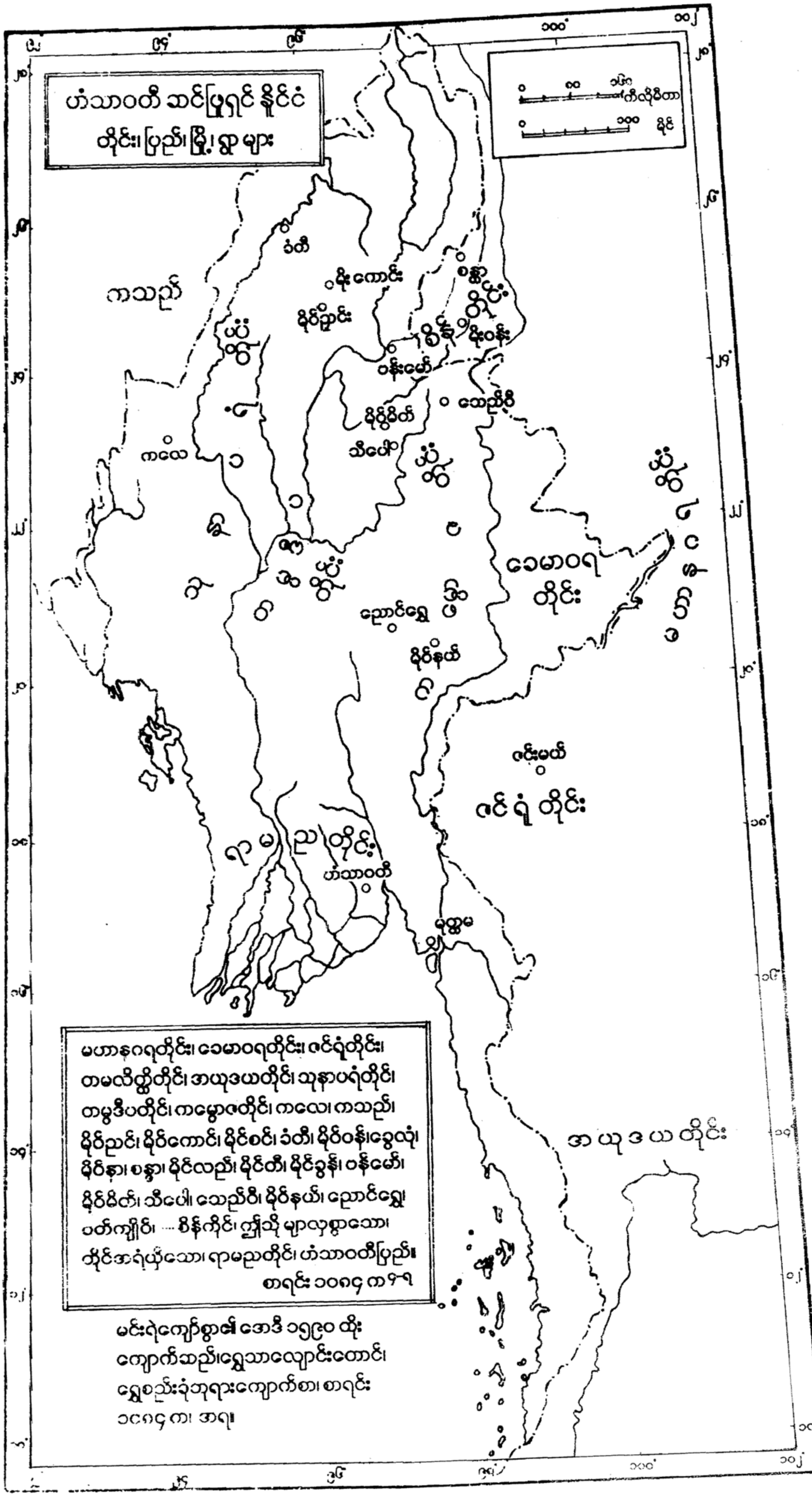
ဟံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင် နိုင်ငံ
တိုင်း၊ ပြည်၊ မြို့၊ ရွာ များ
ကီလိုမီတာ
မိုင်
ကသည်
ခံတီ
မိုးကောင်း
မိုင်ညှင်း
စန္ဒာ
မိုင်းဝန်း
ဝန်းမော်
မိုင်မိတ်
သီပေါ
သေည်ပီ
ကလေး
ခေမာဝရ
တိုင်း
ညောင်ရွှေ
မိုင်နယ်
ဇင်းမယ်
ဇင်ရုံ တိုင်း
ရာ မ ည တိုင်း
ဟံသာဝတီ
မုတ္တမ
အ ယု ဒ ယ တိုင်း
မဟာနဂရတိုင်း၊ ခေမာဝရတိုင်း၊ ဇင်ရုံတိုင်း၊
တမလိတ္တိတိုင်၊ အယုဒယတိုင်၊ သုနာပရံတိုင်၊
တမ္ဗဒီပတိုင်၊ ကမ္ဘောဇတိုင်၊ ကလေး၊ ကသည်၊
မိုဝ်ညင်၊ မိုဝ်ကောင်၊ မိုင်စင်၊ ခံတီ၊ မိုဝ်ဝန်၊ခွေလုံ၊
မိုဝ်နာ၊ စန္ဒာ၊ မိုင်လည်၊ မိုင်တီ၊ မိုင်ခွန်၊ ဝန်မော်၊
မိုဝ်မိတ်၊ သီပေါ၊ သေည်ပီ၊ မိုဝ်နယ်၊ ညောင်ရွှေ၊
ဝတ်ကျိုဝ်၊ ....စိန်ကိုင်၊ ဤသို မျာလှစွာသော၊
တိုင်အရံယှ်သော၊ ရာမညတိုင်၊ ဟံသာဝတီပြည်။
တရင်း ၁၀၈၄ က ၅-၇
မင်းရဲကျော်စွာ၏ အေဒီ ၁၅၉၀ ထိုး
ကျောက်ဆည်၊ရွှေသာလျောင်းတောင်၊
ရွှေစည်းခုံဘုရားကျောက်စာ၊ တရင်း
၁၀၈၄ က၊ အရ။

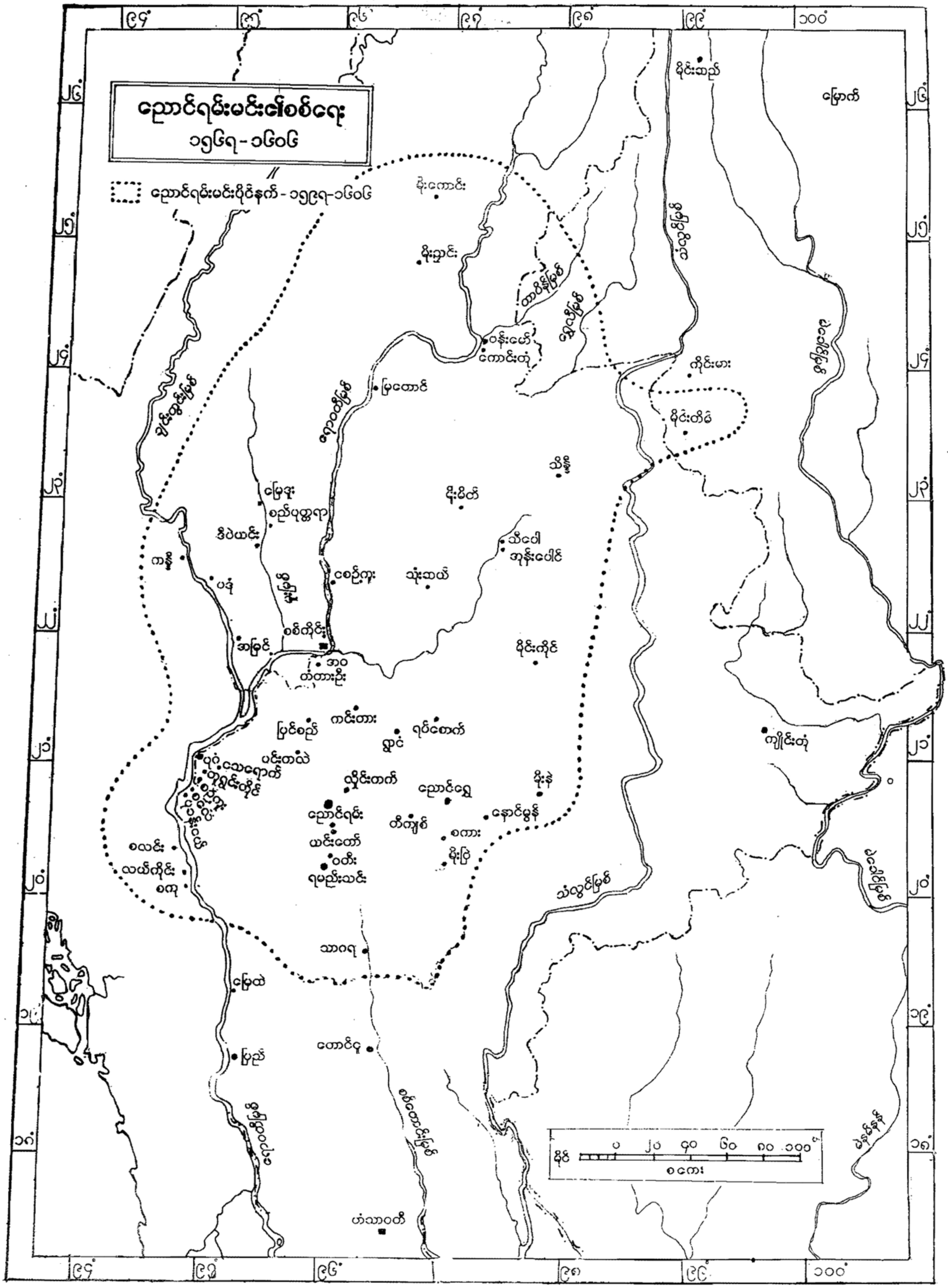
ညောင်ရမ်းမင်းဆက်ခေတ်စစ်ရေး
၁၅၉၇ - ၁၆၀၆
ညောင်ရမ်းမင်းပိုင်နက် - ၁၅၉၇-၁၆၀၆
မိုင်
စကေး

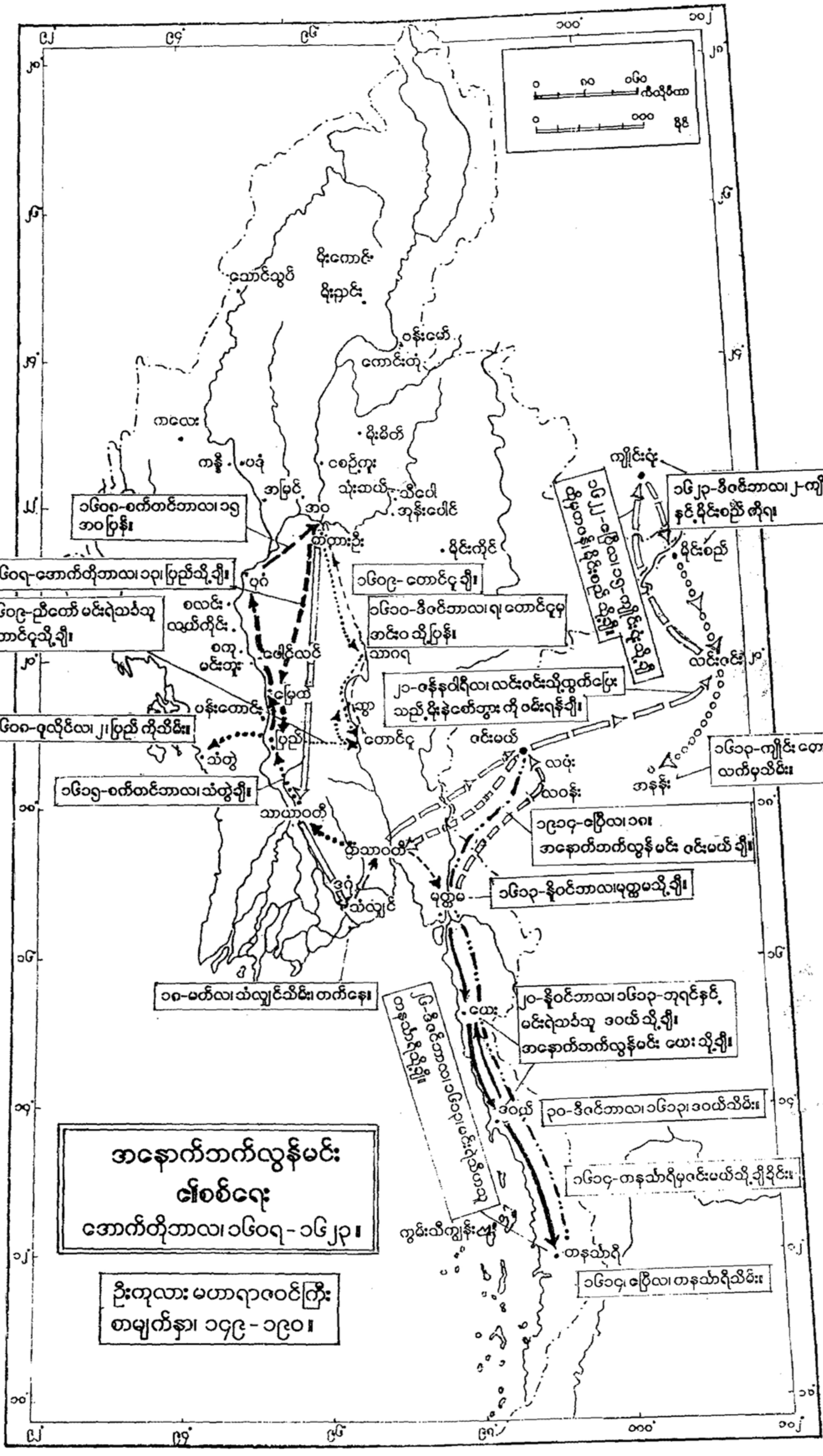
အနောက်ဘက်လွန်မင်း
ဧါစစ်ရေး
အောက်တိုဘာလ၊ ၁၆၀၇ - ၁၆၂၃ ။
ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်ကြီး
စာမျက်နှာ၊ ၁၄၉ - ၁၉၀ ။
ယောင်သွပ်
မိုးကောင်း
မိုးညှင်း
ဝန်းမော်
ကောင်းတုံ
ကလေး
မိုးမိတ်
ကန္နီ
ပဒုံ
စဉ့်ကူး
အမြင့်
သုံးဆယ်
သီပေါ
အုန်းပေါင်
အဝ
တံတားဦး
မိုင်းကိုင်
ပုဂံ
စလင်း
လှယ်ကိုင်း
စကု
မင်းဘူး
ပေါင်းလင်
မြေဒူး
ပန်းတောင်း
ပြည်
သံတွဲ
သာဂရ
ဆွာ
တောင်ငူ
ဖင်းမယ်
လပုံး
လဝန်း
သာယာဝတီ
ဟံသာဝတီ
ဒဂုံ
သံလျင်
မုတ္တမ
ရေး
ဒဝယ်
ကွမ်းသီကျွန်း
တနင်္သာရီ
ကျိုင်းရုံ
မိုင်းစည်
လင်းဇင်း
အနန်း
၁၆၀၈-စက်တင်ဘာလ၊ ၁၅
အဝပြန်။
၁၆၀၇-အောက်တိုဘာလ၊ ၁၃၊ ပြည်သို့ချီ။
၁၆၀၉-ညီတော် မင်းရဲသင်္ခသူ
တောင်ငူသို့ချီ။
၁၆၀၈-ဇူလိုင်လ၊ ၂၊ ပြည် ကိုသိမ်း။
၁၆၁၅-စက်တင်ဘာလ၊ သံတွဲချီ။
၁၆၀၉- တောင်ငူ ချီ။
၁၆၁၀-ဒီဇင်ဘာလ၊ ၇၊ တောင်ငူမှ
အင်းဝ သို့ပြန်။
၂၁-ဇန်နဝါရီလ၊ လင်းဇင်းသို့ထွက်ပြေး
သည့် မိုးနဲစော်ဘွား ကို ဖမ်းရန်ချီ။
၁၆၂၃-ဒီဇင်ဘာလ၊ ၂-ကျိုင်းရုံ
နှင့် မိုင်းစည် ကိုရ။
၁၆၁၃-ကျိုင်း တောင်းစား
လက်မှသိမ်း။
၁၉၁၄-ဧပြီလ၊ ၁၈၊
အနောက်ဘက်လွန်မင်း ဖင်းမယ် ချီ။
၁၆၁၃-နိုဝင်ဘာလ၊ မုတ္တမသို့ချီ။
၁၈-မတ်လ၊ သံလျင်သိမ်း၊ တက်နေ။
၂၀-နိုဝင်ဘာလ၊ ၁၆၁၃-ဘုရင်နှင့်
မင်းရဲသင်္ခသူ ဒဝယ်သို့ချီ။
အနောက်ဘက်လွန်မင်း ရေး သို့ချီ။
၃၀-ဒီဇင်ဘာလ၊ ၁၆၁၃၊ ဒဝယ်သိမ်း။
၁၆၁၄-တနင်္သာရီမှဖင်းမယ်သို့ချီနိုင်း။
၁၆၁၄၊ ဧပြီလ၊ တနင်္သာရီသိမ်း။

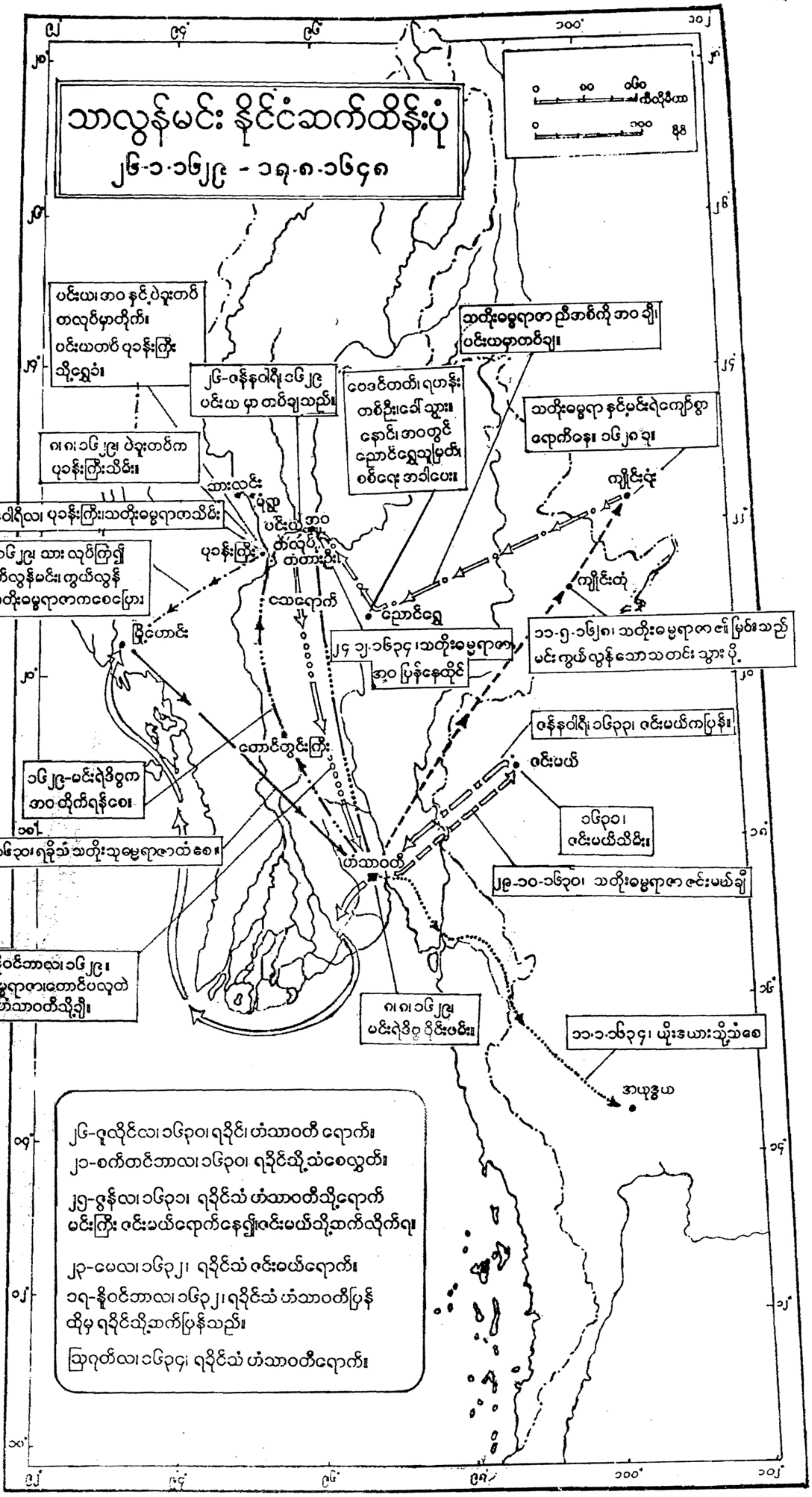
သာလွန်မင်း နိုင်ငံဆက်ထိန်းပုံ
၂၆-၁-၁၆၂၉ - ၁၅-၈-၁၆၄၈
ပင်းယ၊ အဝ နှင့် ပဲခူးတပ်
တလုပ်မှာတိုက်၊
ပင်းယတပ် ပုခန်းကြီး
သို့ရွှေ့၊
၂၆-ဇန်နဝါရီ၊ ၁၆၂၉
ပင်းယ မှာ တပ်ချသည်။
ဝေဒင်တတ်၊ ရဟန်း
တစ်ဦး၊ခေါ်သွား။
နောင်၊ အဝတွင်
ညောင်ရွှေသူမှတ်၊
စစ်ရေး အခါပေး။
သတိုးဓမ္မရာဇာ ညီအစ်ကို အဝ ချီ၊
ပင်းယမှာတပ်ချ။
သတိုးဓမ္မရာ နှင့်မင်းရဲကျော်စွာ
ရောက်နေ၊ ၁၆၂၈ ခု၊
၈၊ ၈၊ ၁၆၂၉၊ ပဲခူးတပ်က
ပုခန်းကြီးသိမ်း၊
သားလင်း
မုံရွာ
၁၆၂၉-ဇန်နဝါရီလ၊ ပုခန်းကြီး၊သတိုးဓမ္မရာဇာသိမ်း
ပင်းယ၊ အဝ
တံလုပ်
တံတားဦး
ပုခန်းကြီး
၃၀-မေလ၊ ၁၆၂၉ သား လုပ်ကြံ၍
အနောက်ဖက်လွန်မင်း၊ ကွယ်လွန်
ကြောင်း သေတိုးဓမ္မရာဇာကစေပြော၊
ကျိုင်းရုံ
ကျိုင်းတုံ
ညောင်ရွှေ
သေရောက်
မြို့ဟောင်း
၂၄ ၁၂.၁၆၃၄ ၊သတိုးဓမ္မရာဇာ
အဝ ပြန်နေထိုင်
၁၁-၅-၁၆၂၈၊ သတိုးဓမ္မရာဇာ ၏ မြစ်းသည်
မင်းကွယ်လွန်သောသတင်း သွားပို့
ဇန်နဝါရီ၊ ၁၆၃၃၊ ဇင်းမယ်ကပြန်။
ဇင်းမယ်
တောင်တွင်းကြီး
၁၆၂၉-မင်းရဲဒိဗ္ဗက
အဝ တိုက်ရန်စေ၊
၁၆၃၁၊
ဇင်းမယ်သိမ်း၊
၃၁-၁၀-၁၆၃၀၊ ရခိုင်သံ သတိုးသုဓမ္မရာဇာထံ စေ။
ဟံသာဝတီ
၂၉-၁၀-၁၆၃၀၊ သတိုးဓမ္မရာဇာ ဇင်းမယ်ချီ
၁၅-နိုဝင်ဘာလ၊ ၁၆၂၉၊
သတိုးဓမ္မရာဇာ၊တောင်ပလုတဲ
မှဟံသာဝတီသို့ချီ၊
၈၊ ၈၊ ၁၆၂၉
မင်းရဲဒိဗ္ဗ ဝိုင်းဖမ်း။
၁၁-၁-၁၆၃၄၊ ယိုးဒယားသို့သံစေ
အယုဒ္ဓယ
၂၆-ဇူလိုင်လ၊ ၁၆၃၀၊ ရခိုင်၊ ဟံသာဝတီ ရောက်။
၂၁-စက်တင်ဘာလ၊ ၁၆၃၀၊ ရခိုင်သို့ သံစေလွှတ်။
၂၅-ဇွန်လ၊ ၁၆၃၁၊ ရခိုင်သံ ဟံသာဝတီသို့ရောက်
မင်းကြီး ဇင်းမယ်ရောက်နေ၍၊ဇင်းမယ်သို့ဆက်လိုက်ရ၊
၂၃-မေလ၊ ၁၆၃၂၊ ရခိုင်သံ ဇင်းမယ်ရောက်။
၁၇-နိုဝင်ဘာလ၊ ၁၆၃၂၊ ရခိုင်သံ ဟံသာဝတီပြန်
ထိုမှ ရခိုင်သို့ဆက်ပြန်သည်။
ဩဂုတ်လ၊ ၁၆၃၄၊ ရခိုင်သံ ဟံသာဝတီရောက်။

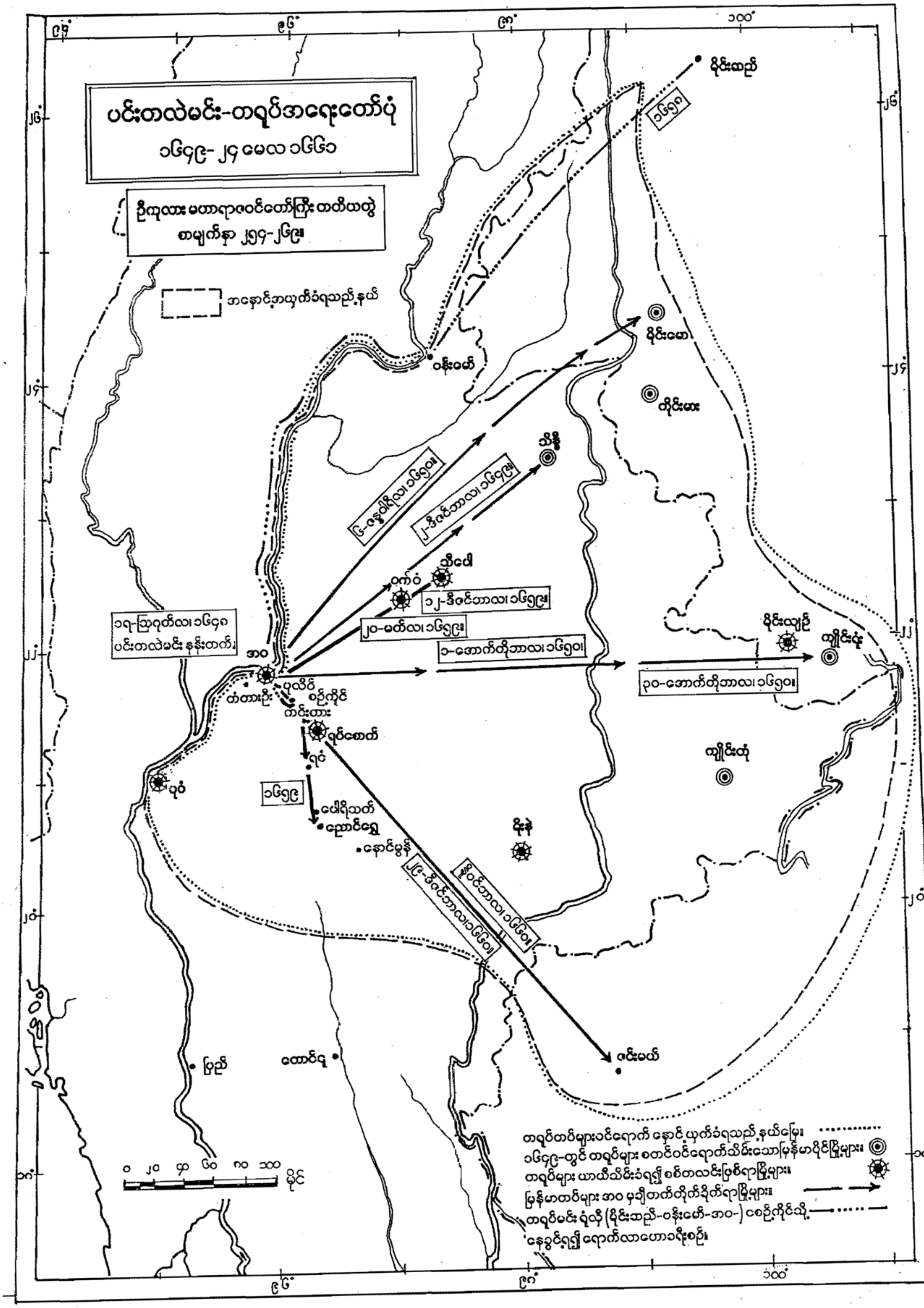
ပင်းတလဲမင်း-တရုပ်အရေးတော်ပုံ
၁၆၄၉- ၂၄ မေလ ၁၆၆၁
ဦးကုလား မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး တတိယတွဲ
စာမျက်နှာ ၂၅၄-၂၆၉။
အနောင့်အယှက်ခံရသည့်နယ်
တရုပ်တပ်များဝင်ရောက် နှောင့်ယှက်ခံရသည့်နယ်မြေ။
၁၆၄၉-တွင် တရုပ်များ စတင်ဝင်ရောက်သိမ်းသောမြန်မာပိုင်မြို့များ။
တရုပ်များ ယာယီသိမ်းခံရ၍ စစ်တလင်းဖြစ်ရာမြို့များ။
မြန်မာတပ်များ အဝ မှချီတက်တိုက်ခိုက်ရာမြို့များ။
တရုပ်မင်း ရှုံလီ (မိုင်းဆည်-ဝန်းမော်-အဝ-) စေဦ့ကိုင်သို့
နေခွင့်ရ၍ ရောက်လာပြောခရီးစဉ်။
မိုင်

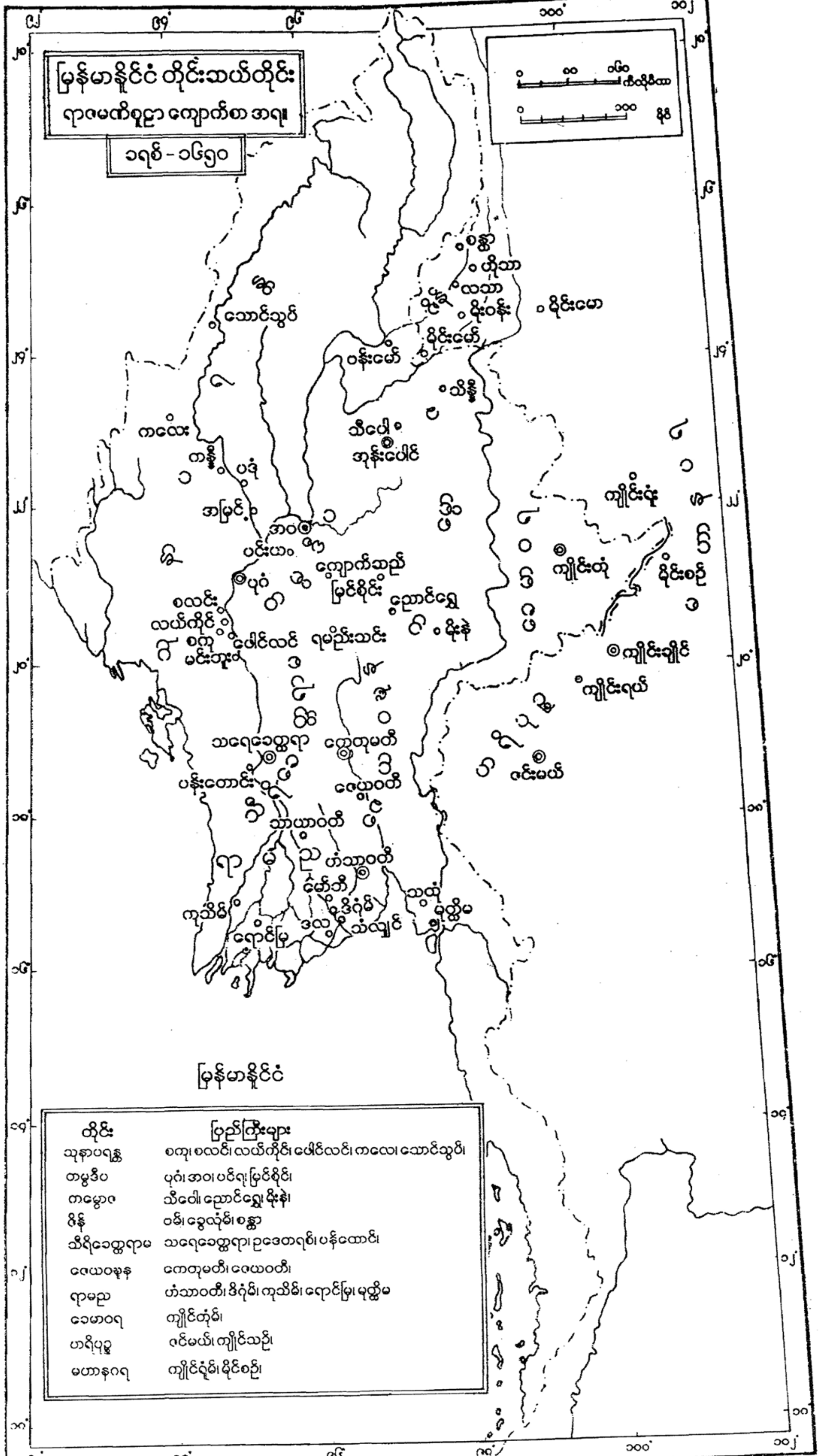

တိုင်း	မြို့ကြီးများ
သုနာပရန္တ	စကု၊ စလင်၊ လယ်ကိုင်၊ ပေါင်လင်၊ ကလေ၊ သောင်သွပ်၊
တမ္ဗဒီပ	ပုဂံ၊ အဝ၊ ပင်ရု၊ မြင်စိုင်၊
ကမ္ဘောဇ	သီပေါ၊ ညောင်ရွှေ၊ မိုးနဲ၊
ဂိန်	ဝမ်၊ ခွေလုံမ်၊ စန္ဒာ
သိရိခေတ္တရာမ	သရေခေတ္တရာ၊ ဥဒေတရစ်၊ ပန်ထောင်၊
ဇေယဝဍ္ဍန	ကေတုမတီ၊ ဇေယဝတီ၊
ရာမည	ဟံသာဝတီ၊ ဒိဂုံမ်၊ ကုသိမ်၊ ရောင်မြ၊ မုတ္တိမ
ခေမာဝရ	ကျိုင်တုံမ်၊
ဟရိပုဉ္စ	ဇင်မယ်၊ ကျိုင်သဉ်၊
မဟာနဂရ	ကျိုင်ရုံမ်၊ မိုင်စဉ်၊

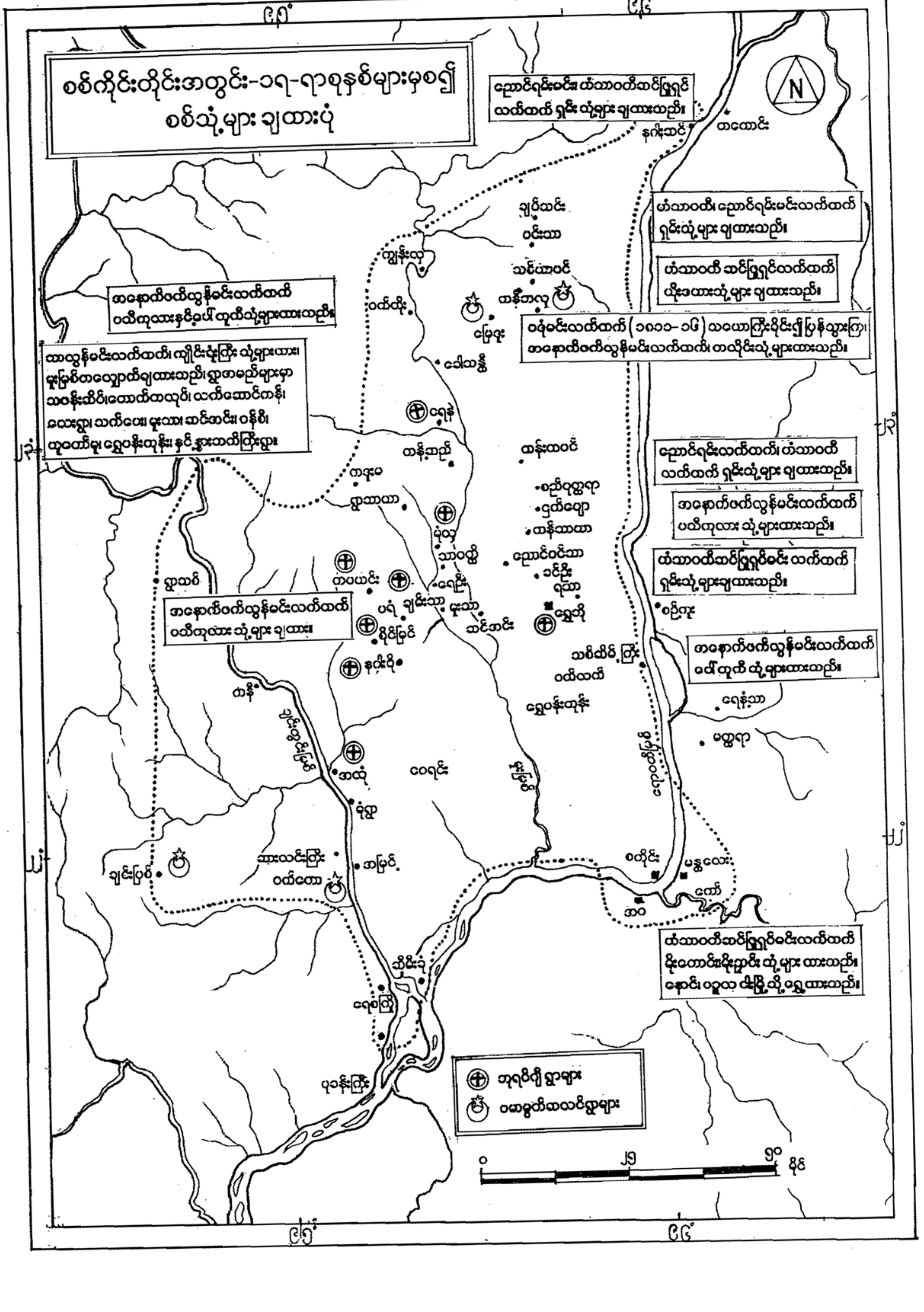

စစ်ကိုင်းတိုင်းအတွင်း-၁၇-ရာစုနှစ်များမှစ၍
စစ်သုံ့များ ချထားပုံ
ညောင်ရမ်းမင်း၊ တံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်
လက်ထက် ရှမ်းသုံ့များ ချထားသည်။
တံသာဝတီ၊ ညောင်ရမ်းမင်းလက်ထက်
ရှမ်းသုံ့များ ချထားသည်။
တံသာဝတီ ဆင်ဖြူရှင်လက်ထက်
ယိုးဒယားသုံ့များ ချထားသည်။
အနောက်ဖက်လွန်မင်းလက်ထက်
ဝသိတုလားနှင့်ဓပါ တုကီသုံ့များထားသည်။
ဝဇုံမင်းလက်ထက် (၁၈၁၁-၁၆) သဝေယာကြီးပိုင်း၍ပြန်သွားကြ၊
အနောက်ဖက်လွန်မင်းလက်ထက်၊ တလိုင်းသုံ့များထားသည်။
ထာလွန်မင်းလက်ထက်၊ ကျိုင်းရုံကြီး သုံ့များထား၊
မူးမြစ်တလျှောက်ချထားသည်၊ ရွာအမည်များမှာ
သဝန်းဆိပ်၊ တောက်တလုပ်၊ လက်ဆောင်ကန်၊
ခလားရွာ၊ သက်ပေး၊ မူးသာ၊ ဆင်အင်း၊ ဝန်စီ၊
ထူတော်မူ၊ ရွှေပန်းတုန်း၊ နှင့် နွားတက်ကြီးရွာ။
ညောင်ရမ်းလက်ထက်၊ တံသာဝတီ
လက်ထက် ရှမ်းသုံ့များ ချထားသည်။
အနောက်ဖက်လွန်မင်းလက်ထက်
ပသိတုလား သုံ့များထားသည်။
တံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်မင်း လက်ထက်
ရှမ်းသုံ့များချထားသည်။
အနောက်ဖက်လွန်မင်းလက်ထက်
ဝသိတုလား သုံ့များ ချထား။
အနောက်ဖက်လွန်မင်းလက်ထက်
ဓပါ တုကီ သုံ့များထားသည်။
တံသာဝတီဆင်ဖြူရှင်မင်းလက်ထက်
ဒိုးတောင်း၊ မိုးညှင်း သုံ့များ ထားသည်။
နောင်၊ ဝဥ္စလ မြို့သို့ ရွှေ့ထားသည်။
ခရစ်ယာန်ရွာများ
ဗလီရှိသောအစ္စလာမ်ရွာများ
တရုတ်ကျိုင်းရွာများ
ဝဆာရွှေတီအစ္စလာမ်ရွာများ
နက်ဆင်
တကောင်း
ချုပ်သင်း
ဝင်းသာ
သင်းယားဝင်
တန်ဘာလု
မြေဒုး
ဒေါ်သန္တီ
ငရုပ်
ဝက်တိုး
ကျွန်းလှ
တန့်ဆည်
တနမ
ရွာသာယာ
မုံလှ
တဝယင်း
ပရုံ
ရေဦး
ချမ်းသာ
မူးသာ
ဆင်အင်း
ရွှေတို
ဝက်လက်
ရွှေပန်းတုန်း
ညောင်ဝင်သာ
ခင်ဦး
ရွာသစ်
တနီ
အလုံ
ဝရင်း
ဒုံလှ
အမြင့်
ချင်းပြစ်
တားလင်းကြီး
ဝက်တော
သီဟိုးခုံ
ရေစကြို
ပုခန်းကြီး
စကိုင်း
မန္တလေး
ကော်
အဝ
ရေနံ့သာ
မတ္တရာ
စဉ့်ကူး
၀
၂၅
၅၀
မိုင်

ကသည်းတို့ လာရောက်တိုက်ခိုက်ဖန် များသဖြင့် ခံတပ်တည်၍ နေရသည့်မြို့များ

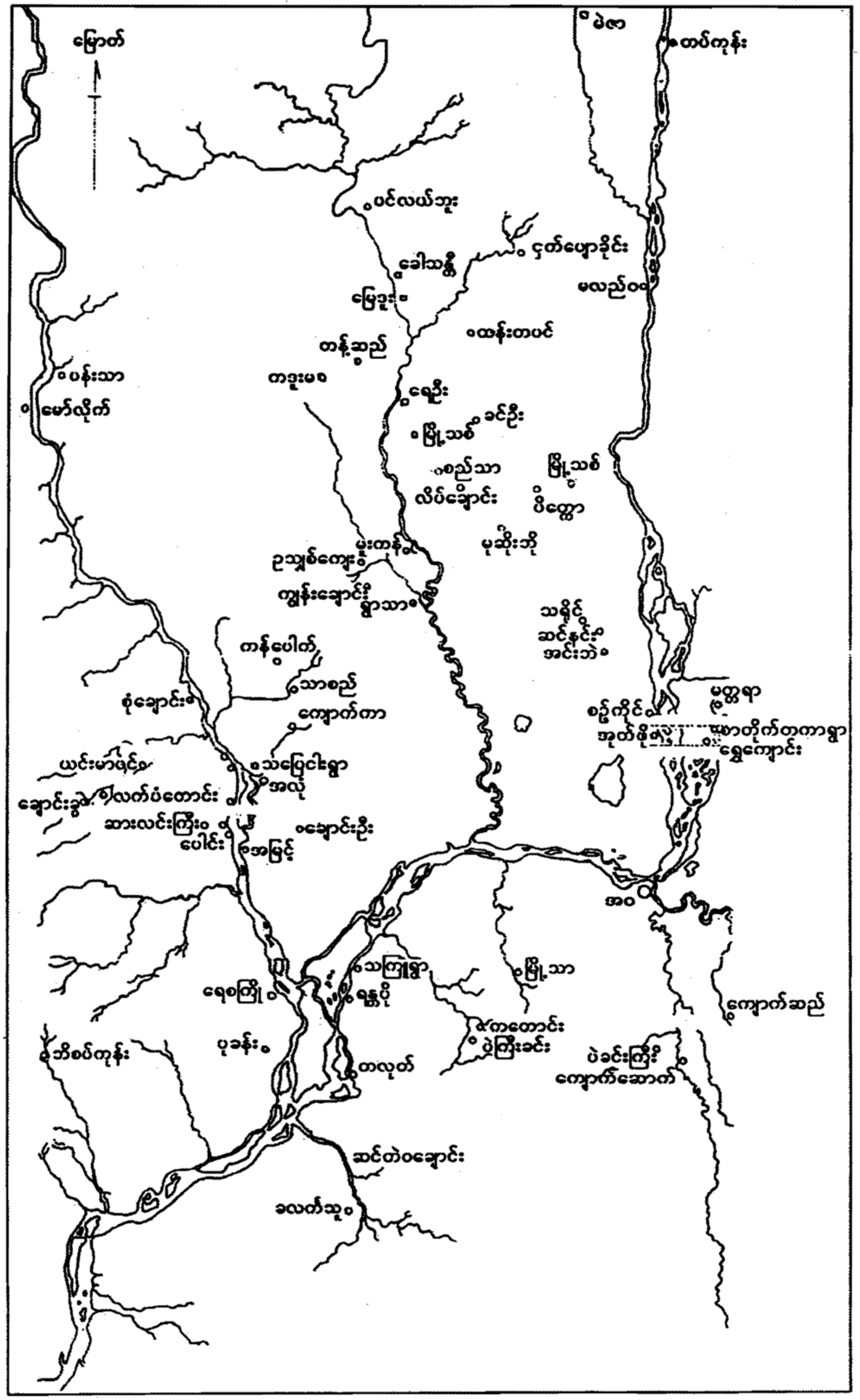

ရိုရို ၊ ၁၇၁၄-၅၂ မြန်မာနိုင်ငံအခြေအနေ (၁၉၇၃)ကို မှီးသည်။

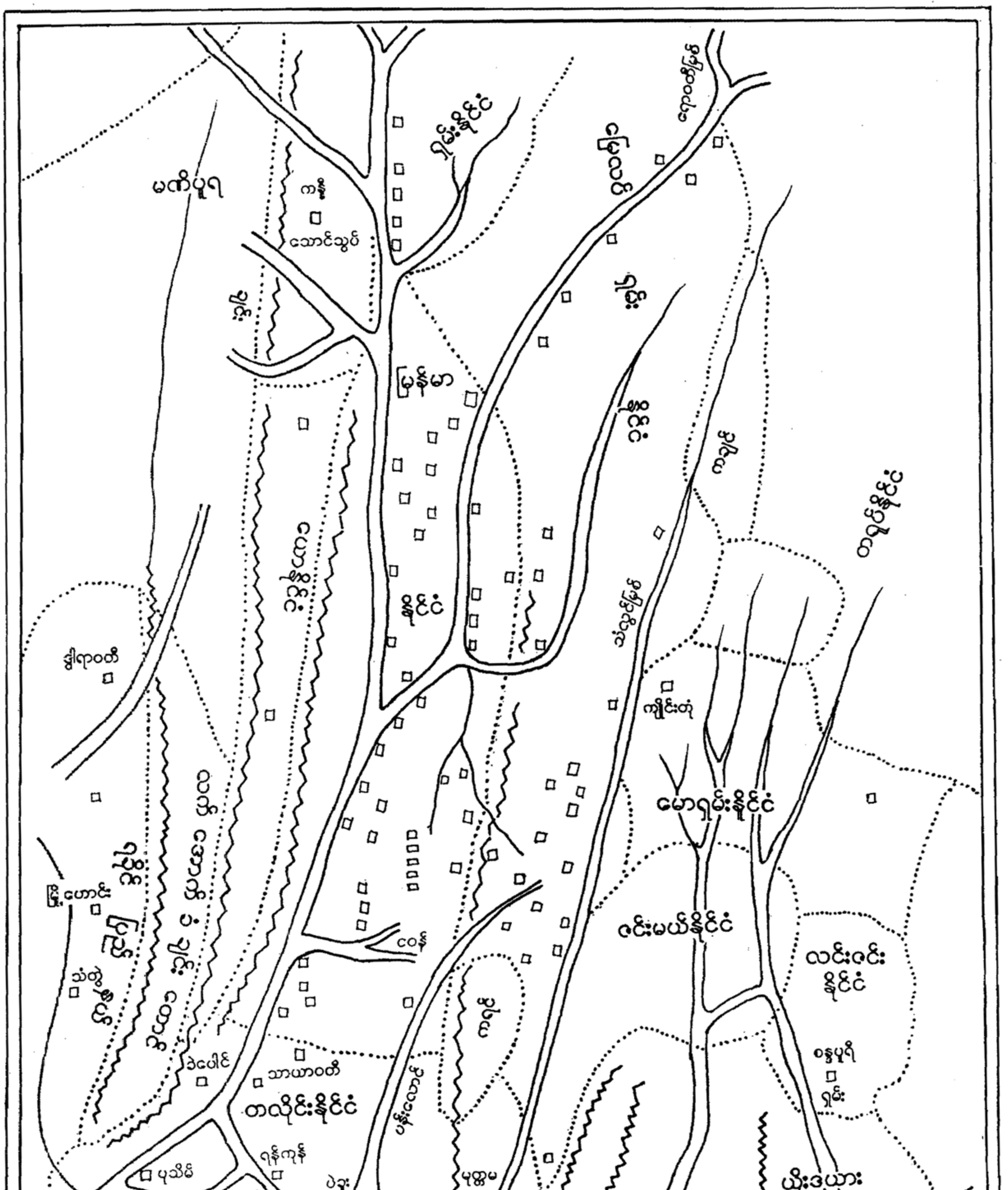

အင်းဝမင်းပိုင်နက်မြေပုံ

အမရပူရအိမ်ရှေ့မင်းကျွန်-၁၇၆၅-ရေးဆွဲသည်

မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနဂျာနယ်-
၁၉၃၆-ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ၊ အတွဲ ၂၆/၃၊
စာမျက်နှာ-၁၅၂။

ခရစ်နှစ် ၁၇၅၂၊ အလောင်းမင်းတရားမပေါ်မီ အဝနှင့် ဝန်းကျင်ဒေသများ

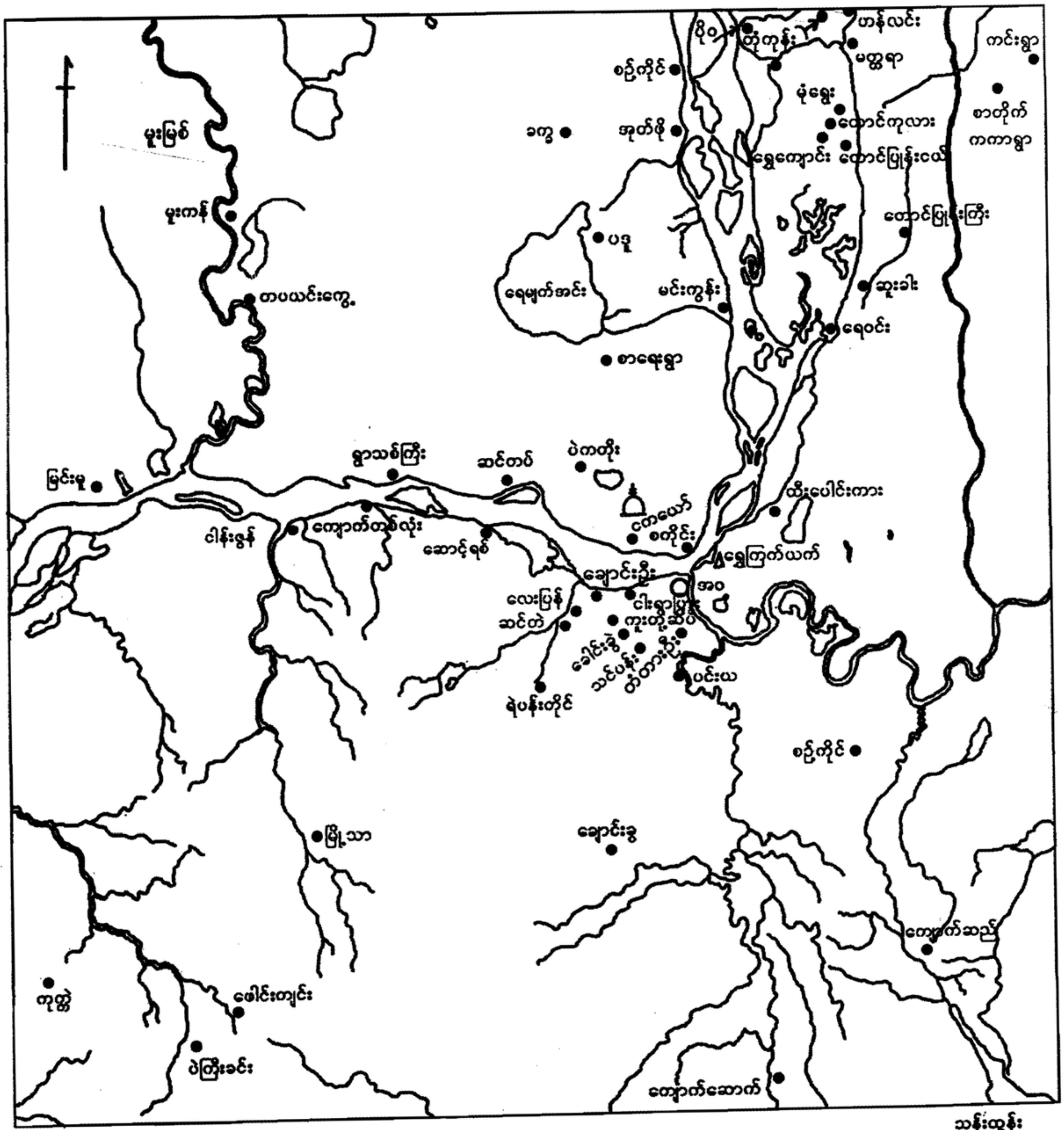

သန်းထွန်း
၁၈ ဇူလိုင်၁၉၈၉

ရို၊ ၁၇၁၄-၁၇၅၂ နှစ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ၊ ၁၉၇၃၊ စာမျက်နှာ ၄၀-၄၁ ကြားရှိ မြေပုံ။

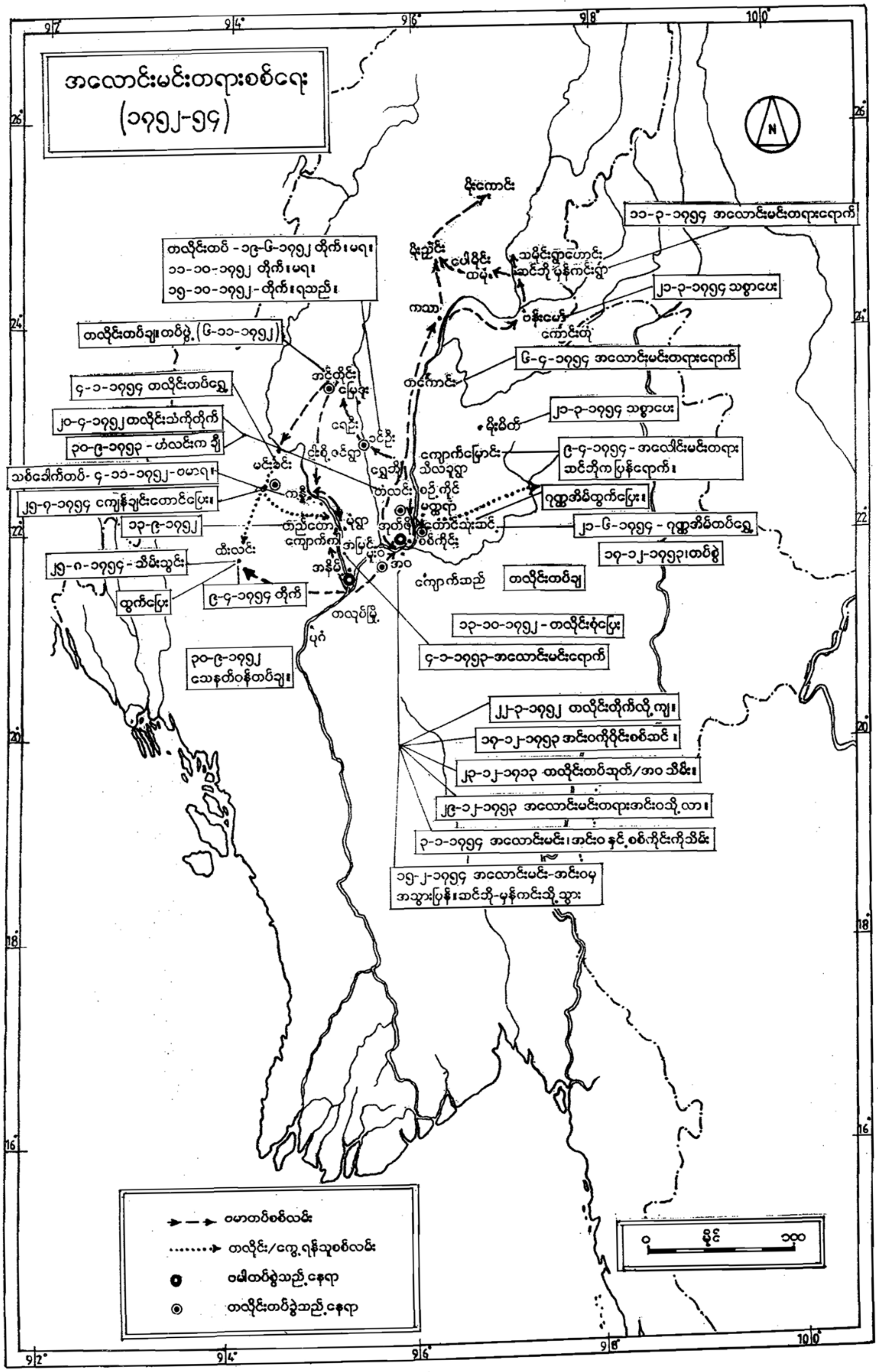
အလောင်းမင်းတရားစစ်ရေး
(၁၇၅၂-၅၄)
ဗမာတပ်စစ်လမ်း
တလိုင်း/ကွေ့ရန်သူစစ်လမ်း
ဗမာတပ်စွဲသည့်နေရာ
တလိုင်းတပ်စွဲသည့်နေရာ
၀ မိုင် ၁၀၀

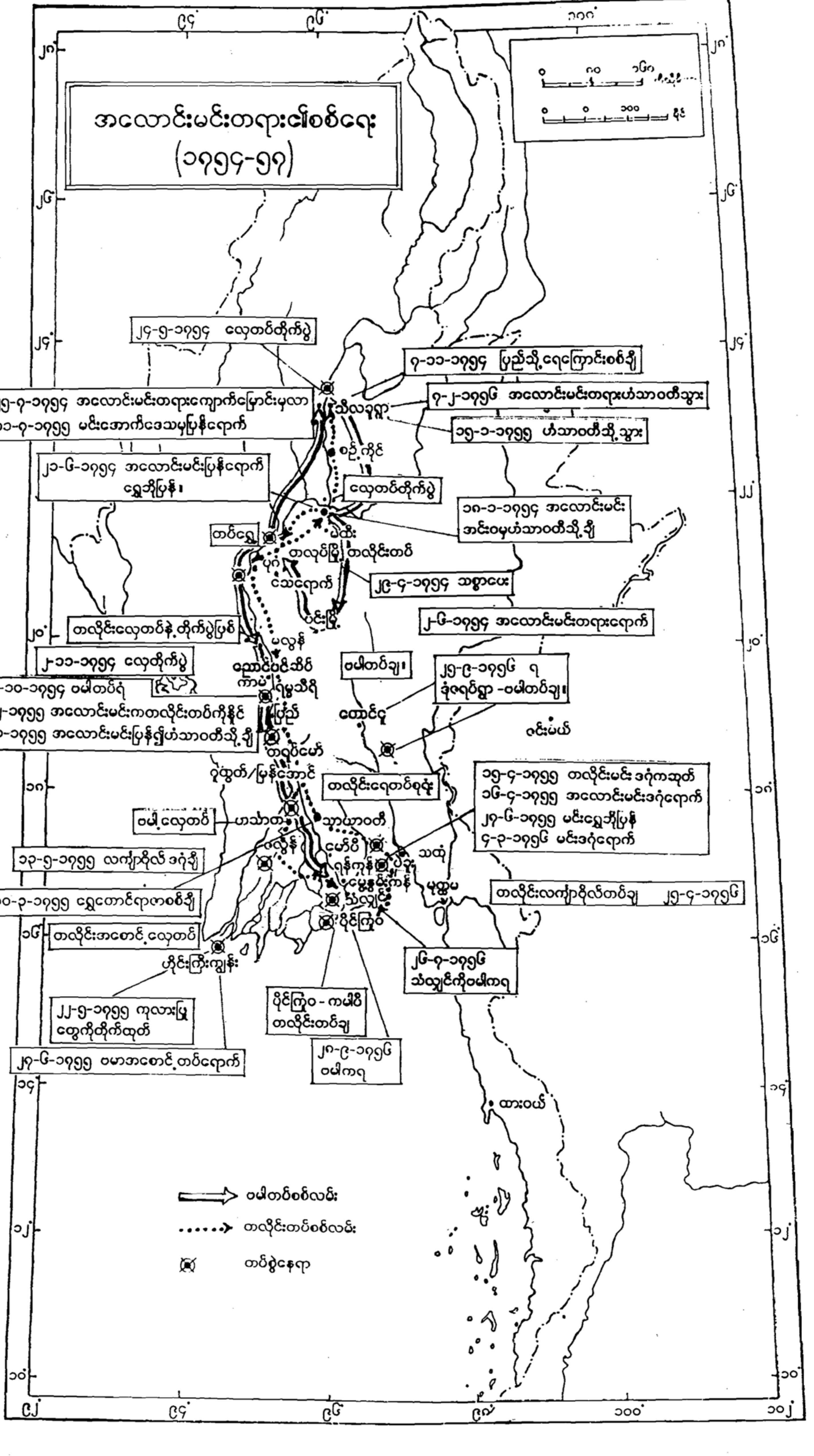

အလောင်းမင်းတရား၏စစ်ရေး
(၁၇၅၄-၅၇)
၂၄-၅-၁၇၅၄ လေ့တပ်တိုက်ပွဲ
၇-၁၁-၁၇၅၄ ပြည်သို့ရေကြောင်းစစ်ချီ
၂၅-၇-၁၇၅၄ အလောင်းမင်းတရားကျောက်မြောင်းမှလာ
၃၁-၇-၁၇၅၅ မင်းအောက်ဒေသမှပြန်ရောက်
၇-၂-၁၇၅၆ အလောင်းမင်းတရားဟံသာဝတီသွား
၁၅-၁-၁၇၅၅ ဟံသာဝတီသို့သွား
သီလဝ္ဂရွာ
စဉ့်ကိုင်
၂၁-၆-၁၇၅၄ အလောင်းမင်းပြန်ရောက်
ရွှေဘိုပြန်။
လေ့တပ်တိုက်ပွဲ
၁၈-၁-၁၇၅၄ အလောင်းမင်း
အင်းဝမှဟံသာဝတီသို့ချီ
တပ်ရွှေ
မြင်းခြံ
တလုပ်မြို့
တလိုင်းတပ်
ပုဂံ
သဲရောက်
၂၉-၄-၁၇၅၄ သစ္စာပေး
ပင်းမြို့
၂-၆-၁၇၅၄ အလောင်းမင်းတရားရောက်
တလိုင်းလေ့တပ်နဲ့တိုက်ပွဲပြစ်
မလွန်
၂-၁၁-၁၇၅၄ လေ့တိုက်ပွဲ
ညောင်ပင်ဆိပ်
ကာမ
ရှမ္မသီရိ
ဗမာတပ်ချ။
၂၅-၉-၁၇၅၆ ရ
ခုံဇရပ်ရွာ -ဗမာတပ်ချ။
၃၀-၁၀-၁၇၅၄ ဗမာတပ်ရုံ
၉-၂-၁၇၅၅ အလောင်းမင်းကတလိုင်းတပ်ကိုနိုင်
၃-၃-၁၇၅၅ အလောင်းမင်းပြန်၍ဟံသာဝတီသို့ချီ
ပြည်
တောင်ငူ
ဇင်းမယ်
တရုပ်မော်
ဂုံထွတ်/မြန်အောင်
တလိုင်းရေတပ်စုရုံ
၁၅-၄-၁၇၅၅ တလိုင်းမင်း ဒဂုံကဆုတ်
၁၆-၄-၁၇၅၅ အလောင်းမင်းဒဂုံရောက်
၂၇-၆-၁၇၅၅ မင်းရွှေဘိုပြန်
၄-၃-၁၇၅၆ မင်းဒဂုံရောက်
ဗမာ့လေ့တပ်
ဟင်္သာတ
သာယာဝတီ
မော်ဗိ
၁၃-၅-၁၇၅၅ လက်ျာဗိုလ် ဒဂုံချီ
ဒလွန်
ရန်ကုန်
ပုသိမ်
သထုံ
မွေ့နှမ်းကန်
မုတ္တမ
သံလျင်
တလိုင်းလက်ျာဗိုလ်တပ်ချ ၂၅-၄-၁၇၅၆
၃၀-၃-၁၇၅၅ ရွှေတောင်ရာဇာစစ်ချီ
ပိုင်ကြီးဝ
တလိုင်းအစောင့်လေ့တပ်
ဟိုင်းကြီးကျွန်း
၂၆-၇-၁၇၅၆
သံလျင်ကိုဗမာကရ
၂၂-၅-၁၇၅၅ ကုလားဖြူ
တွေကိုတိုက်ထုတ်
ပိုင်ကြီးဝ - ကမ်းဗိ
တလိုင်းတပ်ချ
၂၇-၆-၁၇၅၅ ဗမာအစောင့်တပ်ရောက်
၂၈-၉-၁၇၅၆
ဗမာကရ
ထားဝယ်
ဗမာတပ်စစ်လမ်း
တလိုင်းတပ်စစ်လမ်း
တပ်စွဲနေရာ

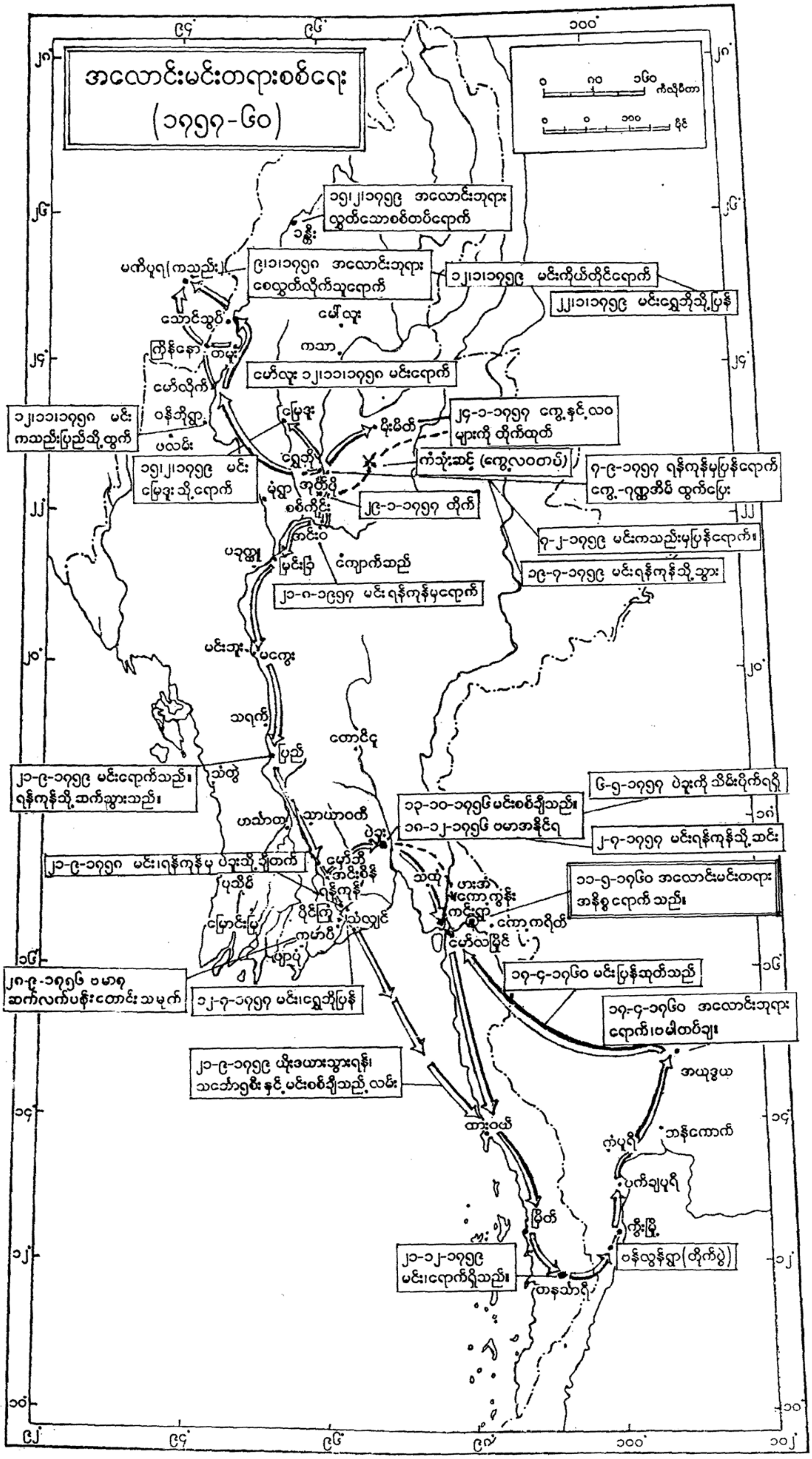

အလောင်းမင်းတရားစစ်ရေး
(၁၇၅၇-၆၀)
၁၅၊၂၊၁၇၅၉ အလောင်းဘုရား လွှတ်သောစစ်တပ်ရောက်
၉၊၁၁၊၁၇၅၈ အလောင်းဘုရား စေလွှတ်လိုက်သူရောက်
၁၂၊၁၁၊၁၇၅၉ မင်းကိုယ်တိုင်ရောက်
၂၂၊၁၁၊၁၇၅၉ မင်းရွှေဘိုသို့ပြန်
မော်လူး ၁၂၊၁၁၊၁၇၅၈ မင်းရောက်
၁၂၊၁၁၊၁၇၅၈ မင်း ကသည်းပြည်သို့ထွက်
၂၄-၁-၁၇၅၇ ကွေ့နှင့်လဝ များကို တိုက်ထုတ်
ကံသုံးဆင့် (ကွေ့လဝတပ်)
၇-၉-၁၇၅၇ ရန်ကုန်မှပြန်ရောက် ကွေ့-ဂုဏ္ဏအိမ် ထွက်ပြေး
၁၅၊၂၊၁၇၅၉ မင်း မြေဒူးသို့ရောက်
၂၉-၁-၁၇၅၇ တိုက်
၇-၂-၁၇၅၉ မင်းကသည်းမှပြန်ရောက်၊
၁၉-၇-၁၇၅၉ မင်းရန်ကုန်သို့သွား
၂၁-၈-၁၉၅၇ မင်းရန်ကုန်မှရောက်
၆-၅-၁၇၅၇ ပဲခူးကို သိမ်းပိုက်ရရှိ
၁၃-၁၀-၁၇၅၆ မင်းစစ်ချီသည်၊
၁၈-၁၂-၁၇၅၆ ဗမာအနိုင်ရ
၂-၇-၁၇၅၇ မင်းရန်ကုန်သို့ဆင်း
၂၁-၉-၁၇၅၉ မင်းရောက်သည်၊ ရန်ကုန်သို့ဆက်သွားသည်၊
၂၁-၉-၁၇၅၈ မင်း၊ရန်ကုန်မှ ပဲခူးသို့ချီတက်
၁၁-၅-၁၇၆၀ အလောင်းမင်းတရား အနိစ္စ ရောက် သည်၊
၂၈-၉-၁၇၅၆ ဗမာရ ဆက်လက်ပန်းတောင်းသမုက်
၁၂-၇-၁၇၅၇ မင်း၊ရွှေဘိုပြန်
၁၇-၄-၁၇၆၀ မင်းပြန်ဆုတ်သည်
၁၇-၄-၁၇၆၀ အလောင်းဘုရား ရောက်၊ဗမါတပ်ချ၊
၂၁-၉-၁၇၅၉ ယိုးဒယားသွားရန်၊ သဘော်၅စီး နှင့် မင်းစစ်ချီသည့်လမ်း
၂၁-၁၂-၁၇၅၉ မင်း၊ရောက်ရှိသည်၊
ဝန်လွန်ရွာ(တိုက်ပွဲ)

အယုဒ္ဓယကို အလောင်းမင်းတရား ဝန်းရံတိုက်ခိုက်ခြင်း

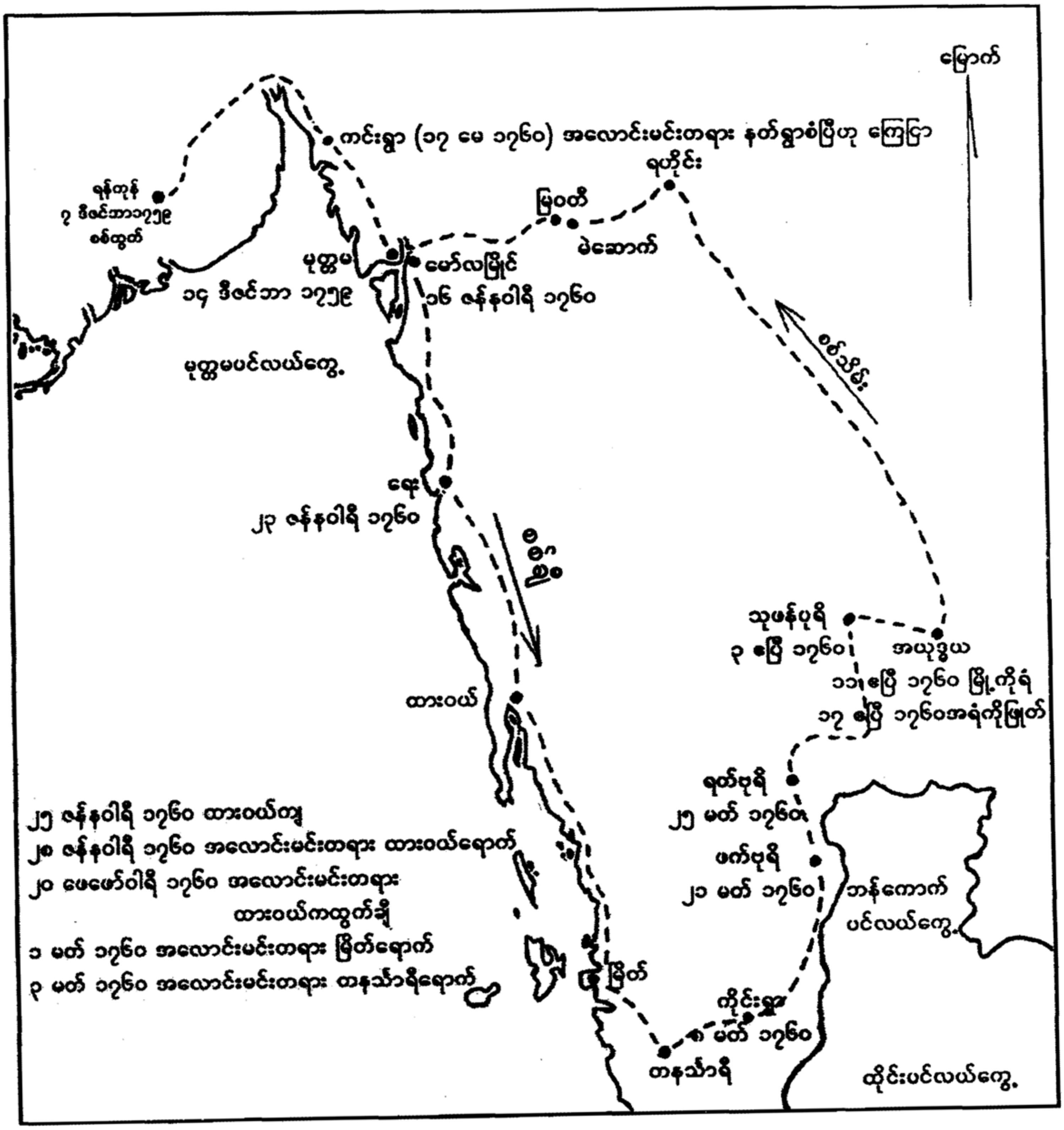

၁၇ ဧပြီ ၁၇၆၀ အလောင်းမင်းတရား၏ အယုဒ္ဓယအရံဖြုတ်
၁၁ မေ ၁၇၆၀ အလောင်းမင်းတရား နတ်ရွာစံ
ဤရက်စွဲနှစ်ခုမှတစ်ပါး အခြားရက်စွဲများမှာ မှန်းဆကောက်ယူသည့် ရက်စွဲများ ဖြစ်ပါသည်။

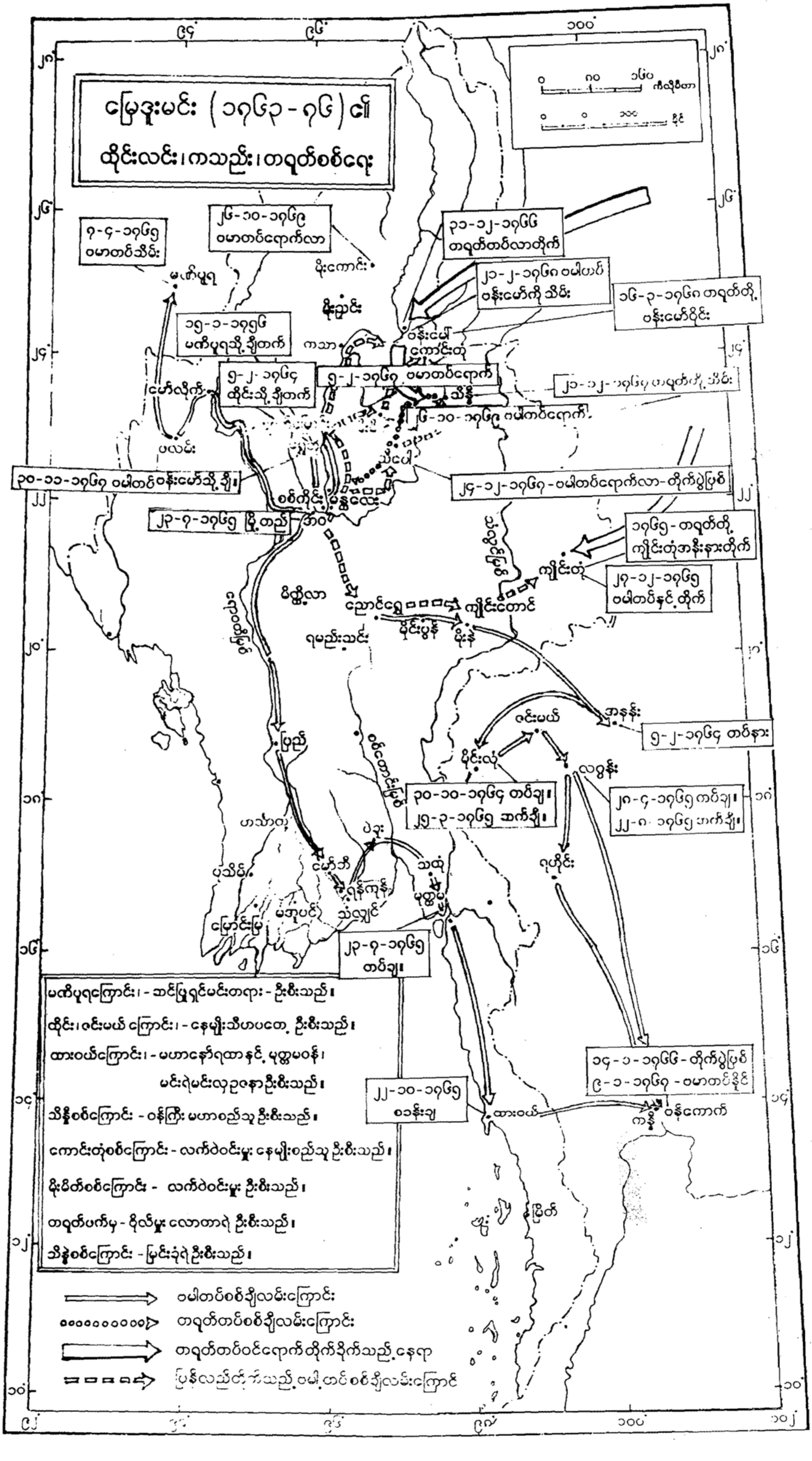
မြေဒူးမင်း (၁၇၆၃-၇၆)၏
ထိုင်းလင်း၊ ကသည်း၊ တရုတ်စစ်ရေး
၇-၄-၁၇၆၅ ဝမာတပ်သိမ်း
၂၆-၁၀-၁၇၆၉ ဝမာတပ်ရောက်လာ
၃၁-၁၂-၁၇၆၆ တရုတ်တပ်လာတိုက်
၁၃-၂-၁၇၆၈ တရုတ်တို့ ဝန်းမော်ဝိုင်း
မိုးကောင်း
မိုးညှင်း
မဏိပူရ
၁၅-၁-၁၇၅၆ မဏိပူရသို့ ချီတက်
ကသာ
ဝန်းမော်
ကောင်းတုံ
မော်လိုက်
၅-၂-၁၇၆၄ ထိုင်းသို့ ချီတက်
သိန္နီ
ပလမ်း
၁၀-၁၁-၁၇၆၇ ဝမာတပ်ဝန်းမော်သို့ ချီ၊
စစ်ကိုင်း
မန္တလေး
အင်းဝ
၂၃-၇-၁၇၆၅ မြို့တည်
မိတ္ထီလာ
ညောင်ရွှေ
ကျိုင်းတောင်
ကျိုင်းတုံ
၁၇၆၅-တရုတ်တို့ ကျိုင်းတုံအနီးနားတိုက်
မိုင်းပွန်
မိုးနဲ
ရမည်းသင်း
အနန်း
၅-၂-၁၇၆၄ တပ်နား
ဇင်းမယ်
မိုင်းလုံ
လဂွန်း
ပြည်
စစ်တောင်းမြစ်
၂၀-၁၀-၁၇၆၄ တပ်ချ၊
ဟင်္သာတ
ပုသိမ်
ပဲခူး
ရန်ကုန်
သန်လျင်
သထုံ
မုတ္တမ
မြောင်းမြ
မအူပင်
ရဟိုင်း
၂၃-၇-၁၇၆၅ တပ်ချ၊
၂၂-၁၀-၁၇၆၅ စခန်းချ
ထားဝယ်
ကန္ဒီ
ဝန်ကောက်
၁၄-၁-၁၇၆၆ -တိုက်ပွဲပြစ်
မြိတ်
မဏိပူရကြောင်း၊ - ဆင်ဖြူရှင်မင်းတရား - ဦးစီးသည်၊
ထိုင်း၊ ဇင်းမယ် ကြောင်း၊ - နေမျိုးသီဟပတေ့ ဦးစီးသည်၊
ထားဝယ်ကြောင်း၊ - မဟာနော်ရထာနှင့် မုတ္တမဝန်၊
မင်းရဲမင်းလှဥဇနာဦးစီးသည်၊
သိန္နီစစ်ကြောင်း - ဝန်ကြီး မဟာစည်သူ ဦးစီးသည်၊
ကောင်းတုံစစ်ကြောင်း - လက်ဝဲဝင်းမှူး နေမျိုးစည်သူ ဦးစီးသည်၊
မိုးမိတ်စစ်ကြောင်း - လက်ဝဲဝင်းမှူး ဦးစီးသည်၊
တရုတ်ပက်မှ - ဗိုလ်မှူး လောတာရဲ ဦးစီးသည်၊
သိန္နီစစ်ကြောင်း - မြင်းခုံရဲ ဦးစီးသည်၊
ဗမာတပ်စစ်ချီလမ်းကြောင်း
တရုတ်တပ်စစ်ချီလမ်းကြောင်း
တရုတ်တပ်ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သည့်နေရာ
ပြန်လည်တိုက်သည့် ဗမာ့တပ်စစ်ချီလမ်းကြောင်း

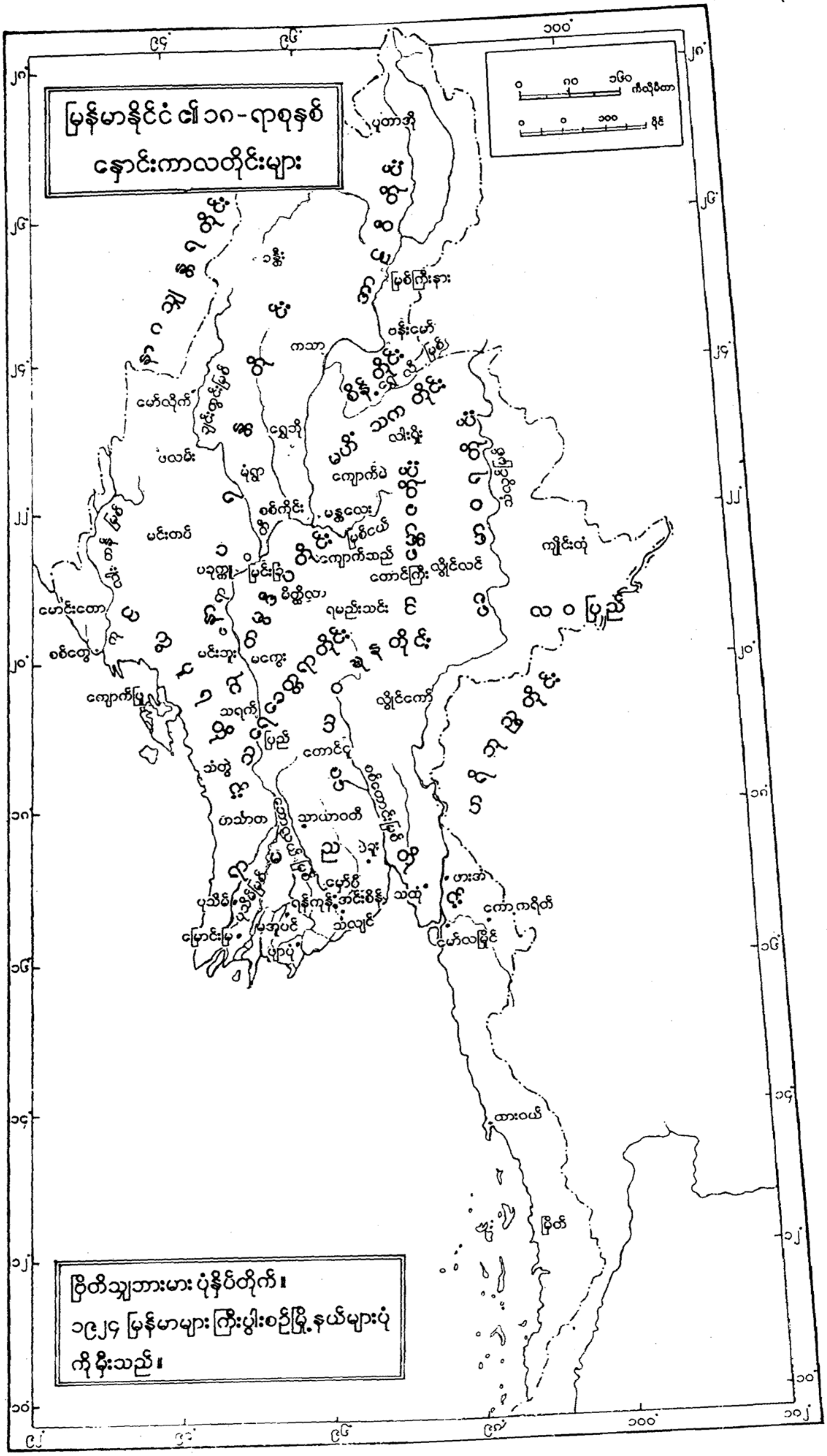

မြန်မာနိုင်ငံ ၏ ၁၈-ရာစုနှစ် နှောင်းကာလတိုင်းများ

ဗြိတိသျှဘားမားပုံနှိပ်တိုက်။
၁၉၂၄ မြန်မာများကြီးပွါးစဉ်မြို့နယ်များပုံ
ကိုမှီးသည်။

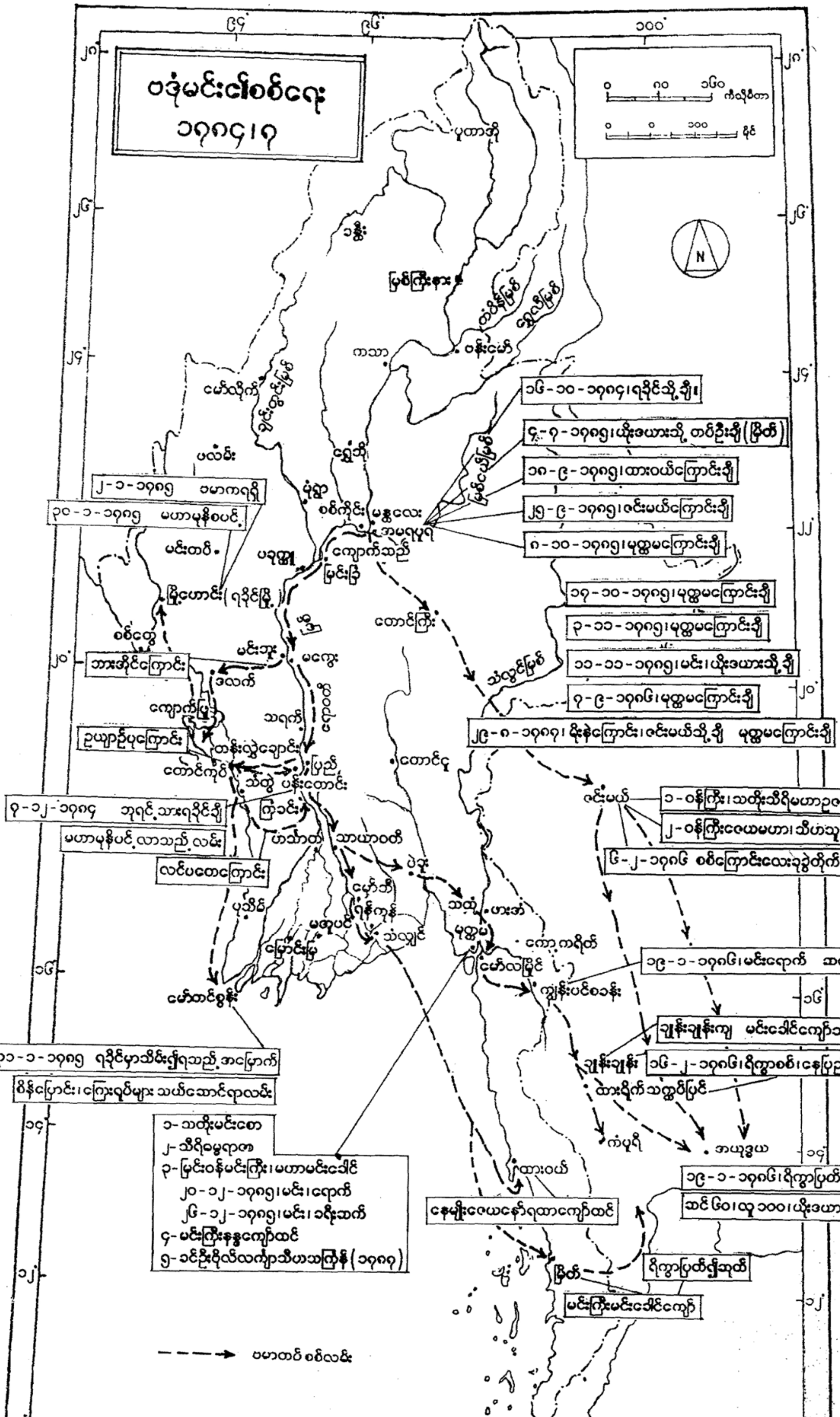
ဗဒုံမင်းခေါ်စစ်ရေး
၁၇၈၄၊ ၇
ကီလိုမီတာ
မိုင်
ပူတာအို
ခန္တီး
မြစ်ကြီးနား
ကသာ
ဗန်းမော်
မော်လိုက်
ပလက်း
ရွှေဘို
မုံရွာ
စစ်ကိုင်း
မန္တလေး
အမရပူရ
ကျောက်ဆည်
မင်းဘူး
မကွေး
မြင်းခြံ
တောင်ကြီး
သံလွင်မြစ်
မင်းတပ်
မြို့ဟောင်း(ရခိုင်မြို့)
စစ်တွေ
ဘားအိုင်ကျောင်း
ကျောက်ဖြူ
ဦးယျာဉ်ပုကျောင်း
တောင်ကုတ်
သံတွဲ
ပြည်
ပန်းတောင်း
တောင်ငူ
သာယာဝတီ
ဟင်္သာတ
ပဲခူး
မော်ဘီ
ရန်ကုန်
သထုံ
ဖားအံ
မုတ္တမ
မော်လမြိုင်
ကော့ကရိတ်
ပုသိမ်
မြောင်းမြ
မော်တင်စွန်း
ကျုန်းပင်စခန်း
ဇင်းမယ်
ထားဝယ်
မြိတ်
အယုဒ္ဓယ
ကမ်ပူရီ
၁၆-၁၀-၁၇၈၄၊ ရခိုင်သို့ချီ။
၄-၇-၁၇၈၅၊ ယိုးဒယားသို့ တပ်ဦးချီ(မြိတ်)
၁၈-၉-၁၇၈၅၊ ထားဝယ်ကြောင်းချီ
၂၅-၉-၁၇၈၅၊ ဇင်းမယ်ကြောင်းချီ
၈-၁၀-၁၇၈၅၊ မုတ္တမကြောင်းချီ
၁၇-၁၀-၁၇၈၅၊ မုတ္တမကြောင်းချီ
၃-၁၁-၁၇၈၅၊ မုတ္တမကြောင်းချီ
၁၁-၁၁-၁၇၈၅၊ မင်း၊ ယိုးဒယားသို့ချီ
၇-၉-၁၇၈၆၊ မုတ္တမကြောင်းချီ
၂၉-၈-၁၇၈၇၊ မိုးနဲကြောင်း၊ ဇင်းမယ်သို့ချီ မုတ္တမကြောင်းချီ
၂-၁-၁၇၈၅ ဗမာကရှိ
၃၀-၁-၁၇၈၅ မဟာမုနိပင့်
၇-၁၂-၁၇၈၄ ဘုရင့်သားရခိုင်ချီ
မဟာမုနိပင့်လာသည့်လမ်း
လင်ပတေကြောင်း
၁-ဝန်ကြီး၊ သတိုးသီရိမဟာဥဇနာ
၂-ဝန်ကြီးဓေယမဟာ၊ သီဟသူရ
၆-၂-၁၇၈၆ စစ်ကြောင်းလေးခွဲတိုက်ဘို့ချီ။
၁၉-၁-၁၇၈၆၊ မင်းရောက် ဆက်ချီ
ချုန်းချုန်းကျ မင်းခေါင်ကျော်သတ်
ချုန်းချုန်း
၁၆-၂-၁၇၈၆၊ ရှိက္ခာစစ်၊ နေပြည်တော်ပြန်
ထားရိုက်သတ္တဝိပြင်
၃၁-၁-၁၇၈၅ ရခိုင်မှာသိမ်းချုံရသည့်အမြောက်
စိန်ပြောင်း၊ ကြေးရုပ်များ သယ်ဆောင်ရာလမ်း
၁-သတိုးမင်းစော
၂-သီရိဓမ္မရာဇာ
၃-မြင်းဝန်မင်းကြီး၊ မဟာမင်းခေါင်
၂၀-၁၂-၁၇၈၅၊ မင်း၊ ရောက်
၂၆-၁၂-၁၇၈၅၊ မင်း၊ ခရီးဆက်
၄-မင်းကြီးနန္ဒကျော်ထင်
၅-ခင်ဦးဗိုလ်လက်ျာသီဟသင်္ကြန်(၁၇၈၇)
၁၉-၁-၁၇၈၆၊ ရိက္ခာပြတ်
အင် ၆၀၊ လူ ၁၀၀၊ ယိုးဒယားကရ
နေမျိုးဓေယနော်ရထာကျော်ထင်
ရိက္ခာပြတ်ချုံဆုတ်
မင်းကြီးမင်းခေါင်ကျော်
ဗမာတပ်စစ်လမ်း

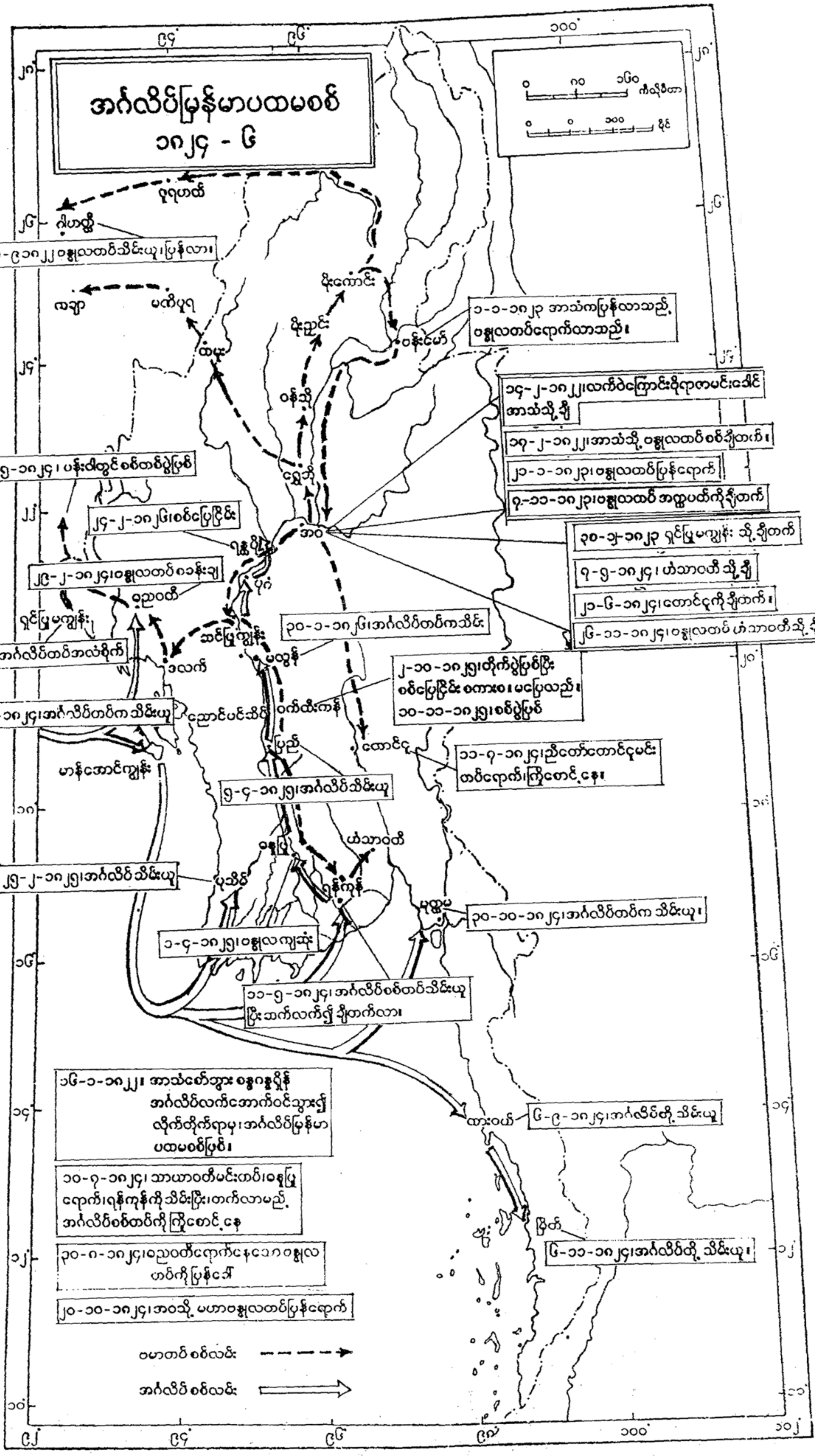

အင်္ဂလိပ်မြန်မာပထမစစ်
၁၈၂၄ - ၆
ကီလိုမီတာ
မိုင်
ဂုရုဟတ်
ဂိုဟတ္တီ
၃-၉-၁၈၂၂၊ ဝန်ကြီးလတ်သိမ်းယူ၊ပြန်လာ၊
ကချာ
မဏိပူရ
ထီးမူး
မိုးကောင်း
မိုးညှင်း
ဝန်းမော်
၁-၁-၁၈၂၃ အာသံကပြန်လာသည့် ဝန်ကြီးလတ်ရောက်လာသည်၊
ဝန်းသို
ရွှေဘို
၁၄-၂-၁၈၂၂၊လက်ဝဲကြောင်းဗိုလ်ဂျမင်းခေါင် အာသံသို့ချီ
၁၇-၂-၁၈၂၂၊အာသံသို့ ဝန်ကြီးလတ်စစ်ချီတက်၊
၂၁-၁-၁၈၂၃၊ ဝန်ကြီးလတ်ပြန်ရောက်
၇-၁၁-၁၈၂၃၊ဝန်ကြီးလတ် အဏ္ဏပတ်ကိုချီတက်
၁၄-၅-၁၈၂၄၊ ပန်းဝါတွင်စစ်တစ်ပွဲဖြစ်
၂၄-၂-၁၈၂၆၊စစ်ပြေငြိမ်း
အဝ
ရန္တပို
၃၀-၁၂-၁၈၂၃ ရှင်ပြူမကျွန်း သို့ချီတက်
၇-၅-၁၈၂၄၊ ဟံသာဝတီ သို့ချီ
၂၁-၆-၁၈၂၄၊ တောင်ငူကိုချီတက်၊
၂၆-၁၁-၁၈၂၄၊ ဝန်ကြီးလတ် ဟံသာဝတီသို့ ချီ
၂၈-၂-၁၈၂၄၊ဝန်ကြီးလတ်စခန်းချ
ပုဂံ
ဓညဝတီ
ရှင်ပြူမကျွန်း
ဆင်ဖြူကျွန်း
၁၀-၁-၁၈၂၆၊အင်္ဂလိပ်တပ်ကသိမ်း
၈-၇-၁၈၂၃၊အင်္ဂလိပ်တပ်အလံစိုက်
ဒလက်
မလွန်
၂-၁၀-၁၈၂၅၊တိုက်ပွဲဖြစ်ပြီး စစ်ပြေငြိမ်း စကားဝ၊ မပြေလည်၊ ၁၀-၁၁-၁၈၂၅၊ စစ်ပွဲဖြစ်
၂၆-၆-၁၈၂၄၊အင်္ဂလိပ်တပ်က သိမ်းယူ
ညောင်ပင်သိဖ်
ဝက်ထီးကန်
ပြည်
တောင်ငူ
၁၁-၇-၁၈၂၄၊ညီတော်တောင်ငူမင်း တပ်ရောက်၊ကြိုစောင့်နေ၊
မာန်အောင်ကျွန်း
၅-၄-၁၈၂၅၊အင်္ဂလိပ်သိမ်းယူ
ဝန်းပြ
ဟံသာဝတီ
၂၅-၂-၁၈၂၅၊အင်္ဂလိပ်သိမ်းယူ
ပုသိမ်
ရန်ကုန်
မုတ္တမ
၃၀-၁၀-၁၈၂၄၊အင်္ဂလိပ်တပ်က သိမ်းယူ၊
၁-၄-၁၈၂၅၊ဝန်ကြီးလကျဆုံး
၁၁-၅-၁၈၂၄၊ အင်္ဂလိပ်စစ်တပ်သိမ်းယူ ပြီးဆက်လက်၍ ချီတက်လာ၊
၁၆-၁-၁၈၂၂၊ အာသံစော်ဘွား စန္ဒဂန္ဒရှိန် အင်္ဂလိပ်လက်အောက်ဝင်သွား၍ လိုက်တိုက်ရာမှ၊အင်္ဂလိပ်မြန်မာ ပထမစစ်ဖြစ်၊
၁၀-၇-၁၈၂၄၊ သာယာဝတီမင်းတပ်၊ဝန်းပြ ရောက်၊ရန်ကုန်ကို သိမ်းပြီး၊တက်လာမည့် အင်္ဂလိပ်စစ်တပ်ကို ကြိုစောင့်နေ
၃၀-၈-၁၈၂၄၊ဓညဝတီရောက်နေသောဝန်ကြီးလ တပ်ကို ပြန်ခေါ်
၂၀-၁၀-၁၈၂၄၊အဝသို့ မဟာဝန်ကြီးလတပ်ပြန်ရောက်
ထားဝယ်
၆-၉-၁၈၂၄၊အင်္ဂလိပ်တို့ သိမ်းယူ
မြိတ်
၆-၁၁-၁၈၂၄၊အင်္ဂလိပ်တို့ သိမ်းယူ၊
ဗမာတပ် စစ်လမ်း
အင်္ဂလိပ် စစ်လမ်း

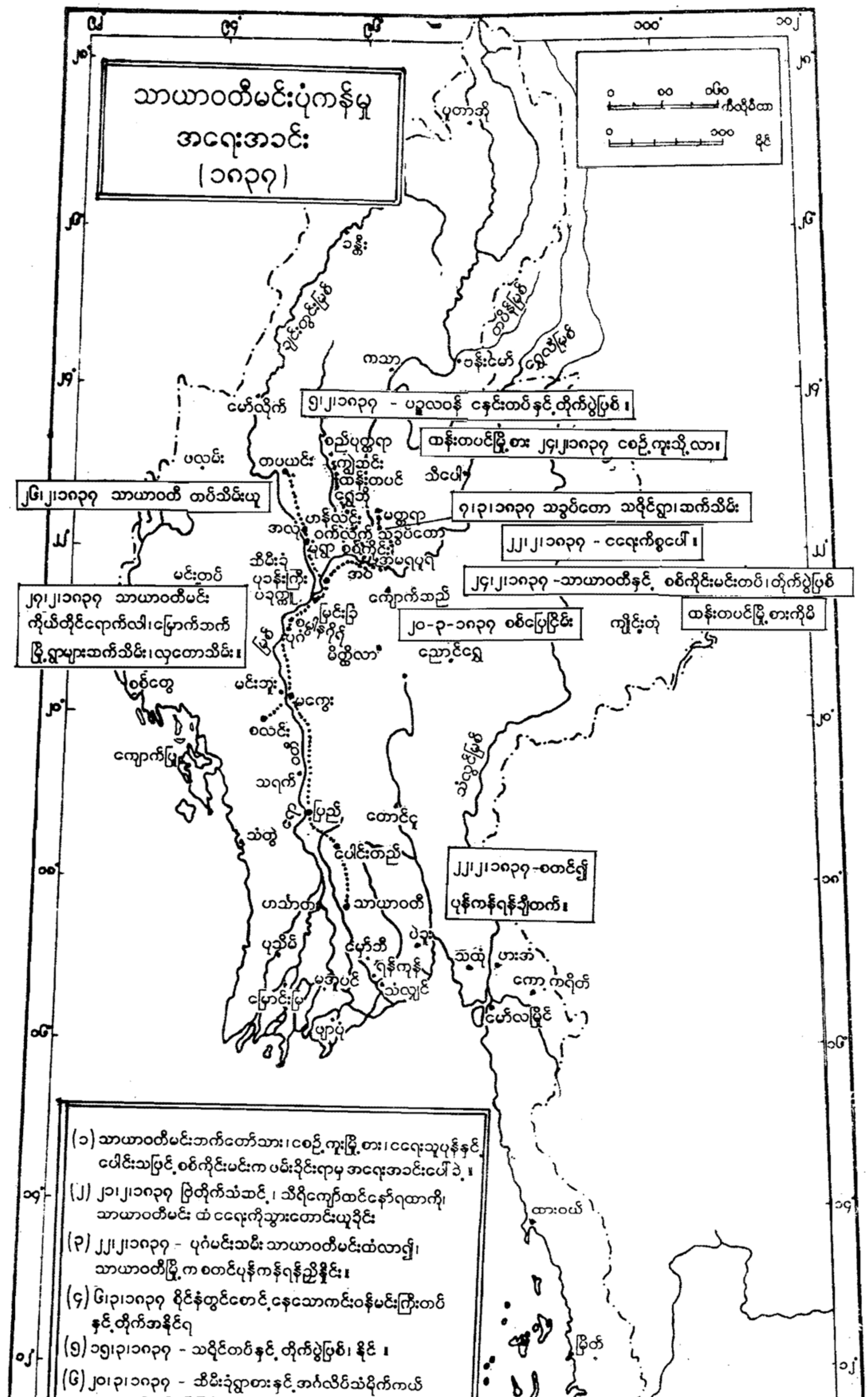

သာယာဝတီမင်းပုံကန်မှု
အရေးအခင်း
(၁၈၃၇)
ကီလိုမီတာ
မိုင်
ပူတာအို
မြစ်ကြီးနား
ချင်းတွင်းမြစ်
သံလွင်မြစ်
ကသာ
ဗန်းမော်
ရွှေလီမြစ်
မော်လိုက်
၅၊၂၊၁၈၃၇ - ပဥ္စလဝန် နေမင်းတပ်နှင့် တိုက်ပွဲဖြစ်။
စည်ပုတ္တရာ
ထန်းတပင်မြို့စား ၂၄၊၂၊၁၈၃၇ စစ်ကိုင်းသို့လာ။
ပလက်
တပယင်း
ကျွဲဆင်း
ထန်းတပင်
သီပေါ
ရွှေဘို
၂၆၊၂၊၁၈၃၇ သာယာဝတီ တပ်သိမ်းယူ
၇၊၃၊၁၈၃၇ သခွပ်တော သဇိုင်ရွာ၊ဆက်သိမ်း
ဟန်လင်း
မတ္တရာ
အလုံ
ဝက်လက်
သခွပ်တော
မုံရွာ
စစ်ကိုင်း
၂၂၊၂၊၁၈၃၇ - ငရေးကိစ္စပေါ်။
အမရပူရ
သိမ်းခုံ
အင်း
ပခန်းကြီး
၂၄၊၂၊၁၈၃၇ -သာယာဝတီနှင့် စစ်ကိုင်းမင်းတပ်၊တိုက်ပွဲဖြစ်
မင်းတပ်
ပခုက္ကူ
ကျောက်ဆည်
၂၇၊၂၊၁၈၃၇ သာယာဝတီမင်း
ကိုယ်တိုင်ရောက်လာ၊မြောက်ဘက်
မြို့ရွာများဆက်သိမ်း၊လှုတောသိမ်း။
မြင်းခြံ
စလေ
ပုဂံ
ညောင်ဦး
၂၀-၃-၁၈၃၇ စစ်ပြေငြိမ်း
ကျိုင်းတုံ
ထန်းတပင်မြို့စားကိုမိ
မိတ္ထီလာ
ညောင်ရွှေ
စစ်တွေ
မင်းဘူး
မကွေး
စလင်း
ကျောက်ဖြူ
သရက်
ပြည်
တောင်ငူ
သံတွဲ
ပေါင်းတည်
၂၂၊၂၊၁၈၃၇ -စတင်၍
ပုန်ကန်ရန်ချီတက်။
ဟင်္သာတ
သာယာဝတီ
ပဲခူး
ပုသိမ်
မှော်ဘီ
သထုံ
ဘားအံ
ရန်ကုန်
ကော့ကရိတ်
မအူပင်
သံလျင်
မြောင်းမြ
မော်လမြိုင်
ဖျာပုံ
ထားဝယ်
မြိတ်
(၁) သာယာဝတီမင်းဘက်တော်သား၊ စဉ့်ကူးမြို့စား၊ ငရေးသူပုန်နှင့် ပေါင်းသဖြင့် စစ်ကိုင်းမင်းက ဖမ်းဒိုင်းရာမှ အရေးအခင်းပေါ်ခဲ့။
(၂) ၂၁၊၂၊၁၈၃၇ ဖြတ်တိုက်သံဆင့်၊ သီရိကျော်ထင်နော်ရထာကို၊ သာယာဝတီမင်း ထံ ငရေးကိုသွားတောင်းယူခိုင်း
(၃) ၂၂၊၂၊၁၈၃၇ - ပုဂံမင်းသမီး သာယာဝတီမင်းထံလာ၍၊ သာယာဝတီမြို့က စတင်ပုန်ကန်ရန်ညှိနှိုင်း။
(၄) ၆၊၃၊၁၈၃၇ စိုင်နံတွင်စောင့်နေသောကင်းဝန်မင်းကြီးတပ် နှင့်တိုက်အနိုင်ရ
(၅) ၁၅၊၃၊၁၈၃၇ - သဇိုင်တပ်နှင့် တိုက်ပွဲဖြစ်၊ နိုင်။
(၆) ၂၀၊၃၊၁၈၃၇ - သိမ်းခုံရွာစားနှင့် အင်္ဂလိပ်သံမိုက်ကယ် ဘာနေးတို့ စစ်ပြေငြိမ်းစကားပြောဆိုရန်ရွှေဘိုသို့ စေလွှတ်ခဲ့။
(၇) ၂၁၊၃၊၁၈၃၇ တွင် အဝမြို့မှာ စစ်ပြေငြိမ်းရန် ၂ ပက်စလုံး ရောက်။
(၈) သာယာဝတီမင်း ပုန်ကန်ရာအသုံးပြုသောလမ်း။

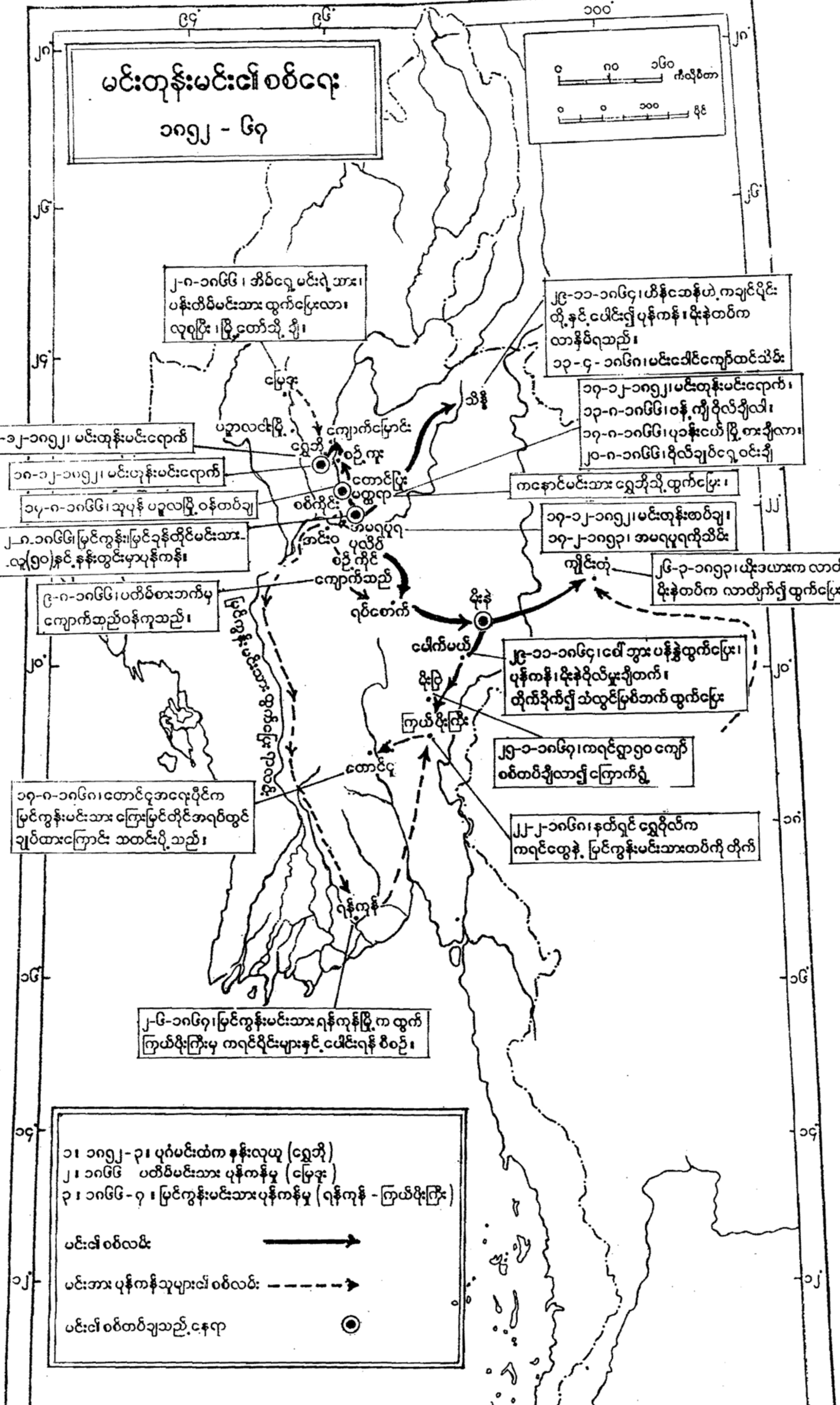

မင်းတုန်းမင်း၏ စစ်ရေး
၁၈၅၂ - ၆၇
၂-၈-၁၈၆၆ ၊ အိမ်ရှေ့မင်းရဲ့ သား၊ ပန်းတိမ်မင်းသား ထွက်ပြေးလာ၊ လှုရုပြီး ၊ မြို့တော်သို့ ချီ၊
မြေဒူး
ပဒ္ဒလင်းမြို့
ကျောက်မြောင်း
ရွှေဘို
စဉ့်ကူး
တောင်ပြုး
မတ္တရာ
စစ်ကိုင်း
အမရပူရ
အင်းဝ
ပုလိပ်
စဉ့်ကိုင်
ကျောက်ဆည်
ရပ်စောက်
ဘိန္နီ
မိုးနဲ
ပေါက်မယ်
မိုးဗြဲ
ကြယ်ပိုးကြီး
တောင်ငူ
ရန်ကုန်
ကျိုင်းတုံ
၂၁-၁၂-၁၈၅၂၊ မင်းတုန်းမင်းရောက်
၁၈-၁၂-၁၈၅၂၊ မင်းပုန်းမင်းရောက်
၁၄-၈-၁၈၆၆၊ သူပုန် ပဒ္ဒလမြို့ ဝန်တပ်ချ
၂-၈-၁၈၆၆၊ မြင်ကွန်း၊ မြင်ခုန်တိုင်မင်းသား လူ(၅၀)နှင့် နန်းတွင်းမှာပုန်ကန်၊
၉-၈-၁၈၆၆၊ ပတိမ်စားဘက်မှ ကျောက်ဆည်ဝန်ကူသည်၊
၂၉-၁၁-၁၈၆၄၊ ဟိန်ဆေန်ဖဲ့ ကချင်ပိုင်းတို့နှင့် ပေါင်း၍ ပုန်ကန်၊ မိုးနဲတစ်က လာနှိမ်ရသည်၊
၁၃-၄-၁၈၆၈၊ မင်းဒေါင်ကျော်ထင်သိမ်း
၁၇-၁၂-၁၈၅၂၊ မင်းတုန်းမင်းရောက်၊
၁၃-၈-၁၈၆၆၊ ဝန်ကြီးဗိုလ်ချီလာ၊
၁၇-၈-၁၈၆၆၊ ပုခန်းပေါ်မြို့စားချီလာ၊
၂၀-၈-၁၈၆၆၊ ဗိုလ်ချုပ်ငရှဝင်းချီ
ကနောင်မင်းသား ရွှေဘိုသို့ ထွက်ပြေး၊
၁၇-၁၂-၁၈၅၂၊ မင်းတုန်းတပ်ချ၊
၁၇-၂-၁၈၅၃၊ အမရပူရကိုသိမ်း
၂၆-၃-၁၈၅၃၊ ယိုးဒယားက လာတိုက် မိုးနဲတစ်က လာတိုက်၍ ထွက်ပြေး
၂၉-၁၁-၁၈၆၄၊ ဧော်ဘွားပန်နွဲ့ထွက်ပြေး၊ ပုန်ကန်၊ မိုးနဲဗိုလ်မှူးချီတက်၊ တိုက်ခိုက်၍ သံလွင်မြစ်ဘက် ထွက်ပြေး
၂၅-၁-၁၈၆၇၊ ကရင်ရွာ၅၀ ကျော် စစ်တပ်ချီလာ၍ ကြောက်ရွံ့
၁၇-၈-၁၈၆၈၊ တောင်ငူအရေးပိုင်က မြင်ကွန်းမင်းသား ကြေးမြင်တိုင်အရပ်တွင် ချုပ်ထားကြောင်း သတင်းပို့သည်၊
၂၂-၂-၁၈၆၈၊ နတ်ရှင် ရွှေဗိုလ်က ကရင်တွေနဲ့ မြင်ကွန်းမင်းသားတပ်ကို တိုက်
၂-၆-၁၈၆၇၊ မြင်ကွန်းမင်းသား ရန်ကုန်မြို့က ထွက် ကြယ်ပိုးကြီးမှ ကရင်ရိုင်းများနှင့် ပေါင်းရန် စီစဉ်၊
၁၊ ၁၈၅၂-၃၊ ပုဂံမင်းထံက နန်းလုယူ (ရွှေဘို)
၂၊ ၁၈၆၆ ပတိမ်မင်းသား ပုန်ကန်မှု (မြေဒူး)
၃၊ ၁၈၆၆-၇ ၊ မြင်ကွန်းမင်းသားပုန်ကန်မှု (ရန်ကုန် - ကြယ်ပိုးကြီး)
မင်း၏ စစ်လမ်း
မင်းအား ပုန်ကန်သူများ၏ စစ်လမ်း
မင်း၏ စစ်တပ်ချသည့်နေရာ

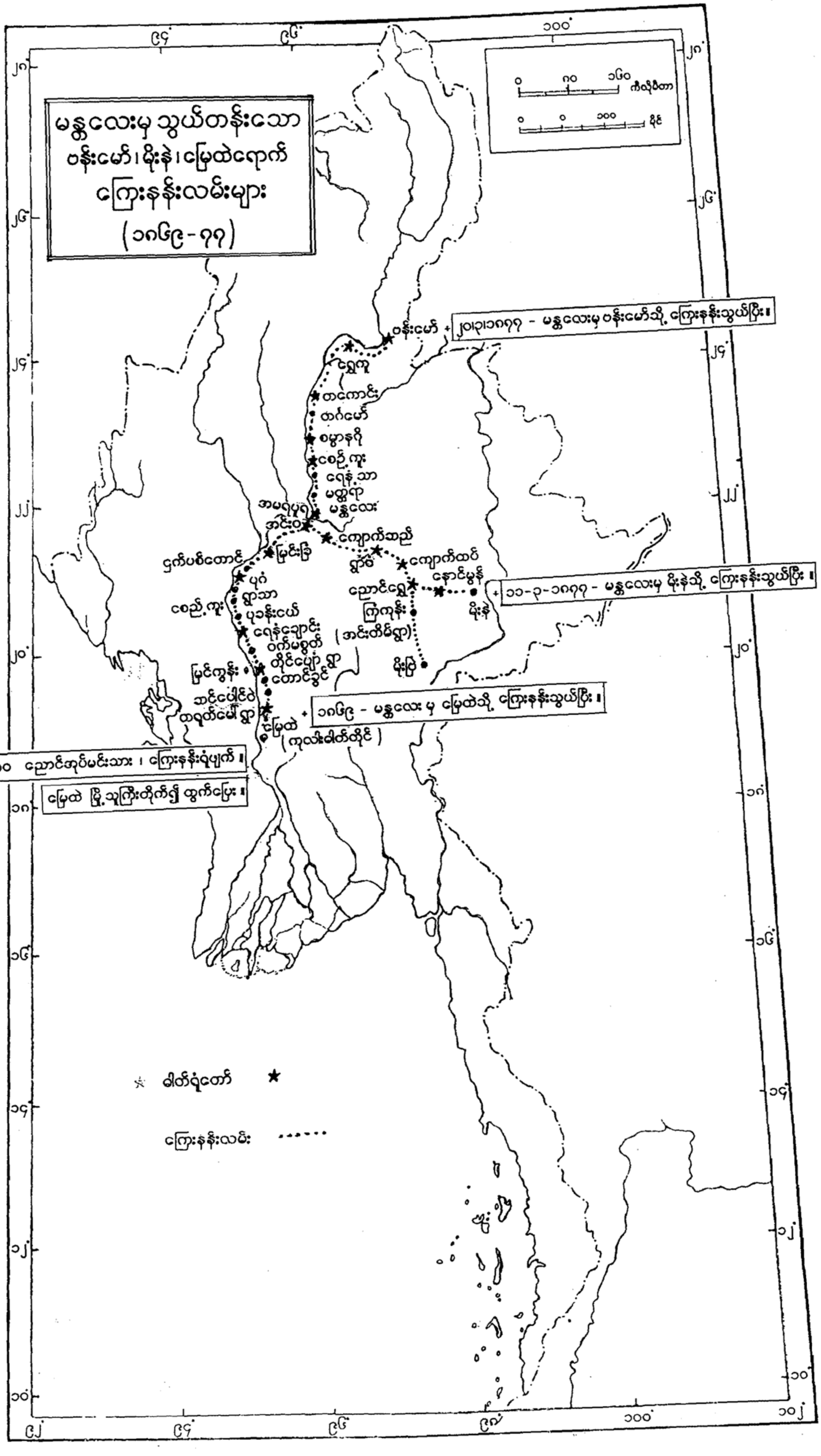
မန္တလေးမှ သွယ်တန်းသော
ဗန်းမော်၊ မိုးနဲ၊ မြေထဲရောက်
ကြေးနန်းလမ်းများ
(၁၈၆၉-၇၇)
၂၀၊၃၊၁၈၇၇ - မန္တလေးမှ ဗန်းမော်သို့ ကြေးနန်းသွယ်ပြီး ။
၁၁-၃-၁၈၇၇ - မန္တလေးမှ မိုးနဲသို့ ကြေးနန်းသွယ်ပြီး ။
၁၈၆၉ - မန္တလေး မှ မြေထဲသို့ ကြေးနန်းသွယ်ပြီး ။
၇-၇-၁၈၈၀ ညောင်အုပ်မင်းသား ၊ ကြေးနန်းရုံပျက် ။
မြေထဲ မြို့သူကြီးတိုက်၍ ထွက်ပြေး ။
ဗန်းမော်
ရွှေကူ
တကောင်း
ထင်မော်
စမ္မာနဂိုရ်
စဉ့်ကူး
ရေနံ့သာ
မတ္တရာ
မန္တလေး
အမရပူရ
အင်းဝ
ကျောက်ဆည်
မြင်းခြံ
ငှက်ပစ်တောင်
ရွာစီ
ကျောက်ထပ်
နောင်မွန်
ညောင်ရွှေ
ကြံကုန်း
(အင်းတိမ်ရွာ)
မိုးနဲ
မိုးဗြဲ
ပုဂံ
ရွာသာ
စဉ့်ကူး
ပုခန်းငယ်
ရေနံချောင်း
ဝက်မစွတ်
တိုင်ပေါ့ရွာ
မြင်ကွန်း
တောင်ခွင်
ဆင်ပေါင်ဝဲ
တရုတ်မော်ရွာ
မြေထဲ
(ကုလားဓါတ်တိုင်)
ဓါတ်ရုံတော်
ကြေးနန်းလမ်း
ကီလိုမီတာ
မိုင်

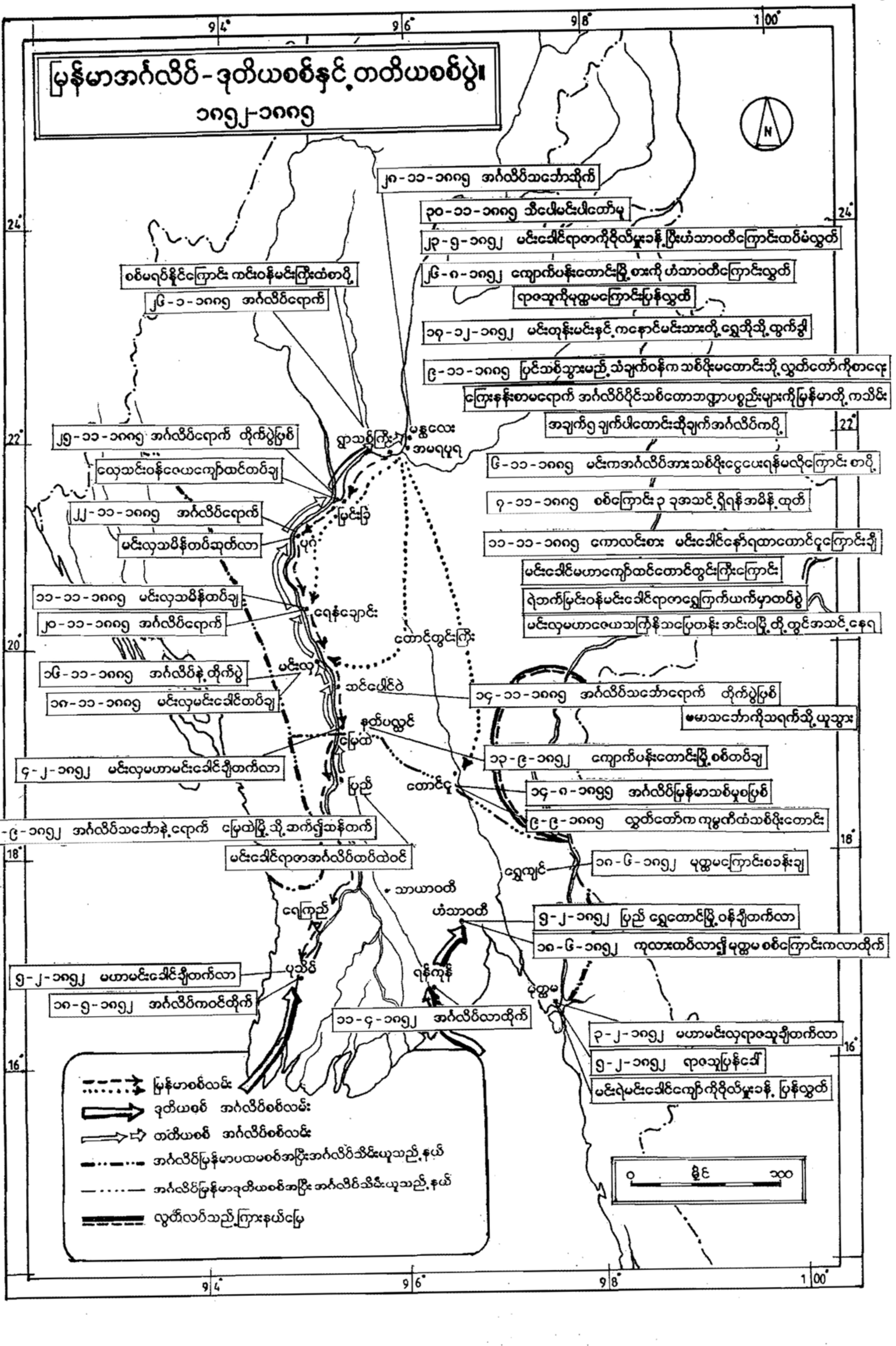
မြန်မာအင်္ဂလိပ် - ဒုတိယစစ်နှင့် တတိယစစ်ပွဲ။
၁၈၅၂-၁၈၈၅
N
၉၄°
၉၆°
၉၈°
၁၀၀°
24°
22°
20°
18°
16°
၂၈-၁၁-၁၈၈၅ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောဆိုက်
၃၀-၁၁-၁၈၈၅ သီပေါမင်းပါတော်မူ
၂၃-၅-၁၈၅၂ မင်းခေါင်ရာဇာကိုဗိုလ်မှူးခန့်ပြီးဟံသာဝတီကြောင်းထပ်မံလွှတ်
၂၆-၈-၁၈၅၂ ကျောက်ပန်းတောင်းမြို့စားကို ဟံသာဝတီကြောင်းလွှတ်
ရာဇသူကိုမုတ္တမကြောင်းပြန်လွှတ်
၁၇-၁၂-၁၈၅၂ မင်းတုန်းမင်းနှင့်ကနောင်မင်းသားတို့ ရွှေဘိုသို့ထွက်ခွါ
၉-၁၁-၁၈၈၅ ပြင်သစ်သွားမည့် သံချက်ဝန်က သစ်ပိုးမတောင်းဘို့ လွှတ်တော်ကိုစာရေး
ကြေးနန်းစာမရောက် အင်္ဂလိပ်ပိုင်သစ်တောဘဏ္ဍာပစ္စည်းများကိုမြန်မာတို့ကသိမ်း
အချက်၅ ချက်ပါတောင်းဆိုချက်အင်္ဂလိပ်ကပို့
၆-၁၁-၁၈၈၅ မင်းကအင်္ဂလိပ်အားသစ်ပိုးငွေပေးရန်မလိုကြောင်း စာပို့
၇-၁၁-၁၈၈၅ စစ်ကြော်ငြာ ၃ ခုအသင့်ရှိရန်အမိန့်ထုတ်
၁၁-၁၁-၁၈၈၅ ကောလင်းစား မင်းခေါင်နော်ရထာတောင်ငူကြောင်းချီ
မင်းခေါင်မဟာကျော်ထင်တောင်တွင်းကြီးကြောင်း
ရဲဘက်မြင်းဝန်မင်းခေါင်ရာဇာရွှေကြက်ယက်မှာတပ်စွဲ
မင်းလှမဟာဇေယသကြိန်သပြေတန်း အင်းဝမြို့တို့တွင်အသင့်နေရ
စစ်မရပ်နိုင်ကြောင်း ကင်းဝန်မင်းကြီးထံစာပို့
၂၆-၁-၁၈၈၅ အင်္ဂလိပ်ရောက်
၂၅-၁၁-၁၈၈၅ အင်္ဂလိပ်ရောက် တိုက်ပွဲဖြစ်
လေှသင်းဝန်ဇေယကျော်ထင်တပ်ချ
၂၂-၁၁-၁၈၈၅ အင်္ဂလိပ်ရောက်
မင်းလှသမိန်တပ်ဆုတ်လာ
၁၁-၁၁-၁၈၈၅ မင်းလှသမိန်တပ်ချ
၂၀-၁၁-၁၈၈၅ အင်္ဂလိပ်ရောက်
၁၆-၁၁-၁၈၈၅ အင်္ဂလိပ်နှင့်တိုက်ပွဲ
၁၈-၁၁-၁၈၈၅ မင်းလှမင်းခေါင်တပ်ချ
၄-၂-၁၈၅၂ မင်းလှမဟာမင်းခေါင်ချီတက်လာ
၁၃-၉-၁၈၅၂ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောနှင့်ရောက် မြေထဲမြို့သို့ဆက်၍ဆန်တက်
မင်းခေါင်ရာဇာအင်္ဂလိပ်တပ်ထဲဝင်
၁၄-၁၁-၁၈၈၅ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောရောက် တိုက်ပွဲဖြစ်
ဓမ္မသင်္ဘောကိုသရက်သို့ယူသွား
၁၃-၉-၁၈၅၂ ကျောက်ပန်းတောင်းမြို့စစ်တပ်ချ
၁၄-၈-၁၈၅၅ အင်္ဂလိပ်မြန်မာသစ်မှုစဖြစ်
၉-၉-၁၈၈၅ လွှတ်တော်က ကုမ္ပဏီထံသစ်ပိုးတောင်း
၁၈-၆-၁၈၅၂ မုတ္တမကြောင်းစခန်းချ
၅-၂-၁၈၅၂ ပြည် ရွှေတောင်မြို့ဝန်ချီတက်လာ
၁၈-၆-၁၈၅၂ ကုလားတပ်လာ၍မုတ္တမ စစ်ကြောင်းကလာတိုက်
၅-၂-၁၈၅၂ မဟာမင်းခေါင်ချီတက်လာ
၁၈-၅-၁၈၅၂ အင်္ဂလိပ်ကဝင်တိုက်
၁၁-၄-၁၈၅၂ အင်္ဂလိပ်လာတိုက်
၃-၂-၁၈၅၂ မဟာမင်းလှရာဇသူချီတက်လာ
၅-၂-၁၈၅၂ ရာဇသူပြန်ခေါ်
မင်းရဲမင်းခေါင်ကျော်ကိုဗိုလ်မှူးခန့် ပြန်လွှတ်
ရွှာသစ်ကြီး
မန္တလေး
အမရပူရ
မြင်းခြံ
ပုဂံ
ရေနံချောင်း
တောင်တွင်းကြီး
မင်းလှ
ဆင်ပေါင်ဝဲ
နတ်ပလ္လင်
မြေထဲ
ပြည်
တောင်ငူ
ရွှေကျင်
သာယာဝတီ
ဟံသာဝတီ
ရေကြည်
ပုသိမ်
ရန်ကုန်
မုတ္တမ
မြန်မာစစ်လမ်း
ဒုတိယစစ် အင်္ဂလိပ်စစ်လမ်း
တတိယစစ် အင်္ဂလိပ်စစ်လမ်း
အင်္ဂလိပ်မြန်မာပထမစစ်အပြီးအင်္ဂလိပ်သိမ်းယူသည့်နယ်
အင်္ဂလိပ်မြန်မာဒုတိယစစ်အပြီး အင်္ဂလိပ်သိမ်းယူသည့်နယ်
လွတ်လပ်သည့်ကြားနယ်မြေ
၀ မိုင် ၁၀၀

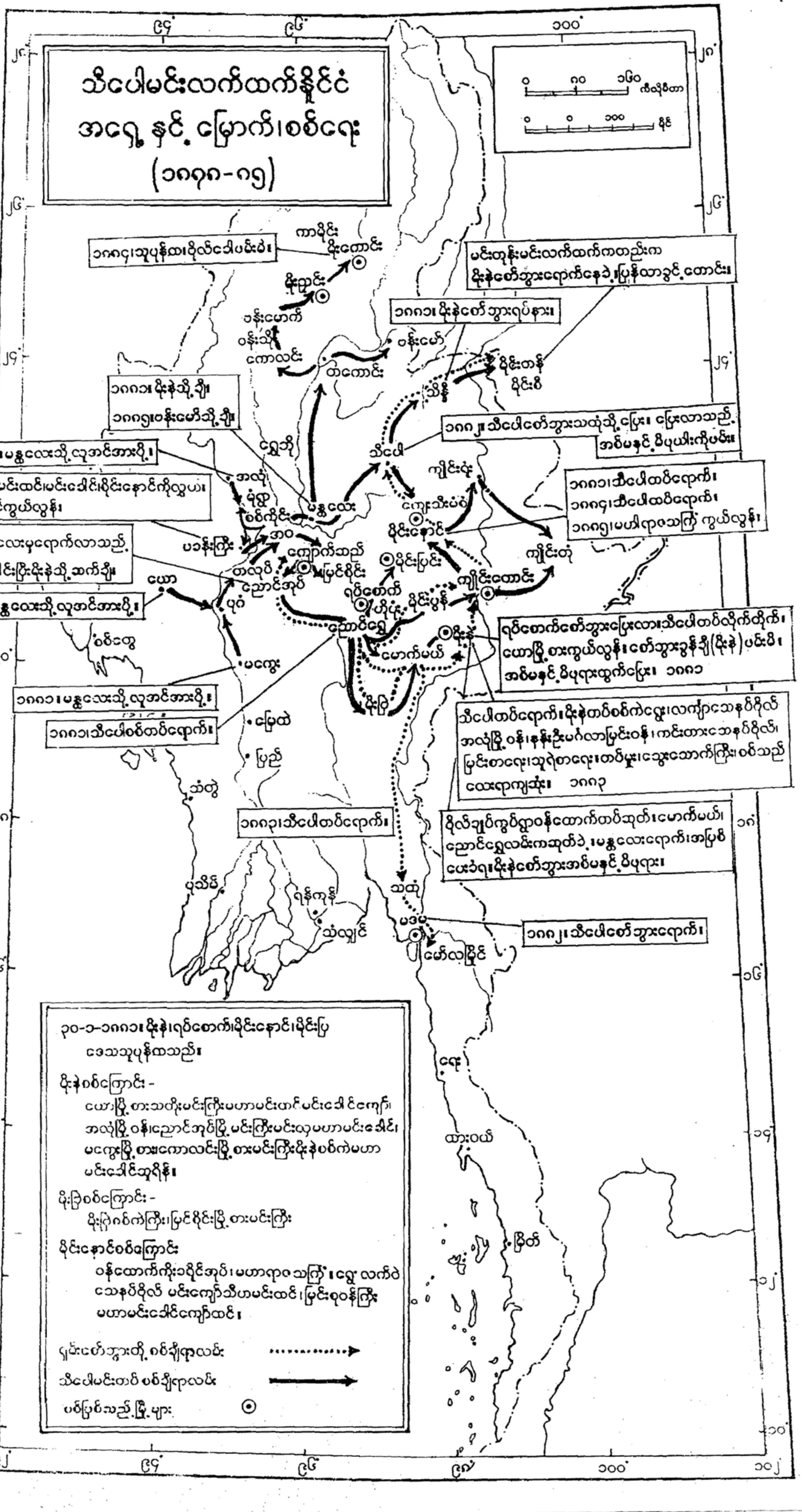
သီပေါမင်းလက်ထက်နိုင်ငံ
အရှေ့နှင့် မြောက်၊ စစ်ရေး
(၁၈၇၈-၈၅)
၁၈၈၄၊ သူပုန်ထ၊ ဗိုလ်ငေါ်ပမ်းမဲ၊
ကာမိုင်း
မိုးကောင်း
မိုးညှင်း
ဝန်းမောက်
ဝန်းသို
ကောလင်း
တကောင်း
ဝန်းမော်
၁၈၈၁၊ မိုးနဲတော်ဘွားရုပ်နား၊
မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်ကတည်းက မိုးနဲတော်ဘွားရောက်နေခဲ့၊ ပြန်လာခွင့်တောင်း၊
မိုင်းတန်
မိုင်းစီ
သိန္နီ
၁၈၈၁၊ မိုးနဲသို့ ချီ၊
၁၈၈၅၊ ဝန်းမော်သို့ ချီ၊
ရွှေဘို
သီပေါ
၁၈၈၂၊ သီပေါတော်ဘွားသထုံသို့ ပြေး၊ ပြေးလာသည့် အစ်မနှင့် မိပုယ်းကိုဖမ်း၊
၁၈၈၁၊ မန္တလေးသို့ လူအင်အားပို့၊
အလုံ
မုံရွာ
စစ်ကိုင်း
မန္တလေး
ကျိုင်းလုံ
ကျေးသီးမံစံ
၁၈၈၅၊ မဟာမင်းထင်မင်းခေါင်၊ မိုင်းနောင်ကိုလွှပယ်၊ မသွားရခင်ပင်ကွယ်လွန်၊
ပခန်းကြီး
အဝ
၁၈၈၁၊ သီပေါထပ်ရောက်၊
၁၈၈၄၊ သီပေါထပ်ရောက်၊
၁၈၈၅၊ မဟါရာဇသကြံ ကွယ်လွန်၊
မိုင်းနောင်
ကျိုင်းတုံ
၁၈၈၁၊ မန္တလေးမှရောက်လာသည့် တပ်နှင့် ပေါင်းပြီးမိုးနဲသို့ ဆက်ချီ၊
ကျောက်ဆည်
မိုင်းပြင်း
တလုပ်
မြင်စိုင်း
ညောင်အုပ်
ယော
ရပ်စောက်
ဟိုပုံး
မိုင်းပွန်
ကျိုင်းတောင်း
၁၈၈၁၊ မန္တလေးသို့ လူအင်အားပို့၊
ပုဂံ
ညောင်ရွှေ
ရပ်စောက်စော်ဘွားပြေးလာ၊ သီပေါတပ်လိုက်တိုက်၊ ယောမြို့စားကွယ်လွန်၊ စော်ဘွားခွန်ချို(မိုးနဲ)ဖမ်းမိ၊ အစ်မနှင့် မိပုရားထွက်ပြေး၊ ၁၈၈၁
မိုးနဲ
စစ်ဘွေ
မောက်မယ်
မကွေး
၁၈၈၁၊ မန္တလေးသို့ လူအင်အားပို့၊
မိုးဗြဲ
သီပေါတပ်ရောက်၊ မိုးနဲတပ်စစ်ကဲရွှေ၊ လက်ျာသေနပ်ဗိုလ်အလုံမြို့ဝန်၊ နန်းဦးမင်္ဂလာမြင်းဝန်၊ ကင်းတားသေနပ်ဗိုလ်၊ မြင်းစာရေး၊ သုရဲစာရေး၊ တပ်မှူး၊ သွေးသောက်ကြီး၊ စစ်သည် လေးရာကျဆုံး၊ ၁၈၈၃
၁၈၈၁၊ သီပေါစစ်တပ်ရောက်၊
မြေဒူ
ပြည်
သံတွဲ
၁၈၈၃၊ သီပေါတပ်ရောက်၊
ဗိုလ်ချုပ်ကွပ်ကဲရွာဝန်ထောက်တပ်ဆုတ်၊ မောက်မယ်၊ ညောင်ရွှေလမ်းကဆုတ်ခဲ့၊ မန္တလေးရောက်၊ အပြစ်ပေးခံရ၊ မိုးနဲစော်ဘွားအစ်မနှင့် မိပုရား၊
ပုသိမ်
ရန်ကုန်
သံလျှင်
သထုံ
မုတ္တမ
၁၈၈၂၊ သီပေါစော်ဘွားရောက်၊
မော်လမြိုင်
ရေး
ထားဝယ်
မြိတ်
၃၀-၁-၁၈၈၁၊ မိုးနဲ၊ ရပ်စောက်၊ မိုင်းနောင်၊ မိုင်းပြဲ ဒေသသူပုန်ထသည်၊
မိုးနဲစစ်ကြောင်း -
ယောမြို့စားသတိုးမင်းကြီးမဟာမင်းဟင်မင်းခေါင်ကျော်၊ အလုံမြို့ဝန်၊ ညောင်အုပ်မြို့မင်းကြီးမင်းလှမဟာမင်းခေါင်၊ မကွေးမြို့စား၊ ကောလင်းမြို့စားမင်းကြီး၊ မိုးနဲစစ်ကဲမဟာမင်းခေါင်သုရိန်၊
မိုးဗြဲစစ်ကြောင်း -
မိုးဗြဲစစ်ကဲကြီး၊ မြင်စိုင်းမြို့စားမင်းကြီး
မိုင်းနောင်စစ်ကြောင်း
ဝန်ထောက်ကိုးခရိုင်အုပ်၊ မဟာရာဇသကြံ၊ ရွှေလက်ဝဲသေနပ်ဗိုလ် မင်းကျော်သီဟမင်းထင်၊ မြင်းစုဝန်ကြီး မဟာမင်းခေါင်ကျော်ထင်၊
ရှမ်းစော်ဘွားတို့ စစ်ချီရာလမ်း
သီပေါမင်းတပ် စစ်ချီရာလမ်း
ပစ်ပြစ်သည့်မြို့များ
ကီလိုမီတာ
မိုင်

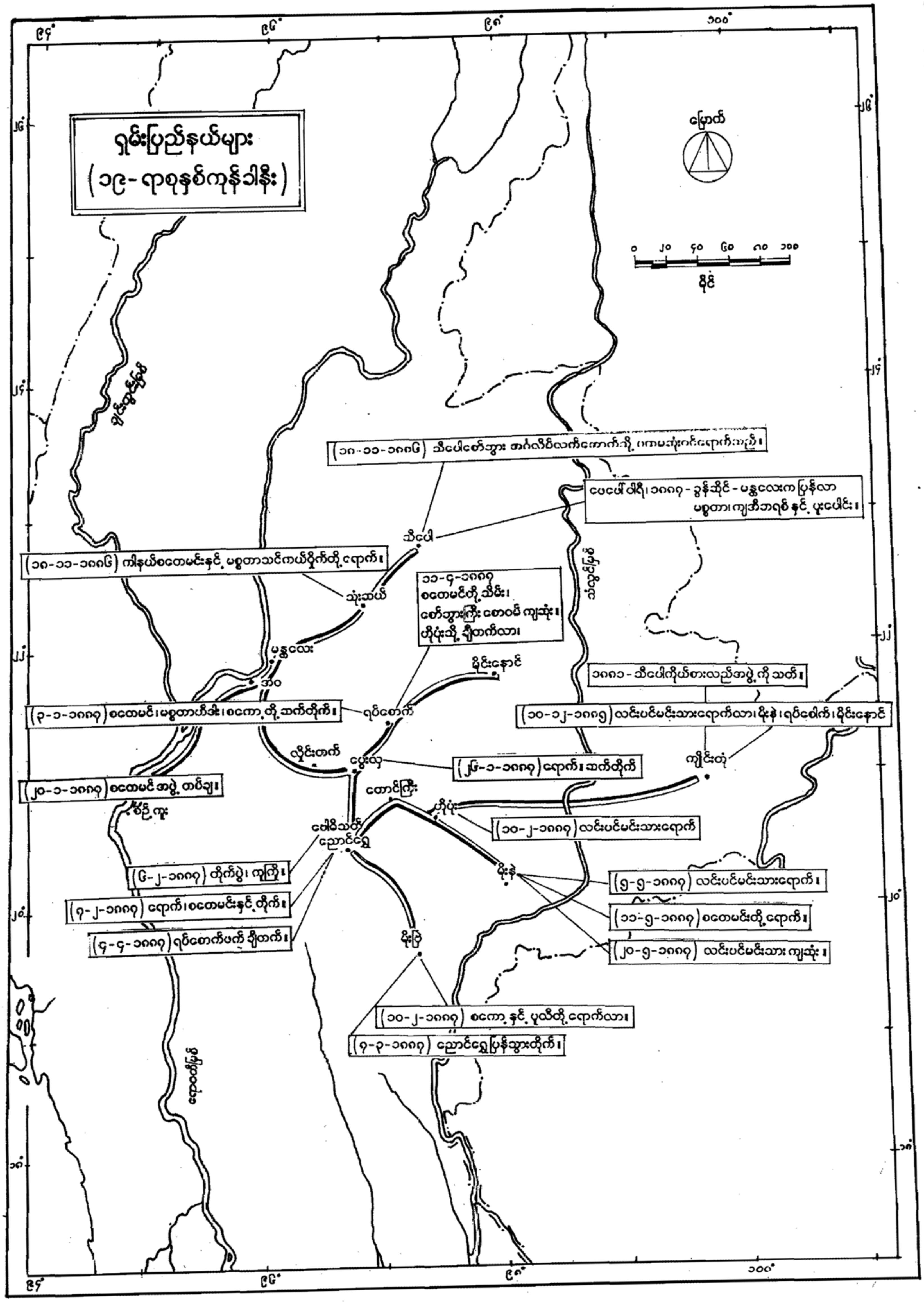
ရှမ်းပြည်နယ်များ
(၁၉-ရာစုနှစ်ကုန်ခါနီး)
မြောက်
၀ ၂၀ ၄၀ ၆၀ ၈၀ ၁၀၀
မိုင်
ချင်းတွင်းမြစ်
သံလွင်မြစ်
ဧရာဝတီမြစ်
(၁၈-၁၁-၁၈၈၆) သီပေါစော်ဘွား အင်္ဂလိပ်လက်အောက်သို့ ဂဏမဆုံးဝင်ရောက်လာသည်။
ပေဖော်ဝါရီ၊ ၁၈၈၇ - ခွန်ဆိုင် - မန္တလေးက ပြန်လာ
မစ္စတာ၊ ကျအီဘရစ် နှင့် ပူးပေါင်း။
သီပေါ
(၁၈-၁၁-၁၈၈၆) ကါနယ်စတေမင်းနှင့် မစ္စတာသင်ကယ်ပိုက်တို့ ရောက်။
သုံးဆယ်
၁၁-၄-၁၈၈၇
စတေမင်တို့ သိမ်း၊
စော်ဘွားကြီး စောဝမ် ကျဆုံး။
ဟိုပုံးသို့ ချီတက်လာ၊
မန္တလေး
အဝ
မိုင်းနောင်
၁၈၈၁ - သီပေါကိုယ်စားလည်အပွဲ့ကို သတ်။
(၃-၁-၁၈၈၇) စတေမင်၊ မစ္စတာဟီအဲ၊ စကော့တို့ ဆက်တိုက်။
ရပ်စောက်
(၁၀-၁၂-၁၈၈၅) လင်းပင်မင်းသားရောက်လာ၊ မိုးနဲ၊ ရပ်စောက်၊ မိုင်းနောင်
လိုင်းတက်
ပွေးလှ
(၂၆-၁-၁၈၈၇) ရောက်။ ဆက်တိုက်
ကျိုင်းတုံ
(၂၀-၁-၁၈၈၇) စတေမင် အပွဲ့ တပ်ချ။
တောင်ကြီး
ဟိုပုံး
စိဉ့်ကူး
ဖော်ဝီသတ်
ညောင်ရွှေ
(၁၀-၂-၁၈၈၇) လင်းပင်မင်းသားရောက်
(၆-၂-၁၈၈၇) တိုက်ပွဲ၊ ကျကြို။
မိုးနဲ
(၅-၅-၁၈၈၇) လင်းပင်မင်းသားရောက်။
(၇-၂-၁၈၈၇) ရောက်၊ စတေမင်းနှင့် တိုက်။
(၁၁-၅-၁၈၈၇) စတေမင်းတို့ ရောက်။
(၄-၄-၁၈၈၇) ရပ်စောက်ပက် ချီတက်။
(၂၀-၅-၁၈၈၇) လင်းပင်မင်းသား ကျဆုံး။
မိုးဗြဲ
(၁၀-၂-၁၈၈၇) စကော့ နှင့် ပုလိတို့ ရောက်လာ။
(၇-၃-၁၈၈၇) ညောင်ရွှေပြန်သွားတိုက်။

ကွန်းသာယာ

သန်းထွန်း

M.A.,B.L.,Ph.D.,Lit.(London)

ဗိတိုရိယနဲ့အဲလ်ဘတ် ပြတိုက်မှာရှိတဲ့

မြန်မာ့အနုပညာလက်ရာပစ္စည်း

John Lowry,
Victoria and Albert Museum, Burmese (Myanmar) Art,
London Her Majesty's Stationary Office 1974 ကို
မြန်မာပြန်တယ်

ဒေါက်တာသန်းထွန်း M.A.,B.L.,Ph.D.,Lit.(London)
အငြိမ်းစားသမိုင်းပါမောက္ခ မန္တလေးတက္ကသိုလ် အဖွဲ့ဝင် မြန်မာသမိုင်းကော်မရှင် ရဲ့
၈၀ နှစ်ပြည့်မွေးနေ့ (၆ ဧပြီ ၂၀၀၃) အမှတ်တရ ထုတ်ဝေတယ်။

တအုပ်တတမ်း တနယ်ဇင်း
ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခွင့်ပြုချက်အမှတ်
၆၃/ ၂၀၀၄(၁)
တအုပ်တတမ်း မျက်နှာဖုံး
ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခွင့်ပြုချက်အမှတ်
၆၅/ ၂၀၀၄(၂)
ပုံနှိပ်
ပထမအကြိမ်၊ အုပ်ရေ ၅၀၀
မတ်၊ ၂၀၀၄

မျက်နှာဖုံး
Kzo

ကွန်ပျူတာနှင့် အတွင်းဒီဇိုင်း
ဇိုးဇော်

တအုပ်ချုပ်
ကိုမြင့်

ဦးကျော်ဟင်း။ ယုံကြည်ချက်စာပေ။
အမှတ် ၁၁၊ ၃၃လမ်း။
ကျောက်တံတားမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့ကထုတ်ဝေပြီး
ဦးထွန်းလင်း။ ဗိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်
အမှတ် ၁၄၊ ၁၄၅ လမ်း။ ဗိုလ်တထောင်မြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့မှာ
မျက်နှာဖုံးနှင့် အတွင်းစာသားတွေကို ပုံနှိပ်တယ်။
Plastic Rainbow Book Publication
အမှတ် (၂၁၇)၊ ပထမထပ်(ဝဲ)၊ ဆိပ်ကမ်းသာလမ်း။
ကျောက်တံတားမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့ကဖြန့်ချိတယ်။
ဖုန်း - ၂၈၃၈၆၈

မာတိကာ

	မြန်မာပြန်သူရဲ့အမှာ	ဆ
	နိဒါန်း	ဇ
၁။	ဘုရားဆောင်	၁
၂။	သကျမုနိဗုဒ္ဓ၊ မင်းဝတ်ဘုရား	၂
၃။	မောဂလ္လာန	၄
၄။	ဗြဟ္မာလား-သိကြားလား	၅
၅။	ဆွမ်းအုပ်နှစ်ခု (ဒေါင်းပေါင်/ကလပ်)	၈
၆။	ကြာသွတ်အိုးနဲ့ဖလား	၁၀
၇။	ဗုဒ္ဓဝင်ရှစ်ခန်း	၁၁
၈။	သကျမုနိဗုဒ္ဓ	၁၃
၉။	ဗုဒ္ဓနဲ့ ဘီလူးနှစ်ကောင်	၁၆
၁၀။	လောကနာထ	၁၇
၁၁။	နတ်နှစ်ပါး	၂၀
၁၂။	ဓမ္မပတိချွတ်ခန်း	၂၂
၁၃။	ဗုဒ္ဓသကျမုနိ	၂၄
၁၄။	မြတ်စွာဘုရား တာဝတိံသာမှာ သီတင်းသုံးဟန်	၂၆

၁၅။	မြတ်စွာဘုရားဦးခေါင်းတော်	၂၈
၁၆။	ဗုဒ္ဓဘုရား၊ မတ်ရပ်	၃၀
၁၇။	သကျမုနိပုံတော်	၃၂
၁၈။	မေတ္တေယျ	၃၄
၁၉။	သားငယ်	၂၆
၂၀။	ဒါယိကာမကြီး	၃၈
၂၁။	နတ်သမီးနှစ်ပါး	၄၀
၂၂။	နံ့ရံကပ်အုတ်ကြွပ်	၄၂
၂၃။	ရေတကောင်းနှစ်မျိုး	၄၃
၂၄။	သကျမုနိဘုရား	၄၅
၂၅။	ရွှေချည်ထိုးကန့်လန့်ကာ	၄၇
၂၆။	ရွှေချည်ထိုးကန့်လန့်ကာ	၄၈
၂၇။	လွန်းတစ်ရာချိတ်	၅၀
၂၈။	ခေါင်းဆောင်း	၅၂
၂၉။	ကွမ်းအုပ်	၅၄
၃၀။	အုပ်ခွက် အကွင်းအချည်	၅၆
၃၁။	လက်ဝါးကပ်တိုင်ပုံ ရင်ကပ်	၅၈
၃၂။	ခမ်းကြီးနားကြီးရှိမှ သုံးတဲ့ဖလား	၅၉

၃၃။	အလယ်တည်	၆၁
၃၄။	ဖလား	၆၄
၃၅။	ခါးသုံးလက်	၆၅
၃၆။	ရေခွက်	၆၇
၃၇။	ဖလားစုံ ကွမ်းအစ်	၆၈
၃၈။	စောင်းကောက်	၇၀
၃၉။	စာတိုက်ဖုံး	၇၂
၄၀။	မှန်ပေါင်	၇၄
၄၁။	တံခါးရွက် ၂ တံခါးတိုင် ၂ တံခါးထိပ် ၁	၇၅
၄၂။	တံခါးရွက်(တစ်စုံ)	၇၇
၄၃။	မောင်းနဲ့ မောင်းထမ်း	၇၉
၄၄။	ကမ္မဝါ ရွှေဖုံးနောက်ဖုံး	၈၁
၄၅။	ပုရပိုက် (ဂွမ်းစက္ကူကို ယပ်တောင်ချိုးထားတဲ့စာအုပ်)	၈၃
၄၆။	ပုရပိုက်ခေါက်ထဲက အရုပ်တစ်ကွက်	၈၄
၄၇။	ကျေးလက်ဘဝသရုပ်ဖော်ပန်းချီကား	၈၆
၄၈။	ဦးသျှောင်	၈၈
၄၉။	ရုပ်သေးရုပ်	၉၀
၅၀။	ရက်ကန်းစင်က ဖွန်းသီးနှစ်ခု	၉၃

မြန်မာပြန်သူ၏ အမှာ

ဘုရင်မဗိတိုရိယနဲ့ ကြင်ယာတော် မင်းသားအယ်လဗတ်တို့ကို အကြောင်းပြုပြီး
လန်ဒန်မှာ ဗိတိုရိယ အယ်လဗတ်ခန်းမ၊ ဗိတိုရိယ အယ်လဗတ်ပြတိုက်လို့ ပေါ်
ပေါက်လာပါတယ်။ အဲဒီပြတိုက်မှာ အများဆုံးတွေ့ရတာက အင်္ဂလိပ်–မြန်မာ
စစ်ပွဲ သုံးပွဲအပြီးမှာ မြန်မာပစ္စည်းအချို့ကို အောင်ပွဲရအင်္ဂလိပ်စစ်သား–စစ်ဗိုလ်
တွေက အထိမ်းအမှတ်အဖြစ်နဲ့ အင်္ဂလန်ကို ယူသွားတဲ့ ပစ္စည်းအချို့ကို စုစည်း
ပြီး ပြသထားပါတယ်။ တချို့ကို လန်ဒန်တာဝါမှာလဲ ပြတယ်။ မြေပြန့် ဗဟို
မြန်မာက ရခိုင်၊ ဇင်းမယ်၊ ယိုးဒယားတို့ကို တိုက်ခိုက်အောင်မြင်စဉ်က အခု
အင်္ဂလိပ်တွေ မြန်မာပစ္စည်းကို ယူသလို၊ ရှမ်း(ယိုးဒယား) တို့ကို တိုက်ခိုက်
အောင်မြင်စဉ်က သိမ်းယူခဲ့တဲ့ ပစ္စည်းတွေလဲ ပါပါတယ်။

မူလစာရေးသူက ဗုဒ္ဓသာသနိကပစ္စည်းနဲ့ မြန်မာအနုပညာအလှအလာကို
ကောင်းကောင်း သိထားသင့်ပါတယ်။ ဒါမှ ရေးတဲ့အခါ လစ်ဟင်းချက်နည်း မယ်။
မူလစာရေးသူရဲ့ လစ်ဟင်းချက်ကို ဘာသာပြန်သူက ပြင်ပေးတဲ့ထုံးစံ မရှိပါ။
အမှန်ကို ဝန်ခံရရင် အခုစာအုပ်မှာ ရုပ်ပုံတွေကို ရှင်းလင်းဖော်ပြတဲ့ အခါ
လစ်ဟင်းချက်အချို့ကို တွေ့ရပါတယ်။ ဘာသာပြန်သူက အဲ့ဒါကို မပြင် ပါ။
ဒါပေမဲ့ အနည်းအပါးမှတ်ချက် ရေးသင့်တဲ့အခါ လက်သည်းကွင်းကို သုံးပြီး
အတိုနိုင်ဆုံး တိုအောင် ရေးပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ လက်သည်းကွင်းထဲက စာကို
လုံးဝဂရုမပြုဘဲ၊ ကျော်ပြီး ဖတ်မယ်ဆိုလဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါမှမဟုတ်ရင် လဲ
လက်သည်းကွင်းမှတ်ချက်တွေကို ဖြတ်ပစ်လိုက်ပါ။ အဲဒါ ပိုကောင်းမယ်
ထင်ပါတယ်။ မူလစာကို ဖတ်ပြီး ဝေဖန်တယ် ဆွေးနွေးတယ် ဆိုတာကတော့
စာဖတ်သူတိုင်းရဲ့ ကိုယ်ပိုင်အခွင့်အရေး ဖြစ်ပါတယ်။

သန်းထွန်း

၂၄ ဇန်နဝါရီ ၂၀၀၄

နိဒါန်း

အနောက်တိုင်းသားတွေက တခြားအရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံတွေရဲ့ အနုပညာကို စိတ်ဝင်စားသလောက်၊ မြန်မာအနုပညာ(ပုဂံခေတ်ခရစ်နှစ် ၁၀၄၄–၁၂၈၇ကလွဲလို့)*ကို စိတ်ပါဝင်စားခြင်း မရှိကြပါ။ ဒါကြောင့် မြန်မာအနုပညာသမိုင်းရယ်လို့ အသေးစိတ် လေ့လာချက်ကို အခုအထိ မရေးဖြစ်သေးပါ။ ဒီလိုဖြစ်ရတာ ထူးဆန်းနေတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဘာ့ကြောင့် အခုလို လစ်လပ်ရပါသလဲလို့ ရှင်းအောင် မပြောတတ်ပါ။ လူမျိုးစုတွေများပြီး တစ်စုနဲ့တစ်စု ကွဲပြားခြားနားချက်တွေ အနည်း–အများရှိနေကြလို့၊ စုစည်းပြီး ပြောဖို့ခက်တယ်လို့ ပြောစရာအချက်တစ်ချက်တော့ ရှိပါတယ်။ ဥပမာ၊ ရှမ်းတွေမှာ သီးခြား သူ့နည်းသူ့ဟန်နဲ့ ရှင်သန်တိုးပွားနေတဲ့ ဓလေ့ရှိလို့၊ တစ်ဆက်တည်း ပြိုင်တူ တိုးပွားနေပုံကို ပြောလို့ မဖြစ်နိုင်ပါ။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံလို့ အမည်မှည့်ထားကတည်းက အကွဲကွဲအပြားပြား ကိုယ့်အစုနဲ့အစုအလိုက်၊ ဓလေ့နဲ့ ရိုးရာဆိုတာတွေ ရှိနေမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ တခြားခက်ခဲတဲ့ အဟန့်အတားက မြန်မာနိုင်ငံဟာ ပထဝီဝင် အနေအထားအရ၊ တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်း ရှိမနေတဲ့ အချက်ဖြစ်ပါတယ်။ အရှေ့တောင်အာရှ ပင်မနိုင်ငံတွေထဲမှာ (မြန်မာက) အကြီးဆုံးနိုင်ငံ ဖြစ်တယ်။ ပြင်သစ်၊ ဘယ်လ်ဂျီယမ်နဲ့ ဟော်လန် သုံးနိုင်ငံပေါင်းထက် ဧရိယာ ကျယ်ပြန့်ပါတယ်။ သူနဲ့ နယ်နိမိတ်ချင်းစပ်တဲ့ နိုင်ငံကြီးနှစ်နိုင်ငံက အာရှယဉ်ကျေးမှုမှာ သိပ် အရေးပါတဲ့ နိုင်ငံကြီးတွေ ဖြစ်ပါတယ်။ အနောက်မြောက်မှာ အိန္ဒိယ၊ အရှေ့မြောက်မှာ တရုတ်တွေ ဖြစ်ပါတယ်။ ပြီးတော့ အနောက်ဘက်မှာ ရှည်လျားတဲ့ ပင်လယ်ကမ်းစပ် ရှိသလို၊ ၁၈ လတ္တီတွဒ်အထိ ကျယ်ပါတယ်။ အဲဒီတော့ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းမှာပဲ မြောက်အရပ်မှာ ဆီးနှင်းဖုံးတဲ့ တောင်တန်းတွေရှိ နေသလို၊ တောင်အရပ်မှာ မိုးကောင်းတဲ့ အီကွေတာပိုင်းဆိုင်ရာ သစ်တော ကြီးတွေ ရှိနေ

---

* ဂေါ်ဒွန်အိပ်ချလုစ်၊ *ရှေးဟောင်းမြန်မာ ခေတ်ဦးပုဂံ*၊ *အာတီဘတ်အာရှေ*၊ အတွဲ(၃)၊ နောက်ဆက်တွဲ၊ နယူးယောက်၊ ၁၉၆၉။

ပါတယ်။ ဒီလို နှစ်မျိုးကွဲပြားတဲ့ ရာသီဥတုအတွင်းမှာ ခန်း ခြောက်တဲ့ဒေသဆိုတဲ့ နေရာက၊ အကြမ်းအားဖြင့် အလယ်ပိုင်း လွင်ပြင် ဒေသ ဖြစ်တဲ့ ရွှေဘိုက ပြည်မြို့ အထိ နယ်ကြီးဖြစ်နေပါတယ်။

ဒီနယ်ကြီးထဲမှာ ဧရာဝတီမြစ်လယ်ပိုင်း ဆိုတဲ့ အစောဆုံးယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားတယ်လို့ အထောက်အထားတွေရှိနေတဲ့ ဒေသ ပါဝင်ပါတယ်။ ဒီ နေရာမှာ ခရစ်နှစ် ခုနစ်ရာစုနှစ်လောက် စောတဲ့အခါကပဲ ပျူလူမျိုးတွေက မင်နိုင်ငံ ထူထောင်ခဲ့ပါတယ်။ ဒီလူမျိုးက အခုလက်ရှိ လူတွေနဲ့ အနီးအစပ် သိပ်မရှိဘူးဆိုတောင်၊ သူတို့ပြောတဲ့စကားနဲ့ သူတို့နောက်ကို အရှေ့မြောက်ပိုင်း က ဆင်းလိုက်လာတဲ့ မြန်မာတွေနဲ့ နီးစပ်သလို ရှိတယ်လို့ တွေ့ရပါတယ်။ သူတို့အကြောင်းကို တရုတ်ရုံးသုံးမှတ်တမ်းတွေဖြစ်တဲ့ ထန်သမိုင်းဟောင်း၊ ထန် သမိုင်းသစ်ဆိုတဲ့ ကျမ်းတွေမှာ၊ သူတို့ နန်းတော် အိမ်တော်တွေမှာ ဘာတွေဖြစ် ပျက်ခဲ့တယ် ဆိုတာမျိုး မှတ်သားထားတာ တွေ့ရပါတယ်။ ရှင်ဘုရင် ခရီးထွက် ရင် ရွှေထမ်းစင်စီးတယ်။ အမှုထမ်း အမျိုးသား – အမျိုးသမီး မရွေး အားလုံး ရွှေချည်ထိုး ငွေချည်ထိုး အဝတ်တွေ ဝတ်ပြီး၊ လက်ကောက် ပုတီး နတောင်း အပြည့် ဆင်လေ့ ရှိတယ်။ ခေါင်းမှာလည်း ရွှေဆံထိုး ရွှေဆံနှိပ်တွေ သုံးတယ်၊ အမျိုးသမီးတွေက ပိုးပုဝါချတယ်။ ယပ်တောင် ကိုင်တယ်။ အတီးအမှုတ် အက အခုန်ကို နှစ်သက်ကြတယ်။ စည်ပန်တျာနဲ့ ကချေသည်တွေကအစ ကျောက် မျက် ရတနာစီတဲ့ လက်ကောက် ခြေကျင်းတွေကို သုံးစွဲပါတယ်။ မြို့တော် အမည်က ဂြီကျွတြ (လာတ်ကောင်းတဲ့မြေအရပ်) ဖြစ်တယ်။ အိန္ဒိယ၊ ယိုးဒယား၊ သြရိသနယ်၊ ပုရိမြို့တော် အမည်ကို ယူထားတယ်။ မြို့တော်ရာမှာ ပါဠိဘာသာ ကျောက်စာကို တွေ့ရလို့ ပျူခေလ့မှာ အိန္ဒိယဩဇာ သက်ရောက်တယ်လို့ ဆိုရမလို ဖြစ်ပါတယ်။ တရုတ်မှတ်တမ်းတွေအရ သူတို့မြို့တော်မှာ အင်မတန် ကြီးမားတဲ့ ကျောက်ဖြူဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်ကြီး တစ်ဆူရှိတယ်ဆိုလို့ သူတို့ရဲ့ အယူဝါဒဟာ ဗုဒ္ဓဝါဒ ဖြစ်မယ် ထင်ရပါတယ်။ ထေရဝါဒဖြစ်ဖို့ သေချာတယ်။ ဒါပေမဲ့ အောက်မှာ အသေးစိတ်ဖော်ပြမယ့် လက်တော် လေးဖက်ရှိတဲ့ အဝ လောကိတေသွရုပ်တော် တွေရတဲ့အတွက်၊ မဟာယာနဂိုဏ်းကို သက်ဝင်ယုံကြည် သူတွေလဲ ရှိမယ်လို့ ခန့်မှန်းပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အိန္ဒိယကအစ အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံတွေမှာ ကိုယ်

အယူဝါဒကို လိုက်စားခွင့်ရှိတယ်။ တခြား (အိန္ဒိယနိုင်ငံ)မှာလို ဘယ်အယူကိုသာ ကိုးကွယ်ခွင့်ပြုတယ်လို့ ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်း မရှိတဲ့အတွက်၊ အိန္ဒိယနဲ့ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံတွေမှာ ဗြာဟ္မဏဝါဒနဲ့ ဗုဒ္ဓဝါဒ တို့ကို ယှဉ်ပြိုင်ကိုးကွယ်နေကြပါတယ်။ ဒီအချက်ကို ဟုတ်မှန်ကြောင်း သက် သေခံတဲ့ နောက်တစ်ချက်ကတော့၊ ပျူတွေက သူတို့မှာ အင်မတန်အရေးပါတဲ့ မြို့တော်တစ်ခုကိုတောင် ဗိဿနိုးမြို့လို့ နာမည်ပေးတယ်။ (ဒါကို အောက်မှာ ထပ်ရှင်းပါဦးမယ်)။ ခရစ်ကိုးရာစုနှစ်ကို ရောက်တဲ့အခါ ပျူနိုင်ငံဟာ ပျက်စီး သွားရပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဗိသုကာလက်ရာတွေ ကျန်ရစ်တယ်။ ထူပါ (စေတီ)တွေ ဆိုရင် အင်မတန် အချိုးကျတဲ့ပုံစံဝင်နေပါပြီ။ သူတို့ထားရစ်ခဲ့တဲ့ ကြေး၊ ကျောက်နဲ့ထုတဲ့ ပန်းပုတွေ၊ (ပုတီးလို) အသေးအဖွဲ ပစ္စည်းလေးတွေကို ကြည့်ရင် သေးပေမယ့် လုပ်ပုံကိုင်ပုံ အများကြီးကောင်းတယ်ဆိုတာ တွေ့နိုင် ပါတယ်။ ကျောက်ရုပ်ထုဆိုရင် ဂုပ္တနောက်ပိုင်းခေတ် လက်ရာတွေနဲ့ ဆင်တူ တယ်။ ဂုပ္တခေတ်ကို ကျော်လာတဲ့ကာလက လက်ရာတွေနဲ့လဲ နီးစပ်ပါတယ်။ တင်ပလ္လင်ခွေ ဗုဒ္ဓရုပ်တုတော်မှာ ခြေတစ်ချောင်းကို၊ ခွေထားပြီးဖြစ်တဲ့ နောက် တစ်ချောင်းပေါ်မှာ ခွေတင်ထားတဲ့ (ဝီရာသန) ပုံတော်မှာဆိုရင်၊ သင်္ကန်းနဲ့ အသား ကပ်ပြီးနေတယ်။ အလွယ် ပုံပေါ်အောင်ပြောရရင် သင်္ကန်းရှိတာကို သိရှိအောင် လိုင်းသေးသေးတစ်ကြောင်း ဆွဲပြထားတာကိုပဲ တွေ့မှာ ဖြစ်ပါ တယ်။ ဒီလို သင်္ကန်းနဲ့ အသားခွဲပုံမျိုးကို ပျူတွေထုလုပ်တဲ့ လက်မောင်းလေးခုနဲ့ ဂဠုန်စီးတဲ့ ဗိဿနိုးရုပ်မှာ ကြည့်ပါ။ တောင်အိန္ဒိယက ပလ္လဝဟာနဲ့ နီးစပ် တယ်။ မဟာဗလိပုရမ်ဒေသ လက်ရာမျိုး ဖြစ်ပါတယ်။ လက်မောင်းလေးခုရှိတဲ့ ကြေးရုပ်ဆိုရင် အဝ လောကိတေဇွလဖြစ်ကြောင်းကို၊ ဦးခေါင်းပေါ်က ပေါင်း ထုပ်မှာ ဈာန်ဗုဒ္ဓ အမိတာဘအရုပ်ကို တွေ့ရလို့ ဂုပ္တဘုရားလောင်းပုံတော်တွေ အတိုင်း၊ ဘယ်တင်ပါးမှာ အဖုထုံးထားတာကို တွေ့ရပါတယ်။ ဒီပုံတော်မှာ ဥပဝီတ (စလွယ်) ကိုလဲ အထင်အရှား တွေ့ပါသေးတယ်။ အခု ပျူခေတ်ရဲ့ ကြေး ဓာတ်သတ္တုပုံ တွေ့တဲ့အကြိမ် များလာပါတယ်။ ဒီလိုရုပ်တုဆိုရင် ထိုင်ပုံက ရာဇလီလာသန ထိုင်ဟန်ဖြစ်တယ်။ ညာလက်တော်က ထောင်ထားတဲ့ ညာဒူး ပေါ် တင်ထားတယ်။ ဆံတော်ကို အထူး ဆန်းပြားအောင် ပေါင်းထုပ်ထားတယ်။ ကျောက်မျက်ရတနာတွေ စီခြယ်ထား

တယ်။ ဟာန်အမှုအရာက အိန္ဒိယခေတ် ဦး ပါလလက်ရာမျိုး ဖြစ်ပါတယ်၊ (ပုံ ၁၈ ကြည့်ပါ)။

ဗြိတ္တေတြနဲ့ တစ်ချိန်တည်းလောက်မှာ မြန်မာမြစ်ဝကျွန်းပေါ် ဒေသတွေမှာ နိုင်ငံတစ်ခု ထွန်းကားပါတယ်။ မွန်တွေရဲ့ နိုင်ငံဖြစ်ပါတယ်။ မွန်တွေဟာ ခရစ်နှစ် ခုနစ်ရာစုနှစ်က ကိုးရာစုနှစ်အတွင်း အရှေ့တောင်အာရှရဲ့ အနောက်တောင် ပိုင်းမှာ ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်အမြင့်ဆုံးကို ရောက်ရှိနေတဲ့ လူတွေဖြစ်မယ် ထင်ပါတယ်။ စစ်ကိုနိုင်အောင် တိုက်နိုင်စွမ်းရှိပေမယ့် သူတို့ရဲ့မူလသဘာဝက ငြိမ်းချမ်းရေး ကိုပဲ အပြည့်အဝခံစားလိုစိတ်ရှိကြတယ်။ ဒါပေမဲ့ သူတို့တန်ခိုး အရှိန်အဝါ အကြီးဆုံးအခါက ကိုယ့်နယ်မှာကိုယ် အေးအေးမနေဘဲ အနောက် ဘက် ပဲခူးက မြောက်ဘက် လမ်ပုန်၊ အရှေ့လော့ပုရီအထိ မြို့နိုင်ငံတွေကို ပေါင်းစပ်ဖက်တွဲပြီး အုပ်ချုပ်ခဲ့ပါတယ်။ လူမျိုးအရ မွန်နဲ့ပျူဟာ တခြားစီဖြစ် တယ်။ ပျူက အရှေ့ဘက်ကျတဲ့ နိုင်ငံက လူတွေနဲ့ပိုပြီး နီးစပ်တယ်။ သူတို့ ဘာသာစကားကို ကြည့်ပါ။ ခမာပုံစံ အဝင်အပါ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ပျူလိုပဲ မွန်ဝလေ့မှာ အိန္ဒိယဩဇာ အများကြီး လွှမ်းမိုးနေတာကို တွေ့မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ မွန်ကတချို့ နေရာမှာ ပျူထက် ပိုပြီး ကုလားဆန်ပါသေးတယ်။ ပဲခူးဆိုတဲ့ အနောက်ပိုင်းမွန် တွေရဲ့ မြို့ကြီးတစ်မြို့ကို ဥဿလို့ ခေါ်တာက ဒီအချက်ကို ပိုပြီးထင်ရှားအောင် ဖော်ပြနေပါတယ်။ (ဥဿဟာ ဩရိဿပဲ ဖြစ်တယ်ဆိုတာ အပေါ်မှာ ပြောခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါတယ်။) အစောဆုံးခေတ်အခါကပဲ တွေ့ကြုံဆုံစည်းခဲ့ကြလို့ မြန်မာတွေက မွန်ကို တလိုင်းလို့ ခေါ်တယ်။ ဟိုတုန်းကလဲ အခုလိုပဲ ဒီနာမည်နဲ့ သူတို့ကို ခေါ်တာ မကြိုက်ပါ။ ဒီလိုခေါ်တာ အခုခေတ်သဘောထားအရ ရိုင်းတယ်။ ပေါ်ဟာရဆင်းသက်ပုံ နည်းအရ တိုက်ဆိုင်ကြည့်ရင် အရှေ့တောင်အိန္ဒိယ၊ အန္ဓြပရာဒေ့စ်ရိုင်က တေလင်္ဂနနဲ့ ဆက်သွယ်ပုံရတယ်။အဲဒီ အရပ်ဒေသက ကုန်သည်တွေ ရွှေ့ပြောင်းရောက်လာကြဟန် တူတယ်။ ဒီလိုဆိုရင် ဟိန္ဒူ အယူ အဆ ဖြစ်တဲ့ ရှေးဘုန်းရှေးကံကြောင့် လူမင်း–နတ်မင်းဆိုတာတွေ ဖြစ်ကြ ရတယ် ဆိုတဲ့အချက်ကို လက်ခံယုံကြည်တာကို ပြတယ်။ အဲဒီနိုင်ငံတွေဟာ ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့် မရှုံးဆုံးမီ ခရစ်တစ်ဆယ့်တစ်ရာစုနှစ် လောက်ကစပြီး ဟိန္ဒူအယူ ဝါဒကို တစ်စတစ်စပိုပြီး လက်ခံယုံကြည်လာတာကို တွေ့ရပါတယ်။

မြန်မာနိုင်ငံအောက်ပိုင်း သထုံကိုဗဟိုပြုတဲ့ မွန်နိုင်ငံတွေရဲ့ သမိုင်းအရ၊ မွန် တွေဟာ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာကို လိုက်နာကျင့်သုံးနေသူတွေ ဖြစ်နေပါပြီ။ အခက်အခဲတစ်ခုကတော့ (အောက်မြန်မာနိုင်ငံ) အနောက်ခြမ်းက မွန်တွေရဲ့၊ ပန်းချီ ပန်းပု ဗိသုကာဆိုတဲ့ လက်ရာတွေကို များများစားစား မတွေ့ရတဲ့အချက် ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ သူတို့ရဲ့ရုပ်တုတွေဟာ ဘယ်လိုပုံမျိုးဖြစ်မလဲလို့ ခန့်မှန်း ချင်ရင်၊ ယိုးဒယားက မဲနမ်မြစ်ဝှမ်းအကြေပိုင်းမှာ တည်ရှိတဲ့ အရှေ့ဘက် မွန်နိုင်ငံ ဒွာရာဝတီမှာ အသင့်အတင့်ရှိလို့၊ အဲဒီမှာ လေ့လာပါလို့ ညွှန်းရပါတယ်။ အဲဒီက လက်ရာဆိုတာကလဲ အရောအနှော ဖြစ်ပါတယ်။ အိန္ဒိယ အနောက် ဒက်ကန်မှာ ရှိတဲ့ ဂူတွင်းဘုရားကျောင်းတွေမှာ အိန္ဒိယဂုပ္တနှောင်းခေတ် လက်ရာစုံကို တွေ့နိုင် ပါတယ်။ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတွေကို ကျောက်နဲ့ ကြေးနဲ့ မတ် ရပ်တုရားရော ထိုင်လျက် ဘုရားပါ ထုထားခဲ့ကြတယ်။ အဲဒီဆင်းတုတွေမှာ သင်္ကန်းဟာ အသားတော်နဲ့ ကပ်နေပုံကို သိသာအောင် ခြေမျက်စိနားမှာ မျဉ်းတစ်ကြောင်း၊ ခြေသလုံးမှာ မျဉ်းတစ်ကြောင်းလောက်နဲ့ ဖော်ပြထားပါတယ်။ (အပေါ်မှာ ဖော်ပြပြီးဖြစ်တဲ့) ဝီရာသန ထိုင်တော်မူပုံတွေမှာ ခြေထားဟန်က အရှေ့ တောင်အိန္ဒိယဆိုင်ရာ၊ အထူးသဖြင့် အန္ဓရပြာဒေသ်ရှိ အမရာဝတီ လက်ရာ (သို့မဟုတ်) သီဟဠ (သိန်းဂိုရ်) လက်ရာကို ထုထားတာလဲ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ မွန်တွေဟာ လက်နက်နိုင်ငံကြီးတစ်ခု ဖြစ်အောင် လုပ်နိုင်တဲ့အစွမ်း ရှိပေမယ့် လက်နက်နိုင်ငံကြီးဖြစ်အောင်မထူ ထောင်ခဲ့ပါ။ ဒါကြောင့် သူတို့ကို တခြား နိုင်ငံတွေက လွှမ်းမိုးသွားရပါတယ်။ (ဒါကို အကျယ်ဆက်လက်ပြီး အောက် မှာရှင်းပြပါမယ်)။ မြန်မာနိုင်ငံမှာ တစ်ခါက မြန်မာနဲ့ အနွယ်တူတဲ့ ပျူတွေဟာ သူတို့နိုင်ငံ ကျဆင်းပြီးကတည်းက ပြန်ပြီးခေါင်းထောင် မလာနိုင်သလို မွန်က တိမ်မြုပ်မသွားပါ။ မြန်မာက သူတို့ နယ်တွေကို သိမ်းပိုက်ယူငင်သွားပြီးနောက် ပိုင်းမှာပဲ၊ သူတို့ဓလေ့တွေကို အထင် အရှား ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားတာကို တွေ့ရပါတယ်။ အခုအခါမှာ မြန်မာရဲ့ ဝါးမျိုတာကို ခံရတဲ့တိုင်အောင်၊ ကိုယ် အစုနဲ့ စကားတွေ ဓလေ့တွေကို ဆက်လက်ပြီး၊ ရသလောက် ထိန်းသိမ်းထား တာကို တွေ့ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

ခရစ်နှစ် ကိုးရာစုနှစ်ဦးပိုင်းလောက်က မြန်မာတွေအပေါ်မှာ အနောက် ယူနန်ကုန်းမြင့်ပိုင်းက နန်ကျောင်တွေ လာရောက် လွှမ်းမိုးတာခံရဖူးပေမယ့်၊

အဲဒီ လက်အောက်က ရုန်းထွက်ပြီး ကျောက်ဆည်နဲ့ မင်းဘူးဒေသတွေမှာ ကိုယ့် နိုင်ငံကိုယ် ထူထောင်ပြီးနေခဲ့ကြပါတယ်။ ဧရာဝတီမြစ်ရဲ့ ဘယ်ဘက် (အရှေ့ဘက်ကမ်း) မှာ၊ ပျူတွေ တည်ထောင်ခဲ့ဟန်ရှိတဲ့ ပုဂံရွာငယ်ကို သိမ်းယူပြီး သူတို့ရဲ့ မြို့တော်လုပ်ခဲ့ပါတယ်။ သူတို့နိုင်ငံဟာ အစပထမမှာ သိပ်ပြီးမတည်ငြိမ်ပေမယ့်၊ ခရစ်နှစ် ၁၀၄၄ က စတဲ့ အနော်ရထာ လက်ထက်ကစပြီး အနှစ် ၃၀၀ တိုင်တိုင်၊ ကာလအကြာကြီး ထွန်းကားခဲ့ပါတယ်။ သာသနိက အဆောက်အအုံတွေ (ငါးထောင်လောက် အခုထိ ရှိသေးတဲ့အတွက်) ပန်းချီ ပန်းပု အဆင့်မြင့် ရှေးလက်ရာ အခုထိ ကျန်တဲ့အတွက်၊ အဲဒါတွေကို လေ့လာပြီးပုဂံခေတ်ဟာ မြန်မာအနုပညာသမိုင်းမှာ အရေးအကြီးဆုံး ကာလဖြစ်တယ်လို့ သတ်မှတ်ရတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီအခါကစပြီး ကနေ့အထိ မြန်မာတွေဟာ ခေါင်းဆောင်ပိုင်းကို ရယူနိုင်ခြင်းဖြစ်ပါတယ်။

အနော်ရထာ နန်းတက်ချိန်ဟာ နေရာတကာမှာ ဗုဒ္ဓသာသနာ ဆုတ်ယုတ်ချိန်နဲ့ တိုက်ဆိုင်နေပါတယ်။ အဲဒါတွေကြောင့် ဗုဒ္ဓသာသနာနဲ့ ပြိုင်တဲ့ အယူဝါဒတွေက အနိုင် ရနေပါတယ်။ (ဥပမာ) ဘီဟာနဲ့ ဘင်္ဂလာမှာ မူဆလင်တပ်တွေ အောင်ပွဲရတယ်။ သီဟိုဠ်မှာ ဟိန္ဒူအယူဝါဒရှိတဲ့ ဆောလတွေ အနိုင်ရပါတယ်။ ဒက္ခိဏနဲ့ သထုံမှာဟိန္ဒူဝါဒ ပြန်ပြီး ခေါင်းထောင်လာတယ်။ ဒါပေမဲ့ အနော်ရထာက သူ့နိုင်ငံမှာ နတ်ကိုးတဲ့ ဓလေ့နဲ့ မဟာယာနဗုဒ္ဓ ရောနေတဲ့ အယူအဆတွေကို ပယ်ပြီး၊ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာကို အစားထိုးလိုက်ပါတယ်။ အဲဒီအခါ ဗုဒ္ဓဝါဒရေးရာ ထက်သန်တဲ့ တခြားအရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံတွေ၊ အရှေ့မြောက်အိန္ဒိယနဲ့ သီဟိုဠ်က ပုဂ္ဂိုလ်တွေ ပုဂံကိုလာပြီး ခိုအောင်းမယ်၊ သူတို့ သာသနာကို ဆက်ပြီး အားထုတ်ခွင့်ရမယ်။ အဲဒီလို အခွင့်အရေးတွေကို ဆက်ပြီး ဆောင်ရွက်ကြပါတယ်။ အဲဒီနေရာတွေက လက်မှုပညာသည်တွေဟာ ပုဂံကို ရွှေ့ပြောင်း လာကြပါတယ်လို့တော့ အတိအကျပြောဖို့ ခက်တယ်။ တစ်ခု သေချာတာက ရှင်အရဟံဟာ သထုံကိုထားခဲ့ပြီး၊ ပုဂံနန်းတော်ကို ရောက်လာတယ်။ ရှင်ဘုရင်ကလဲ တခြား မွန်ဆရာတော်တွေ၊ ပညာရှိတွေ၊ လက်မှုပညာ ရှင်တွေကို၊ (ရာမညဒေသ)က (ပုဂံ) မြို့တော်ကို ပြောင်းရွှေ့လာစေတယ်။ အထောက်အထား (သက်သေ)အနေနဲ့ အိန္ဒိယနဲ့ နီပေါကြေးလက်ရာတွေကို (မြန်မာအောက်

အရုပ်မှာ) တွေ့ရတာအပြင်၊ အဲဒီပစ္စည်းတွေရဲ့ ဟန်အနေ အထားတွေက ပုဂံနဲ့ အိန္ဒိယ ပါလခေတ် ဗိသုကာ၊ ပန်းပု၊ ပန်းချီလက်ရာတွေက ဟန်အနေအထားနဲ့ ထပ်တူနီးနီးလောက် ဆင်တူလို့၊ တစ်နွယ်တည်း ဖြစ်မယ်လို့ ညွှန်ပြနေပါတယ်။ ဒီပစ္စည်း တွေဟာ၊ စောစောက တင်ပြခဲ့တဲ့ ပျူလက်ရာတွေလိုပဲ ဒါတွေဟာ မြန်မာပြည်တွင်းဖြစ်လို့ ငြင်းစရာမရှိပေမယ့်၊ မြန်မာနိုင်ငံကို ရောက်နေတဲ့ အိန္ဒိယ လက်မှုပညာသည်တွေက ဘယ်လောက်လုပ်ပေးထား တယ်။ မြန်မာနိုင်ငံကို ရောက်နေတဲ့ ကုလားဆရာတွေမှာ တပည့်ခံတဲ့ မြန်မာတွေ က ဘယ်လောက် လုပ်နိုင်တယ်ဆိုတာကို ခွဲခြားပြီး မပြောပြတတ်ပါ။

လူနေအိမ်တွေကို သစ်(ဝါး) နဲ့ ဆောက်ပြီးနေကြမှာ ဖြစ်ပေမယ့်၊ ပုဂံမှာ ရှေးလက်ကျန် အဆောက်အအုံတွေဟာ အုတ်အင်္ဂတေလို တာရှည်ခံတဲ့ ပစ္စည်း တွေနဲ့ ဆောက်လုပ်ထားတာ ဖြစ်တယ်။ အကြမ်းအားဖြင့် ဒီပစ္စည်းတွေကို အုပ်စု သုံးစု ခွဲနိုင်တယ်။ အထဲဝင်မရတဲ့ ခေါင်းပိတ်စေတီ (ပါဠိ စေတိယ) လို အအောက် အအုံက ပထမအစုဖြစ်တယ်။ ပုံ ၅၊ ၁၄ နဲ့ ၂၄ ကြည့်ပါ။ အလယ်ဘုရားစေတီနဲ့ လေးဖက်ချ ကျောင်းဆောင်ဖြစ်နိုင်တယ်။ တံခါးထိပ်က အချွန် အတက် ရှိမယ်၊ (ပုံ ၁၊ ၂နဲ့ ၄၀ ကြည့်ပါ)။ အတွင်းမှာ အလှဆင်မယ် (အောက်မှာ ဆက်ပြီး ဖော်ပြမယ်)။ ဘုရား ရုပ်တုတွေ တန်းစီပြီးထားမယ်။ ပုဂံအနုပညာဟာ အများဆုံး ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓသာသနာနဲ့ ပတ်သက်နေတယ်။ တခြား အယူဝါဒ မပါဘူးလို့တော့ ရဲရဲ မပြောဝံ့ပါ။ အဲဒီအချက်ကို ထင်ရှား အောင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်တွေက ပြသနေပါတယ်။ တင်ပျဉ်ခွေ မြတ်စွာဘုရား ပုံတော်တွေက ရှာန်သမာပတ် ဝင်စားနေတဲ့အခါလက်တော်ကိုထားလေ့ရှိတဲ့အတိုင်း၊ တင်ပျဉ်ခွေတဲ့အခါ ခြေတစ်ချောင်းပေါ်မှာ နောက်တစ်ချောင်းက ထပ်တင်ထား ပါတယ်။ ခြေဖဝါးနှစ်ဖက်စလုံး အပေါ်ကို လှန်ထားတယ်။ ဝဇြာသန ခေါ် ပါတယ်။ (ပျူရုပ်တုတချို့မှာ ဝီရာသနပုံဖြစ်တယ်လို့ ပြောတာမဟုတ်ပါ။ ဝီရာသနဆိုရင် ဦးခေါင်းတော် နောက်ခံ တကဲကို စက်ခြမ်းခံပြီး၊ ဝဲယာမှာ ငှက်တစ်ကောင်စီက ခေါင်းကို အပြင်လှည့်ထားမယ်။ ငှက်နှုတ်သီးမှာ ပန်းအခွေအလိပ်ကို ကိုက်ထားမယ်။ ဒါမှမဟုတ်ရင် ရတနာ ကျောက်မျက်တစ်ခုခုကို ကိုက်ထားမယ်။ အဲဒါတွေ အပြင် ဗုဒ္ဓမှာ ရုံထားတဲ့ သင်္ကန်းကလည်း ကိုယ်ကျပ်အင်္ကျီလို အသားတော်နဲ့

တင်းတင်းကပ်ကပ် ကျပ်ပြီးနေတယ်။ ဘယ်ဘက်ပခုံးတော်က သင်္ကန်းစကလေး တစ်စကို ချ ထားတယ်၊ (ပုံ ၇ ကိုကြည့်ပါ။) ဒါတွေအားလုံးဟာ အိန္ဒိယ အရှေ့ မြောက် ဘက်က ထုလုပ်တဲ့ ဘုရားပုံတော်တွေနဲ့၊ ဟန်အမူအရာ ဆက်နွယ်နေတာ ကိုပြတယ်လို့ထင်ပါတယ်။ မင်္ဂလာစေတီဘုရား(တန်ဆောင်းဘုရား) တွေက လဲ အရှေ့ပြတဲ့(အရှေ့မြောက်အိန္ဒိယ)ဘက်က လက်ရာတွေက ဆင်းသက် လာ တဲ့ သဘောကို ပြတယ်။ ဒီလို နိုးစပ်တာကို ပုဂံခေတ်မှာပဲ စတင်ပေါ် ပေါက်လာ တယ်လို့ ထင်ရတယ်။ တချို့ပုံတော်မှာ တလူလူလွင့်နေတဲ့ တံခွန် ကုက္ကား မှလေး ပွားတွေကို ဥသျှောင်တော်နောက်က လွင့်ထားတာမျိုး ပုံ ၁၂ ကြေးဆင်းတုမှာ မြင်ရပုံမျိုးဖြစ်ပါတယ်။ ပုဂံ နံရံပန်းချီအရ ဗုဒ္ဓအနုပညာ သမိုင်းမှာ ပုဂံခေတ်ဟာ အကြီးကျယ်ဆုံး အချိန်ကာလဖြစ်တယ်လို့ ဆိုနိုင် ပါတယ်။ (အရုပ်ထုလုပ်ပုံ၊ သဏ္ဌာန်ကို အရောက်ပြီး ပုံလောင်းယူပုံ စတဲ့) လုပ်နည်း လုပ်ဟန်တွေကလဲ တစ်ထပ်တည်း (မျိုးတူဆင်တူ) မဟုတ်၊ ကြိုက်သလို လွဲပြောင်းလုပ်နိုင် ကြပါတယ်။ အဲဒါကြောင့် ကွဲပြားခြားနားချက်တွေက များပါ တယ်။ (လုဖို့ပဲ အရေးကြီးတယ်၊ တီထွင်နိုင်သလောက် တီထွင်နိုင်ကြတယ်လို့ ဆိုနိုင်တယ်။) အဲဒါကြောင့် ထေရဝါဒနဲ့ ဆိုင်တာတွေကိုပဲ ဖော်ပြထုလုပ်ကြတာ မဟုတ်ဘဲ ဗုဒ္ဓဖြစ်စဉ်တော်စဉ်တွေ(ပုံ ၂၂၊ ၂၅၊ ၄၈နဲ့၄၉ကိုကြည့်) သာမက၊ မဟာယာန ပိုင်းဆိုင်ရာ အဝလောကိတေဗွရနဲ့ မဥ္ဇုသြီ (ဘုရားလောင်းပုံတွေ) အပြင်၊ တန္တြနဲ့ ပတ်သက်တယ်လို့ မငြင်းနိုင်တဲ့ ရုပ်ပုံတွေ၊ ဟိန္ဒူ (ဗြာဟ္မဏ) ကိုးကွယ် ယုံကြည်ဆိုင်ရာ သိဝနတ်မင်း၊ ထောဝက်ကြီးဖြစ်ခဲ့တဲ့ ဗိဿနိုးနတ်မင်း ပုံတွေကိုပါ ထုလုပ်ခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒါအပြင် ပုဂံပန်းချီတွေဟာ အရှေ့မြောက် ပိုင်း အိန္ဒိယမှာ မုဆလင်တွေ ဝင်ရောက်ဖျက်ဆီး ခြင်းမပြုမီက၊ ပါလနှောင်းခေတ် ဘုန်းကြီး ကျောင်းနဲ့ ဘုရားတန်ဆောင်းတွေမှာ ဘယ်လို လှပတင့်တယ်လိမ့် မယ်လို့ မှန်းဆ ကြည့်နိုင်စရာ ဖြစ်ပါတယ်။

အခုအခါမှာတော့ မြန်မာအနုပညာ တိုးတက်မှုအစဉ်ကို ပုဂံပျက်စီးပြီး နောက် ခရစ် တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ်အထိ လက်ကျန်မရှိ၊ တိမ်ကောပျောက် ကွယ်နေပါပြီ။ အနည်းအပါး ကျန်သမျှမှာလဲ ပုံကြမ်းရေးဆွဲတဲ့ မျဉ်းကြောင်း လောက်ပဲ ခပ်မှိန်မှိန် ကျန်ပါတော့တယ်။ ပုဂံခေတ်လွန်မှာ ထုလုပ်တဲ့ (ဘုရား)

ရုပ်တုအတော်များများဟာ၊ ထေရဝါဒ အစဉ်အလာနဲ့ ညီညွတ်အောင် ပြုလုပ်ကြ ပါ သေးတယ်။ ဒီလိုဖြစ်နိုင်မယ်လို့ထင်ရတဲ့ အခြေခံအကြောင်းရင်းကို ကြဲ ဆ ကြည့်မယ်ဆိုရင်၊ တောင်ဘက်မှာ မွန်တွေဟာ ခေတ္တခဏပြန်လည်ကြီးပွား လာတယ်။ ကိုယ့်မင်းကိုယ့်ချင်း နေနိုင်လာတယ်။ မြောက်ဘက်မှာ ရှမ်းတွေကလဲ ပြိုးအရေး ပါလာတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ခြောက်ရာစုနှစ်က တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ်တွင်းမှာ ယိုးဒယားနဲ့ စစ်ပွဲတွေအကြိမ်ကြိမ် တိုက်ရလို့ ဖြစ်ပါတယ်။

တောင်ပိုင်းမှာ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ကို၊ ဝိရာသနလက်ဟန်နဲ့ ဦးခေါင်းတော်ထိပ်မှာ မီးတောက်မီး လျှံပုံဖြစ်ဖြစ် ကြာဖူးပုံဖြစ်ဖြစ် တင်ထားလေ့ရှိပါတယ်၊ (ပုံ ၂၊ ၁၂၊ ၁၃နဲ့ ၁၇ ကြည့်ပါ)။ မြောက်ပိုင်းရှမ်းနယ်တွေမှာဆိုရင် ကြေးဗုဒ္ဓဆင်းတုတွေ တူးဖော်တွေ့ရှိတယ်။ မြောက်ပိုင်းယိုးဒယားပုံတော်တွေနဲ့ တူတာ ထင်ရှားပါတယ်။ နောက်တစ်ချက်က ပိုပြီး မြန်မာဟန်ပါတဲ့ပုံတွေက ပုဂံမှာ ပိုပြီးခေတ်စားတယ်လို့ ပြောရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ သီတင်းသုံးတဲ့ ပလ္လင်ဟာ ခရစ် တစ်ဆယ့်တစ်နဲ့ တစ်ဆယ့်နှစ်ရာစုနှစ်တွေမှာ မြန်မာ လက်မှု ပညာသည်တွေရဲ့ လက်စွမ်းကို ပိုပြီးမြင်သာလာပါတယ်။ အရင်က ကြာပန်း တစ်ပွင့်၊ နှစ်ပွင့်ပေါ်မှာ သီတင်းသုံးတာ ကုလားပြည်မှာရော ယိုးဒယားမှာပါ မခြားမနား လိုက်နာနေကြပါတယ်။ ဒါကို ပုဂံက ပြုလုပ်တဲ့ ပုံစံတစ်မျိုးမှာ ပလ္လင်နောက်က လှေကားနဲ့ ပလ္လင်ပေါ်ကို တက်ရတယ်။ (တံခါးဖွင့်ပြီး) ခါးသိမ်ထားတဲ့ ပလ္လင်ပေါ်မှာ တက်ထိုင်ရတယ်။ အဲဒါကြောင့် ပုဂံပလ္လင်ရဲ့ အင်္ဂါရပ်မှာ ပလ္လင်ပေါ်ကို နောက်ကတက်ဖို့ လှေခါးပါတယ်။ပုံ ၁ နဲ့ ၁၇ မှာ ပြထားတဲ့အတိုင်း ဖြစ်ပါတယ်။ ပြီးတော့ သဲနာရီလို ပုံ ၁၃ မှာလို အပြင့်ဖွင့်တဲ့ ဆောင်းရစ်လို သဏ္ဌာန်ပေါ်လာပါတယ်။

ခရစ် တစ်ဆယ့်ခုနစ်ရာစုနှစ်ကို ရောက်တဲ့အခါ မြန်မာလုပ်တဲ့ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်တွေမှာ၊ အသေအချာ လိုက်နာစွဲမြဲတဲ့ အကြောင်းအချက်နှစ်ခုကို တွေ့ပါသေးတယ်။ ဒီနှစ်ချက်ကို အခုပြောတဲ့ အချိန်ထက် နည်းနည်း စောတဲ့ အချိန်ကပဲ လိုက်နာပြုလုပ်နေတယ်လို့ ထင်ပါတယ်။ အဲဒါက လက်ချောင်းနဲ့ ခြေချောင်းတွေ အတိုအရှည် မဟုတ်ဘဲ၊ တစ်ညီတည်း ဖြစ်နေတဲ့ အချက်ဖြစ်ပါတယ်။ ယိုးဒယားမြောက်ပိုင်းမှာလဲ ဒီလိုပဲ လုပ်ပါတယ်၊ (ပုံ ၂၊ ၁၂၊ ၁၃ နဲ့

၁၇ ကြည့်ပါ)။ မင်းဝတ်တုရားဆိုရင် ပေါင်းတော်က ဘေးကို ထွက်ကျလာတဲ့ အဝတ်စတွေဟာ သိပ်များပြား လှပဆန်းကြယ်ပါတယ်၊ (ပုံ ၁၀ နဲ့ ၁၂ ကို ကြည့်ပါ)။ အဲဒါတွေကြောင့် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်တွေမှာ ဒါမျိုးမပါရလို့ သတ်မှတ်ချက်မထားတဲ့အတွက် မျိုးစုံအောင် ထည့်လုပ်ချင်သမျှ ဖြစ်တယ်။ ဉဏှိပ (ဉဿျှာင်) ကားကား၊ လက်ချောင်း ခြေချောင်းညီညီ၊ အထင်အရှား ခါးသိမ်တဲ့ ပလ္လင်၊ ပလ္လင်တက် လေ့ခါးထစ်၊ သရုပ်ဆောင်းတဲ့ ရုပ်တု၊ ဉဿျှာင်က ပန်းပွား တွေ စေစေဆာဆာ ဖြစ်လာပါတယ်။ ဝတ်ရုံကလဲ ခန္ဓာကိုယ်လုံးအတိုင်း ပါးလွှာပြီး ကိုယ်မှာ ကပ်နေတယ်။ အဲဒီလို ဖြစ်လာပုံဟာ အိန္ဒိယ ဂုပ္တခေတ်က စတယ်၊ (အထက်မှာ ဖော်ပြပြီးဖြစ်ပါတယ်)။

ဒါပေမဲ့ ခရစ် တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ်အကုန် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ် အစ ပိုင်းလောက်မှာပိုပြီး သဘာဝကျတဲ့ဟန် ပေါ်လာပါတယ်။ ဗုဒ္ဓမှာ ဝတ်ရုံကို ဆင်မြန်းပေးတဲ့ အခါ အခွေအလိပ်တွေကို လှပအောင် လုပ်ပေးတယ်။ ဘယ် ဘက်ပခုံးက ကျနေတဲ့ သင်္ကန်းမှာလဲ အလှဆင်ပေးထားတယ် (ပုံ ၈ ကို ကြည့် ပါ)။ လက်ချောင်း ခြေချောင်းတွေလဲ အတိုအရှည် မညီတော့ပါ။ အဲဒါအပြင် ဆံပင်စပေါက်တဲ့ နဖူးအထက်က နဖူးစည်းကို အလှအပတွေ ဆင်ပေးပြန် တယ်၊ (ပုံ ၈၊ ၉နဲ့ ၁၅ ကို ကြည့်ပါ)။

အခု အကျဉ်းဖော်ပြချက်ဟာ ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်တွေအတွက် သီးသန့် ဖော်ပြချက် ဖြစ်ပါတယ်။ တခြားဆက်နွယ်ပြီး ဖော်ပြသင့်တာတွေကို ချန် လုပ်ထားခဲ့ပါတယ်။ တစ်ခါတစ်ရံ အဲဒီအချက်တချို့ကို ဆွေးနွေးချက်ထဲမှာ ထည့်ပါတယ်။ (ဥပမာ) ရုပ်တုမှာသာမဟုတ် ဆေးရေးမှာလဲ တချို့အချက်တွေကို ထည့်ပြီးပြောရမှာဖြစ်ပါတယ်။ ဒီလို ထည့်သွင်းဆွေးနွေးရာမှာ ပါဝင်သင့်တာတွေက (ဆေးရေးမှာ ဘယ်လို၊ ပန်းပုထုရာမှာ ဘယ်ပုံ ဘယ်နည်း) ဆိုတာတွေ ဖြစ်ပါ တယ်။ မျက်နှာအနေအထားကိုလဲ ဆွေးနွေးချက်မှာ ထည့်သွင်းရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ တခြားတိုးပွားချက်တွေကို အဆောက် အအုံနဲ့ ပန်းချီမှာလဲတွေ့မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒါအပြင် နိုင်ငံရေးအပြောင်းအလဲ တွေကြောင့် မွန်တွေမှာလို အခြားအမျိုးသားတွေမှာလဲ အုပ်စုအသင်းအဖွဲ့ အမျိုးမျိုး တိုးပွားပြီးလာတယ်။ မွန်အပြင် ရှမ်း၊ ကရင်၊ ကချင်ဆိုတာတွေရဲ့ (အနုပညာ) သဘောထားတချို့ဟာ

မြန်မာအနုပညာမှာ လာပြီး ထင်ပေါ်လာမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ပြည်ထောင်စု မြန်မာ နိုင်ငံမှာ ပါဝင်လာကြတဲ့ လူတွေထဲမှာ ဥပမာ – ရခိုင်ဆိုရင် သီးခြား ပဒေသရာဇ် နိုင်ငံအဖြစ်နဲ့ သူတို့အလိုက် တိုးပွားရှင်သန်လာခဲ့တာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီလို ကွဲပြား ချက်ကို တစ်ခုချင်း ကောက်နုတ်ပြီး မလေ့လာမချင်း မြန်မာအနုပညာ တစ်ခုလုံး ကို တကယ်တမ်းနားလည်နိုင်မှာ မဟုတ်ပါ။ အဲဒါကြောင့် အခုစာအုပ်ငယ် ကလေးမှာ မြန်မာအနုပညာကို ခြုံငုံလေ့လာထားတဲ့အတွက် မပြည့်စုံပါ။ ဒါပေမဲ့ ပြတိုက်ထဲက ပစ္စည်းတွေရဲ့ သဘောကို ရှင်းလင်းထားတဲ့အတွက် နိဒါန်းစကား အနေနဲ့ အသုံးပြုနိုင်ပါတယ်။

အရုပ်ကို စာတန်းထိုးပေးတဲ့အခါ အပိုင်းနှစ်ပိုင်း ခွဲထားပါတယ်။ တစ်ပိုင်း က အမြင့်နဲ့အလျားကို ဖော်ပြတယ်။ (အမြင့်ကို ပထမ အလေးပေးထားပါ တယ်)။ ပြီးတော့ ပြတိုက်က အဲဒီပစ္စည်းကို ပေးထားတဲ့နံပါတ်ကို ပြောပြပါ တယ်။ နောက် ရှင်းလင်းချက် ပေးပါတယ်။ လေ့ထုံးစံမှာ ဘယ်နေရာက သူ့ကို သုံးတယ်ဆိုတာလဲ ပြောပါတယ်။

ရှန်လိုရီ

(၁) ဘုရားဆောင်။ သကျမုနိ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားကို တပည့်သာဝကတွေ ဆွမ်းအုပ်၊ ဆွမ်းတောင်းတွေ ရံထားပုံ။ သစ်သားပန်းပု၊ မှန်စီရွှေချ။ ၁၈၅၀ ပြည့်လောက်က လက်ရာ။ [(၂၈၅.၇ စင်တီမီတာ (၁၁၂ ၃်လက္မ)× ၁၈၅.၄ စင်တီမီတာ (၇၃လက္မ)(I.S.၁၁၊ ၁၉၆၉)]

ဝဲ–ယာမှာ ဟင်္သာအုပ်ဆောင်း(ပုံ ၂၉ ကြည့်) အောက်ခြေမှာ ခြသေ့်ရုပ်တွေကို ချိုင့်ငယ်တွေအတွင်းမှာ ထည့်ထားတယ်။ ဘုရားစင်အောက်ပိုင်းမှာ တိမ်ထဲက ဂဠုန်တွေ ရှိနေဟန်တွေ့မယ်။ ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား ဝဲ – ယာ က သာဝက ကြီး နှစ်ပါးဖြစ်တဲ့ ရှင်သာရိပုတ္တရာနဲ့ ရှင်မောဂ္ဂလန်တို့ သလွန်ကိုယ်စီနဲ့

ထိုင် လျက်ရှိတယ်။ ကျောင်းဆောင်ရှေ့မှာ ဘုးတွေ၊ ခွက်တွေ၊ ညောင်ရေအိုးတွေနဲ့ ပူဇော်ပွဲ ပန်းကုံးတွေ။ အထူး ပူဇော်ပွဲဆိုရင် ဒေါင်းပေါင် ကလပ် (ပုံ ၅ ကို ကြည့်ပါ)နဲ့ ကမ္မဝါစာထည့်တဲ့သေတ္တာ(ပုံ ၄၄ ကိုကြည့်ပါ) ပါတယ်။

ရှင်ဘုရင်ရဲ့ ရာဇပလ္လင်၊ လက်ဝဲ–လက်ယာ မင်းခမ်းတွေနဲ့ ဆင်–ပြင် ထားပုံ သိပ်တူနေတာကို၊ အံ့ဩစရာ တွေ့ရပါတယ်။ ပလ္လင်ကလဲ မြန်မာမင်းရဲ့ လွှတ်တော် နန်းတော်ထဲကပုံ ဖြစ်တဲ့အပြင်၊ ထီးဖြူတော်တွေ စိုက်ထောင် ထားပုံကလဲ တူနေတယ်။ သီဟာသန ပလ္လင်နဲ့လဲ တူပါတယ်။ သိပ်တူနေတယ် ဆိုတာထက် ပိုပြီးပြောရမယ်ဆိုရင်၊ ထပ်တူထပ်မျှ တူတယ်လို့ ပြောရပါလိမ့် မယ်။

(၂) သကျမုနိ ဗုဒ္ဓ၊ မင်းဝတ်ဘုရား။ ဘုရားဆောင် (ပုံ ၁)ရဲ့ အပေါ်ပိုင်းဖြစ်တယ်။ ဗုဒ္ဓကို အခုလို မင်းမြောက်တန်ဆာနဲ့ ဘာပြုလို့ ပူဇော်ရသလဲ ဆိုတာကို၊ ပုံ ၁၂ မှ အသင့်အတင့် ရှင်းထားပါတယ်။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံတွေထဲက ကမ္ဘူချ(ကမ္ဘောဇ)မှာဆိုရင်၊ ရှင်ဘုရင်ဟာ ဘုရားလောင်းပဲဖြစ်တယ်။ မြန်မာနိုင်ငံကို စောစောစီးစီး ရောက်လာတဲ့ အနောက်တိုင်းသားတွေကလဲ၊ သူတို့ကို ဒီလိုပဲ တိုင်းရင်းသားတွေက ပြောတယ်လို့ ရေးမှတ်ထားခဲ့ကြပါတယ်။ ဒီလိုဆိုရင်၊ ဘုရင့်ပလ္လင်လို နောက်ကလှေကားနဲ့တက်ပြီး၊ တံခါးဖွင့်ပေးမှ ရှေ့က ပလ္လင်မှာ တက်ထိုင်ရမယ်။ ပလ္လင်အမြင့်ကလဲ လူတစ်ရပ်နီးပါးရှိမယ်။ ပုဂံ ခေတ်က ရာဇပလ္လင်ရယ်လို့တော့၊ သက်သေပြစရာအကြွင်းအကျန် ဘယ်မှာ ရှိတော့မှာလဲ။ ဒါပေမဲ့၊ ဒီအတိုင်း မှတ်ထင်ဖို့ကလွဲပြီး၊ တခြားမှတ်စရာ မရှိပါ။ ဘဝသျှင်မင်းတရားကြီးဆိုရင် ထိပ်ဆုံးကပဲ။ ထပ်ပြီး ဟိုလို ဒီလို ပြောခွင့်မရပါ။ မြန်မာတွေရဲ့ သစ်သား ပန်းပုလက်ရာကို မီအောင်ထုနိုင်ဖို့ မလွယ်ပါ(ပုံ ၄၂/၄၃ ကို ကြည့်ပါ)။ မြတ်စွာဘုရားကို ကြည်ညို သဒ္ဓါပွားအောင်၊ အစွမ်းကုန် ဆွဲဆောင်နိုင်တာကိုလဲ ငြင်း မရပါ။

(၃) **မောဂ္ဂလ္လာန်။** မြတ်စွာဘုရားကို လက်အုပ်ချီပြီး သလွန်ပေါ်ထိုင်လျက် ဖူးမြော်ကန်တော့ဟန်။ သစ်သား သားရိုးကို မှန်စီရွှေချ။ ၁၈၅၀ ပြည့်လောက်က လက်ရာ၊ [(၃၆.၇ စင်တီမီတာ (၁၄½ လက်မ) × ၃၄.၃ စင်တီမီတာ (၁၃½လက်မ)]၊ သလွန် [(၆၂.၂ စင်တီ မီတာ (၂၄½လက်မ)× ၇၇.၄စင်တီမီတာ (၃၀½လက်မ)(I.S. ၁၁–၂၁ နဲ့ ၂၃၊ ၁၉၆၉)]

ကျောင်းဆောင် (ပုံ ၁) ရဲ့ လက်ဝဲဘက်မှာထားတယ်။ ဗုဒ္ဓရဲ့ သာဝကကြီး တစ်ပါးက မောဂ္ဂလ္လာန်ဖြစ်ပါတယ်။ သာရိပုတ္တာက လက်ျာရံဖြစ်ပါတယ်။ ဒီရဟန္တာ နှစ်ပါးဟာ တစ်နေ့တည်းမှာ မွေးဖွားလာကြတယ်လို့ အဆိုရှိတယ်။ ငယ်သူငယ် ချင်းတွေပါ။ မိဘတွေ ချမ်းသာကြွယ်ဝပေမယ့်၊ စည်းစိမ်းချမ်းသာ မှန်သမျှကို စွန့်လွှတ်ပြီး၊ တောထွက်လာကြတော့မှ ဗုဒ္ဓနဲ့တွေ့ပြီး၊ ရဟန်းဘဝကို ရောက်

လာကြပါတယ်။ မြတ်စွာဘုရားက၊ ဒီရုပ်ပွားတွေကို မကြာမတင် သာဝကကြီးတွေအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုတယ်။ မောဂ္ဂလ္လာန်က အထူးသဖြင့်၊ တန်ခိုးဣဒ္ဓိပါဒ်ကြီးတယ်။ အံ့ဖွယ်သရဲ့ ပြဿနာ ရှိရင်၊ မောဂ္ဂလ္လာန်ကိုသာ ခိုင်းတယ်။ ဉာဏ်ပညာ စွမ်းမှာ ဆိုရင်လဲ၊ သာရိပုတ္တာပြီးရင် သူ့ပဲရှိတယ်။ ဒါကြောင့်၊ ဘုရား တရားတော် တွေကို စင်ကြယ်အောင်ထိန်းဖို့၊ သူတို့ နှစ်ပါးရဲ့တာဝန် ဖြစ်လာပါတယ်။ မောဂ္ဂလ္လာန်ကို မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဂိုဏ်းဝင်တွေက လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်တာ ခံရတယ်။ အရိုးပြာ ကို ပထမ ထုပါတစ်ဆူ (ပုံ ၅၅ ကို ကြည့်ပါ)ထဲမှာ ဌာပနာထားတယ်။ အဲဒီ ထုပါက သာဝတ္ထိ (အခု ဩဝတ်နယ် သဟက်မဟက်) က စေတဝန်ကျောင်း ပေါက်ဝမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ နောက်တော့ သဉ္စိအနီး သတ္တရ က ထုပါမှာ ရွှေ့ထား တယ်။ အဲဒီက တူးဖော်ပြီး၊ အင်္ဂလန်ကို ရောက်သွားလိုက်သေးတယ်။ ဗိတိုရိယနဲ့ အယ်လဗတ်ပြတိုက်မှာ ပြထားဖို့ထားတယ်။ နောက်တော့ အဲဒီပြတိုက် ကပဲ အပိုင်ဝယ် ယူလိုက်တယ်။ ၁၉၄၈ မှာ အိန္ဒိယကို ပြန်ပေးလိုက်ပါတယ်။

သကျမုနိ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားကို လက်ဝဲမှာ မောဂ္ဂလ္လာန်၊ လက်ျာမှာ သာရိပုတ္တာတို့ထားပြီး၊ မြန်မာနိုင်ငံမှာ ကိုးကွယ်ကြတဲ့ သမိုင်းကြောင်းက ပြောမဆုံးနိုင်အောင် ရှည်ပါတယ်။ ပုဂံတူးဖော်ရေးက ခရစ်၁၂ရာစုနှစ်ဦးလောက်ရာ မြေပုံဘုရားမျိုး (ပုံ ၂၄ ကို ကြည့်ပါ)တွေ ဖော်ထုတ်ခဲ့မှုပါပြီ။ ဒီလို သုံးပါးတွဲ ကိုးကွယ်တာဟာ ထေရဝါဒသာမက မဟာယာနဝါဒမှာလဲရှိတယ်။ ဒါပေမဲ့၊ ဗုဒ္ဓကို အလယ်မှာထားပြီး၊ ဆား လက်ဝဲ–လက်ျာက ဘုရားလောင်းတွေ ဖြစ်နေ ပါတယ်။

သလွန်ကို မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်တော်မူဟန်ကို ဖော်ပြတဲ့အခါ သုံးလေ့ရှိပါတယ်။ အခုလို တွဲလျက် ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းတွေမှာ ထုလုပ် လှူဒါန်းထားတာ တွေကိုလဲ တွေ့ရတတ်ပါတယ်။ သလွန်ရဲ့ လေးဖက် လေး တံမှာ၊ ခြင်္သေ့တွေ ရှိတာမျိုးကို တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်ဦးကပဲ တွေ့ရတတ် ပါတယ်။ သလွန်ရဲ့ လေးဖက်လေးလံမှာ ခြင်္သေ့တွေရှိရာမျိုးကို တစ်ဆယ့်ကိုး ရာစုနှစ်ဦးကပဲ တွေ့ရတတ်တယ်။ ပုံ ၃၃ က ငွေနဲ့လုပ်တဲ့ အလယ်တည်ကလပ် ဖလားနဲ့ အစွတ်ကိုကြည့်ရင်၊ အလယ်တည်ငွေဖလားဆိုတာ ဘယ်လို ပစ္စည်း ဖြစ်တယ် ဆိုတာ သိနိုင်ပါတယ်။

(၄) ငွေပူဇော်လား–သိကြားလား, ကျောင်းဆောင် (ပုံ ၁) ကို ရံထားတဲ့ အရုပ်တွေထဲမှာ

ဒီပုံလဲပါတယ်။ (နတ်၊ သိကြားဆိုရင်၊ ဘယ်တော့မှ ထိုင်နေတာကို မြန်မာ ပန်းချီ ပန်းပုမှာ မတွေ့နိုင်ပါ။ ရှင်ဘုရင်ရုပ်ဖြစ်ဖို့များတယ်။) ပြဒါးသုတ် မှန်စ၊ ရောင်စုံ မှန် စတွေနဲ့ သတ္တုတွေ ပါထည့်ပြီး ပြုလုပ်ထားတဲ့ သစ်သားသစ်စေး သားရိုးကိုင်ကို သံကုညစ်နဲ့ ခြစ် ကြောင်းဆွဲပြီး ပုံဖော်ထားတဲ့ ဒီဇိုင်းဖြစ်ပါတယ်။ ခရစ်နှစ် ၁၈၅၀ ပြည့်ဝန်ကျင်းက ထုလုပ်ခဲ့တာဖြစ်မယ်။ အမြင့် ၆၄.၇ စင်တီမီတာ (၂၅⅜ လက်မ) I.S . ၁၁–၁၈–(က)၊၁၉၆၉။

ဒီအရုပ် ဘာရုပ်လဲလို့ ပြောရမှာ မဝံ့မရဲ ဖြစ်နေပါတယ်။ ဘာဖြစ်လို့ လဲဆိုတော့၊ မြတ်စွာဘုရား ဆင်းတုတော်ရှေ့မှာ ဆွမ်း၊ ပန်း၊ ဆီမီး၊ ရေနဲ့ ထွေးခံကပ်တဲ့အခါ၊ ဘယ်ပစ္စည်းက ဘယ်နေရာမှာ ထားရမယ်လို့၊ အစဉ်အမြဲ လိုက်နာရမယ့် စည်းကမ်းချက် မရှိလို့၊ ဒီလိုပြောတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဘုရား ကျောင်းဆောင်နဲ့ ရာဇပလ္လင်ဥကင်သဖွင့်ပြီး ညီလာခံပုံနဲ့ ဆင်ဆင်တူစရာ အကြောင်း ရှိတယ်လို့ သာမညပဲ ပြောကြမဖြစ်ပေမယ့်၊ ရာဇပလ္လင်အစီအရင်ကို ပထမ ပြောပါ့မယ်။ သိကြားကို ရာဇပလ္လင်မှာ နှစ်ကြိမ်နှစ်ခါ တွေ့မယ်။ မှန်ကင်း ထိပ်နဲ့၊ ညာဘက်တံခါးရွက်မှာ တွေ့မယ်။ ဗြဟ္မာကိုတော့ ဘယ်ဘက် တံခါး ရွက်မှာ တမှန်တမြတ်ထားတာကို တွေ့မယ်။ ဒီပုဂ္ဂိုလ်တွေဟာ ဟိန္ဒူနတ် ရုပ်တွေ ဖြစ်တယ်။ ဗုဒ္ဓသာသနာဝင်တွေက ယူငင်သုံးစွဲတာကို မဆီမဆိုင်လို့ ပြောမဖြစ် ပါ။ မြန်မာ ပန်းပုဆရာတွေ လိုက်နာရမယ့် စည်းကမ်းချက်တွေ ထဲမှာလဲ မပါပါ။ ဆိုလိုတာက ဒါက သိကြား၊ ဟိုဟာက ဗြဟ္မာလို့၊ ဘယ်လိုမှ ခွဲ ခြားပြီး မပြော တတ်ပါ။ ဒါပေမဲ့ ဗြဟ္မာက သိကြားရဲ့ အထက်ဘုံက ဖြစ်တယ်လို့ မှတ်ယူထား ကြတဲ့အတွက်၊ အခုအရုပ်ဟာ သိကြားဖြစ်ဖို့များတယ်။ မြန်မာအစဉ်အလာမှာ၊ လူပြည် မှာ ကြီးကျယ်တဲ့ ကိစ္စပေါ်ပေါက်ရင်၊ သိကြားရဲ့ ပလ္လင် (ပန္ဍုကမ္ဗလာ) ဟာ တင်းမာလာတယ်။ မအိစက်တော့ပါ။ ဒီအခါမှာ၊ သိကြားက ဘယ်လိုအရေး အခင်းလဲ၊ ငါသွားကြည့်ပြီး အဆင်ပြေအောင်လုပ်ပေးဦးမှ ဖြစ်မယ်လို့ဆိုပြီး၊ လူ့ပြည်ကို ဆင်းလာရပါတော့တယ်။ မြတ်စွာဘုရားရဲ့ ဗုဒ္ဓပွင့်တော်ကိုကြည့်ရင်၊ ဖွားမြင်တော်မူခန်းက စပြီး၊ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်တဲ့အထိ ရောက်လာမြဲဖြစ်တယ်။ အဲ့ဒါ အပြင်၊ ကုသိနာဂရုမှာဆိုရင်၊ သိကြားက ခွင့်ပန်လို့ မြတ်စွာဘုရားက သိကြားကို၊ ဗုဒ္ဓသာသနာကို စောင့်ရှောက်ခွင့် ပေးလိုက်တယ်။

အဲ့ဒီကစပြီး၊ လူ့ပြည်မှာ သိကြားက မကောင်းသူကိုပယ်၊ ကောင်းသူကိုကယ်တယ်လို့ ပြောလေ့ရှိပါ တယ်။

ဒီအရုပ်ကို၊ ဘုရားအောက်မှာ ထည့်ထားရခြင်းရဲ့ အကြောင်းရင်းကို တစ်မျိုးကြံဆ ရရင်၊ သူဟာ မီးတိုင်ကို ကိုင်ထားတယ်။ ဘုရားကြည်ညိုသူကို မြတ်စွာဘုရား မျက်နှာတော်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မြင်ရအောင်လုပ်ပေးနေတယ်။ သူကိုင်တဲ့မီးတိုင်ဆိုတာလဲ သဗ္ဗညုတာဉာဏ်တော်ကို ရည်ညွှန်းတယ်။ ကိုယ်တိုင် ကိုယ်ကျ အလင်းရောက်ကြစေလို့ နှိုးဆော်တဲ့သဘော ဖြစ်တယ်။

(၅) ဆွမ်းအုပ်နှစ်ခု (ဒေါင်းပေါင် ကလပ်). ဘုရားဆောင် (ပုံ ၁) မှာပါတဲ့ ဘုရားခန်း ပစ္စည်းတွေထဲမှာ ဒီကလပ်လဲ ပါတယ်။ သစ်သားနဲ့ လုပ်တယ်။ သစ်စေးသားရိုး ကိုင်တယ်။ ပြဒါးသုတ်မှန်နဲ့ ရောင်စုံ မှန်ကလေးတွေနဲ့ မှန်စီရွှေချလုပ်ထားတာ ဖြစ်တယ်။ ၁၈၅၀ ပြည့်နှစ်လောက်က ပစ္စည်း ဖြစ်တယ်။ အမြင့် ၃၃.၇ စင်တီမီတာ (၁၃ လက်မ) I.S – ၁၁–၁၆ နဲ့ ၁၇၊ ၁၉၆၉။

ဒီလို ပစ္စည်းတင်စရာ အုပ်ဆောင်းနဲ့ ကလပ်ကို အထူးပူဇော်ပွဲ ပြင်တဲ့အခါ၊ သုံးမယ်လို့ထင်ရတယ်။ အဂ္ဂိရတ်ပညာနဲ့ ပတ်သက်နေသလားလို့လဲ ထင်စရာရှိတယ်။ ပုံစံအနေအထားကတော့ ထူပါဆန်ဆန်၊ ဓါတ်တော်ကြုတ်လိုလို ဖြစ်နေပါတယ်။ ဒီလို မြေကြီး အစုအပုံကြီးမျိုးက အိန္ဒိယမှာ ဗုဒ္ဓသာသနာမပေါ်မီကဘဲ လုပ်လေ့ရှိပါတယ်။ တခြားနေရာတွေမှာလဲ ရှိမှာဖြစ်ပါတယ်။ လူသေအလောင်းကို မြေမှာချပြီး မြှုပ်တဲ့အခါ၊ မြေပုံကြီး လုပ်ထားခဲ့တဲ့ သဘောဖြစ်တယ်။ (ခွေးယက်ပြီး လူသေကောင်ကို ဖော်မစားနိုင်အောင် လုပ်ဟန်တူတယ်)။ မြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်ပြီးနောက်၊ ကျန်ရစ်တဲ့ ဓါတ်တော်တွေကိုခွဲဝေပြီး ထူပါ ရှစ်ဆူတည်ထားပြီး ဌာပနာခဲ့တယ်။ အဲဒီလိုပဲ ထင်ရှားတဲ့ ဗုဒ္ဓသာဝကကြီးတွေဖြစ်တဲ့ သာရိပုတ္တနဲ့ မောဂ္ဂလ္လာနတို့ရဲ့ ရုပ်ကြွင်းတွေကိုလဲ အထိမ်းအမှတ်တွေလုပ်ပါတယ် (ပုံ ၃ ကို ကြည့်ပါ)။ ရှေးအိန္ဒိယရဲ့ ဗုဒ္ဓအယူဝါဒဆိုင်ရာ အထိမ်းအမှတ်တွေကို ဘာရှုတ်နဲ့ သဉ္စိမှာ တွေ့နိုင်ပါတယ်။ ထူပါဆောက်လုပ်တဲ့ ပုံစံက၊ မြန်မာနဲ့တကွ တခြားဗုဒ္ဓသာသနာထွန်းကားတဲ့ နိုင်ငံတွေမှာပါ ဓမ္မသာလဆိုတဲ့ တရားဟောမဏ္ဍပ်နဲ့ ဝိဟာရဆိုတဲ့ ဘုန်းကြီးကျောင်းတွေပါ

အတွဲလိုက်ရှိပြီး၊ အားလုံးစုပေါင်းဖွဲ့စည်းထားတဲ့နေရာကို ကျောင်းတိုက်လို့ ခေါ်လေ့ ရှိကြပါတယ်။ ထုပါတွေ များတဲ့နေရာတွေက မြန်မာနိုင်ငံမှာ ခရစ်တစ်ဆယ့်နှစ်ရာစု နှစ်ဦးက ပုဂံရွှေစည်းခုံနဲ့၊ (အတိအကျ) တစ်ဆယ့်ငါးရာစု နှစ်အတွင်းက ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့တဲ့၊ ရန်ကုန်ရွှေတိဂုံတို့ ဖြစ်ပါတယ်။

ဆွမ်းအုပ်တစ်ခုစီမှာ မြင်ရတဲ့ အရုပ်သုံးရုပ်ထဲက တစ်ခုဟာ ဇော်ဂျီရုပ် ဖြစ်မလားလို့ တွေးဆရပါတယ်။ အင်္ဂရုတ်ထိုးတာဟာ အခြားနိုင်ငံတွေမှာလိုပဲ မြန်မာနိုင်ငံမှာလဲ ခေတ်စားပါတယ်။ ဘာကြောင့် အင်္ဂရုတ်ထိုးသလဲဆိုတဲ့ အကြောင်းရင်းကတော့ နည်းနည်းကွဲပါတယ်။ ခဲလို အဖိုးသိပ်မတန်တဲ့ သတ္တုကို ရွှေဖြစ်–ငွေဖြစ် လုပ်ချင်တဲ့ သဘောအခြေခံဖြစ်တယ်။ ဘေးအန္တရာယ်အပေါင်းကို ရှောင်ကွင်းနိုင်တဲ့ သတ္တိကို အလိုရှိတယ်။ ဓါတ်လုံးကို ငုံထားရင် အသက်ရှည်မယ်၊ အနာကင်းမယ်။ နောင်ပွင့်မယ့် မေတ္တေယျဘုရားကို ဖူးချင်တယ်။ ဇော်ဂျီရုပ်တွေ ပါနေတာက ထုံးစံမဟုတ်ပါ။ ဘာကြောင့် ထည့်ထားသလဲလို့ ရှင်းမပြတတ်ပါ။ ပုဂံမင်း (၁၈၃၇–၁၈၅၂) ကိုယ်တိုင်က အင်္ဂရုတ်ဝါသနာပါလို့ သူ့အကြိုက် လုပ်ပေးရတာ ဖြစ်မှာလားလို့ စဉ်းစားစရာ ရှိပါတယ်။

(၆) ကြာသွတ်အိုးနဲ့ ဖလား၊ သစ်သားကို ပွတ်စင်မှာတင်ပြီး လုပ်တယ်။ နောက် သစ်စေးသားရိုး ကိုင်ပြီး၊ ရောင်စုံမှန်စကလေးတွေမှာ ပြဒါးကပ်ထားတဲ့ မှန်စတွေပါထည့်ပြီး ရွှေချလိုက် တယ်။ နှုတ်ခမ်းမှာတော့ ရွှေပိန်း၊ ကိုယ်ထည်မှာ အနက်ခံပြီး ရွှေနဲ့ အရုပ်ရေး ထားတယ်။ ၁၈၅၀ပြည့်နှစ်လောက်က လက်ရာ ဖြစ်တယ်။ အိုးအမြင့် ၂၄.၈ စင်တီမီတာ (၉ လက်မ)၊ ဖလားအမြင့် ၁၉စင်တီမီတာ (၇ လက်မ)။ I.S –၁၁–၂၈ နဲ့၃၀၊ ၁၉၆၉။

အလားတူ အိုး ဖလားတွေဟာ ဘုရားဆောင် (ပုံ ၁) မှာ တွေ့ရမြဲ ပစ္စည်း တွေ ဖြစ်ပါတယ်။

'ဒီလိုမလုပ်လို့ ဘယ်ဖြစ်မလဲ' ဆိုတဲ့ ပြဋ္ဌာန်းချက်အတိအကျ လုပ်မထားပေမယ့်၊ ဘုရားကိုပူဇော်ဖို့ လာတဲ့လူတိုင်းဟာ၊ ဘုရားမှာကပ်ဖို့ ပစ္စည်း တစ်ခုခု ပါလာမြဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဆင်းရဲတယ်ဆိုတဲ့ လူတောင် ဘုရားကပ်ဖို့ ပစ္စည်း ပါလာတတ်တယ်။ ပန်းစည်း ပန်းခိုင်၊ ဖယောင်းတိုင်နဲ့ ဆွမ်းဟင်း၊ မုန့်တစ်မျိုးမျိုး ပါလာလေ့ရှိတယ်။ ဆုတောင်းဆုယူလုပ်တဲ့အခါ အထူးဆု လိုချင်ရင်၊ ပူဇော်ပွဲက သာပြီးဖွယ်ဖွယ်ရာရာ ဖြစ်မှာပါ။ ဒါမှ သူတို့ တောင်းတဲ့ဆုကို ရလွယ်မယ် ထင်လေသလား မသိပါ။ အနောက်နိုင်ငံကလူတွေ အိမ်လည်သွားရင် ပန်းစည်း ကလေး ယူသွားတတ်တာမျိုးလဲ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ အခု ပြထားတဲ့

ထည့်စရာ (အစ်၊ အုပ်၊ အိုး ဆိုတာမျိုးက ပုံ ၅ မှာလဲ ပြခဲ့ပြီးပါပြီ။) ခွက်မျိုးမှာ လက် ဆောင်ပစ္စည်းကို ထည့်ယူလာတတ်ကြပါတယ်။ ဒီမှာ အိုးက ပန်းစိုက်ဖို့ ဖြစ်သလို ဖလားက စားစရာ သစ်သီးဆိုတာမျိုး ထည့်ပြီးယူလာခဲ့မှာဖြစ် ပါတယ်။

လူအများ လာရောက်ရှိခိုးပူဇော်လေ့ရှိတဲ့ကျောင်းနဲ့ ဆင်းတုဆိုရင်၊ အဲဒီ အပူဇော်ခံ ရုပ်ပုံ ဆင်းတုရှေ့မှာ ဘာမဆို (ခေတ္တ)ထည့်စရာ ခွက် ယောက်တွေ ရှိပါတယ်။ သစ်သားနဲ့ လုပ်ပြီး သစ်စေးသားရိုးကိုင်ထားတဲ့ခွက် ဆိုတာမျိုးလဲ တွေ့မယ်။ ကြေး၊ မြေ၊ ကြေးနဲ့ ဝါးနှီးနဲ့လုပ်ထားတဲ့ ခြင်းတောင်းလိုဟာမျိုးလဲ ရှိတတ်တယ်။ လူမဟုတ်–မျောက်မဟုတ်၊ အထူးအဆန်းကောင်မျိုးကို လက်ကိုင် အဖြစ်နဲ့ တပ်ထားတာကတော့ မြန်မာအနုပညာလက်ရာမှာ နည်းနည်းဆန်း တယ်။ တိုးနယားဆိုတဲ့အကောင်တွေ ဖြစ်မှာလားလို့လဲ တွေးစရာဖြစ်တယ်။ မြန်မာတွေ (ရှေးကသုံးခဲ့တဲ့) အလေးမှာ ဒီလိုအရုပ်တွေ တွေ့မှာဖြစ်ပါတယ်။

(၇) ဗုဒ္ဓဝင်ရှစ်ခန်း, မြန်မာတွေက အနှကူကျောက်ပြားလို့ ခေါ်တဲ့၊ ကန့်ကူဆံ ကျောက်ပြားနဲ့လုပ်တဲ့ ခရစ် ၁၂ ရာစုနှစ် ၁၃ ရာစုနှစ် ခန့်က လက်ရာဖြစ်နိုင် တယ်။ အမြင့် ၈.၅ စင်တီမီတာ (၃ လက်မ)။ I.M ၃၈၇၊ ၁၉၁၄။

ဖော်ပြထားတဲ့ ပုံငယ်တွေကို လက်ျာရစ်ဖော်ပြရရင်၊ အောက်ခြေကစပြီး ဘယ်ဘက်မှာ –

(၁) ဖွားတော်မူခန်း။

[သားတော်ကလေးကို မယ်တော်မာယာရဲ့ ညာဘက်တင်ပါးဆုံ ပေါ်မှာ တွေ့နိုင်တယ်။ သူ့လက်တော်နဲ့ သာလရွက်ကို ကိုင်ထား တယ်။ (သာလကို အင်ကြင်းပင်လို့ ဘာသာပြန်လေ့ ရှိကြတယ်)။]

(၂) ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားက တရားဦး (ဓမ္မစကြာ) ကို မိဂဒါဝုန်တောမှာ ဟောကြားနေပုံ။

(၃) နာဠာဂီရိဆင်ကို မေတ္တာနဲ့ အောင်မြင်တော်မူပုံ။

(၄) မဟာပရိနိဗ္ဗာန် စံဝင်တော်မူပုံ။

(၅) တာဝတိံသာက လူ့ပြည်ကို ပြန်လည်ဆင်းသက်တော်မူပုံ။

(၆) ရေ – မီး အစုံ ယမကပြဋ္ဌိဟာပြပုံ။ [ပုံ ၁၄ ကို ကြည့်ပါ။]

(၇) မြတ်စွာဘုရား ပရိလေယျကတောကို တစ်ပါးတည်း ကြွတော်မူစဉ် မျောက်က ပျားလပို့ကို ဆွမ်းဘုဉ်းပေးရန် ဆက်ကပ်နေပုံ။

(၈) အလယ်မှာ၊ မြတ်စွာဘုရား သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်ရပုံ တို့ကို ထွင်းထုထားပါတယ်။

မြတ်စွာဘုရားရဲ့ နောက်ဆုံး ဘဝဖြစ်စဉ် (ဗုဒ္ဓုပ္ပတ္တိ)ကို အစုလိုက် ကျောက်ပြား၊ ရှုပြားငယ်မှာ ထွင်းထုပြသထားတာကို ဘယ်ကစသလဲလို့ စုံစမ်းတဲ့အခါ၊ ဂန္ဓာရမှာ စပြီးတွေ့တယ်။ အခန်းလေးခန်း ဖော်ပြထားတယ်။ ဗုဒ္ဓဝင်ငါးခန်းကို မထုရာမှာ စတွေ့တယ်။ ရှစ်ခန်းကို ပါလခေတ်မှာ စတွေ့တယ်။ အခုဖော်ပြ ထားတဲ့ပုံဟာ ပါလခေတ်လက်ရာနဲ့ အင်မတန် နီးစပ်တယ်။ တစ်ခု ထပ်ပြီး ပြောချင်တာက မြန်မာဒေသမှာ တွေ့တယ်ဆိုရုံနဲ့ မြန်မာလက်ရာ ဖြစ်ရမယ် ဆိုတာကို နည်းနည်း ပြန်စဉ်းစားပါ။ မြန်မာမှာတွေ့ရတဲ့ ဗုဒ္ဓဝင်ရှစ်ခန်းထုထားတဲ့ ကျောက်မျိုး၊ ပါလခေတ် ကုလားပြည်မှာ မတွေ့ပါ။ ဒီလိုဆိုရင်၊ ကုလားပညာရှင်က မြန်မာနိုင်ငံမှာလာပြီး မြန်မာဒေသထွက် ကျောက်နဲ့ ထွင်းထုပေးတာ၊ မဖြစ်နိုင်ဘူးလား။ ဆရာက ကုလား၊ တပည့် မြန်မာက ထွင်းထုတာကော မဖြစ်နိုင်ဘူးလား။ ပုဂံဘုရားကျောင်းတွေရဲ့ နံရံဆေးရေးပန်းချီမှာ ကုလားလက်ရာမျိုးတွေ တွေ့နေတာကိုလဲ ထည့်သွင်း စဉ်းစားရပါမယ်။ ဗုဒ္ဓဆင်းတုရဲ့ မျက်နှာတော်က မြန်မာဟန်ဖြစ်နေလို့ ဒီမြေပုံ ဘုရားဟာ တိုင်းရင်းဖြစ် ဖြစ်ဖို့များပါတယ်။

(ဂ) သက္ကျမုနိ ဗုဒ္ဓ တစ်ဝက်ယွန်းကိုင်ပြီး၊ တစ်ဝက် မှန်စီရွှေချ လုပ်ထားတဲ့ သစ်စေးသားရိုးကိုင် ရုပ်ပွားတော်။ ပလ္လင်အောက်ခံက ကျွန်းသစ်ဖြစ်တယ်။ မန္တလေးလက်ရာ၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်လယ်။ ဉာဏ်တော် ၁၇၅.၅ စင်တီမီတာ (၆၉ လက်မ)။ I.M ၂၃၉၁၁၉၂၃။

မြန်မာ့သာသနိကပစ္စည်း ပန်းပုဆရာတွေ ထုလေ့ထုထရှိတဲ့ ပုံတော်ဖြစ် တယ်။ 'မြေကြီးသက်သေတည်' တဲ့ မြင်နေကျပုံတော်ဖြစ်တယ်။ သဗ္ဗညုတ ဉာဏ်တော်မရခင်၊ ဗောဓိညောင်ပင်အောက်မှာ တစ်ညလုံး ဈာန်ဝင်စားနေတဲ့

ပုံ ဖြစ်တယ်။ ကောင်းမှုကုသိုလ်တွေ အများကြီးလုပ်တယ်ဆိုတာ သက်သေ မပြနိုင်ရင် မယုံဘူးဆိုတဲ့သဘော၊ မာန်နတ်က ဆိုလေတော့ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာက၊ မြေကိုညာလက်နဲ့ထိပြီး ဝေဿန္တရာဘဝမှာ သူကအလှူကြီးပေးတော့၊ မြေလျှင်လှုပ်တယ်လို့ ဆိုပါတယ်။ ဒီလို လက် မြေမှာ မထိခင်က အဲဒီညာလက်တော်ဟာ ဘယ်လက်တော်လိုပဲ ပေါင်ပေါ်တင်ပြီး၊ ဘယ်လက်ဖဝါးပေါ်မှာ ညာလက်ကို တင်ထားမှာဖြစ်ပါတယ်။ အခုတော့ လိုအပ်လို့၊ ညာလက်ကိုဆန့်ပြီး မြေကိုစမ်းတယ်။ ဘူမိ ဖဿ မုဒြာဖြစ်သွားပါတယ်။ မြန်မာအနုပညာမှာ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားတော်ရဲ့ လက်ဟန်ကို သုံးမျိုးခွဲခြားတာထဲက၊ တစ်မျိုးဟာ အခုပြောတဲ့ လက်မြေထိဟန် ဖြစ်ပါတယ်။ (တခြားနှစ်မျိုးက မတ်ရပ်ကိုယ်တော်က မစိုးရိမ်နဲ့ဆိုတဲ့ လက်ဟန် အဘယမုဒြာ (ပုံ ၁၆) နဲ့ ညာလက်တော်ကို ဦးခေါင်းတော်နဲ့ယှဉ်ပြီး ချထားတဲ့ မဟာပရိနိဗ္ဗာနမုဒြာ (ပုံ ၇) ထိပ်ဆုံးက၊ အလျားလိုက် တုံးလုံးလှဲနေတဲ့ပုံတော်က ညာလက်ချထားပုံ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒီဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ဖို့ ကျောက်သား ရနိုင်တဲ့နေရာက နှစ်နေရာပဲ ရှိပါတယ်။ ပထမ–မန္တလေး မြောက်ဘက်၊ စကျင်တောင်ကဖြစ်တယ်။ နောက်တစ်နေရာက မန္တလေးတောင်ဘက်၊ ကျောက်ဆည်နယ်ဖြစ်တယ်။ သာသနိကပစ္စည်းလုပ်ဖို့ ဒီတောင်နှစ်တောင်က ကျောက်တွေကို ယူသုံးတာ တော်တော်စောစောက ဖြစ်မယ်။ ခရစ်တစ်ဆယ့်ခုနစ် ရာစုနှစ်ကပါ။ ခရစ်တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ်နဲ့ တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်ကျတော့၊ ကျောက်ဆင်းတုတွေ သိပ်ပေါပေါများများ ထုလုပ်လာကြပါတယ်။ ကနေ့အထိပဲ၊ ကျောက်ဆင်းတုတွေ ထုလုပ်ကိုးကွယ်နေကြဆဲဖြစ်ပါတယ်။ စောစောပိုင်းက ရုပ်တုတော်တွေဆိုရင် ဆေးရောင် ခြယ်တယ်၊ ရွှေချတယ်။ ဆံတော် အရွှေအလိပ် အကောက်အစင်းတွေကို သစ်စေး သားရိုးကိုင်ပြီးမှ ရေးဆွဲ ထည့်တတ်တယ်။ နဖူးစည်းမှာ ရောင်စုံမှန်စကလေးတွေနဲ့ ရွှေရေးဘောင် ကြက်ပြီး၊ နဖူးသင်းကျစ်လို့ခေါ်တဲ့ အလှဆင်တန်ဆာတစ်မျိုးကို လုပ်တတ်ကြပါသေးတယ်။ သင်္ကန်းမှာလဲ အနားကို ရောင်စုံမှန်စကလေးတွေနဲ့ အနားသတ်ပေးလေ့ရှိပါတယ်။

အခုဖော်ပြထားတဲ့ ရုပ်ပွားတော်မှာ နဖူးစည်းကြီးကို အထင်အရှား အလှ

အပလုပ်ပုံမျိုးဟာ၊ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ်ကုန်နဲ့ တစ်ဆယ့်ကိုးရာ စုနှစ် အစ ပိုင်းက၊ ပိုပြီး တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် သုံးစွဲလာကြပါတယ်။ (ပုံ ၁၅ ကို ကြည့်ပါ။) အခုလို ပုံစံသစ်ထွင်တဲ့သဘောဟာ ဘာ့ကြောင့်လဲလို့ တွေးမရတတ်ပါ။ ယိုးဒယားဘက်ကလုပ်ပုံကို အတုခိုးတာလဲ ဖြစ်ချင်ဖြစ်မယ်။ ဟိုမှာကတော့ မဟာအနုပညာဘက်ကို ယိုင်တယ်။ အယုဒ္ဓယမြို့တော်တည်ပြီးစက စပြီး ဒီပုံစံဝင် လာတယ်။ မင်းသား ဥတုံအမည်နဲ့ ရောစပ်ပြီးပေါ်လာပုံ ဖြစ်ဟန်ရှိ ပါတယ်။

(၉) ကျွန်နဲ့ ဘီလူးနှစ်ကောင်, ကျောက်ဖြူအမျိုးအစားနဲ့ ထုထားတယ်။ မြောက်ပိုင်းရှမ်း မယောင်က ခရစ်၁၉ ရာစုနှစ်က လက်ရာဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ ဗုဒ္ဓဉာဏ်တော် ၃၇.၅ စင်တီမီတာ (၁၄ ၃/၄ လက်မ)။ I.S ၅၃-၅၅၊၁၉၈။ ပြတိုက်ကို မစ် တီကလေးက ပေးတယ်။ ရုပ်ပွားတော်အမှတ် (၈) နဲ့ (၁၀) ကို ထုလုပ်တဲ့ စနစ်နဲ့တူတယ်။

ဘီလူးနဲ့ယက္ခ အမျိုးတူနိုင်စရာ ရှိတယ်။ ကုလားကျမ်းတွေထဲမှာ မကြာခဏတွေ့ရပုံကတော့ ယက္ခက နတ်မျိုးနွယ်ဝင်ပြီ ထင်ပါတယ်။ သစ်ပင်စောင့်တဲ့နတ်၊ မြစ်စောင့်တဲ့ နတ်၊ မြေစောင့်တဲ့နတ်တွေဟာ ယက္ခဖြစ်နိုင်တယ်လို့ ပြော ကြတယ်။ ရှာသူရှာသားတွေက သူတို့အားလုံးကို ရှိခိုးတယ်။ ကောင်းကျိုးလဲ ပေးနိုင်တယ်။ ဒါကြောင့် သူတို့ကိုပါ ထည့်သွင်းပြီး အမျှဝေခိုင်းတယ်။ ကြမ်း ကြုတ်ရက်စက်တဲ့ နတ်ကိုလဲ အမျှဝေပါ။ ဒီလိုနဲ့ ကိုးကွယ်ပူဇော်သင့်တဲ့ နတ်နဲ့ တစ်ဂိုဏ်းတည်း ဖြစ်လာနိုင်တယ်။ ခန္ဓာကိုယ်က အပြာရောင်၊ ခွေးစွယ်ကြီး တွေက ထင်ထင်ရှားရှား အောက်ကို ရှည်ထွက်နေတယ်။ ပုံထဲမှာလို ကိုယ်လုံးတီး ဖြစ်ချင် ဖြစ်မယ်။ သန်လျက်လိုလက်နက် ကိုင်ထားမယ်။ မြင့်မိုရ်တောင်မှာ နေကြတဲ့အခါ ဘုံစဉ်အလိုက်ပြောရရင် သူတို့က လောကကို စောင့်ရှောက်တဲ့ နတ်မင်းကြီးလေးပါးအောက်က အမှုထမ်းတွေ ဖြစ်မယ်။ နတ်နဲ့ တစ္ဆေဆိုတာမျိုး လိုပဲ ဒုက္ခပေးနိုင်တယ်။ ကျေးနိုင်မွေးနိုင်ရင်တော့ အသုံးတည့်ပါတယ်။ နတ် ကောင်းနတ်မြတ်တွေကို ပူဇော်ပွဲတင်တဲ့အခါ ဘီလူးရုပ်ပုံဆွဲထားတဲ့ မြေအိုးကို၊ ပူဇော်ပွဲစတဲ့အခါ ရိုက်ခွဲရတယ်။

အခုလိုပြောတော့၊ ဒီဘီလူးနှစ်ကောင် ဗုဒ္ဓထံပါးမှာ ဘာပြုလို့ ရောက်နေပါ သလဲမေးရင် ကျေနပ်အောင်မဖြေနိုင်ပါ။ ဘုရားကို မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတွေ ရန်မလုပ်နိုင် အောင် စောင့်ခိုင်းထားတယ်လို့ပဲ ဖြေရပါတော့မယ်။

(၁၀) လောကနာထ, ကျောက်ဖြူအမျိုးအစားနဲ့ ထုထားတယ်။ ခရစ်တစ်ဆယ့်ခုနစ်၊ တစ်ဆယ့်ရှစ် ရာစုနှစ် ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ အမြင့် ၆၁.၅ စင်တီမီတာ (၂၄ ၁/၄ လက်မ)။ I.S ၁၆၊ ၁၉၇၀။

တခြား မင်းဝတ်ဘုရားတွေမှာလိုပဲ ဒီဆင်းတုတော်မှာလဲ သရဖူဆောင်း ထားတယ်။ ပုံ ၁၂ အတိုင်း၊ တွေ့နေရတယ်။ နားမှာဆင်ထားတဲ့ ပန်းနား

ဆောင်း (ကြရိုနုပုရ)နဲ့ ရတနာကျောက်မျက်တွေ၊ ဝတ်ရုံတွေက မင်းဝတ်တန်ဆာ အပြည့်လို့ ဆိုရမယ်။ ရှင်ဘုရင်တွေ သက်သက်သာသာ အေးအေးဆေးဆေး (ရာဇလီလာသန) ထိုင်နေပုံဖြစ်တယ်။ မြန်မာအနုပညာလက်ရာအနေနဲ့ လောကနတ်ကို အရုပ်ထက် လှပါတင့်တယ်အောင် ထုလုပ်တာမျိုးလဲ ရှိနိုင်ပါတယ်။ ကုလားတွေ လုပ်ပုံကို အတုယူရတာ ဖြစ်လေတော့ လီလာသန ထိုင်တော်မူတယ်ဆိုရင်၊ ညာခြေထောက်ဟာ ကြာပလ္လင်အောက်ရောက်အောင် ဆင်းပေးထားတတ် ပါတယ်။ ပြီးတော့ ညာလက်ကလဲ လက်ဝါးအပြင် လှန်ဖွင့်ပြီး (ဝရဒမုဒြာ) ရှိနေရမယ်။ ဘယ်လက်က ကြာရိုးတိုဖြစ်ဖြစ်၊ ညာခြေ သလုံးကိုဖြစ်ဖြစ် ကိုင်ထားရမယ်။ အဲဒါတွေကို အတိအကျလုပ်မထားရင် ဒီရုပ်တုဟာ ဘာရုပ်တုလို့ အပြတ်အသား မပြောသာပါ။

လောကနာထဆိုရင် အဝလောကိတေသွရ ဖြစ်မယ်။ ဗုဒ္ဓရှင်တော်မြတ်ဘုရား သကျမုနိ မဟာပရိနိဗ္ဗာနစံတဲ့ အချိန်ကစပြီး၊ နောက်ဘုရားတစ်ဆူဖြစ်တဲ့ မေတ္တေယျဘုရား မပွင့်မီစပ်ကြား၊ လောကတစ်ခွင်ကို စောင့်ရှောက်ရတဲ့ ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ပါတယ်။ မြန်မာအနုပညာလက်ရာအနေနဲ့ လောကနတ်ကို စပြီးတွေ့ရတာ ခရစ်နှစ် ခုနစ်ရာစုထက် စောချင်စောမယ်။ မီးဖုတ်ရွှံ့ပြားပေါ်မှာ တွေ့ရပါတယ်။ (ပုံ ၂၄ ကို ကြည့်ပါ)။ ဂြိုကွေတြ (သရေခေတ္တရာ) ကရတဲ့ပုံ ဖြစ်ပါတယ်။ နောက်တော့ အလားတူပုံ တော်တွေကို ပဲခူးနဲ့ပုဂံမှာလဲ တွေ့ရပါတယ်။ ခရစ်နှစ်တစ်ဆယ့်တစ်ရာစုနှစ် လွန်တဲ့အခါ လောကနတ်ပုံတော်ကို ကိုးကွယ်တာက သိပ်ခေတ်မစားတော့တဲ့အတွက်၊ ဒီပုံတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်တာ ရပ်စဲသွားတယ်။ ဒါပေမဲ့ အစဉ်အလာ ယုံကြည်မှု အသင့်အတင့်ကျန်ရစ်တာအဖြစ် ရာဇပလ္လင်မှာ လောကနတ် (ပုံ ၁) ရှိနေတာကို တွေ့နိုင်ပါတယ်။ ဒီပုံမျိုးတွေကိုလဲ ခရစ် ၁၇ – ၁၈ ရာစုနှစ်ဝန်းကျင်က ဖြစ်မယ်လို့ ယူဆရမှာဖြစ်ပါတယ်။ ဒါထက် နည်းနည်းချဲ့ပြီး ခရစ်ခုနစ် ရာစုနှစ်က တစ်ဆယ်ရာစုနှစ်ထိလို့၊ မြန်မာအနုပညာသမိုင်းအတွက် ရက်စွဲ ဖော်ပြတဲ့အခါ ဖြစ်မြဲ ပြဿနာအတိုင်း၊ ပြောကြရပါတော့တယ်။

(၁၁) နှတ်နှစ်ပါး, ဘယ်ဘက် သိကြား၊ ညာဘက် မာတလိ။ သဲကျောက်၊ ကျောက်ဆည်အနီး ရွာခိုင်ကြီးက ရတယ်။ ခရစ် ၁၇ ရာစုနှစ်။ ဘယ်ဘက် သိကြားအမြင့် ၇၃.၇ စင်တီမီတာ (၂၉ လက်မ)၊ ရင်ဖွင့် ၁၉ စင်တီမီတာ (၇ $\frac{၁}{၂}$ လက်မ)။ ညာဘက် မာတလိ အမြင့် ၆၇.၃ စင်တီမီတာ (၂၆ $\frac{၁}{၂}$ လက်မ)၊ ရင်ဖွင် ၁၉ စင်တီမီတာ (၇$\frac{၁}{၂}$ လက်မ)။ I.S ၇၈–၇၉၊၁၅၄။

တွေ့ရှိရာအရပ်မှာ သက်ကြီးစကား သက်ငယ်ကြားအဖြစ်နဲ့ ဒီအရုပ်တွေအကြောင်းကို ပြောသမျှ မှတ်ခဲ့ရပါတယ်။ လောကပါလ နတ်မင်းကြီးလေးပါးက အရှေ့ အနောက် တောင်မြောက် အရပ်လေးမျက်နှာက လောကကြီးကို စောင့်ရှောက်နေတယ်။ လူတွေ အကုသိုလ် ကင်း– မကင်း၊ တစ်လတစ်ကြိမ် အစီရင်ခံရတယ်။ မဟာဂေါဝိန္ဒ သုတ်မှာ ဖော်ပြတဲ့အတိုင်း၊ တစ်လတစ်ကြိမ် လူတွေရဲ့ ကောင်း–မကောင်းကို မှတ်သားပြီး၊ ပဉ္စသိခနတ်သားကို အစီရင်ခံရတယ်။ အဲဒီနတ်က အစီရင်ခံချက်ကို မာတလိဆီပို့ရတယ်။ အဲဒီနတ်ကမှ သိကြားလက်ထဲကို အစီရင်ခံစာထည့်ရတယ်။ အခုဖော်ပြထားတဲ့ အရုပ်နှစ်ခုအနက် မာတလိက စက္ကူနဲ့ ကလောင်ကိုင်ထားတာကို ထောက်ချင့်တော့၊ စောင့်ကြည့်တာထက်ပိုပြီး မှတ်တမ်းယူရတဲ့ လက္ခဏာ ရှိပါတယ်။ သိကြားလက်ထဲက ကိုင်ထားတဲ့ ပစ္စည်းက ဘာဖြစ်မယ် ထင်ပါသလဲ၊ ပြောရခက်ပါတယ်။

အရုပ်ထုတဲ့ ကျောက်က တောင်ငူဝန်းကျင်မှာပဲရနိုင်တဲ့ သဲကျောက်မျိုးဖြစ်လေတော့၊ ကျောက်ဆည်နယ်ထွက် မဟုတ် (တောင်ငူဘက်က ဖြစ်နိုင်ပါတယ်)။

(၁၂) ဇမ္ဗူပတိ ချွတ်ခန်း, ကြေးဆင်းတု၊ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ မကွေးမြို့သစ်နယ်မှ၊ ခရစ်နှစ်တစ်ဆယ့်ရှစ် ရာစုနှစ်ခန့်၊ အမြင့် ၄၅.၇ စင်တီမီတာ (၁၈လက်မ)။ I.S . ၂၁၃၉၆၀။

မင်းဝတ်တန်ဆာတွေဖြစ်တဲ့ စိန်၊ ရွှေတွေ ကပ်စီထားတဲ့ သရဖူနဲ့ ဝတ်ရုံတွေကို ဆောင်း–ခြုံပြီးထားတယ်။ (ပုံ ၂ နဲ့ ၃၆ ကိုလည်း ကြည့်ပါ။) ပခုံးနှစ်ဖက်က ရင်ကို ဘယ်ညာသိုင်းပြီး ဆွဲထားတဲ့ စလွယ်နှစ်သွယ်ဟာ ဘုရင်မင်းမြတ်တွေရဲ့ အဆင်းတန်ဆာဖြစ်ပါတယ်။ အခုလို တန်ဆာတွေဆင်ထားတာ ဟာ ပါဠိလို ရေးသားထားတဲ့ ဖော်ပြချက်တွေနဲ့ မကိုက်ညီဘူး။ ရဟန်းတွေ ဝတ်တဲ့ ရိုးရိုးသင်္ကန်းပဲ ဖြစ်ရပါလိမ့်မယ်။ အခုလို ဆန်းကြယ်တဲ့ အဝတ်ကို ဘယ်တုန်းက စတင်ဝတ်ဆင်သလဲလို့ လမ်းစရှာရင်၊ ကုလားပြည်က (ခရစ် ၇၅၀ – ၁၁၅၀ နှစ်များတွင်း ထွန်းကားတဲ့ပါလခေတ်မှာ ဖြစ်လာတာလို့ တွေ့မယ်။) အခုညွှန်ပြတဲ့ ခုနှစ်အပိုင်း အခြားအတွင်းမှာ မြန်မာနိုင်ငံရဲ့ သရေခေတ္တရာ၊ ပုဂံ၊ ပဲခူး အစရှိတဲ့ နေရာတွေမှာ တွေ့မယ်။ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ရှစ် ရာစုနှစ်ကုန်ပိုင်းမှာ သာပြီးခေတ်စားလာတာကို တွေ့မှာဖြစ်ပါတယ်။

ဗုဒ္ဓဟာ သူ့တရားကို လိုက်နာတဲ့ ရဟန်းတွေလိုပဲ သင်္ကန်းဝတ်ရုံရမှာဖြစ်ပေမယ့်၊ ဘာပြုလို့ မင်းမြောက်တန်ဆာတွေ ဝတ်ထားပါသလဲလို့မေးရင်၊ ကျေနပ်အောင်ဖြေနိုင်ဖို့ ခက်ပါတယ်။ သာမညအားဖြင့် ရှင်ဘုရင့်သားတော်၊ စကြဝဠာတစ်ခုလုံးကို စိုးပိုင်အုပ်ချုပ်နိုင်တဲ့ ဘုန်းကံရှိသူဟာ၊ အခုလို ခြိုးခြံတဲ့ အဝတ်ကို ဘာပြုလို့ မဝတ်သလဲဆိုတော့၊ မင်းတွေကို ချတ်တဲ့အခါ လိုအပ်လို့ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီသဘောထားအတိုင်း၊ အိန္ဒိယနဲ့ မြန်မာနိုင်ငံတွေမှာ မင်းဝတ်ဘုရားဆိုတာ ပေါ်ပေါက်လာရတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ် အကုန်ပိုင်းလောက်မှာ ဘုရားက ဇမ္ဗူပတိချွတ်ခန်းမှာ အခုလို မင်းဝတ်ဝတ်ရတယ်လို့ ရှင်းလင်းပြောဆိုလာကြပါတယ်။ ရာဇဂြိုဟ်က ဗိမ္ဗိသာရမင်းရဲ့ ပိုင်နက်ကို သိမ်းယူမယ့် အလားအလာရှိတာကို စိုးရိမ်ပြီး၊ ဗိမ္ဗိသာရက ဗုဒ္ဓကို အကူအညီတောင်းတယ်။ အဲဒီအခါ သိကြားမင်းကို စေလွှတ်ပြီး ဇမ္ဗူပတိမင်းကို ခေါ်ယူတယ်။ ရောက်လာတဲ့အခါ အင်မတန် ကြီးကျယ်တဲ့ တန်ခိုး – သတ္တိရှိတာကို မြင်တွေ့အောင် ပြသလိုက်တယ်။ ဇမ္ဗူပတိလဲ အချွတ်တရားရပြီး၊ ရဟန်းခံတယ်။ ဘာ့ကြောင့် ဒီလို ဖြစ်ရတယ်လို့ ရှင်းပြတဲ့ပုံပြင်ကို စွဲပြီး၊ မင်းဝတ်ဘုရားကို ဇမ္ဗူပတိဘုရားလို့ ခေါ်တွင်လာပါတယ်။

(၁၃) ဗုဒ္ဓသကျမုနိ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ခုနစ် ရာစုနှစ်လောက်က သွန်းတဲ့ ကြေးဆင်းတု၊ ဉာဏ်တော် ၅၀.၈ စင်တီမီတာ (လက်မ ၂၀)× ၂၀.၃ စင်တီမီတာ (၈ လက်မ)။ I.M.၆၁၊ ၁၉၁၂။

ဒီဆင်းတုပုံစံမျိုး ဒီ စာအုပ်မှာ အနှံ့အပြား တွေ့မယ်။ ပုံ ၇၊ ၈၊ ၉၊ ၁၇ နဲ့ ၂၄ ကို ကြည့်ပါ။ ဗုဒ္ဓက ပုံတူဆွဲဖို့ ခဏထိုင်ပေးမယ် ထင်ပါသလား။ မပေးပါ။ တချို့က မြတ်စွာဘုရား ဘာဝတီ သာကို ကြွသွားတဲ့အခါ၊ အလွမ်းပြေ နံ့သာတုံးနဲ့ ပုံတူတစ်ခု လုပ်သလိုလို ပြောကြတယ်။ (ပုံ ၁၄ ကို ကြည့်ပါ။) ဘာပဲပြောပြော မြတ်စွာဘုရား သက်တော် ထင်ရှားရှိစဉ်က ပုံတူဆွဲတယ် ရုပ်တု ထုတယ်လို့ မရှိတန်ရာ။ နံ့သာတုံးနဲ့ ထုတယ်ဆိုတဲ့ ပုံတူဟာ၊ အဖြစ်အပျက်ရဲ့ နောက်ကာလ အများကြီးကြာမှလုပ်တာ ဖြစ်ပါတယ်။ အိန္ဒိယမှာ အစောဆုံး လုပ်တဲ့ ဗုဒ္ဓအထိမ်းအမှတ် ဆိုတာတွေက ရုပ်တုမဟုတ်ပါ။ စကြာတို့ ထီးတို့ကို အသုံးပြုပါတယ်။ အဲဒီနောက် သိပ်မကြာခင် (ခရစ်နှစ် ပထမ ဒုတိယ ရာစုနှစ် တွေမှာ) ဘုရားကိုယ်စား ဘာကို ဘယ်လို သုံးရမယ်လို့၊ သတ်မှတ်ချက် တွေ လုပ်လာကြတယ်။ သဗ္ဗညုတာဉာဏ်တော်ကို ရတဲ့အခါ လက်က မြေကို ထိထား တယ်၊ ဆိုတာမျိုးကို ပြောလိုပါတယ် (ပုံ ၈ ကြည့်ပါ)။ ဦးခေါင်း တော်ပေါ်က ရှည်ရှည်အဖုး (တစ်ခါတစ်ရံ ကြွက်လိုလို၊ ကြာဖူးလို လိုပုံ)ဟာ သဗ္ဗညုတာဉာဏ် တော်ရဲ့ သင်္ကေတဖြစ်မယ်။ မြန်မာအနုပညာမှာ၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်ခုနစ် ရာစုနှစ်က စပြီးတွေ့တယ်၊ (ပုံ ၂၊ ၁၂၊ ၁၆ နဲ့ ၁၇ ကြည့်ပါ)။ ဗုဒ္ဓရုံတဲ့သင်္ကန်းက ခပ် ရိုးရိုး ဆိုတာတောင် အနားစ (နှုတ်ခမ်း) မှာ ပန်းတွေ ပါနေသေးတယ်။ ဘယ်ဘက် ပခုံးကိုတော့ သင်္ကန်းမဖုံးဘဲ လုပ်ထားတယ်။ ကြာနှစ်ထပ်ပလ္လင်မှာ ထိုင်တော် မူတယ်။ ပလ္လင်အလယ်ကို သိသိသာသာ သိမ ထားတယ်။ ဒါလဲ မြန်မာကြိုက် ပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်တယ်လို့ ပြောသင့်ပါတယ်။ ပလ္လင်ပုံသဏ္ဍာန်ကို ပုံ ၁ နဲ့ ၁၇ မှာ ကြည့်ပါ။ ဗုဒ္ဓရုံတဲ့ သင်္ကန်းက သာမန် ဘုန်းကြီးတစ်ပါး ရုံတဲ့သင်္ကန်းပါပဲ။ ဒါပေမဲ့ သင်္ကန်းရဲ့ နှုတ်ခမ်းမှာ အလှဆင် ထားတယ်။ ညာဘက်ပခုံးကိုတော့ သင်္ကန်းမဖုံးဘဲ လှတ်ထားတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ခုနစ်ရာစုနှစ်ရဲ့ မဆင်မခြင် လုပ်ချင်ရာစွတ်လုပ်တဲ့သဘောနဲ့ ဘယ်ဘက်လက် အောက်မှာတုံးငယ်ကလေး တစ်ခုခု ထားလိုက်သေးတယ်။

ကျောက်ဆင်းတုမှာ ဒါမျိုးရှိလို့၊ အတုယူလုပ် တယ်ဆိုချင်ဆိုတော့။ ကျောက်နဲ့ လုပ်တဲ့အခါ ဘာဖြစ်လို့ ဒီလို အခု ကလေး လိုတယ်လို့ ပြောနိုင်ပေမယ့်၊ ကြေး သွန်းမှာ မပြောနိုင်ပါ။

မြန်မာပန်းပုရဲ့ ဗုဒ္ဓလက် မြေထိဟန်မှာ ညာလက် အစား၊ ဘယ်လက် မြေကိုထိဟန် ကို ရှားရှားပါးပါးလည်း တွေ့ရတတ်ပါတယ်။

(၁၄) မြတ်စွာဘုရား တာဝတိံသာမှာ သီတင်းသုံးဟန်,

ကြေးသွန်း၊ မော်လမြိုင်က၊ ရက်စွဲမရ၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်၊ ပထမ နှစ်ငါးဆယ်အတွင်းက ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ အမြင့် ၁၇ စင်တီမီတာ (၆ လက်မ)× ၁၁ စင်တီမီတာ (၄ လက်မ)၊ ၂၂၆၊၁၈၆၅။

မြန်မာကျေးရွာ အတော်များများမှာ ဒီလို ရိုးရိုးလွယ်လွယ်နဲ့ ရုပ်တုတွေ လုပ်တတ်ကြတယ်။ ပုံ ၁၂၊ ၁၃ နဲ့ ၁၈ လို လက်ရာအကောင်းစား မဟုတ်ပေမယ့် အသင့်အတင့် လိုက်တဲ့ လူထုလက်ရာမျိုးကို မြင်ကြရတာ ဖြစ်တယ်။ ပုံ ၅၀ မှာ ကြည့်ပါ။

လက်ရာက ကြမ်းတယ်လို့ ပြောရင်လဲ ရပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ပါဠိဘာသာနဲ့ ရေးပြထားတဲ့ နတ်ဘုံနဲ့ ကိုက်ညီနေပါတယ်။ ဇာတ် ၅၀၀ ထဲမှာလဲ နတ်ဘုံတွေ ရေးဆွဲထားတာ ရှိပါတယ်။ ဇာတ် (၂၁)၊ (၂၂)၊ (၄၆)၊ (၄၈) နဲ့ (၄၉) ကို ကြည့်ပါ။ နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်မှာ တာဝတိံသာက ဒုတိယ ထပ်ဖြစ်တယ်။ မြင့်မိုရ်တောင် ထိပ်မှာ ရှိတယ်။ သိကြားက ခေါင်းဆောင်ဖြစ်တယ်၊ (ပုံ ၄ နဲ့ ၁၁ ကို ကြည့်ပါ။)

အမိဖြစ်ခဲ့ဖူးတဲ့ နတ်သားကို ဘုရားက တာဝတိံသာ လိုက်ပြီး တရား ဟောတယ်။ သိကြားပလ္လင်မှာ ထိုင်တော်မူတယ်။ သားက ကြေးနဲ့လုပ်တဲ့ပုံကို ကြည့်ပါ။

(၁၅) မြတ်စွာဘုရား ဦးခေါင်းတော်, ခဲသွန်းလက်ရာ၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်ခန့်၊ ၁၉.၃ စင်တီမီတာ (၇ လက်မ)၊ ၁၁.၁ စင်တီမီတာ (၄ လက်မ)။ I.S . ၄၁၊ ၁၉၆၃။

ခဲကို ဘုရားသွန်းတယ်ဆိုတာ သိပ်ရှားတယ်။ ခဲကို သုံးတတ်ပါတယ်။ ရုပ်တုကိုတော့ ခဲနဲ့သွန်းလုပ်တာ အလွန်နည်းပါတယ်။ တရုတ် ထန်နန်းတွင်း နေ့စဉ်မှတ်စာအရ ခရစ်ရှစ်ရာစုနှစ်က ပျူတွေ အိမ်မိုး မိုးတဲ့အခါ ခဲကို သုံးတယ်လို့ ဖော်ပြပါတယ်။ ခဲကို ဘုရားသွန်းတဲ့အခါလဲ သုံးလိမ့်မယ်လို့ ယူဆရတယ်။ ခရစ်နှစ် ၁၄၁၂ ကျောက်စာအရ ရှမ်းတွေ ခဲတွင်းတူးတယ်လို့ သိရတယ်။ ငွေတွင်းမှာ ခဲလဲတွေ့တတ်လို့ ဒီလိုပြောတာ ဖြစ်ပါလိမ့်မယ်။ ပြီးတော့ တစ်ဆက်တည်း ပြောနိုင်တဲ့ နောက်တစ်ချက်က၊ ဘုရားထုဖို့ ခဲကိုလဲ ငွေတွင်းထဲကရမှာ ဖြစ်တယ်လို့ ပြောချင်တယ်။ တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ်ဦးမှာ သံလျှင်ကနေပြီး၊ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်တွေက မြန်မာမင်းက ခွင့်မပြုပေမယ့် ခိုးထုတ်ကြတယ်။ အဲဒီရာစုနှစ်ကုန်ပိုင်း ရောက်တဲ့အခါ ဘိုးတော်ဘုရားက မင်းကွန်းဘုရား အမိုးခုံးတွေမှာ ခဲကိုသုံးတယ်။ ရုပ်တုမှာ ကြေးအစား ခဲကို အစားထိုးတာ နည်းနည်းပါးပါး စမ်းသပ်တာ ဖြစ်လိမ့်မယ် ထင်ပါတယ်။ ရုပ်တုမှာ နမူးသင်းကျစ်က ကျယ်တယ်။ တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်လောက်က လုပ်ခဲ့တယ်လို့ ယူဆစရာ ဖြစ်လာပါတယ်၊ (ပုံ ၈ ကို ကြည့်ပါ)။

(ဘ) ဗုဒ္ဓဘုရား မတ်ရုပ်, သစ်သားပန်းပု၊ သစ်စေးကိုင်၊ မှန်စီရွှေချ၊ ၁၉ ရာစုနှစ် လက်ရာ၊ ညာဏ်တော် ၁၄၄.၈ စင်တီမီတာ (၅၇ လက်မ)။ I.M. ၃၉၊၁၉၁၂။

ဇမ္ဗူပတိချွတ်ခန်း ဖြစ်ပါတယ်၊ ပုံ ၂ နဲ့ ၁၂ လဲ ဒီပုံမျိုး ဖြစ်တယ်။ အဝတ်ကတော့ နတ်ငယ်အဝတ် ဖြစ်ပါတယ်။ မင်းဝတ်ပေမယ့် တံခါးစောင့် နတ်လောက်ဝတ်တဲ့ အဝတ်မျိုး ဖြစ်တယ်။ (ပုံ ၄၂ ကြည့်။)

မတ်ရုပ်ကိုယ်တော်နဲ့ တချို့ပုံ (ပုံ ၈) ဟာ၊ ခရစ် နှစ်ရာစုက ငါးရာစုနှစ် အထိ လက်ရာတွေနဲ့ နီးစပ်တယ်။ အခု ပါကစ္စတန်၊ အဖဂန်နစ္စတန်ထဲ ရောက်နေ တဲ့ ရှေးဂန္ဓာရမျိုး ဖြစ်နိုင်တယ်။ အဲဒီနောက် နည်းနည်းကြာတော့ လက်တော်ထား ပုံဟန်ကို လိုက်ပြီး၊ မြောက်အိန္ဒိယနဲ့ ဒေက္ကန်မှာ မတ်ရုပ်ကိုယ်တော် ပုံစံ ၃ မျိုး ကို တွေ့နိုင်တယ်။ အဲဒီလက်ရာတွေကို ပျူတွေက ယူသုံးတယ်။ မော်ဇာက မြေပုံ ဘုရားတစ်ဆူမှာ တွေ့ဖူးပါတယ်။ မွန်တွေက နည်းနည်းပြုပြင်ပြီး သုံး တယ်။ သူတို့ရဲ့ ပြုပြင်ချက်ကို ပုဂံအနုပညာ တစ်ရပ်အဖြစ်နဲ့ တွေ့ရပါတယ်။ ရွှေစည်းခုံ ဘုရားမှာရှိတဲ့ ကြေးသွန်းမတ်ရုပ်ကိုယ်တော် လေးဆူဟာ၊ အခု ဆွေးနွေးနေတဲ့ ပုံစံနဲ့ တစ်ထပ်တည်း မဟုတ်တောင် သူ့ကို အခြေခံပြီးလုပ်တဲ့ ပုံစံတွေ ဖြစ်ပါတယ်။ ရွှေစည်းခုံက မတ်ရုပ်ကိုယ်တော်ရဲ့ အပေါ်မြှောက်ထားတဲ့ ညာလက်တော်ဟာ အိန္ဒိယလုပ် မတ်ရုပ်ကိုယ်တော်တွေအတိုင်း *အဘယမုဒြာ* လက်ထားဟန် ဖြစ်တယ်။ မစိုးရိမ်နဲ့ ဘေးမရှိပါလို့ ဒုက္ခနဲ့ ပူဆွေးသူ၊ ကျရောက် မယ့် အန္တရာယ်ကို လန့်နေသူ တွေကို၊ ဆီးပြီး နှစ်သိမ့်တဲ့ အမူအရာ ဖြစ်တယ်။ ညာလက်က *ဝိတက်*[၆] *မုဒြာ* လက်ထားဟန် ဖြစ်တယ်။ အချေအတင် စကားပြော ဟန်လို့ ခေါ်ရမှာဖြစ်တယ်။ ဒီလက်ဟန်မျိုးကို အိန္ဒိယမှာလုပ်တဲ့ ဘုရားပုံတော် တွေမှာ တွေ့ရတတ်ပါတယ်။ မြတ်စွာဘုရားရဲ့ ဘယ်ဘက်လက်တော်က သင်္ကန်းစကို ကိုင်ထားတတ်တယ်။ အခုလေ့လာဆဲ ပုံတော်မှာတော့ သင်္ကန်းစကို ကိုင်မယ် ထင်ရပေမယ့် မကိုင်ပါ။ ပုံတော်ထုလုပ်တဲ့ ပညာရှင်က ညီညီညာညာ ကျနေတဲ့ သင်္ကန်း အနေအထားပျက်မှာစိုးလို့ မကိုင်ဘဲ ထားလိုက်ဟန်တူပါ တယ်။

(၁၇)သကျမှုနိပုံတော်။ သစ်စေးသားရိုးကိုင်၊ ရွှေပိန်းချ၊ ခရစ်နှစ်တစ်ဆယ့်ခုနစ်ရာစုနှစ်၊ ၁၀၆.၇ စင်တီမီတာ (၄၂ လက်မ)× ၆၇ စင်တီမီတာ (၂၆½လက်မ)။

မြန်မာနိုင်ငံရဲ့ မံ ဘုရားတွေမှာ၊ အစောဆုံးလို့ ပြောလောက်တဲ့ ဘုရားတစ်ဆူကို၊ ပုဂံ အာနန္ဒာဘုရားမှာ တွေ့ပါတယ်။ ကျန်စစ်သားမင်းလက်ထက်၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်နှစ်ရာစုနှစ်က ထုလုပ်တယ်လို့ ထင်ရတယ်။

ဒီဆင်းတုတော်ဟာ ထုလုပ်ပုံဆန်းတယ်။ ဟန် အမူအရာနဲ့ ရုပ်တုသွင်ပြင်လဲ ထူးခြားတယ်။ မံဘုရား လုပ်နည်းကို တရုတ်နိုင်ငံက ရဟန်တူတယ်။ ရုပ်တုတော်က အရွယ်ပမာဏကြီးပေမယ့် အလေးချိန်ပေါ့တဲ့အတွက် သယ်ယူ

ရွှေ့ပြောင်းဖို့ သိပ်လွယ်တယ်။ ဒါပေမဲ့၊ မြန်မာတွေက အဆမတန်ကြီးတဲ့ မံဘုရား လုပ်လေ့မရှိပါ။ ကျောက်နဲ့ ကြေးကိုသုံးပြီးထုတဲ့ဘုရား ဆိုရင် ရွှေ့ ပြောင်း သယ်ယူဖို့ လွယ်လွယ်နဲ့ မရနိုင်တော့ပါ။ ဒါပေမဲ့ ဘယ်လို သဘောနဲ့ ဘုရားရုပ်တုကြီးကြီးကို ပေါ့ပေါ့လုပ်လိုပါသလဲလို့ မကြံဆတတ်ပါ။

အခုဖော်ပြထားတဲ့ ပုံတော်မှာ သင်္ကန်းရုံပုံဟာ မြန်မာ အနုပညာလက်ရာ တွေထဲမှာတော့ ဆန်းတယ်။ သင်္ကန်းက ကိုယ်လုံးတော်မှာကပ်နေတယ်။ သင်္ကန်း အခွေအလိပ်ကလဲ တခြားဘယ်ရုပ်တုနဲ့မှ မတူအောင်ဆန်းတယ်။ မျဉ်းပြိုင်တွေနဲ့ ပုံဖော်ထားတယ်။ သင်္ကန်းကို ခပ်လျော့လျော့ စည်းနှောင်တာ မျိုးကတော့ ဂန္ဓာရကာ ခရစ် ဒုတိယရာစုနှစ်က ပဉ္စမရာစုနှစ် ရာစုနှစ်တွေမှာ တွေ့နိုင်ပါ တယ်။ သင်္ကန်းဟာ ချပ်ချပ်ရပ်ရပ်ရှိတယ်။ အိန္ဒိယမှာ ဂုပ္တခေတ်၊ နောင်အခါ ကတ်ရှမီယ၊ တရုတ်နဲ့ ဂျပန်မှာ ဒီဟန်မျိုး တွေ့ရပါတယ်။ 'ဟ'လို ချိုင့်ခုံး (နိမ့်ချည်–မြင့်ချည်) လုပ်ထားတဲ့ သင်္ကန်းကို တွေ့တော့၊ မြန်မာနိုင်ငံ ဘယ်ဒေသ၊ ဘယ်က ဘယ်လို လုပ်တယ်လို့ ပြောဖို့ခက်ပါတယ်။ ဘယ်ဘက်ပခုံးကို သင်္ကန်းစနဲ့ အုပ်ထားတော့ တရုတ်တွေလုပ်ပုံမျိုး ပြောရမယ် ထင်တယ်။ ဒီစိတ်ကူးနဲ့ ရုပ်တုလုပ်တဲ့ လူတွေဟာ တရုတ်မြန်မာနယ်စပ်က လူတွေလဲ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ အရှေ့ဘက် ရှမ်းနဲ့ ယွန်းနန်အစပ်က လုပ်တာဖြစ်နိုင်တယ်။

မံဘုရားဆိုရင် ခေါင်းပွပဲ လုပ်ပါတယ်။ ခေါင်းပွဖြစ်ရပုံကတော့ အောက် ကနွံ့ရုပ်ကို အခြေခံပြီး သစ်စေးနဲ့ နယ်ထားတဲ့ အဝတ်စကို နွံ့ပေါ်မှာ ပါးပါး ညီညီအုပ်ပေးတယ်။ နောက်တော့ အတွင်းနွံ့ကို ခြစ်ထုတ်ပစ်တယ်။ ဒါကို ပြောင်းပြန်လုပ်ရင်လည်း ဖြစ်တယ်။ ဆိုလိုတာက သစ်သားကို ဘုရားပုံကြမ်း ထုပြီး အပေါ်ကသစ်စေးနဲ့ လူးထားတဲ့အဝတ်ကို ကပ်ရတယ်။ ဘယ်လိုပဲ စလုပ် လုပ်၊ ပုံကြမ်းပြီးမှ မျက်နှာတော် ဖော်ရတယ်။ ချောမွတ်နေအောင် တိုက်ရတယ်။ ပြီးမှ ရွှေချရတယ်။

ခပ်ကြီးကြီးထုတဲ့ မံဘုရားကိုတော့ စလွယ်၊ နားတောင်း၊ သရဖူဆိုတာ တွေကို သပ်သပ်လုပ်ပြီး တပ်ဆင်ပေးရပါတယ်။ အတိအကျ လမ်းညွှန်ထားတာ မရှိပါ။ အခုပြထားတဲ့ ပုံတော်မှာ အဆင်းတန်ဆာတွေက အိန္ဒိယ (လပ်ခနောင်း) ရောက်မှ ဝတ်ပေးတာ ဖြစ်မယ်ထင်ပါတယ်။

(၁၈) မဇ္ဈေယျ, ကြေးသွန်း၊ ရွှေချ၊ ခရစ်နှစ် ရှစ်ရာစုနှစ် ကိုးရာစုနှစ်၊ ဉာဏ်တော် ၁၈.၅ စင်တီမီတာ (၇ ၃/၄ လက်မ)။ I.M . ၃၉၊ ၁၉၂၂။

ဒီကြေးသွန်းရုပ်ကို ပုဂံကရခဲ့ပါတယ်။ အလားတူ အရုပ်တွေလဲ ရပါ တယ်။ တချို့မှာ ပျူစာရေးထိုးပါရှိတယ်။ တစ်ခုက မဇ္ဈေယျလို့ ရေးထား တယ်။ အဲဒါကြောင့် ဒီကြေးရုပ်တွေဟာ၊ ဘုရားလောင်းရုပ်တုတွေ ဖြစ်တယ်လို့ ပြောနိုင်တာ ဖြစ်ပါတယ်။ သျှောင်ထုံးပုံကလဲ ဘုရားလောင်းတွေရဲ့ သျှောင် ထုံးပုံ ဖြစ်ပါတယ်။ ထိပ်ဆုံးမှာပါတဲ့ ထုပါပုံငယ်ကလေးကလဲ မဇ္ဈေယျ ဘုရားလောင်းရဲ့ တံဆိပ်လက္ခဏာတော်ဖြစ်တယ်။ ပုဂံမှာ တွေ့ထားတဲ့ တခြား ဘုရားလောင်း ပုံတော်ကလေးတွေမှာပါတဲ့ သျှောင်ထုံးပုံဟာ၊ အခုပုံတော်ကလေး မှာပါတဲ့ သျှောင်ထုံးပုံနဲ့ နည်းနည်းခြားနားတာ ရှိတယ်။ နောက်တစ်ခု ကွာ ခြားချက်က အခုပုံတော်ကလေးမှာ၊ တခြားပုံတော်ငယ်တွေမှာလို ဘယ်ဘက် ပခုံးတော်က တွဲလောင်းချထားတဲ့ (ဉပဝီတ) စလွယ်ကြိုးမပါပါ။ ဒီလို မဇ္ဈေယျ ပုံမျိုး ထုလုပ်ရာ မူလဒေသဟာ ဂြီကွေတြ (သရေခေတ္တရာ)က ဖြစ်မယ်ထင်ရ ပေမယ့်၊ ပုဂံဘုရားကျောင်းတော်တွေမှာ တွေ့ဖူးသမျှ ပုံတော်ငယ်လေးတွေမှာ ပျူစာနဲ့ဘွဲ့အမည်ရေးထည့်ပေမယ့်၊ ပျူခေတ်နောက်မှ သွန်းလုပ်တယ်၊ ဘွဲ့တော် ကို ရှေးရှေးကရေးသလို လိုက်ရေးတာပဲ ဖြစ်တယ်လို့ ဆိုတာဖြစ်တယ်။ အဲဒါ အပြင် မျက်နှာတော်က ကုလားပုံဖြစ်တယ်။ အဲဒါတွေ ကို ထောက်ပြီး၊ ခရစ် တစ်ဆယ်ရာစုနှစ်၊ တစ်ဆယ့်တစ်ရာစုနှစ်က (လက်ရာဖြစ်တယ်လို့) ဆုံးဖြတ်တာ ဖြစ်ပါတယ်။

နောင်အခါ ဘုရားဖြစ်မယ့် မဇ္ဈေယျဘုရားလောင်းဟာ အခုတုသိတာ နတ်ပြည်မှာရှိတယ်။ လူ့ပြည်ကို ဆင်းလာဖို့အခါ ရောက်အောင် စောင့်ဆိုင်း နေတာ ဖြစ်တယ်။ ထိုင်ရာကထဖို့ တင်ပလ္လင်ခွေကို ဖြုတ်တဲ့ပုံဖြစ်တယ်။ မြတ်စွာ ဘုရားဖြစ်ရင် ဓျာနာသန၊ ပဒ္မာသန (ပုံ ၈ ကိုကြည့်ပါ) ပြင်ထိုင် ပါလိမ့် မယ်။ အဲဒီတော့မှ လူ့ပြည်ကို ဆင်းလာမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ အခုထိုင်တော် မူဟန်က ရှင်ဘုရင်တွေ သက်သက်သာသာထိုင်ဟန် (ရာဇလီလာသန – ပုံ ၁၀ကိုကြည့်ပါ) ဖြစ်တယ်။ ဘုရား မဖြစ်သေးပေမယ့် ဘုရားလောင်း ဖြစ်လို့ သက်ဆိုင်တဲ့ အသုံးအဆောင် တွေ ဝတ်ဆင်ထားတာ ဖြစ်ပါတယ်။ မဇ္ဈေယျနဲ့ လောကနာထ

(ပုံ ၁၀ကို ထပ်ပြီးကြည့်ပါ) တို့ ဟာ ဘုရားလောင်းတွေဖြစ်လို့ ဗုဒ္ဓသာသနာကို လက်ခံသူတွေက ကိုးကွယ်တာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ (ခရစ် ခုနစ်ရာစုနှစ်ဦးက – ခရစ် ကိုးရာစုနှစ်လယ် အထိ) ပျူခေတ်မှာ မဟာယာန ဂိုဏ်းဝင်တွေနဲ့ ထေရဝါဒ ဂိုဏ်းဝင်တွေဟာ ရောနှောပြီး နေထိုင်ကြမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါ့ကြောင့် ဒီပုံတော်ငယ်ကို အဝလောကိ တေပွရ (ဘုရားလောင်း) အဖြစ် ရည်စူးကိုးကွယ်ခဲ့တာ ဖြစ်နိုင်စရာ ရှိပါတယ်။

(၁၉) သားငယ်, သစ်ထွင်း၊ ရွှေချ၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်၊ အမြင့် ၆၀.၅ စင်တီမီတာ (၂၃½လက်မ)။ I.S . ၈၈၊ ၁၉၅၄။

မြန်မာတွေဟာ ဥရောပလေ့တွေ ရောက်စပြုလာတဲ့ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုး ရာစုနှစ်ဦးအထိ၊ ရုပ်တုထုရင် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနဲ့ ဆိုင်တာကိုပဲ ထုလုပ်လေ့ ရှိကြတယ်။ လောကီနဲ့ ဆိုင်တာကို ထုလုပ်လာကြတဲ့ အထဲက၊ အခုဖော်ပြ ထားတဲ့ အရုပ်ဟာ ဘုရင့်ပလ္လင်တော်ရှေ့ မှာထားတဲ့အရုပ် ဖြစ်ပါတယ်။ ရှင်ဘုရင် က ပလ္လင်တော် ကိုးမျိုးသုံးတယ်။ အခုလို လက်သုံးတော် ကလေးအရုပ် ရှစ်ရုပ် ကို ပလ္လင်တိုင်းရဲ့ ရှေ့မှာ ထောင်ထားတယ်။ ဒီကလေးငယ်ဟာ တစ်နေ့ထက် တစ်နေ့ ကြီးလာသလို၊ ရှင်ဘုရင်ရဲ့ ဘုန်းတန်ခိုး ဩဇာအာဏာလဲ၊ တစ်စတစ် စကြီးထွား ရစေမယ်လို့ အဓိပ္ပာယ်ရှိတယ်။ နောက်ဆုံးဖြစ်တဲ့ မန္တလေး နန်းတော်မှာ အခုပြထားတဲ့ ကလေးငယ်ရုပ် ခုနစ်ဆယ့်နှစ်ရုပ် တွေ့ပါတယ်။ အခု ပြထားတဲ့ ကလေးငယ်အရုပ်အပြင်၊ နောက်လေးရုပ်ဟာ အခုအထိ ကြွင်း ကျန်ရစ်တယ်လို့ သိရပါတယ်။ အခုအထိ မပျက်မစီးကျန်ရစ်တဲ့ ရာဇပလ္လင်ဟာ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုး ရာစုနှစ် အလယ်လောက်က ထားခဲ့တဲ့ ပလ္လင်ဖြစ်ပါတယ်။ (ပုံ ၁ ကို ကြည့်ပါ။) ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ကိုး ရာစုနှစ်ဦးက ပလ္လင်တွေ အကြောင်း ရေးထားတဲ့ စာတွေနဲ့လဲ ညီညွတ်ပါတယ်။ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်ကစာ ဆိုပေမယ့်၊ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ် ဘိုးတော်ဘုရား (ပနံ့မင်း ၁၇၈၅ – ၁၈၁၉) လက်ထက်က ရေးခဲ့တဲ့ ပလ္လင်အကြောင်းစာကို မှီးထားတာ ဖြစ်ပါ တယ်။ အဲဒီ စာထဲမှာတော့ ပလ္လင်ရှေ့မှာ သားတော်ရုပ်ကလေး ထားရတယ်လို့ ရေးမထားပါ။ ပထမဆုံး ဒီကလေးရုပ်အကြောင်းကို ရေးတဲ့စာက ပနံ့မင်းနတ်ရွာ

မစံမီ ၁၈၁၆ ခုနှစ်ကစာ ဖြစ်တယ်။ ဘာကြောင့် ဒီလို ဖြစ်ရသလဲလို့ ပြန်ပြီး ဆင်ခြင်တဲ့အခါ၊ ဖော်ပြဖို့မေ့တာ ဖြစ်မယ်၊ ဒါမှမဟုတ်ရင် ပဒုံမင်းလက်ထက်ကမှ ဒီလိုအရုပ်ငယ်ကို ပလ္လင်ရှေ့မှာ ထားတယ်လို့ ဖြေနိုင်စရာရှိပါတယ်။

(၂၀) ဒါယိကာမကြီး, မီးဖုတ်မြေရုပ်၊ စဉ့်အညိုနု အညိုရင့်သုတ်၊ ပြည်မြို့က၊ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့် ခြောက်ရာစုနှစ် တစ်ဆယ့်ခုနစ် ရာစုနှစ်၊ အမြင့် ၃၁ စင်တီမီတာ (၁၂ လက်မ)။ I.M.၃၈၁၁၉၁၂။

ဒီအရုပ်ကလေးဟာ တခြားစဉ့်သုတ်အရုပ်ငယ်၊ စဉ့်မသုတ်တဲ့ အရုပ်ငယ် ကလေးတွေ စုထားတဲ့ အစုတစ်စုထဲက ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဗုဒ္ဓက ထိပ်က၊ သာဝက ကြီးနှစ်ပါးက ခြံရံထားတဲ့ အစုမျိုး (ပုံ ၃) အဝင်အပါလဲ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဒါယကာ၊ ဒါယိကာမအရုပ်တွေကို သစ်သားနဲ့ထုပြီး ဆေးရေးမယ်၊ စဉ့်သုတ် မယ်၊ သစ်သားအပြင် ကြေး လောဟာနဲ့ထုမယ်၊ ကျောက်နဲ့ထုမယ်။ ဥပမာ – ပုသိမ်၊ ရေကြည်ရေနောက် ထာသနာတိုက်မှာ တွေ့တာမျိုးဆိုရင်၊ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ငါး ရာစုနှစ် တစ်ဆယ့်ခြောက်ရာစုနှစ်တွေက ပြုလုပ်ထားတာ ဖြစ်နိုင် တယ်။ ပုံတူလဲ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဒါယိကာမကြီးရဲ့ ပုံလို့ ပြောရင်ဖြစ်မယ်ဆိုတဲ့ သဘောဖြစ်ပါတယ်။ အခုဖော်ပြထားတဲ့ပုံက အလှူရှင်ဒါယိကာမကြီး ဖြစ်မယ်လို့ ထင်တယ်။ ထုလုပ်ရာမှာ နည်းနည်း လွယ်ကူ ပေပြစ်အောင် လုပ်မယ်လို့လဲ ထင်ရပါတယ်။ ဆိုလိုတာက၊ ဒီအရုပ်ကလေးဟာ စိတ်ကူးနဲ့ ဖော်ထုတ်တဲ့ပုံ မဟုတ်ဘဲ၊ တကယ့်လူပုဂ္ဂိုလ်ကို ရှေ့ထားစံပြုပြီး၊ ထုလုပ်တာ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဘုရားကျောင်းနဲ့ စေတီတွေမှာ အတွင်း – အပြင် အလှဆင်ဖို့၊ မီးဖုတ်မြေရုပ် ကလေးတွေ (ပုံ ၂၁၊ ၂၂ ကို ကြည့်ပါ)။ ကို ထုလုပ်သလို၊ ဘာနဲ့မှ မတွဲဘဲ တသီးတသန့် ထုထားတာလည်း ရှိနိုင်ပါတယ်။ ဗုဒ္ဓသာသနာကို သက်ဝင် ယုံကြည်တဲ့ တခြားနိုင်ငံတွေမှာလိုပဲ မြန်မာဗုဒ္ဓ သာသနာဝင်တွေဟာ နေ့စဉ် အမှုကိစ္စ ဆောင်ရွက်ရာမှာလဲ၊ ဗုဒ္ဓသာသနာဆိုင်ရာ လုပ်ငန်း (ဥပမာ – အလှူဒါနကို ရတနာသုံးပါး ဦးထိပ်ထားပြီး ပြုလုပ်ကြတယ်။) ချမ်းသာကြွယ်ဝ တာနဲ့အမျှ အလှူပေးလိုကြတယ်။ သူကြီးဘုရား အများကောင်းမှု ဆိုသလို တန်ဖိုးမကြီးတဲ့ပစ္စည်းလေး တစ်ခုကိုပဲ၊ အဆောက်အအုံတစ်ခုမှာ လှူခဲ့ချင် တယ်။ (ဥပမာ – ရန်ကုန်ရွှေတိဂုံက နှစ်ပြားတန်ဆောင်းဆိုတာ ရန်ကုန်သိမ်ကြီး ဈေးက၊ ဈေးသည်တွေ၊ တစ်နေ့ပိုက်ဆံနှစ်ပြားကျ၊ အလှူပုံးထဲထည့်ပြီး စုပေါင်းဆောက်တာမျိုးလဲ ပြုလုပ်လေ့ရှိပါတယ်။) သာသနာငါးထောင် ရှည်အောင် အာရုံခံတန် ဆောင်းထဲမှာ ကိုယ့်အိမ်က ဉာဏ်တော်တစ်ထွာ တစ်မိုက်ရှိတဲ့ ဘုရား

ဆင်းတုလေးကို တန်ဆောင်းထဲက ဘုရားစင်မှာ၊ ဝင်ထားခဲ့တာမျိုးလဲ ဖြစ်နိုင် တယ်။ (နည်းများမဆို တတ်အားသမျှ လှူကြပါတယ်။) လှူတဲ့ ဒါယကာ ဒါယိကာမပုံတူကိုပါ ဘုရားစင်မှာ ထားသွားတာမျိုးကို အိန္ဒိယ ဂန္ဓာရမှာ ရှေးရှေး ကပဲ လုပ်ခဲ့ကြပါတယ်။

(၂၁) နတ်သမီးနှစ်ပါး, ဘုရားပွင့်တော်မူတဲ့အခါ နတ်တွေက အရင်ဦးဆုံးသိလို့ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ဘုရားကို လာဖူးကြတယ်။ ရွှံ့ကို အပြားလုပ်၊ ရုပ်ကြွတင်၊ နို့နှစ်ရောင်၊ အစိမ်းရောင် အညိုရောင်တွေ ရေးခြယ်ကြတယ်။ ပဲခူး အနွှပါလ ဘုရားကျောင်း တော်က ရခဲ့ဟန်တူတယ်။ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ငါးရာစုနှစ် လက်ရာ။ ၄၃.၅ စင်တီမီတာ (၁၇၁/၂ လက်မ)× ၃၅ စင်တီမီတာ (၁၄ လက်မ) ၁၇၃၊ ၁၈၇၅။

ဒီစဉ့်ကွင်းဟာ စေတီကြီး ဗိနပ်တော်မှာ ပတ်ပြီးကပ်တဲ့ ဗုဒ္ဓုပ္ပတ္တိအရုပ်ပြား တွေထဲက တစ်ပြားဖြစ်မယ်။ ဒီလို ရုပ်ကြွပုံတွေနဲ့ ဇာတ် (၅၄၇ ဇာတ်) ကိုလဲ ပုံဖော်တယ်။ (ပုံ ၂၂ ကိုကြည့်ပါ။) မာရ်စစ်သည်တွေကို အောင်နိုင်ပုံကိုလဲ ဖော်ပြတတ်ပါတယ်။

ဗုဒ္ဓနှစ်စဉ်အခါက အဖြစ်အပျက်တွေကို သရုပ်ဖော်တာက၊ ဗုဒ္ဓအနုပညာမှာ ထင်ရှားတဲ့ အပိုင်းတစ်ပိုင်းဖြစ်ပါတယ်။ တရားဟောတယ်၊ တရားကျင့်တယ် ဆိုတဲ့ နှစ်ပိုင်းကြားမှာ အရုပ်နဲ့တရားပြတယ်ဆိုတာလဲ အရေးပါတယ်။ ဇာတ်တော်တွေက ဘုရား တရားတော်အစစ် မဟုတ်ပေမယ့်၊ 'ဇာတ်ပို့' အနေနဲ့ လိုပါတယ်။ လူ့ပုံ တိရစ္ဆာန်ပုံ စစ်မှန်ဖို့ထက်၊ သဘောထားအမှန်ကို မြင်သာဖို့က အရေးကြီးပါတယ်။ အရုပ်နဲ့ တရားပြတာကို အစောဆုံး တွေ့ရတာကတော့ (ခရစ်မပေါ်မီ အနှစ်နှစ်ရာ လောက်ကစပြီး တွေ့ပါတယ်။) သဉ္စိ မှာရော၊ ဂန္ဓာရမှာပါ ဖြစ်ပါတယ်။ စေတီပစ္စယတွေကိုပတ်ပြီး စဉ့်သုတ်ရုပ်ပြား တွေနဲ့ ပြသတာကတော့၊ မြန်မာနိုင်ငံ မွန်မြို့တော်ဟောင်း သထုံမှာစတယ် ထင်ပါတယ်။ နောက် အနိရုဒ္ဓလက်ထက် ခရစ် တစ်ဆယ့်တစ်ရာစုနှစ်မှာ ပုဂံကိုရောက်လို့၊ ပုဂံဘုရားတွေမှာ အလားတူဇာတ်ပုံတော်တွေကို မြင်တွေ့ကြရတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီနှံ့ ပြားတွေကို မီးဖုတ်လို့ဖြစ်ဖြစ်၊ ဒါမှမဟုတ် အစိမ်းသက်သက် ဖြစ်ဖြစ်၊ အောက်ခြေက စပြီး အထက်အမိုးပတ်လည်အထိ၊ နှံ့ပြားအချပ်ပေါင်း တစ်ထောင့်ငါးရာလောက် တွေ့ရပါတယ်။ ဒါတွေကို အလှဆင်ဖို့ အသုံးချသလို၊ ပညာပေးဖို့လဲ အသုံးချပါတယ်။ ယုံကြည်ရင်းစွဲရှိသူကို၊ ဘဝသံသရာရဲ့ဒုက္ခကို မြင်တွေ့စေနိုင်တယ်။ အခုပဲ ကျောင်းထဲဝင်ပြီး ရှိခိုးမယ့် ဂေါတမမြတ်စွာဘုရားဟာ နှစဉ့်အခါက၊ ဘယ်လို ပါရမီဖြည့်ဆည်းခဲ့တယ်ဆိုတာကို အရုပ်နဲ့ ထင်းထင်းရှင်းရှင်း မြင်ရတယ်။ ပွင့်ခဲ့ပြီး ဘုရားလက်ထက်မှာ အကျွတ်တရား မရလိုက်ရပေမယ့်၊ နောင်ပွင့်မယ့် ဘုရားတွေမှာ တရားရပြီး ကျွတ်လွတ်နိုင်မယ် ဆိုတဲ့ မျှော်လင့်ချက်ရှိတယ်။ ဒီဇာတ်ကွက်တွေဟာ ဗောရောဗောဒူရ်နဲ့ ဗယောင်လို အရှေ့တောင်အာရှရဲ့ တချို့ နေရာမှာရှိသလို၊ အိန္ဒိယမှာလဲ ရှိပါတယ်။ သူတို့နဲ့ အလားတူ ခေတ်တူ ခရေမ်ယာန်ဆိုင်ရာ ဘုရားခန်း ဘုရားဆောင်တွေမှာလဲ တွေ့နိုင်ပါတယ်။

(၂၂) **နံရံကပ်အုတ်ကြွပ်,** ကျောင်း ဘုရားတွေရဲ့ အမိုးအကာ အခင်းအဖြစ် မျိုးစုံသုံး၊ အရောင်ကတော့ အညိုရင့်အသုံးများတယ်။ မန္တလေးအနားက မင်းကွန်းက ယူခဲ့တယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ်နှောင်း တစ်ဆယ့်ကိုးရာစု နှစ်ဦးပိုင်းက ဖြစ်တယ်။ ၂၁.၅ စင် တီမီတာ (၈¾ လက်မ) × ၂၂ စင်တီမီ တာ (၉လက်မ)။

ဇာတ် ၅၄၇ ထဲက သရုပ်ဖော်အကွက် တစ်ကွက် ဖြစ်မယ်ထင်ရပါတယ်။ ပုံတွေရဲ့ အောက်မှာ ပါတဲ့ စာအရ ကုမ္ဘသ ဝိန္ဓဇာတ် (အမှတ် ၄၁၅) ဖြစ်မယ်။ ဘုရားလောင်းက သူ့နံနက်စာကို ပစ္စေကဗုဒ္ဓလေးပါးကို ပေးလှူတယ်၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ ဆိုတာ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကို ရတယ်။ ဒါပေမဲ့ သူ့လို ပေါက်မြောက်အောင် တစ်ပါးသူကို မပြောမဟောတတ်၊ နည်းလမ်း မပေးတတ်ပါ။ သူ့မှာ ဒီဘဝ နောက်ဆုံးဖြစ် တယ်။

ဇာတ်တော်တွေကို ကိုးကားပြီး၊ မြန်မာတွေရဲ့ နေ့စဉ် အနေအထိုင်ကို၊

မတိမ်းမယိမ်းအောင် ထိန်းပေးနိုင်ပါတယ်။ ဥရောပမှာ ရေးဝတ္ထုပုံပြင်ဟာ လူ့ဝလေ့ကို အများကြီး လမ်းညွှန်သလို၊ မြန်မာမှာလဲ ထပ်တူတွေ့နိုင်ပါတယ်။ ဗုဒ္ဓ ပွတ္တိကိုကြည့်ပြီး စံပြုလိုက်နာစရာ အများကြီး ရှိပါတယ်။ အခုလို စံနမူနာ ကြွယ်ဝတဲ့အတိုင်း စာတွေရေး၊ ရုပ်ပုံတွေဆွဲ၊ ဇာတ်စင်ပေါ်ကနေပြီး ကပြလေ့ တော့ ကလေးကအစ ဇာတ်တွေကိုသိပြီး၊ စံအဖြစ်အလေးထား ကြပါတယ်။ အနုပညာ ပန်းချီပန်းပုမှာလဲ အားရှိလာတယ်။ ကဇာတ် ပြဇာတ် ကလဲ စည်ကား လာတယ် (ပုံ ၄၈ ကြည့်ပါ)

တောင်ပိုင်းအိန္ဒိယနဲ့ သီဟိုဠ်မှာ သုံးစွဲတဲ့ ဇာတ်အရေအတွက်ဟာ ၅၄၇ ရှိတယ်။ မြန်မာတွေက အခေါ်အပြော လွယ်အောင် ငါးရာငါးဆယ်လို့ ပြောလေ့ ထရှိပါတယ်။ ပုဂံ အရှေ့ဖက်လိပ်၊ အနောက်ဖက်လိပ်မှာ ၅၅၀ ပြည့်အောင် ဖြည့်တယ်။ တကယ်က ၅၄၇ ပဲ မှန်တယ်။

(၂၃) ရေတကောင်းနှစ်မျိုး, မြေမီးဖုတ်၊ လောက်ဆောက်ထွက် တစ်ဆယ့်ကိုးရာ စုနှစ် လက်ရာ။ I.M. ၁၃၇ နဲ့ ၁၃၈၊ ၁၉၂၉။

(၁) ရေတကောင်းအမြင့် ၁၉ စင်တီမီတာ (၇ $\frac{1}{2}$ လက်မ)× လုံးပတ် ၁၀.၂ စင်တီမီတာ (၄ လက်မ)။

(၂) ကရွတ်ပါ ရေစစ်အမြင့် ၁၉ စင်တီမီတာ (၇ $\frac{1}{2}$ လက်မ) × လုံးပတ် ၁၂ စင်တီမီတာ (၄ $\frac{1}{2}$ လက်မ)။

မန်ရှု ရှစ်ရာစုနှစ် တရုတ်ကျမ်းအရ ပျူနိုင်ငံက အိုးထိန်းစက်နဲ့ ထွင်းတဲ့ အိုးနဲ့ စဥ့်အိုးကို လုပ်ရောင်းတယ်၊ စဥ့်သုတ်အုပ်ကြွပ်နဲ့ မြို့တံတိုင်းကာတယ်လို့ အဆိုရှိပေမယ့်၊ အိုးပြုလုပ်တဲ့အခါ သုံးစွဲတဲ့ ဝေါဟာရ၊ အိုးလုပ်တဲ့ လက်နက် ကိရိယာတွေကိုခေါ်တဲ့ နာမည်တွေဟာ မွန်နာမည်တွေဖြစ်လို့၊ အိုးလုပ်တဲ့ ပညာမှာ မွန်က ဆရာဖြစ်ခဲ့ဟန်ရှိတယ်လို့ တွေးကြပါတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်သုံး ရာစုနှစ် မှတ်တမ်းတွေအရ၊ အိုးကို တဲ့တေးမှာလုပ်တယ်ဆိုတဲ့ အချက်ကို၊ တူးဖော် ရေးတွေအရ မှန်ကန်ကြောင်း သိရပါတယ်။ ပျားအုံကြီးပုံသဏ္ဍာန် အိုးဖိုကို ပုဂံမှာတွေ့တယ်။ စဥ့်အကြည်/ အနောက် ရောင်စုံလဲတွေ့တယ်။ ရွှေစည်းခုံမှာ ဇာတ်ကွက်တွေကို စဥ့်သုတ်ထားတဲ့ သဲကျောက်ပြားတွေရှိတယ်။

စဉ့်မသုတ်တဲ့ အိုးအမျိုးအစား အများကြီးရှိပါတယ်။ လူမျိုးစုတွေအများကြီးရှိတဲ့ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံမှာ၊ အိုးမျိုးစုံကို လူမျိုးပေါင်းစုံက သူ့နည်းနဲ့သူ လုပ်ကြပါတယ်။ (လောက်ဆောက်နဲ့ သိပ် မဝေးတဲ့) မင်းကွန်းမှာ၊ စဉ့်လုပ်တဲ့အခါ အသုံးပြုပြီး ပစ္စည်းပိုတွေကို၊ ပစ်ခဲ့ထားတာ တွေ့ရပါတယ်။ အစိမ်းရောင် ကလေးသမ်းလာတဲ့ စဉ့်ဆိုရင်၊ ကြေးဓာတ်ပါလို့ ဖြစ်မယ်ထင်တယ်။ စဉ့်လုပ်တဲ့အခါ တွဲဖက်ပြီး ဖြစ်ပေါ်လာတဲ့ ခဲပြားတွေကို (ပုံ ၁၅ ကြည့်ပါ)၊ မြောက်ပိုင်းရှမ်း၊ တောင်ပိုင်းရှမ်း၊ ကျိုက္ကမီနဲ့ မြိတ်၊ ဇန်းမော် ဝန်းကျင်အထိ တွေ့ရတယ်။ အဲဒီလိုပဲ စဉ့်ဝါ၊ ညိုနဲ့ အသားရောင်တွေ သုံးတဲ့အခါ၊ ပို သမျှကို ပစ်ခဲ့တဲ့ အကြွင်းအကျန်တွေပါ နေရာအနှံ့ ရှိပါတယ်။

အိုးလုပ်ဖို့ ရှာယူရတဲ့မြေမှာ အရောင်ရှိတတ်တယ်။ အဝါရောင်ကို အများဆုံးတွေ့ရတယ်။ ဒါပေမဲ့ မြေထဲမှာ သံဓာတ်ရှိနေရင် သံချေးတက်တဲ့ အနီရောင်မျိုးစုံ ထွက်နေတတ်တယ်။ လိမ္မော်ရောင်နုနုက အနီရဲရဲထိ ရောင်စုံတွေ့မှာ ဖြစ်ပါတယ်။

တချို့အရပ်က အိုးတစ်မျိုးတည်းကို ခပ်နည်းနည်းပဲ ထုတ်လုပ်တယ်။ ဥပမာ–အဝတစ်ပိုက်မှာ ဘုန်းကြီး ဆွမ်းခံတဲ့ သပိတ်ကိုပဲ အမျိုးမျိုး လုပ်ပါတယ်။ (သံသပိတ်၊ ဒါန်သပိတ်ဖုံး၊ နှီးကရွတ် ဆိုတာမျိုးကို ဆိုလိုပါတယ်။)

ဆိုခဲ့ပြီးတဲ့အတိုင်း ချက်ပြုတ်အိုး၊ အလှော်အကြော် အိုး၊ ရေသယ်တဲ့အိုး၊ ရေလှောင်တဲ့အိုး၊ ဇာတ်ခင်းတဲ့ အိုးနဲ့ အုတ်ကြွပ်ဆိုသလို အမျိုးအစား မျိုးစုံကို၊ အိုးလုပ်တဲ့လူတွေက မီးဖုတ် စဥ့်သုတ်တဲ့အထိ ပြုလုပ်ပေးကြပါတယ်။ အဲဒါ အပြင် မြန်မာအိုးသမားတွေက (ဆင်ခံ မြင်းခံနဲ့) သိပ် ကြီးမားတဲ့ အိုးကြီးတွေကို၊ အညိုရောင် အဝါရောင်ခြယ်တယ်။ ရွှံ့ရုပ်ကလေးတွေကို အညို၊ အဖြူ၊ အစိမ်းရောင် သုတ်ပေးတတ်တယ်။

(၂၄) သကျမုနိ ဘုရား၊ မီးဖုတ်ရွှံ့ပြား၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်နှစ်ရာစုနှစ်က ဖြစ်မယ်။ ၁၅.၂ စင်တီမီတာ (၆ လက်မ)× ၁၀.၄ စင်တီမီတာ (၄⅛ လက်မ)။ I.M. ၆၅၈၊၁၈၈၃။

ရွှံ့စိုစိုကို အပြားလုပ်၊ လက်နှိပ်ပုံစံခွက်နဲ့ လိုချင်တဲ့ ပုံကို ဖိနှိပ်ပြီးယူ၊ ခြောက်အောင် နေလှမ်းထားတဲ့ သေးသေးနဲ့ ယူသွားဖို့ (ဆောင်ထားဖို့) လွယ်တဲ့ ပုံတွေကို၊ ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းကားဖူးတဲ့ အရှေ့မြောက်အိန္ဒိယက တရုတ် ဂျပန်ထိ၊ ပြီးတော့ အရှေ့တောင်အာရှမှာ သိပ်ပေါပါတယ်။ ဘင်္ဂလားနဲ့ ဘီဟာဒေသ၊ ပါလခေတ် လက်ရာတွေနဲ့ သိပ်တူတယ်။ အဲဒီနေရာတွေဟာ တစ်ဒေသနဲ့ တစ်ဒေသ ဘယ်လို ကူးလူးဆက်ဆံရေး ရှိတယ်လို့ မသိရပါ။ ဗြိတ္တြေ (သရေခေတ္တရာ) နဲ့ ပုဂံမှာ ဒီပုံစံခွက်တွေကိုတွေ့တော့၊ ဒီဒေသတွေမှာပဲ ဒီပုံစံခွက်တွေလုပ်တာ ဖြစ်ရမယ်လို့ တွေးဆစရာ ဖြစ်ပါတယ်။ လိုတဲ့ပုံကို ရအောင်နှိပ်ယူတဲ့ မြေပုံဘုရားငယ်ကို၊ ဘုရားဖူးတွေက ရောက်ရာအရပ်မှာ ဝယ်ယူပြီး သွားကြမှာ ဖြစ်တယ်။ မြေပုံဘုရားအားလုံးလိုလိုဟာ အောက်ပိုင်း ထိပ်ချွန်း ဖြစ်မယ်။ ရွှံ့ပြား အောက်ခြေမှာ ပါဠိဘာသာ၊ သက္ကတဘာသာ တစ်မျိုးမျိုးကို နာဂရီအက္ခရာနဲ့ ဗုဒ္ဓဝါဒရဲ့ တရားအနှစ်ကို ဖော်ပြထားပါတယ်။ မြေပုံဘုရား နောက်ကျောမှာတော့ အနိရုဒ္ဓ (၁၀၄၄–၁၀၇၇) နာ မည်နဲ့စာ ပါ သေးတယ်။ ဒါလဲ ရှင်ဘုရင်မဟုတ်တဲ့ တခြား ကုသိုလ်ရှင်လဲ သူ့ဆုတောင်းကို

တော့ ရေးထည့်မှာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဗုဒ္ဓထိုင်တော်မူပုံကို ဈာနာသနာ (ဝဇြာသန) လို့ ခေါ်ပါတယ်။ မြတ်စွာဘုရားကို စေတီငယ်တွေ ဝိုင်းရံထား၊ ဘုရားလောင်း လောကနာထ (ပုံ ၁၀ ကို ကြည့်ပါ) ကိုလဲ စေတီငယ်တွေ ဝိုင်းရံထားတတ်ပါ တယ်။

ပလ္လင်အောက်က စာက ထွင်းစာမဟုတ်၊ မောင်းကြွ စာ ဖြစ်တယ်။ ပါဠိလို ရေးတယ်။

ယေ ဓမ္မာ ဟေတု ပဘဝါ
တေသံ ဟေတုံ တထာဂတော အာဟ
တေသဉ္စ ယောနိရောဓော
***ဧဝံဝါဒီ** မဟာသမဏော တိ*

အဘယ်အကြောင်းတရားကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သည်ကို ဖော်ပြလျက် ချုပ်ငြိမ်း ရာကိုလည်း မဟာသမဏက ညွှန်း၏။

(၂၅) ရွှေချည်ထိုး ကန့်လန့်ကာ, ဇာတ်တော်ထဲက အဖြစ်အပျက်တွေကို ပိုးသားပေါ်မှာ ဘော်ကြယ်နဲ့ ပိုးမည်း၊ ပိုးနီ၊ ပိုးပန်းရောင်ကို အစိမ်းနု နောက်ခံပြီး အပ်နဲ့ သီထားတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုး ရာစုနှစ်က (လက်ရာ) ဖြစ်မယ်။ ၂၁၀ စင်တီမီတာ (၇၂ လက်မ) × ၁၇၀.၅ စင်တီမီတာ (လက်မ ၆၀) I.S. ၁၆၊ ၁၉၆၁။

ဒီ ရွှေချည်ထိုးပညာဟာ မြန်မာတွေ ကစပြီး တီထွင်လုပ်ဆောင်တယ်လို့ မထင်ပါ။ ဥရောပကရတဲ့ ပညာ ဖြစ်မယ်။ တိုက်ရိုက် မယူတောင် ကုလားပြည်က တစ်ဆင့် ယူတာ ဖြစ်မယ်။ မြန်မာ့လက်ကို ရောက်တော့ ပုံတွေလဲ ရှင်းလာတယ်၊ အရောင်ကလဲ တောက်ပြောင်လာတယ်။ ဘော်ကြယ်တွေ များများသုံးတော့ ဥရောပတိုက်သားတွေရော၊ မြန်မာတွေပါ သိပ်ကြိုက်တဲ့ လက်ရာကောင်းတွေ ပေါ်လာတယ်။ ကန့်လန့်ကာကို ငယ်ငယ်လုပ်သလို၊ ပေပေါင်း အများကြီး ရှည်တာလဲ လုပ်မယ်။ ပိုးနဲ့လုပ်သလို၊ သိုးမွှေးနဲ့လဲလုပ်မယ်၊ ချည်နဲ့လဲ လုပ်မယ်။ တစ်ခါတစ်ရံမှင်နဲ့ ရေဆေးနဲ့ အရောင်ဆိုးပေးတာလဲ တွေ့နိုင်တယ်။ (ပုံ ၂၆ ကို ကြည့်ပါ။) ဝမ်းနည်းစရာ တစ်ချက်က လှပတဲ့ အရောင်တွေဟာ၊ စူးရှတဲ့ နေရောင်နဲ့ ထိတဲ့အခါ မှိန်ကုန်တယ်။ ဖျော့တော့ မှေးမှိန်သွားတယ်။ အသုံးပြုတဲ့ ဒီဇိုင်း (ဆွဲပုံ) က 'ငါးရာ့ငါးဆယ်' ဇာတ်တော်ထဲက အဖြစ်အပျက်ကို ပုံဖော်မယ်။ နေ့စဉ် အဖြစ်အပျက်ထဲက (ဥပမာ) ခြင်းလုံး ကစားတဲ့ လူတစ်စု ဟာ၊ ဝိုင်းဖွဲ့ပြီး ခြင်းတစ်လုံးကို ခြေနဲ့ခတ်ပြီး မြေမကျအောင်၊ တစ်ဦးကို တစ်ဦး ပို့ပေးနေပုံ။ ဒေါင်းမြီးဖြန့်ပြီး ကနေပုံ။ တစ်မျိုးတည်းကို အများကြီး ဖော်ပြ တတ်သလို၊ အရုပ်တွေ အများကြီးကို ဇာတ်ကွက် တစ်ကွက်ပေါ်အောင် ဖော်ပြ နိုင်ပါတယ်။ အိမ်မှာ ကျောင်းမှာ ဇရပ်မှာ သင့်သလို ကာရံပေးရပါတယ်။ လှည်းစခန်းမှာ (မင်းစိုးရာဇာ ပါလာရင်) လိုအပ်သလို (ကန့်လန့်ကာကို) ချိတ် ဆွဲပေးရပါတယ်။

ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်က ရန်ကုန်မှာ ကန့်လန့်ကာတွေ အများ ကြီး ထုတ်လုပ်ခဲ့ဟန် တူပါတယ်။

(၂၆) ရွှေချည်ထိုး ကန့်လန့်ကာ, ကတ္တီပါအပေါ်ကို ရောင်စုံ (ပိုးထဘီလို) အစတွေ ပေါင်းပြီး ရာမယဏ ဇာတ် ကွက်ကို၊ သက္ကလပ်စနဲ့ (လိုချင်တဲ့ အရောင်ဆိုးပြီး) ပုတီးစေ့၊ ဘော်ကြယ်တွေ ပန်းပွားတွေနဲ့ ဆင်ပြင်ထားတယ်။

ခရစ် တစ်ဆယ့် ကိုးရာစုနှစ်နှောင်းက ထုတ်လုပ်ခဲ့တာ ဖြစ်မယ်။ ၁၉၀.၈ စင်တီမီတာ (၆၈ လက်မ)× ၃၃၅.၅ စင်တီ မီတာ (၁၃၂ လက်မ)I.S. ၈၊ ၁၉၅၂။

ဒီ ရွှေချည်ထိုးဟာ ရှေ့ကဖော်ပြတဲ့ ကန့်လန့်ကာထက် လက်ရာ ကောင်းတယ်၊ ဘာပြုလို့လဲဆိုတော့ သုံးစွဲတဲ့ အခြေခံပစ္စည်းတွေက ပိုကောင်းလို့ ဖြစ်တယ်။ ပြီးတော့ ရုပ်ပုံတွေကို ဆွဲတဲ့ အခါမှာလဲ ပိုပြီးသွက်လက်၊ ရဲတယ်။ အဲဒီတော့ တောင်အိန္ဒိယက ဘုရားကျောင်း ကန့်ကန့်ကာတွေနဲ့ နီးစပ်လာတယ်။

အခု လက်ရာနဲ့ ပုံ ၄၆ ကို ယှဉ်ကြည့်ရင်၊ ဇာတ်ကွက် ဇာတ်အိမ်ကို ပိုင်းကွပ်ပေးတဲ့ဘောင်ကို ဖျောက်ထားရင်၊ နောက်ခံရှုခင်းနဲ့ အဖြစ် အပျက်တွေ ဟာ ဆက်စပ်မှုရှိပြီး၊ ပန်းချီကားချပ်ကြီးတစ်ခုကို ကြည့်ရသလို ဖြစ်ပါတယ်။

(၂၇) လွန်းတစ်ရာချိတ်, ပိုးချည်နဲ့လုပ်တယ်၊ ခရစ် ၁၉ ရာစုနှစ်လက်ရာ၊ ၄၅.၅ စင်တီမီတာ (၁၈ လက်မ)× ၃၁.၅ စင်တီမီတာ (၁၂½လက်မ)၊ ဝ၈၁၁– I.S .

ကိုယ်ခန္ဓာအောက်ပိုင်းအတွက် ပိုးကို ရက်လုပ်ထားတဲ့ အမျိုးသားအတွက် ဖြစ်ရင် လွန်းတစ်ရာ အချိတ်ပုဆိုး၊ အမျိုးသမီးအတွက် လွန်းတစ်ရာ အချိတ် ထဘီဖြစ်ပါတယ်။ အစင်းအကွက် လှပဆန်းကြယ်အောင် လွန်းတွေ အများ ကြီး သုံးရလို့၊ အခုနာမည်ကို သုံးကြတာဖြစ်တယ်။ အနောက်တိုင်းက ချိတ် ရက်နည်းအတိုင်း ရက်ရပါတယ်။ ရက်ကန်းစင်မှာ ချည်မျှင်တန်းပုံကို (ဖော်ပြ ထားတဲ့ပုံရဲ့) တစ်ခြမ်း/တစ်ပိုင်းက ပြတယ်။ ကြည့်လို့ မရိုးနိုင်အောင်လှတဲ့ အတွက် ဥရောပ၊ အိန္ဒိယနဲ့တရုတ်နိုင်ငံတွေမှာပါ ဒီအဝတ်မျိုး ခေတ်စားတယ်။ ပိုးကောင်ကလေးတွေကို သတ်ပြီး ချည်မျှင်ထုတ်ယူရတဲ့ အတွက်၊ မြန်မာနိုင်ငံမှာ ဒီအထည်မျိုး အသုံးနည်းပါတယ်။ ဗုဒ္ဓတရားတော်က အသက်မသတ်ရလို့ တားမြစ်ချက်ရှိနေပါတယ်။ ပိုးကို တရုတ်နိုင်ငံက မှာယူ သုံးစွဲတယ်။ တိုင်း ရင်းသားထဲက ဗုဒ္ဓသာသနာဝင် မဟုတ်သူတွေ၊ မဏိပူရကဝင်လာပြီး၊ ပြည်၊ အဝ၊ အမရပူရမှာ နေတဲ့သူတွေက ပိုးမွေးပြီး၊ ပိုးချည်မျှင် လုပ်ပေးကြတယ်။ ပိုးချည်ကို ကြိုက်သလို အရောင်ဆိုးလို့ ဖြစ်တာကြောင့်လဲ၊ ဒီလုပ်ငန်းကို

အဆင်ပြေအောင် လုပ်ပေးသလို ဖြစ်ပါတယ်။ အရောင်တွေ တွဲလိုက်တဲ့အခါ သိပ်ပြီး ကျေနပ်နှစ်သက်စရာ ဖြစ်လာတယ်။ ပန်းနုနု၊ ဝါတာတာ၊ စိမ်းတိမ်းတိမ်းကနေပြီး ကြက်သွေးရဲရဲ ဝါဝါထိန်ထိန် စိမ်းစိမ်းစိုစို ဖြစ်လာတယ်။

ဒီမှာ ပြထားတဲ့ပုံက ချိတ်အလှကို ထင်ရှားအောင် မပြနိုင်ပါ။ ပုံ ၂၅၊ ၄၆ နဲ့ ၄၇ မှာပါတဲ့ အမျိုးသမီးတွေဟာ လွန်းတစ်ရာချိတ်ထဘီ ဝတ်ထားကြပါတယ်။

(၂၈) ခေါင်းဆောင်း, ငွေနဲ့လုပ်တယ်၊ ရတနာ ကျောက်မျက်ခြယ်တယ်။ ရန်ကုန်က ရခဲ့တယ်။ ခရစ် ၁၅ ရာစုနှစ်ကပစ္စည်း ဖြစ်နိုင်တယ်။ ၁၉.၇ စင်တီမီတာ (၇$\frac{3}{4}$ လက်မ)× ၂၁.၅ စင်တီမီတာ (၈$\frac{1}{2}$လက်မ)။ ၀၂၇၅၈– I.S.

ပုံသဏ္ဌာန်ဆန်းတဲ့ ဒီပစ္စည်းကို၊ ရွှေတိဂုံဘုရားအနားမှာ ခရစ်နှစ် ၁၈၅၅ က တူးဖော်ရာက ရတယ်။ တူးဖော်တယ်ဆိုတာ ရှေးဟောင်းသုတေသန တူးဖော်တာမျိုး မဟုတ်၊ အဆောက်အအုံ တစ်ခုဆောက်ဖို့ မြေရှင်းတဲ့အခါ ရတယ်။ ဒါကြောင့် မြေလွှာဘယ်လောက်က ရတယ်၊ ဘယ်ပုံစံ ရတယ်၊ ဘယ်ပစ္စည်းတွေနဲ့ တွဲဖက် တွေ့တယ် ဆိုတာမျိုးတွေ မပြောတတ်ပါ။ ထူပါ (စေတီ) ပုံငယ်တွေလဲ တွေ့တယ်။ ပါဠိဘာသာနဲ့ ရေးတဲ့ ရွှေပြားတစ်ပြားလဲရတယ် ပြောတယ်။ အလှူပစ္စည်း စာရင်း ဖြစ်ချင်ဖြစ်မယ်။ ရှင်ဘုရင်တစ်ပါးပါးရဲ့ ပစ္စည်း ဖြစ်နိုင်လို့၊ ဘုရင်မ ရှင်စောပုရဲ့ ပစ္စည်း ဖြစ်မလားလို့လဲ စဉ်းစားကြတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဖြစ်ခြင်းဖြစ်ရင် ရာဇာဓိရာဇ် (၁၃၈၅ –၁၄၂၃) ရဲ့ ဘုရားထာပနာတဲ့ပစ္စည်း ဖြစ်မယ်။ အတူတူတွေ့ရုံနဲ့ တစ်ခေတ်တည်း လက်ရာလို့လဲ မပြောသင့်ပါ။ တခြားအလားတူ လက်ရာကို တွေ့ပြန်ပေမယ့် ဘာအမှတ်အသားမှ မရတော့၊ ဒါမျိုးကို နှစ်သက်သုံးစွဲတဲ့ အချိန်ကာလ သိပ်မကြာဘူးလို့ ထင်ရပါတယ်။ လူတွေ သိပ်မနှစ်သက်လို့ ပါးစပ်ရာဇဝင်မှာ မပါဘူးလို့ ယူဆရပြန်တယ်။

အခုခေတ် အမျိုးသားတွေရဲ့ ခေါင်းပေါင်းလို အစတစ်စ ထောင်နေမယ်လို့ ထင်တယ်။ ထိပ်မှာ အဖုတစ်ဖု ထပ်ထွက်နေတာကလဲ ဝဲ–ယာ၊ အပြေး–အလိုက် အဆင်ပြေအောင် လုပ်မထားလို့၊ ဒီပစ္စည်းဟာ သျှောင်ထုံးကို စွပ် ပေးရတဲ့ ခွက်လဲ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ကလေးဆောင်းဖို့ လုပ်ပေးတာလဲ ဖြစ်နိုင်တယ်။

(၂၉) ကွမ်းအုပ်, နှစ်သက်မြတ်နိုးဖွယ် ဟင်္သာကွမ်းအုပ်ကို၊ ရွှေနန်းဆွဲပြီး အရုပ်ပုံတွေ ဖော်ပေးထားတဲ့အပြင်၊ ကျောက်မျက် ရတနာတွေ စီခြယ်ထား လိုက်သေးတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်က လုပ်တဲ့ပစ္စည်း ဖြစ်နိုင်တယ်။ အမြင့် ၄၁.၅ စင်တီမီတာ (၁၆ ½ လက်မ)။ I.S. ၂၄၆၊၁၉၆၄။

ဝိတိုရိယနဲ့ အယ်လဗတ်ပြတိုက်ဟာ အသိမ်းအဆည်း ကောင်းတယ်။ ပြသပုံ သပ်ရပ်တယ်လို့ ကျော်ကြားတာကြောင့် မြန်မာလူမျိုးနဲ့ အစိုးရကလှူတယ်။ ဒီ မြန်မာမင်းခမ်းတော်တွေဟာ ၁၈၈၆ က ၁၉၆၄ ထိ ပြတိုက်မှာ ရှိခဲ့ပါတယ်။

ကွမ်းအစ်က မြန်မာနိုင်ငံမှာ ပေါတယ်။ ကွမ်းအစ် တွေက (နှီးနဲ့ရက်ပြီး) သားရိုးကိုင်ထားပုံက ပုံ ၁မှာ ပြထားတာနဲ့ အလားတူပါတယ်။

ဟင်္သာကို မွန်တွေက သိပ်ပြီးအလေးပေး သုံးစွဲခဲ့တာ အနည်းဆုံး ခရစ် ခုနစ်ရာစုနှစ်က စမယ်ထင်တယ်။ အရင်းမူလကိုလိုက်ရင် ဟိန္ဒူနတ် ကိုးကွယ်မှု ကို တွေ့မယ်၊ ဗုဒ္ဓအယူဝါဒမှာလဲ ပါတယ်။ တရုတ်ဘုရားဖူး စွမ်စံကာ၊ ရာဇဂြိုဟ် အနားမှာ အထွက်တမြတ်ထားတဲ့ ဘဲငန်းရှိတယ်ဆိုတာ၊ ဟင်္သာကိုပြောတာ ဖြစ်ပါတယ်။ မြန်မာနိုင်ငံမှာ မွန်လူမျိုးက ဟင်္သာကို အမျိုးသား အထိမ်းအမှတ် အဖြစ်နဲ့ သုံးတယ်။ သူတို့နိုင်ငံကို ဟံသာဝတီလို့တောင် ခေါ်တယ်။ ဒီငှက်ဟာ သန့်စင်တယ်၊ သိမ်မွေ့တယ်လို့ သတ်မှတ်ပြီး အထွတ်အမြတ်ထားတယ်။ မန္တလေးနန်းတော်မှာ ရာဇပလ္လင်ကိုးခု ထားတယ်။ အောင်ဇေယျခန်းမမှာ ပလ္လင်ကိုဝိုင်းပြီး ဟင်္သာရုပ်တွေထားတယ်။ အခု ဖော်ပြထားတဲ့ ဟင်္သာကွမ်း အုပ်ဟာ မြန်မာတို့ရဲ့ နောက်ဆုံးရှင်ဘုရင် သီပေါမင်းရဲ့ မင်းခမ်းတော်ထဲမှာ ပါတယ်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ် တတိယ အင်္ဂလိပ်–မြန်မာစစ်ပွဲအပြီး စစ်လျော်ကြေး သိမ်းယူခဲ့တဲ့ မင်းသုံးပစ္စည်းတစ်ခု ဖြစ်တယ်။ ပြတိုက်မှာထားပြီး ၁၉၆၄ ရောက် မှ၊ ရန်ကုန်ကို ပြန်ပို့လိုက်ပါတယ်။

(၃၀) အုပ်ခွက် အကွင်းအချည်, ရွှေနဲ့လုပ်ပြီး ကျောက်မျက် စီခြယ်ထားတယ်။ အဝ၊ မန္တလေး၊ တစ်နေရာရာက ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ် ရွှေပိုင်းက ယူခဲ့တာ ဖြစ်မယ်။

(၁) ကွမ်းအစ်အမြင့် ၈.၉ စင်တီမီတာ (၃ ⅝ လက်မ)× လုံးပတ် ၁၁.၄ စင်တီမီတာ (၄⅝ လက်မ) ၀၂၇၅၁ နှင့် AI.S.။

(၂) ကွမ်းခွက်အမြင့် ၄.၁ စင်တီမီတာ (၁ လက်မ)× လုံးပတ် ၆.၇ စင်တီမီတာ (၂ လက်မ)။

(၃) လက်ကောက်အကျယ် ၈.၂ စင်တီ မီတာ (၃⅛ လက်မ) နဲ့ ၈.၉ စင်တီမီတာ (၃⅝ လက်မ)။ ၀၃၁၅၉ နှင့် AI. S

သိပ်လှ၊ သိပ်တန်ဖိုးကြီးတဲ့ ဒီပစ္စည်းတွေရဲ့ အပေါ်ဖုံးမှာ၊ နဝရတ်စီခြယ် ထားလေတော့ (ပုံ ၃၂ ကြည့်) မြန်မာ မင်းသုံးမင်းဆောင် ဖြစ်ရမယ်။ အမတ် သေနာပတိလို ကြီးကျယ်တဲ့ပုဂ္ဂိုလ်သုံးတာ ဖြစ်နိုင်တယ်။ အစ်နဲ့အဖုံးမှာ မှုလက ရွှေလင်ပန်းနှစ်ချပ်လဲ ပါတယ်။ ကွမ်းသီးစိတ်ထည့်ဖို့ ဖြစ်မယ် ထင်ရပါတယ်။

လက်ကောက်တွေကတော့ အမျိုးသမီးဝတ်ဖြစ်ရမယ်။ မြန်မာအမျိုးသမီး တွေဟာ လက်ဝတ်ရတနာကို သိပ်မြတ်နိုးတယ်။ လှတာအပြင် လူမှုဆက်ဆံရေးမှာ ဘယ်လို တန်ခိုးသြဇာအာဏာရှိတဲ့လူ၊ ဘယ်လို ချမ်းသာကြွယ်ဝတဲ့ လူ့ရဲ့ ဇနီး (သို့မဟုတ်) သမီးဖြစ်လို့၊ ဒါလောက် လှပဆန်းကြယ်ပြီး တန်ဖိုးရှိတာတွေကို အသုံးပြုနိုင်တယ်လို့ ချီးမွမ်း အံ့သြလေ့ရှိကြတာကြောင့်၊ လက်ဝတ်ရတနာကို သိပ်အလေးဂရုပြုပြီး ဆင်ကြရတယ်။ တစ်အိမ်တည်းက အိမ်ရှင်နဲ့ သမီးတွေ၊ ညီမတွေတောင်၊ အိမ်ရှင်မလောက် လှပတင့်တယ်အောင် ရွှေလက်ဝတ်ရတနာ တွေ မဝတ်ဆင်ပါ။ ဝင်ငွေကောင်းလို့ နေစဉ်စရိတ်ထက် အများကြီးပိုရ လေလေ၊ အလှူဒါန (စွန့်ကြဲခြင်း) လုပ်လေ၊ သားချင်းတွေကို မျှဝေပြီး ရတနာတွေ ဝတ်ဆင်ဖို့ပေးနိုင်လေ။ အိမ် ဖော်တွေက အစ 'ရွှေတွဲလဲ ငွေတွဲလဲ' နဲ့ ထားတတ်ပါ တယ်။ အိမ်ဖော်မိန်းကလေး အလုပ်ဝင်စမှာပဲ နားဆွဲကလေး တစ်ရံ၊ လက် ကောက်ကလေး တစ်ရံ ဆိုသလို၊ မပေးဘဲ မနေပါ။ ရဟန်းခံ

ရှင်ပြု နားသဆိုတဲ့ ပွဲမျိုးမှာ အရွယ်ရင့်တဲ့ အမျိုးသမီးတွေက အစ ဝတ်ချင် ဆင်ချင်ကြတယ်။ သမီးမိန်းကလေးဆိုရင် ငယ်ငယ်လေးကတည်းက အနည်းအပါး 'ရွှေတို ရွှေစ' ကလေးနဲ့ ခေါင်းပွလက်ကောက်ကလေး တစ်ဖက်လောက်က စပြီး ဆင်ပေးလေ့ ရှိတယ်။ ပြီးတော့မှ လက်စွပ်၊ လက်ကောက်နဲ့ အပေါ်ဝတ် အင်္ကျီအတွက် ကြယ်သီးငါးလုံး တစ်စုံကို ဝတ်ဆင်ပေးပါတယ်။ တစ်ခါတလေ ရွှေနဲ့ကွင်းပြီး စိန်စီထားမယ်၊ ပတ္တမြားစီထားမယ်။ မိန်းကလေးကလဲ ရွှေဆံထိုး ရွှေကြယ်သီး မှာ စိန်ပွင့်ကလေးတွေနဲ့ လိုချင်လိမ့်မယ်။ စိန်ဆံထိုးနှစ်ချောင်း၊ စိန်နားကပ် တစ်ရံက ဆက်တိုက်သုံးစွဲဖို့ အရံသင့်ဖြစ်လာမယ်။ ပုလဲနှစ်တန်း ဖောက်ပြီး စိန်လည်တုံ၊ စိန်လည်ကပ်၊ စိန်ဘီး၊ စိန်ဆံထိုးတွေက မိန်းကလေး လှုပ်ရှားတိုင်း ဝင်းခနဲ လက်ခနဲ မြင်ရမယ်။ ရွှေလော့ကတ်နဲ့ ရွှေဆွဲကြိုးမှာလဲ စိန်တွေစီပြီး ဆွဲထားပေးတတ်ပါတယ်။

(၃၁) လက်ဝါးကပ်တိုင်ပုံ ရင်ကပ်, ငွေနဲ့လုပ်ပြီး ပတ္တမြားစီတယ်၊ ခရစ် ၁၈၇၀ ပြည့်နှစ်၊ အမြင့် ၉.၂ စင်တီမီတာ (၃ လက်မ)။ I. M. ၄၈၊ ၁၉၃၂။

အခုပြထားတဲ့ လက်ဝါးကပ်တိုင်ကလေးကို မင်းတုန်းမင်း (၁၈၅၃–၇၈) က ကလကတ္တားနေ အင်္ဂလန်ကျောင်းတော် ဂိုဏ်းအုပ်ကြီး ရောဗတ် မီလ်မဲန်ကို ဩဂုတ် ၁၈၇၀ က ပေးသနားခဲ့တယ်။ ဘုရင်က ပေးတယ် ဆိုရာမှာ ဘုရင်ကိုယ် တော်တိုင် လက်ထဲ လက်ရောက်ပေးတာ မဟုတ်ပါ။ မင်းတုန်းလို ဘုရင်မျိုး ဖြစ် လို့ ပေးတာ။ ဒီရှင်ဘုရင်နဲ့ အင်္ဂလိပ်သံတမန်တွေ အဆင်ပြေပုံကိုလဲ ပြသတဲ့ သဘော ရှိတယ်။ မင်းတုန်းမင်းဟာ အင်မတန် ရတနာသုံးပါးကို ရိုသေလေးစား ကြည်ညိုတယ်။ သူ မယုံပေမယ့် သူများယုံတာကို မနှိမ့်ချ၊ လေးစားတယ်။ ခရစ်ယာန်သာသနာပြုတွေ သူ့နိုင်ငံမှာ ဟောပြောခွင့် နေထိုင်ခွင့် ပေးတယ်။ သူတို့ဘာသာ ဘုရားရှိခိုးကျောင်းဆောက်ဖို့ ငွေကြေး ထောက်ပံ့တယ်။ ဂိုဏ်းအုပ် ကြီး မီလ်မဲန်က မန္တလေးကို ဓူလိုင်လကုန်လောက် ရောက်သွားပြီး၊ ဘုရင့် သားတော်သုံးပါး တက်တဲ့ ခရစ်ယာန်ဘုန်းတော်ကြီးတစ်ပါးရဲ့ ဘုရားကျောင်းမှာ၊ လုပ်တဲ့ စာသင်ကျောင်းနဲ့၊ မပြီးသေးတဲ့ ခရစ်သာသနာဝင်တွေ ဝတ်ပြုတဲ့ ကျောင်းကို သွားကြည့်တယ်။ ခရစ်သာသနာကျောင်းဆောက်ဖို့ ရှင်ဘုရင်က ငွေတော် ထုတ်ပေးတယ်။ ဒီလို အဆင်ပြေနေတဲ့အခါမှာ ဂိုဏ်း

အုပ်ကြီးက သူ့ကို ရှင်ဘုရင်က ရွှေတော်ဝင်ခွင့် ပေးလိမ့်မယ်လို့ မျှော်လင့်တယ်။ ဘုရင့်ရွှေတော် မှောက်မှာ ဘယ်လိုဝင်၊ ဘယ်နေရာထိုင်၊ (ဘယ်လို စားရ မယ်) ဆိုတဲ့ အချက် တွေမှာ သဘောကွဲလွဲကြလို့၊ အင်္ဂလိပ် မြန်မာဆက်ဆံရေး ကမောက်ကမ ဖြစ်သွားပါတယ်။ အဲဒါနဲ့ ဘုရင်နဲ့ ဂိုဏ်းအုပ်ကြီးတို့ မတွေ့ မဆုံဖြစ်ပါ။

(၃၂) ခမ်းကြီးနားကြီးရှိမှ သုံးတဲ့ဖလား, ရွှေဖလားကြီးမှာ တစ်ဆယ့်နှစ်ရာသီခွင်ကို နဝရတ်ကိုးပါး စီခြယ်ပြီး ဖလား အတွင်းဘက် အောက်ပိတ်မှာ အလှဆင်ထား တယ်။ ခရစ်တစ်ဆယ့် ကိုးရာစုနှစ်က လက်ရာဖြစ်မယ်။ အမြင့် ၁၀.၆ စင်တီမီတာ (၄နဲ့ လက်မ)× ချင်းဝက် ၁၈ စင်တီမီတာ (၇ လက်မ) ဝ၂၇၄၈– I.S.

တစ်ဆယ့်နှစ်ရာသီ (တစ်ဆယ်နှစ်လ) တံဆိပ် လက္ခဏာတွေကို အိန္ဒိယမှ မြန်မာတွေ ရခဲ့တာဖြစ်မယ်။ ဂြိုဟ်ခွင်တစ်ခုစီကို တစ်ဆယ့်နှစ်လ (သူရိယမာသ) အတိုင်း နာမည်ခေါ်တွင်စေတယ်။ တခြား ဆယ့်နှစ်ရာသီ ဖလားတွေမှာလဲ ဒီအတိုင်း (ထပ်တူထပ်မျှ) မဖြစ်စေတော့ သိပ်ပြီး ကွဲပြားခြားနားချက် မရှိပါ။

အခု ဖော်ပြထားတဲ့ ဖလားမှာ မေထုန်လက်မှာ ကိန္နရာကိန္နရီ (ဖိုမ တစ်စုံ) တွေ့မယ်။ (ကိန္နရာ၊ ပုံ ၅၀ ကို ကြည့်ပါ။) အိန္ဒိယနဲ့ ဥရောပအတိုင်း မြန်မာ နက္ခတ်ဗေဒင် ဆရာတွေက တစ်ဆယ့်နှစ်ရာသီဂြိုဟ်ခွင်ချပြီး ဇာတာ ဖွဲ့တယ်။ အဲဒီလို ဖွဲ့ထားတဲ့ ဇာတာကို လူတိုင်း လုပ်လိုကြတယ်။ ဒီကိစ္စအတွက် ရှင်ဘုရင်ထံပါးမှာ ဗြာဟ္မဏတွေ ခစားကြရတယ်။ သူတို့တာဝန်က ဘုရင် မိဖုရား မင်းညီမင်းသားတွေရဲ့ဇာတာ ဖွဲ့ရတယ်၊ (အခါ ပေးရတယ်)။

မင်းရဲ့ အသုံးအဆောင်မှာ ကျောက်မျက်ပါမြဲဖြစ်ပါတယ်။ ကျောက်မျက်ရတနာ ကိုးမျိုးစုံအောင် ထည့်ရတယ် (ပုံ ၃၀ ကိုလဲ ကြည့်ပါ)။ရတနာကိုးပါးကို တစ်ခုအလယ်ထားပြီး၊ ကျန်တဲ့ရှစ်ပါးက အလယ်ကို ရံရ တယ်။ အမှုကိစ္စကို ကျောက်မျက်ရတနာနဲ့ ဘယ်လို ဆက်စပ်သလဲဆိုတာ စဉ်းစားတာထက်၊ ကိုးဂဏန်းဟာ မြန်မာနိုင်ငံမှာ အရေးပါတဲ့ အရေအတွက် ဖြစ်တယ်။ ဒီလိုအယူမျိုး ကမ္ဘာအနှံ့ရှိပါတယ်။ မြန်မာဝေါဟာရမှာ 'ကိုး' ဆိုတာ ခိုကိုးတယ်၊ ကိုးကွယ်တယ်ဆိုတဲ့ အသုံးတွေနဲ့ ဆက်စပ်ပြီး၊ ကိုးခုဆိုရင် လာဘ်ကောင်းတယ်ဆိုတာမျိုး၊ တွယ်စပ်ပြီး အားကိုးလိုတဲ့ အယူအဆရှိတယ်။ အရေအတွက် 'ကိုးခု'နဲ့၊ အားကိုးတယ်ဆိုတဲ့ 'ကိုး'ဟာ မဆိုင်ဘူး ပြောလို့မဖြစ်၊ ဆိုင်ရမယ်လို့ပဲ အစွဲအလမ်းထားကြပါတယ်။ နတ်ပူဇော်ရင် ဖယောင်းတိုင် ကိုးတိုင်ကို ထွန်းညှိပါ။ စားသောက်ဖွယ် ကိုးမျိုး ပြင်ဆင်ပေးပါဆိုတာတွေ ပါလာတယ်။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၊ ဥပမာ–ကျောက်ဆည်နယ်မှာဆိုရင် လူကိုး ယောက် ခရီး မသွားကောင်းဘူး။ ရှောင်ပါ ဆိုတာမျိုး သတိပေးလေ့ရှိကြပါ တယ်။ ဂြိုဟ် ၇ လုံးကို ရာဟုနဲ့ ကိတ်ထည့်ပြီး ကိုးလုံးလုပ်ပစ်တယ်။ ဟိန္ဒူတွေ ဆီက ရာဟုနဲ့ကိတ်ဂြိုဟ်ကို ယူသုံးပေမယ့် အယူအဆ ယုံကြည်ချက်မှာတော့ ဟိန္ဒူ အတိုင်း မယုံပါ။ ဘုရားကိုးဆူ ပူဇော်ပွဲမှာ အရုပ်လေးမျက်နှာ၊ ထောင့်တွေ ပါ ထည့်တော့ အရုပ်ရှစ်မျက်နှာ၊ အလယ်မဏ္ဍိုင်မှာ ကိတ်ဂြိုဟ်။ ဒါက စီးပွားဥစ္စာ တိုးတက်ဖို့လိုတဲ့သဘောကို အရင်းမူလထား ပြီး ပူဇော်ပွဲလုပ်တာ ဖြစ်ပါတယ်။ နောက်တော့ အလယ်မှာ မြတ်စွာဘုရားကိုထားပြီး ပူဇော်ကြတယ်။ ဂြိုဟ်တွေ ကိုလဲ တနင်္ဂနွေဂြိုဟ်မင်း၊ တနင်္လာဂြိုဟ်မင်းဆိုသလို ခေါ်တယ်။ အစီအစဉ်က တော့ အခုဖော်ပြထားတဲ့ အရုပ် ရှစ်မျက်နှာ ပုံစံအတိုင်းဖြစ်ပါတယ်။

တနင်္ဂနွေ	အရှေ့မြောက်ထောင့်
တနင်္လာ	အရှေ့
အင်္ဂါ	အရှေ့တောင် ထောင့်
ဗုဒ္ဓဟူး	တောင်
ကြာသပတေး	အနောက်
သောကြာ	မြောက်
စနေ	အနောက်တောင်ထောင့်
ရာဟု	အနောက်မြောက်ထောင့်

ဖလားရဲ့ အရောင်ကို ဝင်းလက်လာစေချင်ရင် မန်ကျည်းသီးမှည့်နဲ့တိုက်ရပါတယ်။

(၃၃) အလယ်တည်, ဖလားကြီးကို အောက်ခံခုံရော အပေါ်ဖုံးပါ ထည့်ပေးထားတယ်။ ငွေကို ရုပ်ကြွဖော်ပြီး ထုထားတယ်။ လူရုပ်တွေကို သပ်သပ်လုပ်ပြီးမှ တွဲကပ်ပေးထားတယ်။ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်နှောင်း လက်ရာဖြစ်မယ်။ အမြင့် ၈၅ စင်တီမီတာ (၃၃½လက်မ)။ I.S. ၁၉၊ ၁၉၇၁။

ဝိတိုရိယ ဘုရင်မကြီးလက်ထက် စက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်း အားလုံးမှာ၊ ထုတ်ကုန်ပစ္စည်း ကောင်းမွန်ခိုင်ခံ့ပြီး ကြာရှည်အသုံးပြုနိုင်ခွင့် ရဖို့ ကြိုးစားပြုလုပ်ကြသလို၊ ဒီပစ္စည်းကို ကြည့်လို့လဲ လှရမယ်ဆိုတဲ့ ဆန္ဒလဲ ပြင်းပြပါတယ်။ အဲဒီ သဘောဆန္ဒကို ၁၈၅၁ ခုနှစ် ပြပွဲကြီးက အပီအသ ထင်ရှားစေတယ်။ ဝိတိုရိယနဲ့ အယ်လ်ဗတ်ပြတိုက် တည်ထောင်တာကလဲ ထပ်ပြီး ဒီသဘောထားကို ထင်ရှားစေတယ်။ ဗြိတိသျှလက်နက်နိုင်ငံကြီးမှာ ဖော်ထုတ်တဲ့အတွက် ကမ္ဘာအနှံ့ကျော်ကြားလာပါတယ်။ စက်မှုအနုပညာကို အိန္ဒိယမှာ ကလကတ္တား နိုင်ငံတကာပြပွဲ ၁၉၀၂–၁၉၀၃ မှာ အမွမ်းတင် ပြသခဲ့တယ်။ အင်မတန် ထွေပြားဆန်းကြယ်တဲ့ ပစ္စည်းမျိုးစုံကို ဒေလီပြပွဲကြီး ၁၉၀၂–၁၉၀၃ ခုနှစ်တွေမှာ ပြသခဲ့တယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်တွင်းက မြန်မာကို အုပ်ချုပ်ရေးမှာ အိန္ဒိယလက်နက် နိုင်ငံအပါအဝင် ဖြစ်တယ်လို့ သတ်မှတ်ထားခဲ့ တဲ့အတွက်၊ အထက်ပါ ပြပွဲပြိုင်ပွဲတွေမှာ မြန်မာပစ္စည်းတွေကိုလဲ

ထည့် သွင်းပြသစေခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီ ပြပွဲကြီးနဲ့ဆိုင်တဲ့ မှတ်တမ်းတွေကို အခု အသုံး ပြုခွင့်ရတဲ့အခါ၊ အခုပြသတဲ့ မြန်မာမှု အနုပညာလက်ရာတွေကို ပြုလုပ် ပေးတဲ့ ပညာရှင်တွေရဲ့ အမည်ကိုပါ၊ အတိအကျ သိရပါတယ်။ အခုလို အုပ်ချုပ်တဲ့ အစိုးရက အားပေးတဲ့အတွက် အင်္ဂလန်ရဲ့ ဝိတိုရိယခေတ် တိုးတက်ကြီးပွားရေး ရေစီးကြောင်းမှာ၊ မြန်မာအနုပညာ တိုးတက်ရေးလဲ ပါဝင်ခွင့်ရခဲ့ပါတယ်။

အခု ပြထားတဲ့ ငွေအလယ်တည် ဖလားကြီးက၊ ဒီအချက်ကို ဟုတ်မှန် ကြောင်း သက်သေခံနေပါတယ်။ ဒီပစ္စည်းလိုပဲ ခံ့ညားထည်ဝါတဲ့ လက်ရာတွေ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှာရှာရင် အများကြီး တွေ့နိုင်ပါလိမ့်မယ်။ အင်္ဂလန်မှာလဲ သူနဲ့ခေတ်ပြိုင်လက်ရာမွန်တွေရှာလို့ ရနိုင်မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီလိုပစ္စည်းမျိုးကို လုပ်ကြတဲ့အခါ အားပေးသူ (ဝယ်ယူလိုသူ)တွေထဲမှာ ဥရောပတိုက်သားတွေ များတယ်။ ဒါကြောင့် သူတို့စိတ်ကြိုက် ဒီဇိုင်းတွေထွင်ပြီး မြန်မာလုပ်သားတွေက လုပ်ကြရမှာ ဖြစ်တယ်။ တစ်မျိုး ပြောတော့ သူ့စိတ်ကြိုက် လုပ်ပေးရတာလဲ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ တီထွင်သမျှဟာ ပြည်တွင်းထွန်းကား ပြီး လက်ရာ ပေါ်မှာသာ မှီးပြီး ဖြစ်ပေါ်ရတာဖြစ်ပါတယ်။ အခု ဖော်ပြထားတဲ့ အလယ်တည် ပစ္စည်းဟာ ဆွမ်းအုပ်လို့ ခေါ်တဲ့ ပစ္စည်းကို အရင်းခံထားပြီး လှပအောင် ပြင်ဆင် ထားတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အောက်ခံကို ကလပ်လို့ခေါ်တယ်။ ဒီလို ကလပ်ကို ကွမ်း၊ ဆေး၊ လက်ဖက်၊ ချိုချဉ် ဆိုတာတွေ ထည့်ထားမယ်။ လက်သုတ်ပဝါဆို တာမျိုးကိုလဲ တင်ထားမယ်။

ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစု နှစ်ကုန်ပိုင်းရောက်လာတဲ့အခါက အခု အလယ် တည်ကြီးကို မောင်ယဉ်မောင်လုပ်တယ်လို့ မှန်းဆမိပါတယ်။ ၁၉၀၄ ခု လောက်က သူက အသက်နှစ်ဆယ်ကျော်ပဲ ရှိလိမ့်မယ်။ သူ့ပညာမှာ သူက ထူးချွန်လို့ အခုလို ပြသစရာ ပစ္စည်းတွေကို ထုတ်လုပ်ပေးသူဖြစ်ပါတယ်။

(၃၄) ဖလား၊ ငွေနဲ့ရုပ်ကြွထုထားတဲ့ အကြောင်း အရာက ဇာတ် ၅၄၇ ထဲက စစ်ပွဲ တစ်ခုကို ဖော်ပြထားတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ် နှောင်းပိုင်း လက်ရာဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ အမြင့် ၁၉.၇စင်တီမီတာ (၇¾ လက်မ) × အချင်း ၂၇ စင်တီမီတာ (၉ လက်မ)။ I.S . ၃၆၈၊ ၁၉၅၀။

ရှေ့က ပုံ ၃၃ မှာ ကာလပ်နဲ့ အဖုံးဖြုတ်လိုက်ရင် အခုပြထားတဲ့ ဖလား ချည်းသပ်သပ်ကို မြင်တွေ့ရပါလိမ့် မယ်။ ဥရောပတိုက်သားတွေ အထိမ်းအမှတ် အထိမ်းအမှတ်ပစ္စည်းအဖြစ်) သိမ်းထားဖို့ မှာတဲ့အတွက် လုပ်ပေးရတာ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ မြတ်စွာဘုရား ဆွမ်းခံထွက်တော်မူတဲ့အခါ အသုံးပြုဖို့ သပိတ် ဆိုရင်လဲ 'မဖြစ်နိုင် စရာမရှိ' လို့ ပြောရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဘုရားရဟန်း သုံးတဲ့ သပိတ်ကတော့ အလှဆင်တာမဟုတ်၊ အဖိုးတန် သတ္တု (ငွေ)နဲ့ လုပ်မှာ မဟုတ်တာ သေချာပါတယ်။ ပြောလေ့ရှိတာက ဘုရား တစ်ဆူပွင့်ရင် ဖလား တစ်လုံး ရမြဲဖြစ်တယ်။ အထက်ကရပြီး ဖလားသုံးလုံးနဲ့ အခုရတဲ့ တစ်လုံး၊ လေးလုံးကို ထပ်ပြီး တင်လိုက်တဲ့အခါ တစ်လုံးတည်း

ဖြစ်သွားတယ်။ တချို့က သပိတ်က ရွှေ ငွေ ကျောက် စိန်တစ်မျိုးစီ လုပ်ထားတယ်လို့လဲ ပြောလေ့ ရှိကြတယ်။ ငွေသပိတ်ကို ဆွမ်းခံဖို့မဟုတ် တခြားအသုံးတွေ အများကြီး ရှိပုံရတယ်။ ပုံဝတ္ထုမျိုးစုံကိုလဲ အရုပ်ဖော်မှာ ဖြစ်တယ်။ ရုပ်ကြွလုပ်တဲ့အခါ သိပ်မောက်ဖို့ လွန်းရင် ပေါက်ကုန်တတ်တယ်။ အဲဒီအခါ အတွင်းဘက်က နေပြီး အပေါက်ကို ပိတ်ရပါတယ်။

(၃၅) ဓားသုံးလက်, ဘယ်ဘက်က ဓားကို ငွေရိုးတပ်တယ်၊ ငွေမှာ ပန်းဖော်ထားတယ်၊ အလယ်က ဓားကို ဆင်စွယ်ကို ပန်းထုပြီး လုပ်ထားတယ်။ ညာဘက်က ဓားရော အသွားကိုပါ ငွေမှာမဟုတ်ရာ ကျောက်အနက် (သီဟိုဠ်ကျွန်း မစုရာ ဒေသထွက် ကျောက်အနက်) ရောင်သွင်းပြီး မင်းသား မင်းသမီး ကဟန်ကို ပန်းနွယ် (အခွေ အလိပ်) တွေနဲ့ရောပြီး ဖော်ပြထားတယ်။ နိုယဲလို အပြောက် အမွမ်းဖြစ်ပါတယ်။ ဓားအားလုံး ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုး ရာစုနှစ်က ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဘယ်ဘက်ဓား အသွား ၈၅.၁ စင်တီမီတာ (၃၃½ လက်မ) ၂၄၊ ၁၈၉၁။ အလယ်ဓားအသွား ၇၁ စင်တီမီတာ (၂၈½ လက်မ) ၂၅၇၂ I.S.။ ညာဘက်ဓားအသွား ၈၄.၅ စင်တီမီတာ (၃၃¼ လက်မ) I.S. ၂၃၆၊ ၁၉၆၄။ ခါတွမ်သခင် ကစ်ချေနာ ပေးတယ်။

ဒီလက်နက်တွေကို မြန်မာက ဓားလို့ နာမည်တစ်မျိုးတည်း တပ်လိုက်တယ်။ တိုက်ရေးခိုက်ရေးမှာပဲ သုံးသုံး၊ ထင်းပဲခုတ်ခုတ်၊ အသားကို နုတ်နုတ်ပါအောင် စဉ်းစဉ်း၊ အသားက အရေခွံကို နွာနွာ၊ ဓားလို့ပဲခေါ်ပါတယ်။ (ထင်းလဲခွေမယ်)၊ ဝါးလဲ ခုတ်မယ်၊ အသွား သွယ်သွယ်ကော့ကော့၊ ဆုပ်ကိုင်တဲ့လက်ကို မထိမရှအောင် အကာမပါ။ ဘယ်ဘက်က ဓားဆိုရင် အရိုးရှည်လို့ လက်နှစ်ဖက်နဲ့ ကိုင်ရမယ်။ အလယ်ပုံ ဓားကိုတော့ လက်တစ်ဖက်ပဲ ကိုင်မယ်။ ဒီအလယ်က ဓား (ဓားမြှောင်)ကတော့ အရိုးနည်းနည်း ကောက်သယောင် ရှိတယ်။ ဓားအိမ်ကို သစ်နဲ့လုပ်တယ်။ အခွေးကို သတ္တုနဲ့ လုပ်တယ်။ သံပြားပတ်တယ်၊ ဓားဦးမကော့ နည်းနည်းလျှိုးတဲ့ သဘောရှိတယ်။ ဓားအိမ်ဆိုရင် သစ်သားနဲ့လုပ်ပြီး သံအခွေး ကြေးအခွေးလေးတွေနဲ့ ရစ်ပတ်ထားတယ်။ သစ်သား ဓားအိမ်မှာ သတ္တုနဲ့ငွေနဲ့ အလှဆင်တယ်။ ကျောက်စီတယ်။

တကယ် တိုက်ခိုက်ဖို့ ဖြစ်ဖြစ်၊ ဆောင်ဖို့ ဖြစ်ဖြစ်၊ ဓားကို အမျိုးမျိုး အလှဆင်ထားတတ်တယ်။ ဘယ်ဘက်ဓားမှာ ငွေဖလား အလှဆင်ပုံမျိုးကို တွေ့တယ်။ ပုံ ၃၃ နဲ့ပုံ ၃၄ မှာ ငွေထည်တွေ အလှဆင်ပုံနဲ့ တူတယ်။ ဓား သုံးချောင်း ပြထားတဲ့အထဲက အလယ်ဓားရိုးဟာ ဆင်စွယ်နဲ့ (ကနုတ်ဖော်ထားတယ်)။ ဒီဇိုင်းက ထူးထူးတွေတွေ ဆန်းတယ်လို့ ပြောနိုင်တယ်။ လက်ရာနုတယ် စိပ်တယ် ဆိုတဲ့ နေရာမှာ တရုတ်ကို မီသလို ရှိတယ်။ ညာဘက်က ဓားရဲ့ အသွားကို ပန်းနဲ့ အရုပ်ဖော်တဲ့နေရာမှာ၊ အောက်ခံကို အမည်းသုံးတဲ့အတွက် ပိုပြီး ထင်ရှားလှပတယ်။ တစ်ခါတစ်ရံ ရွှေ၊ ငွေနဲ့ အနက်ရောင် တွဲဖက်ထားလို့ အထူးနှစ်သက်စရာ ဖြစ်လာပါတယ်။

(၃၆) ရေခွက်, အနီခံ၊ အမည်း၊ အဝါ၊ အစိမ်းရောင်တွေနဲ့ ယွန်းခွက်ကို ပုဂံကို ရခဲ့တယ် ထင်ရတယ် ၁၉၁၀–၂၀။ အမြင့် ၃၄ စင်တီမီတာ(၁၃ လက်မ)ချင်းဝက် ၂၃ စင်တီမီတာ (၉လက်မ)။ I.M.၅၇–၁၉၃၂။

အရှေ့နဲ့ အရှေ့တောင်အာရှမှာရှိတဲ့ တခြားနိုင်ငံတွေမှာလိုပဲ ယွန်းပစ္စည်းကို၊ အခု ပြန်ပြီးရက်စွဲဖော်ထုတ်နိုင်တဲ့ ခေတ်ကာလထက် အများကြီးစောပြီး ပြုလုပ် သုံးစွဲနေကြပါတယ်။ အဲဒီလို ပစ္စည်းတွေမှာ ပုံ ၃၇ မှာ ပြထားတဲ့ ပြောင်းလို အလုံးအတောင့်ဖြစ်တဲ့ အစ် (ခွက်၊ ဘူး) တစ်မျိုးဖြစ်တယ်။ ခရစ်နှစ် ၁၂၇၄ လောက်က ပြုလုပ်ခဲ့တယ်လို့ ပြောနိုင်စရာ စာပါတယ်။ ပုဂံပေါ်တော်မူ ဘုရား ကျောက်စာအရ ပြောမယ်ဆိုရင်၊ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်တစ်ကစပြီး ယွန်းပစ္စည်း သုံးနေပြီလို့ ဆိုရမယ်။ ဒီယွန်းကိုင်တဲ့ ပညာကို မြန်မာက တရုတ်တွေဆီက

ရမယ်ထင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဘယ်လို အခြေအနေမျိုးနဲ့ ဘယ်အခါက ယွင်သုံးစွဲခဲ့တယ်ဆိုတာကို ဂဃနဏ မပြောတတ်ပါ။ ဆိုလို တာက ရောင်းဖို့သွင်းလာတယ်၊ လက်ဆောင်ပစ္စည်း အဖြစ် ပို့လိုက်တယ်၊ ရောဂါကုတဲ့ဆေးဝါးကို ထည့်ပို့တယ်၊ ဘယ်လမ်းက သွင်းလာတယ်၊ ဘယ်သူ တွေ ယူလာတယ် ဆိုသလို မပြောတတ်တော့ပါ၊ ဒီပစ္စည်းကို ယွန်းထည်လို့ခေါ် တာက သဲလွန်စရနိုင်တယ်။ ယွန်းဆိုတာ မြန်မာက ယိုးဒယားနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်း ဇင်းမယ်ကို ခေါ်တာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဝခေတ်က ယိုးဒယားလူမျိုး ယွန်းတွေကို သုံ့လက်ရအဖြစ် ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်လာတယ်လို့ သိရပါတယ်။ ယွန်းဆိုတဲ့ နာမည်နဲ့ ယိုးဒယား (အယုဓျ) တွဲပြီး ခေါ်ဝေါ်တယ်။ အဲဒါအပြင် ဘုရင့်နောင် အမည်ရှိတဲ့ ပဲခူးရှင်ဘုရင်က ဇင်းမယ်ကို ခရစ်နှစ် ၁၅၅၈ မှာ သိမ်းယူခဲ့တယ်။ ဒါကြောင့် တောက်ပြောင်နေတဲ့ ယွန်းထည်ရဲ့ မူလဒေသဟာ ဇင်းမယ်ဖြစ်ပြီး၊ ပုဂံ(ဘုရားစောင်းတန်းတွေမှာ ဆိုင်ခင်းပြီး ရောင်းနေတဲ့) ယွန်းထည်ဆိုတာ ဇင်းမယ်က စတင်အသုံးပြုတဲ့ ပစ္စည်း ဖြစ်နိုင်စရာ ရှိပါတယ်။ အဲဒါကို ဖြည့် စွက်ပြောစရာက ယွန်းနဲ့ ယွန်းထည်ကို ခွဲပြီး ခြားနားအောင် သုံးစွဲဖို့ လိုပါတယ်။ သစ်က သစ်သား၊ စေးက အပျစ်အချွဲဖြစ်တဲ့ ကော်တစ်မျိုး၊ သစ်သားက မေလနီ ယောရိုရော်အေယဉသိတာတ အပင်နဲ့ အဲဒီအပင်ရဲ့ မျိုးတူစု အပင်တွေက ရတဲ့ သစ်သားဖြစ်ပါတယ်။ ယွန်းကိုင်ပုံ ကိုင်နည်းကလဲ အားလုံး ဆင်တူဖြစ်ပါတယ်။ သစ်စေးကို စပါးခွံနဲ့ရောပြီး အမာခံအဖြစ် မြင်းမြီးကို ရက်တဲ့ပစ္စည်း၊ နှီးနဲ့ရက်တဲ့ ခြင်းတောင်း၊ ပလုံး၊ အစ်၊ အံဆိုတာတွေကို သစ်စေးသုတ်လိမ်းရတယ်။ အခု စာမှာ ပုံစံအဖြစ် သုံးထားတဲ့ ယွန်းခွက်ကို ကြည့်ပါ။ ရောင်စုံဖြစ်အောင် အသုံး ပြုတဲ့ ဆေးမှုန့်ကိုလဲ ပါးပါးကလေး လိမ်းရတယ်။ ကညစ်နဲ့အရုပ်ရေးလိုက်၊ အရောင်မှုန့် လူးလိုက်နဲ့ အရုပ်တွေ အနီ အဝါ အစိမ်း အမည်းရောင်တွေနဲ့ လှပလာပါတယ်။

(၃၇) ဖလားစုံ ကွမ်းအစ်, ယွန်းမည်းမှာ အနီနုနဲ့ အရုပ်ဖော်ထားတယ်။ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ် လက်ရာဖြစ်မယ်၊ အမြင့် ၁၉ စင်တီမီတာ (၇⅔ လက်မ) ဖြက် ၂၂.၂ စင်တီမီတာ (၈⅘ လက်မ) ဝ၁၃၃ဝ I.S။

ဖလားစုံ ကွမ်းအစ်လုပ်နည်းက ပုံ ၃၆ လုပ်နည်းနဲ့ တူပါတယ်။ နောက်ခံအမည်းမှာ အရုပ်ဖော်တဲ့အခါ ရွှေကောက်ကြောင်းနဲ့ ဖော်ပြပါတယ်။ (အနက်ခံ) ရွှေရေး (ပုံ ၃၈ ကြည့်ပါ)။ ရွှေခံ အနက်ရေးဖြစ်ပါတယ်။ ပြည်မြို့က ဒီပညာမှာ ထူးချွန်ပါတယ်။ အခု ငွေပြားမှာရေးတာ ခေတ်စားလာတယ်။ မန္တလေး ပညာရှင် တွေက ယွန်းမှာ အထူးသဖြင့်ပုံကို ရုပ်ကြွဖော်တဲ့ ပညာမှာ ထူးချွန်ပါတယ်။ အညာ ချင်းတွင်းပိုင်း မုံရွာနယ် ဓောင်းတောင်မှာ အခုပြထားတဲ့ ကွမ်းအစ်ဟာ

မောင်းထောင်ထွက် ဖြစ်ပါတယ်။ ရေခွက်လဲ ယွန်းနဲ့ပဲ လုပ်တတ်ကြသေးတယ်။ အခုအခါ မုံရွာခရိုင်က ကျောက်ကာနဲ့ ပုဂံနဲ့ သိပ်မကွာတဲ့ ဝက်ဘာမှာ ယွန်း ထုတ်လုပ်ရာဒေသတွေ ဖြစ်နေပါတယ်။ ရှမ်းပြည်နယ်မှာတော့ ကျိုင်းတုံမှာ ယွန်းပစ္စည်းတွေ လုပ်ပါတယ်။မြန်မာ ဘုရင်တွေ လက်ထက်က ယွန်းနဲ့ တခြား လက်မှုပညာတွေဟာ နန်းမြို့တွင်းမှာပဲလာပြီး လုပ်ကိုင်ပေးလေ့ရှိပါတယ်။

ယွန်းပစ္စည်းမျိုးစုံကို အခုတော့ ပလတ်စတစ်နဲ့လုပ်နေကြပြီ၊ ပလတ်စတစ်က ပေါ့တယ်၊ နေခံတယ်၊ ပုံမျိုးစုံ လုပ်လို့ရတယ်၊ ခြောက်လွယ်တယ် (ပုံ ၁၊ ၃ နဲ့ ၄ ကို ကြည့်ပါ)။ ကျောက်နဲ့လုပ်တဲ့ နမူနာကို ကြည့်လိုရင် ပုံ ၈ ကို ကြည့်ပါ။ ပုံ ၃၆ မှာ တွေ့ရတဲ့ လက်ရာကောင်းကောင်း သောက်ခွက်ဆို ရင်၊ ပျော့လို့ အဖျစ်အညစ်ခံတယ်။ ဒီလို ဂုဏ်သတ္တိကြောင့် အခုပြောခဲ့တဲ့ (ကွမ်းအစ်၊ ကွမ်းဘူး အပြင်) အခြား ပစ္စည်းအမြောက်အမြားကိုလဲ ယွန်းနဲ့ပဲ လုပ်လို့ ရပါတယ်။ သေတ္တာနဲ့ ဘုရားဆောင် (ပုံ၁)၊ ပုရပိုက်ဖုံး (ပုံ၄၄၊ ပုံ ၄၅)၊ အုပ်သျှောင် (ပုံ ၄၈)၊ စောင်းကောက်လို တူရိယာ (ပုံ ၃၈)၊ တံခါးရွက် (ပုံ ၄၁) ဘုရားရုပ်တု (ပုံ ၁၆၊ ပုံ ၁၇) နဲ့ စောင်းလုပ်ရာမှာ သုံးနိုင်ပါတယ်။

(၃၈) စောင်းကောက်, သစ်သားကို ယွန်းကိုင်ပြီး ရာမာယနဇာတ်ကို မှန်စီရွှေချ၊ နီပြာဝါစိမ်း ရောင်စုံ ဖော်တယ်။ ပြည်မြို့ထွက်၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ် ၆၁ စင်တီမီတာ (၂၄ လက်မ)× ၇၂.၅ စင်တီမီတာ (၃၂$\frac{၂}{၃}$ လက်မ) I.M ၂၃၄၊ ၁၉၂၇။ကက်ဒဲလ်စတန် မော်ကာဆုံမြို့စားက ပြတိုက်ကို ပေးတဲ့ပစ္စည်း

ဒီစောင်းမျိုးရဲ့သမိုင်းကြောင်းက အများကြီးရှည်တယ်။ ရှေးအီဂျစ်အနုပညာ၊ ဂရိ အိုးအလှခြယ်ရုပ်ပုံတွေကစပြီး ပြောရမယ်။ အာရှမှာဆိုရင်လဲ ဂန္ဓာရပန်းပု ဆိုရင် ခရစ် လေးရာစုနှစ်လောက်က စတယ်။ ဥရောပ မှာ တစ်ဆယ့်နှစ်ရာစုနှစ်၊ တစ်ဆယ့်သုံးရာစုနှစ် ရောက်တဲ့အခါ ပုံမှာတွေ့တဲ့အတိုင်း အသံထိန်းတဲ့ သစ်သားအိမ်ကလေး တိုးလာတယ်။ ပုဂံရုပ်တုနဲ့ပန်းချီမှာ တွေ့ရတယ်ဆိုတော့ တစ်ဆယ့်တစ်ရာစုနှစ်၊ တစ်ဆယ့်နှစ်ရာစုနှစ်ကပဲ၊

ဒီတူရိယာမျိုးကို အသုံးပြုနေပြီလို့ ဆိုရမယ်။ အဲဒီအခါက အသုံးပြုတဲ့ ကြိုးအရေအတွက်ဟာ၊ ခြောက်ကြိုး၊ ခုနစ်ကြိုးဖြစ်မယ်၊ ခရစ်တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ်ကို ရောက်တဲ့အခါ၊ ခြောက်ကြိုးထပ်တိုးလို့ အစုစုကြိုးပေါင်း တစ်ဆယ့်သုံးကြိုး ဖြစ်လာပါတယ်။ အဲဒီကတည်းက တစ်ဆယ့်သုံးကြိုးဟာ၊ ပုံမှန်လိုအပ်တဲ့ အရေအတွက် ဖြစ်လာပါတယ်။ ကြိုးတပ်တော့ အရှည်ဆုံးက ထိပ်ကစပြီး အောက်ဘက်မှာ တဖြည်းဖြည်း တိုလာပါတယ်။ ဆိုလိုတာက တိုင်ရင်းက တိုင်လယ်လောက်ကို ကြိုး စတန်းတယ်။ နောက်ထပ် ကြိုးတွေက အောက်မှာ ဆင့်ကဲဆင့်ကဲတိုပြီး သွားတယ်။ တိုင်ရင်းက အပေါက်က တိုင်လယ်က ကြိုးတုတ်ကုတ်တွေထိ ဆွဲပြီးတင်းတင်းကျပ်ကျပ် ချည်နှောင်ရတယ်။ အသံလေး သံပေါ့ညှိရတယ်။

စောင်းသံက ပျော့တဲ့အတွက် ဆိုင်းဝိုင်းမှာ ဝင်ပြီးတီးဖို့မသင့်၊ သီးခြားတီးပြီး ကတဲ့အခါမှာမှ စောင်းသံကို အာရုံပြုပြီး အရသာခံစားနိုင်ပါတယ်။

(၃၉) စာတိုက်ပုံး, သစ်သားပန်းပုကို သစ်စေးနဲ့ရုပ်ကြွဖော်ထားတယ်။ ပြည်မြို့က ပစ္စည်း၊ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်လက်ရာ၊ ၄၅.၅ စင်တီမီတာ (၁၈ လက်မ)× ၃၀.၅ စင်တီမီတာ (၁၂ လက်မ) ၂၇၇၈၊ ၁၈၈၃ I.S။

ပြည်မြို့က ရခဲ့တယ်ဆိုပေမယ့် ဒီလို ပစ္စည်းကောင်းတွေကို လုပ်တဲ့ နေရာက မန္တလေးဖြစ်မယ်။ လုပ်နည်းကို ပုံ ၃၆ မှာ အတော်ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ပြောပြီးခဲ့ပါပြီ။ အခုလို ရုပ်ကြွဖော်တဲ့အခါ သစ်စေးကို လှီးစာရယ်၊ စပါးခွံပြာရယ် အချိုးကျစပ်ရပုံကိုတော့ အခုမှ ထပ်ဖြည့်ပြောရပါတယ်။ ကျန်တာကိုတော့ လုပ်မြဲအတိုင်း ဆက်လုပ်ကြရပါတယ်။

ဒီဇိုင်းကတော့ ပုံ ၃၆၊ ၃၇ မှာ လုပ်နည်းနဲ့မတူ၊ ကွဲပြားပါတယ်။ မြန်မာ ယွန်းပညာရှင်တွေဟာ ယွန်းနဲ့ အရုပ်ကိုဖြစ်စေ၊ ပန်းနွယ်အခွေအလိပ်ကိုဖြစ်စေ ပြုလုပ်တဲ့ အခါ၊ အင်မတန် နိုင်နင်းကျွမ်းကျင်တာကို တွေ့ရပါတယ်။ အထက်က ပုံ ၃၄ ငွေထည်၊ ပုံ ၃၅ ဆင်စွယ်ဓားရိုး၊ ပုံ ၂ ဘုရားကျောင်းဆောင် အပေါ်ပိုင်းတို့အကြောင်း ပြောပြတုန်းကလဲ ထည့်ပြောခဲ့ပြီးပါပြီ။ ဘုရားကျောင်း ဘုန်းကြီးကျောင်း နန်းတော်စတဲ့ အဆောက်အအုံတွေမှာ၊ ပန်းပုရုပ်စုံဝယ်ပြီ ဆိုရင်၊ ရွှေတိဂုံဘုရားစောင်းတန်းက ဆရာ မောင်ဘိုးသစ်ရဲ့ လက်ရာဟာ စံဖြစ် တယ်လို့ ပုံ ၄၃ မှာ ဖော်ပြပြီး ဖြစ်ပါတယ်။

ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်ရောက်လာတဲ့အခါ မြန်မာအိမ်ထောင်ပရိ ဘောဂမှာ စာတိုက်ကို ပိုပြီး အသုံးပြုလာကြတယ်။ အခု ဒီမှာပြထားတဲ့ တံခါး ရွက်မျိုးဆင်ဆင်တွေကို နည်းနည်းအသေးချုံ့ပြီး နေ့စဉ်သုံးသေတ္တာနဲ့ ဗီရို တွေမှာ တပ်ဆင်လာပါတယ်။ ဥပမာ–ရတနာလက်ဝတ်ထည့်တဲ့ သေတ္တာငယ်တွေ မှာလဲ ပန်းပုနည်းနည်း ထည့်သုံးတယ်လို့ ဆိုလိုပါတယ်။ ပုံ ၃၀ ကြည့်ပါ။ အိပ်ရာလိပ် သိမ်းတဲ့ ဗီရိုကြီးတွေ ကျမ်းစာအုပ်ထည့်တဲ့ ဗီရိုကြီးတွေမှာ ယွန်း မှန်စီရွှေချကို အသုံးပြုလာကြတယ်။ ဘုရားကျောင်းဆောင်ငယ်ကလေးတွေလဲ အိမ်တွင်း ဘုရားခန်းမှာ သုံးတတ်ပါတယ်။

(၄၀) မှန်ပေါင်, သစ်သားကို ပန်းပုထု၊ မှန်စီရွှေချပြီး (ကိုယ်လုံးပေါ်) မှန်ချပ်ကြီးကြီးကို ထည့်ပါတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ် နောက်ပိုင်းထက်ဝက်မှာ အသုံးများတယ်လို့ ထင်တယ်။ အမြင့် ၈၂ စင်တီမီတာ (၃၂ ½ လက်မ) I.S. ၇၊၁၉၆၈။

အခုပြထားတဲ့ မှန်ပေါင်ကို မစ္စစ် အေ အီ ဗက် ကေးက ပြတိုက်မှာ ပေးအပ်သွားပါတယ်။

ဒီမှန်ပေါင်ရဲ့ထိပ်မှာ သစ်သားနဲ့ မှန်စီရွှေချလုပ်ထားပုံမျိုးကို ပုဂံအာနန္ဒာဘုရား မုခ်ပေါက်တွေမှာ တွေ့ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒါမျိုး မြန်မာတွေ ပြုလုပ်သုံးစွဲတတ်တာ နှစ်ကာလကြာပါပြီလို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ အဆောက်အအုံ အတွင်း အဝင်–အထွက် တံခါးကြီးတွေမှာ ဒီလို ဝင်ပေါက်–ထွက်ပေါက် တံခါးကို မှန်စီရွှေချလုပ်ထားတတ် ကြပါတယ်။ ဘုရားခန်းမှာလဲ ပြတင်းပေါက်ပုံသဏ္ဍာန်လုပ်ပြီး ဘုရားဆင်းတုထည့်ပြီး ကိုးကွယ်ကြပါတယ် (ပုံ ၂ ကြည့်ပါ) ထိပ်အလယ်က အရုပ်ဟာ ဥဒေါင်းငှက်တစ်ကောင် ဖြစ်တယ်။ ဒီဥဒေါင်းဟာ မြန်မာနိုင်ငံရဲ့ နောက်ဆုံးမင်းဆက်ရဲ့ တံဆိပ်တော်ဖြစ်တယ်။ လက်ဝဲ–လက်ျာ ဘေးနှစ်ဖက်က တစ်ဖက်မှာ မကန်း(မကာရ) နှစ်ကောင် ခွေလိပ်ထွေးယှက်ပြီး နေတာ တွေ့မယ်။ ဒီ အကောင် (မကန်း)တွေကို ရှေးအိန္ဒိယမှ မြန်မာက ယူငင်သုံးစွဲတာလို့ ပြောနိုင်ပါတယ်။ မြန်မာက ဒီသတ္တဝါကို အခုအခါ တိုးနယားလို့ ခေါ်ပါတယ်။

ဒီမှန်ကို သီပေါမင်းကို နန်းကချချိန် ခရစ်နှစ် ၁၈၈၅ ခုက မန္တလေးနန်းတွင်းမှာ သိမ်းယူခဲ့တဲ့ပစ္စည်း ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီတုန်းက သိမ်းယူခဲ့တဲ့ ပစ္စည်းအမြောက်အမြားဟာ အမှတ်တရအဖြစ်နဲ့ (အင်္ဂလန်)ကို ရောက်လာပါတယ်။

(၄၁) တံခါးရွက် ၂ တံခါးတိုင် ၂ တံခါးထိပ်စီး ၁, သစ်သားကို ပန်းထွင်း၊ မှန်စီ၊ ရွှေချ မန္တလေးနန်းတွင်းက ယူခဲ့တာလို့ ပြောကြပါတယ်။ ခရစ်တစ်ဆယ့် ကိုးရာစုနှစ်လက်ရာဖြစ်တယ်။ ၂၂၈.၅ စင်တီမီတာ (၉၀ ⅔ လက်မ)× ၁၂၂ စင်တီမီတာ (၄၈ လက်မ)I.S. ၆၄–၈၊ ၁၉၅၉။

တံခါးတွေကို ဒါလောက် ခမ်းနားအောင် လုပ်တဲ့အတွက်၊ ဒီပစ္စည်းတွေဟာ နန်းတွင်းအဆောင် တစ်ဆောင်ဆောင်က ရတယ်ဆိုရုံနဲ့ မပြီးပါ။ နန်းတော်ကြီးက ရတယ်ဆိုမှ မှန်တယ်။ အခုလို မှန်စီရွှေချပညာဟာ မြန်မာမှာ သိပ်ထွန်းကားလာတာ ထင်ထင်ရှားရှားပြတဲ့ သက်သေအဖြစ်နဲ့ ဒီစာအုပ်မှာ ပုံ ၁၊ ၂၊ ၃၊ ၄၊ ၅၊ ၆၊ ၈၊ ၁၆၊ ၄၀၊ ၄၅နဲ့ ၄၈ ကို ကြည့်ရင် သိသာပါတယ်။

ယိုးဒယား ဘက်က ခရစ် တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုနှစ်က ရတဲ့ပညာ ဖြစ်စရာရှိတယ်။ ဒါမှ မဟုတ်ရင်လဲ နှစ်နိုင်ငံ စစ်ဖြစ်ကြရင်း၊ အပြိုင်အဆိုင် ကြိုးစားကြရင်း ပေါ်ထွန်းလာတဲ့ ပညာလဲ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ အဆောက်အအုံ အတွင်းမှာ တပ်တဲ့ တံခါးရွက်တွေလား၊ အဆောက်အအုံအပြင်မှာ တပ်တဲ့ တံခါးရွက်တွေလားလို့ ခွဲပြီး မပြောတတ်ပါ။ အတွင်းအပြင် နှစ်နေရာစလုံးမှာ သုံးလို့ဖြစ်တဲ့ သဘော ရှိပါတယ်။ ဘယ်နေရာမှာ သုံးသုံး၊ မှန်စီရွှေချလက်ရာက သိပ်ပြောင် မြောက်တဲ့အတွက် တဖက်ဖက်က အလင်းရောင် နည်းနည်းရရုံနဲ့ ဝင်းလက်လာမယ်။ အလှမျိုးစုံ ရောင်ခြည်ဖြာထွက်တဲ့ပန်းဆိုင်းကို ကြည့်နေရသလို မြင်မှာ ဖြစ်ပါ တယ်။ ဖယောင်းတိုင်ရဲ့အလင်း ဆီမီးအိမ်ရဲ့အလင်းအရောင် ကလေးစူးရှ တောက်ပြောင်လာပါတယ်။ ဝင်လာတဲ့ ရည်သည်ကို ဝင်းလက်တောက်ပြောင်တဲ့ ရောင်စုံပုံကလေးတွေက ပုံတစ်မျိုးပြီးတစ်မျိုးပြောင်းပြီး ကြိုဆိုလျက်ရှိနေ ကြပါတယ်။

ဒီလို မှန်စီရွှေချက နေရာတကာမှာ တူညီနေတယ်။ ဘုးကလေး ခွက်က လေးမှာလဲ လှတယ်။ အစ်တွေ အံတွေအပြင် (ဗီရို စားပွဲ ပလ္လင်) မှာလဲ ဘယ်ပရိ ဘောဂ ဖြစ်ဖြစ် မခွဲမခြား တောက်ပနေမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ သစ်စေးကို လွှစာတွေနဲ့ ရောစပ်ပြီး အလှဆင်ချင်တဲ့ ဝတ္ထုပစ္စည်း တိုင်၊ ခါးပန်း၊ ထုပ်တန်းတို့လိုနေရာရဲ့ မျက်နှာပြင်မှာ သုတ်လိမ်းပါ။ မှန်စရောင်စုံကို ကြိုက်တဲ့ပုံ (လေးထောင့်၊ အဝိုင်း၊ အလျား၊ အချွန်း) ကြိုက်သလို ပုံစံနဲ့မှောက်ပြီး သစ်စေးသုတ်ပြီးခါမှ အသားမှာ သွားကပ်ရတယ်။ အင်္ဂတေ အစဲ (နံရံလို နေရာမျိုးမှာဖြစ်ရင်) အင်္ဂတေဖြစ်ဖြစ် သစ်စေးဖြစ်ဖြစ် မခြောက်မီကပ်ဖို့ လိုပါတယ်။

(၄၂) တံခါးရွက်(တစ်ခုံ), သစ်သားပန်းပုမှာ တစ်ခါက ရောင်စုံဆေးခြယ်ထား မယ်ထင်ရတဲ့၊ ဆေးအစ အနုမြင်တယ်၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်က အထက် မြန်မာနိုင်ငံ၊ မင်းကွန်း ကဖြစ်မယ်။ အမြင့် ၁၂၀.၅ စင်တီမီတာ (၄၇½ လက်မ)၊ တံခါးရွက်တစ်ခြမ်းအကျယ် ၄၂ စင်တီမီတာ (၁၆½ လက်မ)I.S. ၈၂ နဲ့ ၈၃၊ ၁၉၅၄။

ဒီတံခါးရွက်တွေက တံခါးနှစ်ပေါက်က တံခါးရွက်တွေ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ ဘုန်းကြီးကျောင်းတစ်ကျောင်းက တံခါး(ရွက်တစ်စုံ)ဖြစ်မယ် ထင်ရတယ်။ ဒီဇိုင်း တူတယ်။ အသေးစိတ်လက်ရာတော့ နည်းနည်းကွာတယ်။ (ခေ၀) ဆို ပေမယ့် တန်ခိုးကျွဲ့ပါဒ်ညွှဲ့တဲ့ နတ် ဖြစ်လေမလားလို့ တွေးထင်စရာ ရှိပါတယ်။ အခုပုံနှစ်ပုံက နတ်သားဟာ ထုံးစံအတိုင်း ကြာပွင့်ကြီးပေါ်မှာ ရပ်နေသလို ပုံ ၉မှာ တွေ့ရတဲ့အတိုင်း ဒူးတစ်ဖက်ထောင် တစ်ဖက်လှဲပြီး ကြောက်စရာ ဘီလူးကြီးရဲ့ ထိပ်ပေါ်မှာရပ်နေတာလဲ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ခါးပုံစ သုံးဆင့်ချထား တာရယ်၊ ခါး အထက်မှာ လက်စည်း လက်ကြပ် စလွယ် ရင်ဖုံး ဆိုတာတွေကြောင့် နတ်ဆိုလဲဟုတ်မယ်၊ ရှင်ဘုရင်ဆိုလဲ ရတယ်။ (ပုံ ၁၁၊ ၁၆ နဲ့ ၄၃ ကြည့်ပါ)။

(၄၃) မောင်းနဲ့ မောင်းထမ်း, သစ်သားမောင်းထမ်း ၂ နဲ့ ပုံသွင်းကြေးမောင်း၊ ရန်ကုန်လုပ်။ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်နှောင်း၊ ၁၇၅.၂ စင်တီမီတာ (၆၉ လက်မ) × ၁၈၀.၃ စင်တီမီတာ (၇၂ လက်မ)I.S ၃၅–၊ ၁၉၇၂။

မောင်းထမ်းခုံအောက်ခြေစာမှာ မောင်းလုပ်သူက ရန်ကုန်မြို့ ကော်ဒွင်လမ်း အမှတ် ၂၃ နေ မောင်ဘိုးသစ်လို့ ရေးထားတယ်။ ရန်ကုန်မှာတော့ ဒီလူ့ လက်ရာဟာ အကောင်းဆုံးဖြစ်တယ်။ သူ့လုပ်ငန်း ဘယ်အချိန်က စတယ်လို့ မသိရသော်လဲ ဒီမောင်းကို ၁၈၈၅ က မင်းလှမှာ ဝယ်ယူရရှိတဲ့အခါ သူ့လက်ရာရဲ့ ကောင်းသတင်းဟာ ကျော်ကြားပြီး ဖြစ်နေပါပြီ။ ရန်ကုန် ရွှေတိဂုံဘုရား မှာ သူ့လက်ရာကို တွေ့ရပါတယ်။ အဲဒါမျိုး နောက်တစ်ခု သူထပ်လုပ်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံထွက် ပစ္စည်းတွေပါ ပြသတဲ့ ၁၉၀၂–၀၃ အိန္ဒိယ လက်မှုပညာ ပြပွဲကိုတင်ပြီး ငွေ ၃၀၀၀ နဲ့ ရောင်းပါတယ်။ သူက ပြပွဲ ပြိုင်ပွဲမှာ ဝင်ပြီး ယှဉ်ပြိုင်သလား၊ ရောင်းဖို့ တင်တာလား မသိပါ။ (ပြိုင်တယ် ဆိုရင်တော့) ဆုတစ်ခုမှ မရပါ။ အခု လက်ရာအရ သူဟာ ပန်းပုကျော် အတော်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်တယ်လို့ ပြောနိုင်ပါတယ်။ သူ့ပုံတွေဟာ ဟန်ပန်ကြော့ရှင်းပြီး သိပ်အသက်ပါတယ်။ ပန်းအခွေအလိပ်နဲ့ အများကြီး သပ်ယပ်သေချာအောင် လုပ်နိုင်တယ်။ အနိုင်နင်းဆုံး ထုလုပ်ပေးနိုင်သူဖြစ်ကြောင်း သိနိုင်ပါတယ်။

ကျွန်းသားပန်းပုကို ဘိုးသစ်လိုတော်အောင် ကောင်းအောင် ထုလုပ်နိုင်ဖို့ ရိုးရာအစဉ်အလာ နှစ်ပေါင်းများစွာ လေ့ကျင့်ပါမှ ဖြစ်နိုင်တယ်။ သစ်သားပန်းပုနဲ့ အဆောက်အအုံကို အတွင်းအပြင် အလှဆင်ရာ ရိုးရာအလိုက် အလေ့အကျင့် လုပ်ခဲ့ဖို့ လိုပါတယ်။ ဒီလို အလှဆင်တာကို အိမ်တော် နန်းတော် ဘုန်းကြီး ကျောင်းတွေသာမက ရိုးရိုးလူနေအိမ်အထိ လှပကောင်းမွန်တဲ့ လက်ရာတွေကို တတ်အားရှိသလောက် လုပ်ကြ၊ ဆင်ပြင်ကြပါတယ်။ ဘုန်းကြီးကျောင်းအဝင် တံခါးရွက်နှစ်ဖက်ကို ပုံ ၄၂ မှာ ပြထားပါတယ်။ ဘယ်လိုစိတ်ကူးနဲ့ စိတ်ကြိုက် ဖြစ်အောင် ဘယ်လောက်ကြိုးစား ပြုလုပ်ရတယ်ဆိုတာ ပုံ ၄၆ ကို ကြည့်ရင် သိနိုင်ပါတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်နောက်ပိုင်း ရောက်တဲ့အခါ ဥရောပ တိုက်သားတွေကဝယ်ပြီး စုဆောင်းတတ်လို့ သူတို့ အတွက်မှန်းပြီး ထုလုပ် ရောင်းချလာကြတယ်။ ဝိတိုရိယခေတ် အယဉ်အကျေး အခွဲ့အနေခင်း ဟန်ပန် တွေကို၊ မြန်မာပန်းပုဆရာတွေက ထုလုပ်ပေး နိုင်စွမ်းရှိပါတယ်။ အခုပြထားတဲ့ မောင်းထမ်းနဲ့အတူ တခြားလက်ရာတွေ ဖြစ်တဲ့ ကန့်လန့်ကာ၊ ဓာတ်ပုံ–ရုပ်ပုံ

ဘောင် ဆိုသလို အသုံးမျိုးစုံအတွက် ပြု လုပ်နိုင်ရင် အရောင်းရ တွင်ကျယ်ပါတယ်။ သစ်သား အပြင် ပုံ ၃၃ မှာ တွေ့ရတဲ့ ငွေထည်မျိုးလဲ ရောင်းရပါတယ်။ ပုံ ၂၅၊ ၂၆ နဲ့ တခြားလူသုံးပစ္စည်းတွေ သီးသန့် လုပ်စေပြီး ရန်ကုန်မန္တလေးမှာ ဆိုင်ခွဲတွေရှိတဲ့ အကာဲပ် ဓိယတိုကုမ္ပဏီလီမိတက်က ရောင်းချနေပါပြီ။

(၄၄) ကမ္ဗဝါစာ ရွှေပုံးနောက်ဖုံး, ရဟန်းသစ်လက်ခံဖို့ စစ်ဆေးမေးမြန်းချက်၊ သစ်သားသစ်စေး သားရိုးကိုင်၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ် က လက်ရာဖြစ်မယ်၊ အရှည် ၅၅.၉ စင်တီမီတာ (၂၂ လက်မ)၊ အနံ ၁၄ စင်တီမီတာ (၅½ လက်မ)၊I.M. ၈၅၊ ၁၉၁၂။

ကမ္ဗဝါစာမှာ ပါဠိဘာသာနဲ့ ရေးထားတဲ့ ဝိနယက ကောက်နုတ်ချက် (ခန္ဓက) ကိုးချက်ပါတယ်။ ရဟန်းတော်တွေ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမြဲ အချက်ကိုးချက်ကို ကောက်နုတ်ထားပါတယ်။ ရဟန်းခံတဲ့အခါ မေးတဲ့ မေးခွန်းနဲ့အဖြေ၊ သင်္ကန်းတစ်စုံကို ပေးအပ်တဲ့အခါ သင်္ကန်းဆိုင်ရာ ဆင်ခြင်စရာအချက်တွေ၊ ဝါကြီးတဲ့ပုဂ္ဂိုလ်ကို အကြီးဥက္ကဋ္ဌ ခန့်ပွဲ၊ ကျောင်းထိုင်ပုဂ္ဂိုလ် ရွေးပွဲစတဲ့ ကိစ္စတွေမှာ ဒီကောက်နုတ်ချက်တွေကို ဝိုင်းပြီး ရွတ်ဆိုကြပါတယ်။ မြန်မာတွေက ပါဠိကို ရေးတဲ့အခါ အက္ခရာက အဝိုင်းပုံ သဏ္ဌာန် မဟုတ်ပါ။ (လေးထောင့်) စတုရန်းဖြစ်ပါတယ်။ ပုံ ၄၄ (က) ကို ကြည့်ပါ။ ကိုရင်ငယ်တစ်ပါးဟာ ရဟန်းဘောင်ကို ကူးမယ် (ရဟန်းခံမယ်) ဆိုရင် ဒီလို(ကမ္ဗဝါ) စာကို အဆွေအမျိုးတွေက လက်ဆောင်အဖြစ် ပေး တတ်ပါတယ်။

ကမ္ဗဝါကိုဖုံးတဲ့ ပျဉ်ချပ်နှစ်ချပ် ဟင်္သပဒါးသုတ်တဲ့ သစ်သားပြားနှစ်ပြားကိုရွှေချပြီး ပန်းတွေ၊ အရုပ်တွေ ရေးဆွဲထားမှာ ဖြစ်ပါတယ် ပုံ ၄၄(ဂ) ကို ကြည့်ပါ)။ တချို့ ယွန်းပစ္စည်းဟာ အဝတ်နဲ့လဲ လုပ်မယ်။ ဝါးနီးကို ခွက်ရက်ပြီး လုပ်တာလဲ ရှိပါတယ်။ (ပုံ ၃၆ ထိပ်မှာ ဖော်ပြတဲ့အတိုင်း ပြုလုပ်ကြမှာ ဖြစ်ပါတယ်။) ပျဉ်နှစ်ချပ်ကြားက အပြားတွေက စာရေးသားပါရှိတဲ့ ကြေးပြား၊ ဆင်စွယ်ပြား၊ သစ်သား ရွှေချပြီး အမည်းမှာ ကနုကမာ မြှုပ်ထားတဲ့ အပြားတွေဖြစ်ပါတယ်။

စာမျက်နှာတွေကတစ်ခုစီ ရွက်ချင်းထားပါတယ်။ ဖောက်ပြီး တွဲမထားပါ။

(အလျားရှည်ရှည်၊ အနံကျဉ်းကျဉ်းမှာ) စာကို အလျားလိုက် နှစ်ဖက်ရေးထားလို့ (ဝမ်းဘက်ကို ဖတ်ပြီးတဲ့အခါ ကျောဘက်ကို လှန်ရပါတယ်။) ဖက်တဲ့သူက စာချပ်ကို အပေါ်လွှာကိုလှန်ပြီး (ကျောဘက်ကို ဆက်ဖတ်ရပါတယ်)။

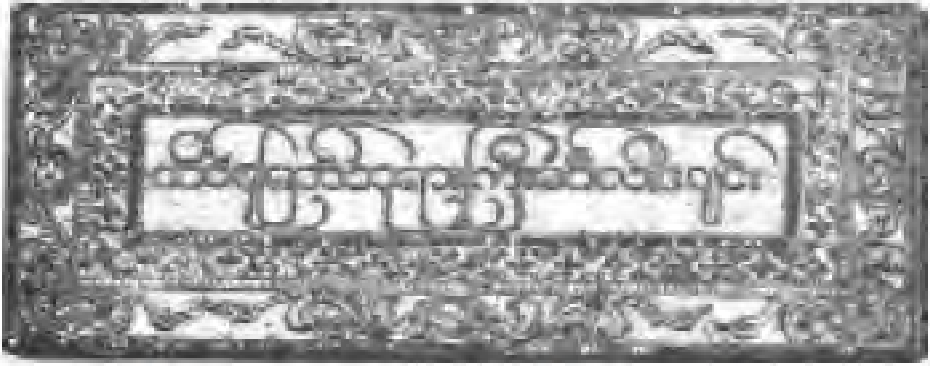

(၄၅) ပုရပိုက် (ငွမ်းစက္ကူကို ယပ်တောင်ချိုး ချိုးထားတဲ့ စာအုပ်), မှန်စီ၊ ရွှေချ၊ မန္တလေးက ရခဲ့တယ်၊ ခရစ်နှစ် ၁၈၈၁ ခုက လုပ်တဲ့ ပစ္စည်းဖြစ်တယ်။ ၁၇ စင်တီမီတာ (၆¾ လက်မ)× ၃၉.၅ စင်တီမီတာ (၁၅½ လက်မ) I.M.၁၂၇၊ ၁၉၁၈။

ရှင်ဘုရင့် သားဦးသမီးဦးရတဲ့အခါ ခမည်းတော် ဘိုးတော် အစဉ်အဆက် ဘယ်လို ဘုန်းတန်ခိုးကြီးမားတယ်ဆိုတာ ချေင်းရေးပြီး ဆက်ရတယ်။ သားချော့ သီချင်းလို့ ခေါ်ရင်လဲ ဖြစ်မယ်ထင်ပါတယ်။ အခု ပုရပိုက်က သီပေါမင်းနဲ့ စုဘုရားလတ်မိဖုရားတို့ရဲ့ အကြီးဆုံး သမီးတော်ကို (၃၀ နိုဝင်ဘာ ၁၉၈၁၊ ၁၂၄၃ နတ်တော်လဆန်း ၁၀ရက်) မြပုခက်တင်တဲ့အခါ သီဆိုဖို့ ရေးစပ်တဲ့ ချေင်းစာအုပ်အဖုံးဖြစ်ပါတယ်။ မင်းကြီး သတိုးသုဓမ္မ သက်တော်ရှည် အမတ်ကြီးနဲ့ လယ်ကိုင်းမြို့စား (ကင်းဝန် မင်းကြီး) နဲ့ မင်းကြီးမင်းထင်စည်သူ ဝန်ထောက် ဝက်မစွတ်မြို့စားတို့က ဆက်သရပါတယ်။

ပုရပိုက် (အရှည်ကြီးကို) ဘယ်ပြန်–ညာပြန် ယပ်တောင်ချိုး ချိုးရတယ်။ (တစ်ခေါက်ပဲ ချိုးထားရင် လွှာချင်း၊ အခေါက်ခေါက်ချိုးရင် လွှာထပ်လို့ ခေါ်ပါတယ်။) အဖြူစာမျက်နှာပေါ်မှာ စာကို မင်နဲ့ရေးတယ်လို့ သာမန်ထင်စရာ ရှိတယ်၊ မဟုတ်ပါ။ (စာမျက်နှာ အမည်းပေါ်မှာ ကံ့ကူဆံနဲ့ စာတွေ ပုံတွေကို ရေးခြစ်တဲ့အခါ စာတွေ ပုံတွေက အဖြူစင်းကြောင်းတွေ ဖြစ်နေပါတယ်။) ကျောက်သင်ပုန်း မည်းမည်းကြီးပေါ်မှာ မြေဖြူနဲ့ စာတွေ ပုံတွေ ရေးဆွဲတာနဲ့ သဘောချင်းတူတယ်။ မလိုတာကို လက်နဲ့ ပွတ်ဖျက်ရတယ်။ ဒါမှမဟုတ်ရင် စာတစ်မျက်နှာလုံးကို ပြန်ပြီး မည်းသွားအောင် သပိတ်မှိုင်းကို ထမင်းရေပျစ်ပျစ်နဲ့

ဖျော်ပြီး ပွတ်ပေးရုံနဲ့ ပုရပိုက်ကို တစ်ကြိမ် ထပ်ထပ်ပြီး သုံးနိုင်ပါတယ်။ ပုံ ၄၆ ဟာ ပုရပိုက်ကို အရှည်လိုက်ဖြန့်ပြီး အရုပ်ရေး၊ ထောင်လိုက်ခေါက်၊ ပြီးမှ အခေါက်ထဲက အလွှာတစ်လွှာကို ဖွင့်ပြထားတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ယွန်းနဲ့ လှပအောင် ပြင်ဆင်ပုံဟာ ပုံ ၁ ကဘုရားခန်း အထားအသိုမျိုးဖြစ်ပြီး ပုံ ၃၉ က မျက်နှာပြင်အတိုင်း ရုပ်ကြွ ခပ်တိမ်တိမ်ဖော် ပုံ ၄၁ ကတံခါးပေါက်အတိုင်း ကျောက်မျက်စီထားလိုက်ပါတယ်။

(၄၆) ပုရပိုက်ခေါက်ထဲက အရုပ်တစ်ကွက်, မြေဖြူ မြေနီ ဒုတ္ထာ (အစိမ်းပြာပြာ) ကနဲ့ မဲနယ် (အပြာရောင်) ဆေးတွေကို ရေဖျော်ပြီး (နွားမွေးစုတ်တံနဲ့) စက္ကူ ထူထူပေါ်မှာ ရေးတဲ့ပုံတွေ၊ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ် ရေးဆွဲခဲ့တာ ဖြစ်မယ် ထင်တယ်။ ဖြက်အကျယ် ၂၀ စင်တီမီတာ (၇ လက်မ)၊ အရှည် ၂၆ စင်တီမီတာ (၁၀½ လက်မ)I.S. ၈၊ ၁၉၅၅။

ပြတိုက်ကို ဒုတိယဗိုလ်ချုပ်ကြီး ဆာ ယုအန် မီလာ KCB က ပေးခဲ့တယ်။

အခုပြထားတဲ့ ပုံဟာ *နိဒါနကထာ*ထဲက ဇာတ်ကွက်တစ်ကွက်ကို ယူပြထားတာဖြစ်တယ်။ ဇာတ် (၅၄၇) ထဲက ပုံဝတ္ထုတစ်ခု ဖြစ်ပါတယ် (ပုံ ၂၂ ကိုကြည့်ပါ)။ ဇာတ်တစ်ဇာတ်ကို ပုံတွေ အများကြီးနဲ့ ဖော်ပြထားတဲ့အထဲက တစ်ကွက်ဖြစ်မယ် ထင်ပါတယ်။ အောက်ခြေက စာအဆုံး မှာ ၁၁၅ လို့ တွေ့ရတဲ့အတွက် ဇာတ် ၅၄၇ ထဲက ဇာတ်နံပါတ်ဖြစ်မယ်။ပုရပိုက်ထဲမှာပါတဲ့ ပုံအစုစုဟာ ၁၁၅ ခု မရှိ နိုင်ပါ။ အထက်က ပုရပိုက်တွေနဲ့တွဲဖက်ပြီး ၁၁၅ ရှိပြီလို့ ဆိုလိုဟန်ရှိပါတယ်။ မြန်မာတွေရဲ့ ပုံပြစာအုပ်တွေမှာ *နိဒါနကထာ*နဲ့ ဇာတ်တော်တွေကို ဖော်ပြလေ့ရှိတယ်။ အဲဒီလို ရုပ်စုံပါရင် ဥရောပတိုက်သား တွေက ဝယ်ယူ သိမ်းဆည်းသွားလေ့ ရှိပါတယ်။ ရေးဟန်က အိန္ဒိယဟန်နဲ့ နီးစပ်ပေမယ့် တိုင်းရင်းသားဟန်က အထင်အရှား ပေါ်နေတဲ့အတွက် ဒီပုံဟာ မြန်မာလက်ရာလို့ အလွယ်တကူ ပြောနိုင်နေပါတယ်။ တောတောင်နဲ့ အဆောက် အအုံကို ဇာတ်ရဲ့ပေါ်မှာ ပြသတဲ့အတိုင်း နှစ်ဖက်မြင် ဖော်ပြရေးဆွဲထားပါ တယ်။

အောက်ပိုင်းမှာရှိတဲ့ စာကို ဖတ်မယ်ဆိုရင်

မထေရ်သည် ကောင်းကင်(....)ည် ကြွအံ့သော အခြင်းအရာကို ပြုသည်ရှိသော် မကြွပါနှင့်ဦး။ ဆွမ်းကိုသာ ဘုန်းပေး တော်မူပါဟု လျှောက်ကြားသောအခါ ငါသည် ... နေထွက် တော်မူလာ ပြီဟု ဆိုလေလျှင် အလွန်နှစ်သက်သည်ဖြစ်၍ အရှင် ကာဠုဒါယီ။ ဘုရားသခင်သည် ဤမြို့သို့ရောက်သည့် တိုင် . . ကြားရှိုက် ခမည်းတော် သုဒ္ဓေါဒန မင်းကြီး၏ ဆွမ်းကိုသာ ဘုန်းပေးတော်မူဟန်။ ၁၁၅။

ဤဇာတ်ကို ဗွီဖော့စ်ဘိုလ်နဲ့ တီ ဒဗလျူ ရိစ် ဒေဗစ် ဘာသာပြန် *ဗုဒ္ဓဘာဝဖြစ်စဉ်*

အတွဲ ငါး *နိဒါနကထာ* ၁၈၈၀၊ စာမျက်နှာ ၁၂၁–၂၂ မှာ ကြည့်ပါ။

(၄၇) ကျေးလက်ဘဝ သရုပ်ဖော် ပန်းချီကား။ စက္ကူထူထူပေါ်မှာ ရေဆေးနဲ့ဆွဲတဲ့ ကား၊ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်နှောင်း လက်ရာဖြစ်မယ်။ အရှည် ၅၀.၈ စင်တီမီတာ (လက်မ ၂၀)၊ အကျယ် ၆၈.၆ စင်တီ မီတာ (၂၇ လက်မ) I.M. ၁၊ ၁၉၁၄။

ဒီပန်းချီကားဟာ မန္တလေးနန်းတော်က ရတယ်ဆိုတော့ နန်းတော်ဝင်း အတွင်းမှာ ပျော်ပွဲစားထွက်တဲ့ပုံ ဖြစ်မယ်လို့ ထင်ရတယ်။ ခေါက်ရာချိုးရာ မရှိ၊ ရွှေချတဲ့ မှန်ဘောင်သွင်းထားတာ ဖြစ်လေတော့ စာအုပ်ထဲမှာ ထည့်ပြီး ဖော်ပြတဲ့ ကားမဟုတ်၊ နံရံမှာချိတ်ဆွဲပြီး အလှပြဖို့သုံးတဲ့ ကားပဲ ဖြစ်ရမယ်။ နံရံမှာချိတ်ဆွဲတယ်ဆိုတာ ဥရောပတိုက်သားဓလေ့ ဖြစ်လို့ အဲဒီအလေ့ရှိတဲ့ လူတွေအတွက် ရေးဆွဲပေးတာလဲ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။

ဆွဲပုံဆွဲနည်းကို ကြည့်ရင်တော့ မြန်မာပုံစံစစ်စစ် ဖြစ်ပါတယ်။ အမြင်မှန်ကို ချိန်တဲ့အခါ အထက်ဘောင်နားအထိ မြှင့်ထားတယ်။ ဒီလိုလုပ်လို့ အရုပ်ကားကို အထက်ကောင်းကင်က စီးပြီးမြင်ရပုံမျိုး ဖြစ်သွားပါတယ်။ ရှေ့က ကားကိုပဲ မြင်စေချင်တာတွေအားလုံး မြင်ရအောင် ထည့်သွင်း ရေးဆွဲတဲ့နည်း ဖြစ်ပါတယ်။ အရေးပါတဲ့ပုဂ္ဂိုလ်ဆိုရင် (အရုပ်ကားရဲ့ ညာဘက်ထိပ်မှာ တွေ့ရသလို) ထီးမိုးပေးရပါတယ်။ ပန်းချီဆရာဟာ တစ်ခုနဲ့ တစ်ခု ဆက်သွယ် ပြီး၊ တစ်ခုပြီး တစ်ခု ဆိုသလို အဖြစ်အပျက်တွေကို ကားတစ်ခု ထဲမှာ အစဉ်လိုက် ပြပုံဟာ ရှေးအစဉ်အလာ ရေးဆွဲပုံမျိုးအတိုင်း ရေးဆွဲသွားတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ရှေ့က အတိုင်း ဖြစ်ပါတယ်။ အခုကားမှာတော့ မင်းမျိုး မင်းနွယ်တစ်ဦးကိုပဲ ပြထား တယ်။ ကြီးမြင့်တဲ့ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်လို့ ထီးမိုးပေးထား တယ်။ ရေစပ်က မဏ္ဍပ်ပေါ်မှာ ထီးမိုးခံတစ်ဦးကို တွေ့မယ်။ နောက်လိုက် နောက်ပါတွေက သစ်အုပ်ထဲမှာ ဆောင့်နေကြတယ်။ အရုပ်ကားရဲ့ ရှေ့ပိုင်း (ဘယ်ဘက်)မှာ စားသောက်ဖွယ်တွေကို သယ်ယူလာတာတွေ့မယ်။ ရေတွင်းမှာ ရေငင်နေတာလဲ ပါတယ်။ ညာ ဘက်မှာ အကြီးအကြပ် တစ်ယောက်က စားသောက်ဖွယ်တွေကို စားဖို့ အသင့်ဖြစ်အောင် ပြင်ဆင်နေပါတယ်။ မဏ္ဍပ် ရှေ့မှာ ကျွန်းတစ်ကျွန်း ရှိတယ်။

လှေခါးထစ်အဆုံး ကုန်းမြင့်ပေါ်မှာ ဘုရား ကျောင်းငယ်တစ်ခု ရှိတယ်။ ရယ်စရာအနေနဲ့ ဘယ်ဘက်ထောင့် လှေနစ်လို့ ကမ်းပေါ်က အမျိုးသမီးသုံးယောက်က သဘောကျနေပုံရတယ်။

ပုံစံချပြီးမှ ကျောက်ဆောင်၊ ရေစပ်ဆိုတာတွေကို ဆွဲတဲ့သဘော ရှိတယ်။ အံ့ဩစရာတစ်ချက်ကတော့ အချက်အလက်အမျိုးမျိုးကို ပီပြင်အောင် အသေးစိတ်ဆွဲပြနိုင်တာ ဖြစ်ပါတယ်။ သဘာဝအနေအထားကိုလဲ မလွတ်အောင် ဖော်ပြနိုင်စွမ်းရှိပါတယ်။ သစ်ပင်တွေကို ရပ်ရွာဒေသနဲ့ညီအောင် အမျိုးအစား ခွဲပြီးရေးပြထားတယ်။ အုန်းပင်၊ ကွမ်းသီးပင်၊ ပေါက်ပင်၊ သဘော်ပင်၊ သစ်ခွပန်းပင်တွေကို သစ်သားအောင်ခတ်ပြီး စင်တင်ထားပါတယ်။ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားပါတယ်။

(၄၈) ဦးချောင်း။သစ်သားကို သစ်ဆေးကိုင်ပြီး မှန်စီရွှေချ လုပ်ထားတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့် ကိုးရာစုနှစ်နှောင်း ဖြစ်မယ်။ အမြင့် ၃၆.၈ စင်တီမီတာ (၁၄½လက်မ)၊ အချင်း ၂၁.၆ စင်တီမီတာ (၈½ လက်မ)ဝ၆၂၀၇၊ I.S.

ဒီဦးချောင်းကို အမျိုးသမီးငယ်တစ်ယောက် ပွဲကတဲ့အခါ၊ ဇာတ်ခင်းတဲ့အခါ ဆောင်းဖို့လုပ်ပေးထားတာ ဖြစ်မယ်။ အင်မတန် အချိုးအစား ကျနတယ်။ ဇမ္ဗူပတိ အတွက် လုပ်တဲ့ မကိုဋ်နဲ့တူနေတယ် (ပုံ ၂၊ ၁၂ နဲ့ ၁၆ ကိုကြည့်)။ မင်းညီမင်းသားရဲ့ သရဖူ (ပုံ ၄၆ ကြည့်)၊ သာမန် နတ်သားမကိုဋ်ဖြစ်နေတယ် (ပုံ ၁၁နဲ့ ၄၂ ကြည့်။)။ စေတီတွေမှာတင်တဲ့ ထီးနဲ့လဲ တူတယ်။ မြန်မာနန်းတွင်းဇာတ်တော်ကို ပထမဆုံး ၁၇၁၄ နဲ့ ၁၇၃၃ က ပဒေသရာဇာရေးခဲ့တယ်လို့ ယူဆတဲ့ ပြဇာတ်တွေရှိတယ်။ အဲဒါတွေကို ပွဲကတဲ့အခါသုံးတယ်။ ပွဲကမြန်မာ ဓလေ့မှာ သိပ် နောက်ကျတဲ့အခါ (အခုခေတ်နဲ့ မရှေးမနှောင်း) ရောက်မှ ပေါ်လာတာ ဖြစ်ပါတယ် (ပုံ ၄၉ ကြည့်)။ ရုပ်သေးထက် နောက်ကျတယ်။ ရုပ်သေးကမှ တစ်ဆင့် ပွားလာတာ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ယောကျ်ားရော မိန်းမပါ တွဲဖက်ပြီး ဇာတ်စင်ပေါ် တက်လာတာကို ခွင့်ပြုတဲ့အခါကစပြီး (ဇာတ်ကတဲ့ ဖျော်ဖြေမှု ပေါ်ပေါက်လာပါတယ်)။ ရုပ်သေးအတိုင်း ကပြတဲ့ အကြောင်း အရာက ဇာတ် (ငါးရာထဲက) ကောက်နှုတ်ချက် ဖြစ်တယ် (ပုံ ၂၂၊ ၂၅ နဲ့ ၄၆ ကြည့်)။

ဇာတ်တော်မဟုတ်ရင် မြန်မာရာဇဝင်ထဲက အဖြစ်အပျက်ကိုထုတ်ပြီး၊ မင်းသား မင်းသမီး လူကြမ်းနဲ့ မကောင်းသူကိုပယ် ကောင်းသူကိုကယ်တဲ့ အဖြစ်အပျက်တွေကိုပဲယူပြီး ကပြကြတယ်။ မင်းသား မင်းသမီးဆိုရင် သိပ်တော် သိပ်ကောင်း၊ သက်ကြီးရွယ်အိုနဲ့ အတွေ့အကြုံများတဲ့ အရာရှိကြီးတွေက ဆုံးမ စကားပြော၊ ရယ်ရွှင်ဖွယ်၊ အပြောင်အပျက်ဆိုရင် ယောင်ချာချာနဲ့ တောသားကိုပဲ သုံးတယ်။ အကြောင်း တိုက်ဆိုင်လာရင် ကျမ်းကိုးတွေ ဆုံးမစာတွေကို စကားပြောရင်း တစ်ခါတည်းထည့်ရွတ်တယ်။ ပြက်လုံးလဲ ကြမ်းတယ်။ မြန်မာ စကားက (သံတူကြောင်းကွဲ) အဓိပ္ပါယ်နှစ်မျိုး–သုံးမျိုးမကရတဲ့ ဝေါဟာရတွေကို လူပြက်စကားထဲမှာ ထည့်လာလို့(တဝေါ်ဝေါ်) ရယ်ကြရတယ်။ အနီးစပ်ဆုံး နမူနာပေးရရင် အနောက်တိုင်းက လူတွေဟာ ရှေ့ယောင်းကျမ်းထဲက ပုံဝတ္ထု အကြောင်းအရာ၊ သူတော်သူမြတ်တွေရဲ့ အကြောင်းထဲမှာ ဟန်အမူအရာနဲ့ ရယ် စရာ လုပ်လိုက်တာမျိုး ဖြစ်ပါတယ်။

အခုခေတ်မှာ ဇာတ်သဘင်က ဝါးနဲ့ယာယီ ဆောက်ထားတဲ့ ဇာတ်ခုံပေါ် ရောက်သွားပြီ၊ ဇာတ်မီးထိန်ထိန်လင်းအောင် ထွန်းပြီး ကားလိပ်တွေက မြို့တော် အိမ်တော်ကနေပြီး၊ တောလမ်းလယ်ကွင်း ယာတောအထိ ဖော်ပြနိုင်ပြီ၊ ဘုရား ကျောင်း ပရဝုဏ်ဥယျာဉ်တွေလဲ အရုံသဘောပြနိုင်ပြီ။ ပထမအစက မြေကို

ပြောင်ပြောင် လှဲပြီး နောက်တော့ ဖျာတွေသင်ဖြူးတွေခင်းပြီး ကပြနိုင် ကြပြီ။ ကပြစဉ်အခိုက်မှာ လိုအပ်သလို သုံးဖို့ ဘီလူးခေါင်း၊ ရသေ့ဒေါက်ချာ၊ မင်းဝတ်တန်ဆာ၊ ဓားလှံလေးမြားတွေကို ဝန်းကျင်မှာပဲ စင်နဲ့ တင်လို့တစ်မျိုး၊ မြေမှာ ပုံလို့တစ်ဖုံ၊ အလွယ်တကူရအောင် စီစဉ်ပြီး ရှိနေပါတယ်။ အနောက် တိုင်းမှာကို သဘင်သည်တွေက ကိုယ့်အခန်းနဲ့ကိုယ် နေကြ ပြီး ကိုယ့်အလှည့်ကျမှ ဇာတ်ခုံပေါ်ကို ကန့်လန့်ကာကြားက ထွက်လာပြီး ကိုယ်ဟန်ပြတာမျိုးလဲ မဟုတ်ပါ။ ဇာတ်လမ်းကို ဆိုင်းသမားက တူရိယာသံနဲ့ အစပျိုးပြီး ပြောပြီး ဆိုပြီးသား ဖြစ်နေတယ်။ (ဥပမာ စည်ယွမ်း၊ စိန်းဖောင်း၊ ချုတ်ဆိုရင် ဘယ်လို ဇာတ်လမ်း လာမယ်ဆိုတာ ပရိသတ်က သိပြီးဖြစ်တယ်)။ ဇာတ်လမ်းတစ်ခုကို ညလုံးပေါက်က ပြကြရတယ်။ တစ်ခါတစ်ရံ သုံးညဆက်ကပြ ပါမှ ဇာတ်တစ်ထုပ် ကုန်တယ်ဆိုတာမျိုးလဲ ရှိပါတယ်။

(၄၉) ရုပ်သေးရုပ်။ သစ်သားပန်းပုရုပ်ကို ဆေးခြယ်ပြီး၊ လိမ္မော်ရင့် ပိုးစကို ရွှေချည်၊ ဘော်ကြယ်၊ ဖန်ပတီးစေ့တွေနဲ့ (အင်မတန် လှပ တောက်ပြောင်အောင်) လုပ်ပေးထားတယ်။ မန္တလေးက ရတယ်။ ခရစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်ကလက်ရာ ဖြစ်မယ်။ အရပ် ၆၃.၅ စင်တီမီတာ (၂၅ လက်မ)I.S. ၃၃၊ ၁၉၆၆။

အခုပုံပြထားတဲ့ (ကြိုးတပ်) အရုပ်မျိုးတွေနဲ့ ရုပ်သေးဟာ မြန်မာနိုင်ငံမှာ ခရစ် တစ်ဆယ့်ခုနစ်နှစ်လောက်က စပြီး ခေတ်စားလာခဲ့ပါတယ်။ (အခုတော့ ကမ္ဘာလှည့်ခရီးသည်တွေကို အနည်းအပါး ရုပ်သေးပြတာပဲ ရှိပါတော့တယ်) အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံကြီးတွေဖြစ်တဲ့ အိန္ဒိယနဲ့ တရုတ်က နည်းယူမယ်လို့ ထင်စရာ ရှိတယ်။ အဲဒီလို ကြံဆကြပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဘယ်နိုင်ငံက ဘယ်လောက် အတုခိုးတယ်လို့ပြောဖို့ သိပ်ခက်တယ်။ မြန်မာစလေ့မှာ ရုပ်သေးက ဇာတ်သဘင် (ပုံ ၄၈) ထက်စောမယ် ထင်တယ်။ ဇာတ်သမားတွေက ရုပ်သေး သမားတွေကို တုတာလဲ ဖြစ်မယ်။ လူမှုရေးမှာ တကယ့်လင်မယားမဟုတ်ဘဲ (တရင်းတနှီးနေကြ ပြောကြတာကို) လူအများက မကြိုက် (အားမပေး) တာလဲ ဖြစ်နိုင်တယ်။ အနောက်နိုင်ငံနဲ့ မတူတဲ့အချက်က မြန်မာရုပ်သေးဟာ ကလေး ငယ်တွေအတွက် မဟုတ်၊ လူကြီးတွေအတွက်သာ ဖြစ်တယ်ဆိုတဲ့ အချက်

တစ်ခုကို ထည့်ပြီး စဉ်းစားကြရပါမယ်။ မြန်မာ ဘုရင်တွေက ရုပ်သေးပွဲကို အားပေးတယ်။ နန်းတော်မှာ ခစားရတဲ့ သဘင်ဝန်ဆိုတာ ရှိတယ်။ (အဲဒါလဲ အများပြော ဖြစ်တယ်။ မဟုတ်နိုင်ပါ။ သီပေါမင်း ပါတော်မူချိန်မှာ နန်းတွင်း အရာထမ်း၊ အမှုထမ်းစာရင်း လုပ်တယ်။ တချို့ကို ဆက်ပြီး လခ ပေးထားတယ်။ သဘင်ဝန်ဆိုတဲ့ အရာရှိမျိုးကို စာရင်းမှာ မတွေ့ပါ)။ ကပြတဲ့ ဇာတ်လမ်း (ဝတ္ထု)ကို *ငါးရှာငါးဆယ်* က ယူတယ်။ ဘုရင့် အမှုထမ်းဟောင်း တွေပြောပြခဲ့တဲ့ (ပါးစပ်ရာဇဝင်)က ယူတယ်။ အပျင်းဖြေဖို့ထက် ဆုံးမ စကားပြောဖို့ ကြိုးစားတယ်။ လက်ငင်းအခြေအနေကောင်း–မကောင်းကို ရုပ်သေးစင်ပေါ်က ပြောခွင့်ရလို့ ကျေနပ်ကြတယ်။ အားပေးကြတယ်။

ရုပ်သေးကဖို့ စင်ထိုးရတယ်။ ကားလိပ်တွေချလိုက်ရင် ရုပ်သေးရုပ် တွေကို လှုပ်ရှားအောင် လုပ်ပေးတဲ့ကြိုးလေးတွေကိုလဲ ပရိသတ် မမြင်တော့ဘူး။ ကြိုးဆွဲသူကိုလဲ မမြင်ရတော့ဘူး။ ရုပ်သေးစင်ရဲ့ ထောင့် တစ်ဖက်မှာရာဇပလ္လင်နဲ့ နန်းတွင်းအခင်းအကျင်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို မြင်ရမယ်။ ဇာတ်ခုံရဲ့ အခြား တစ်ဖက်ထောင့်မှာ တောတွင်းတစ်နေရာကို ရည် ညွှန်းပြီးသစ်ကိုင်းသစ်ရွက်တွေ ဆွဲထားပါတယ်။ (ရှင်ဘုရင့်သားတော် ညီတော်တွေ တက္ကသိုလ်သွားပြီး ပညာ သင်တယ်။ ပညာပြည့်စုံတော့ အပြန်မှာ ဆရာကြီးက သမီးနဲ့ ပေးစားလိုက်လို့ မယားပါလာတယ်။) ဇာတ်လမ်းဇာတ်ကွက် ဆေ့စပ်အောင်အရုပ် ၂၈ ရုပ် သုံးရမြဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အနည်းအပါး အပို–အလို ရှိနိုင်ပါတယ်။ ဇာတ်စင်ပေါ်မှာ လက်ဝဲ ရုပ်၊ လက်ျာရုပ်ဆိုပြီး နှစ်စုခွဲထားလေ့ ရှိပါတယ်။ သူ့နေရာနဲ့သူ ချိတ်ဆွဲထားပြီး လိုတဲ့အခါ တောင်းလိုက်ရင် မမှားရ အောင် ပေးဖို့ကတော့ လက်ထောက် (အလုပ်သင်၊ ကူညီသူ) တွေရဲ့ တာဝန် ဖြစ်ပါတယ်။ လက်ထောက် တစ်ယောက်က ရုပ်သေးစင် ဆောက်တဲ့အခါ စင်ရဲ့အလျား အနံ အမြင့်ဆိုတာတွေ အချိုးကျ မှန်ကန်ဖို့ တာဝန်ယူရပါတယ်။) အဲဒီလို အဆင်ပြေပါမှ ရုပ်သေးဆရာက စကား ပြောနဲ့ သီချင်း (လေးချိုး ချေးချိုး ကြိုးချိုးဆိုတာတွေကို) 'လက်တန်း' ဆိုနိုင် ပြောနိုင် မြူးကြွ နိုင် မှုဆွေးနိုင်မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ စင်ရှေ့မှာ နေရာယူထားတဲ့ ဆိုင်းဝိုင်းကလဲ ကောက်ကာ ငင်ကာ အားပါးတရ တီးမှုတ်ခွင့် ရပါတယ်။

(၅၀) ရက်ကန်းစင်က ဂွမ်းသီးနှစ်ခု။ဘယ်ဘက်က သစ်သားနဲ့လုပ်တဲ့ဂွမ်းသီးက ဟင်္သာရုပ်၊ ညာဘက်က (ကြေးနဲ့လုပ်တဲ့) ဂွမ်းသီးက ကိန္နရီ၊ စစ်ကိုင်းတိုင်း၊ ကသာခရိုင်က ရတယ်။ ခရစ်နှစ် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုနှစ်ကလက်ရာ ဖြစ်မယ်လို့ ထင်တယ်။ ဘယ်ဘက်က ၁၆.၅ စင်တီမီတာ (၆½လက်မ)× ၇ စင်တီမီတာ (၂ လက်မ)I.M. ၇၃၊ ၁၉၂၂။ ညာဘက်က ၁၁.၅ စင်တီမီတာ (၄½လက်မ) × ၆.၇ စင်တီမီတာ (၂ လက်မ)I.M. ၇၅၊ ၁၉၂၂။

ဒီဂွမ်းသီးတွေဟာ လက်ရက်ကန်းစင်မှာ ရစ်လုံးက ဆွဲချထားတဲ့ တိုင်တွေ ဖြစ်တယ်။ ချည်မျှင်ကို လွန်းထိုးသာအောင် တစ်ခုကျော် မ ,ပေး၊ နှိမ့်ပေးတဲ့ တိုင်ငယ်တွေ ဖြစ်ပါတယ်။ အခုပြောသလို အတိုင်ချည်ကို ချပေး လိုက်တော့၊ အဖောက်ချည်ကဝင်ပြီး အပြောက်အကွယ် ဖော်ပေးတယ်။ တကယ်ပဲ အကောင်အထည် ပေါ်လာပါတယ်။ ဟင်္သာကို ဘယ်လို ငှက်မျိုးဖြစ် တယ်ဆိုတာ ပုံ ၂၉ မှာ ဖော်ပြခဲ့ပြီးပါပြီ။ (တကယ်မရှိတဲ့ ဘဲတစ်မျိုး ဖြစ်ပါတယ်။) ကိန္နရီ ဆိုတာက လူတစ်ဝက် ငှက်တစ်ဝက် ပေါင်းစပ်ထားတဲ့ ရှေးပုံပြင်ထဲက အကောင် တစ်ကောင် ဖြစ်ပါတယ်။ အိန္ဒိယစာပေမှာတော့ ဒီလူ–ငှက်မျိုး အကြောင်းကို

အများကြီး ရေးထားခဲ့ပါတယ်။ နတ်စစ်စစ် မဟုတ်ပေမယ့် လူထက် တန်ခိုး သတ္တိထူးတဲ့ နတ်နွယ်တဲ့ သတ္တဝါ အမျိုးအစား ရှစ်ပါးမှာ တစ်မျိုးပါဝင်တယ်။ (ဘုမ္မစိုး၊ ရုက္ခစိုးလို ဖြစ်ဟန်တူတယ်။) အိန္ဒိယအနုပညာမှာ ခရစ် တစ်ရာ စုနှစ်လောက်ကစပြီး ဒီ (နတ်လိုလို လူလိုလို) ပုဂ္ဂိုလ်မျိုးကို သဏ္ဌာန် ထုပါရုံအဝင် တံခါးဝမှာ တွေ့နိုင်ပါတယ်။ အရှေ့တောင်အာရှမှာဆိုရင် ဒီ ပုဂ္ဂိုလ်ဟာ အဖိုဖြစ်ဖို့ထက် အစ်မ (ကိန္နရီ)ဖြစ်ဖို့ များတယ်။ မြန်မာစာပေမှာ ခရစ် တစ်ဆယ့် ရှစ်ရာစုနှစ် နှောင်းပိုင်းကစပြီး ဒီ သဘောအယူအဆအတိုင်း ရေးသားဖော်ပြလေ့ ရှိပါတယ်။ အမူအရာ သိမ်မွေ့နူးညံ့တယ်။ ပန်းတွေရဲ့ ဝတ်မှုန် ဝတ်ဆံကိုပဲ သူတို့ စားကြပါတယ်။ ကောင်းခြင်းငါးဖြာနဲ့ ပြည့်စုံတယ်။ ကောင်းခြင်းငါးမျိုး ဆိုတာ အရေ၊ အရိုး၊ အသားရောင်ဆံပင်နဲ့ အသံတွေအားလုံး ချစ်စရာ ကောင်းတယ်။ ဒီလို တွေ့မြင်ရတာကို ဆိုလိုတယ်။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား သဗ္ဗညု တဉာဏ်ကို ရတဲ့အခါ သူတို့က ပျော်လွန်းလို့ ကခုန်ကြတယ်။ ဒီ ရှုန်းသီးတွေကို ရှေးအခါက သတ္တဝါ တစ်ကောင်ကောင်ရဲ့ ပုံသဏ္ဌာန်ကို ယူပြီး ထုလုပ်ထားတာ ဖြစ်လို့ လူထုအနုပညာလို့ ခေါ်ရတာဖြစ်ပါတယ်။ ဒီသဘောအတိုင်း (ပုံ ၁၄) မှာ ဖော်ပြထားတဲ့ မြတ်စွာဘုရား တာဝတိံသာက ဆင်းဟန်ကိုလဲ လူထုအနုပညာ လို့ ခေါ်ထိုက်ပါတယ်။ အင်မတန်လေးနက်တဲ့ သဘောတရားတွေ ပါဝင် နေပေမယ့် ပြီးလွယ်စီးလွယ် လုပ်တယ် ဆိုပေမယ့် သွက်တဲ့ဟန်ဖြစ်လို့ မြို့ကြီး မှာနေပြီး လက်မှုပညာသည်ကြီးတွေရဲ့လက်ရာလို့ပြောတာထက်၊ ရွာထဲက လက်ရာမြောက်တဲ့ လူတစ်ယောက်ယောက်ရဲ့ လက်ရာ ဖြစ်တယ်လို့ သတ်မှတ် ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒါအပြင် ကချင်၊ ကရင်၊ ချင်း၊ ရှမ်း ဆိုသလို လူမျိုးစု အလိုက် နှစ်သက်ရာရာ လုပ်ကြလို့ ပြည်ထောင်စု မြန်မာဆိုတဲ့ အမည်နဲ့လိုက် အောင် ဒေသအသီးသီးမှာ ပုံအမျိုးမျိုးဆန်းတယ်လို့ တွေ့နေပါသေးတယ်။မွန်တွေ အပြင် နိုင်ငံခြားက ရွှေ့ပြောင်း ရောက်လာတဲ့ တရုတ် ကုလားတွေရဲ့ စိတ် ကြိုက် ရွက်ဖက်တဲ့အခါ (စိတ်ပါဝင် စားစရာ) မြန်မာအနုပညာသမိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာရပါတယ်။

သန်းထွန်း

၂၀ အောက်တိုဘာ ၂၀၀၃